

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Κωνσταντίνος Αγγελάκος – Άβρα Αυδή – Γιούλη Αλεξίου
Αναστασία Μερκούρη – Πανταζής Μητελούδης – Παναγιώτης Μητρούλιας
Σοφία Παπαλού – Ιωάννης Πασσάς – Δημήτρης Χριστόπουλος

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης
Συντονιστής / Αξιολογητής

Αξιολογήτρια

Αξιολογήτρια

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Επικουρική Εμπειρογνώμονας

**Υπεύθυνη του μαθήματος / γνωστικού
αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης**

Κόκκορης Σωτήριος

Εν ενεργεία μέλος

Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου

Πανταζή Σοφία

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Λιόντου Αλεξάνδρα

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Ρέτσας Χρήστος

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Πάλμου Λαμπρινή

Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών

Ειρήνη Γεωργάκη, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, μέλος της
Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο
Διδακτικών**

**Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165
στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027**

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυριδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Κωνσταντίνος Αγγελάκος – Άβρα Αυδή – Γιούλη Αλεξίου –
Αναστασία Μερκούρη – Πανταζής Μητελούδης – Παναγιώτης Μητρούλιας –
Σοφία Παπαλού – Ιωάννης Πασσάς – Δημήτρης Χριστόπουλος

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Κωνσταντίνος Αγγελάκος, Καθηγητής Ιονίου
Πανεπιστημίου

Άβρα Αυδή, Φιλολόγος, θεατροπαιδαγωγός

Γιούλη Αλεξίου, Φιλολόγος

Αναστασία Μερκούρη, Φιλολόγος

Πανταζής Μητελούδης, Φιλολόγος

Παναγιώτης Μητρούλιας, Φιλολόγος

Σοφία Παπαλού, Φιλολόγος

Ιωάννης Πασσάς, Φιλολόγος

Δημήτρης Χριστόπουλος, Φιλολόγος

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Dreamstime.com

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Ντίνος Ξύγκας

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Χριστίνα Κωνσταντινίδου, Γραφίστρια

ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Βαγγέλης Μπακλαβάς, Φιλολόγος

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Βασιλική Καρμίρη, Γραφίστρια

ΜΑΚΕΤΑ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Κωνσταντίνος Χαραλαμπίδης, Αρχιτέκτων

Περιεχόμενα

1η ενότητα	Συζητάμε για τον εαυτό μας και τις σχέσεις μας	7
ΘΕΜΑ: Εφηβεία		
	Τι είναι εφηβεία	8
	Αναζητώντας την ταυτότητά μας	16
	Θέλουμε έναν καλύτερο κόσμο!	21
	Η εικόνα μας στην Τέχνη	25
ΘΕΜΑ: Σχέσεις με συνομηλίκους		
	Οι παρέες και οι ομάδες μας	30
	Οι φίλιες μας	39
	Ο έρωτας και η αγάπη στη ζωή μας	44
	Δίκτυο κειμένων για εξάσκηση, αποτίμηση / αυτοαξιολόγηση	50
2η ενότητα	Εμείς και το άμεσο περιβάλλον μας	59
	Οι καθημερινές σχέσεις με τους γονείς μας: συμπεριφορά και επικοινωνία	60
	Οι επιδόσεις μας στο σχολείο – σκέψεις και επιθυμίες για τις σπουδές και τις επαγγελματικές μας επιλογές	66
	Είμαστε ταξιδιώτες ή ναυαγοί στο πέλαγος του διαδικτύου;	72
	Γυρίζουμε την πλάτη μας στις ποικίλες εξαρτήσεις	78
	Οι σχέσεις μας με τους συνομηλίκους και τους εκπαιδευτικούς στο σχολείο	84
	Πώς βιώνουμε την καθημερινή λειτουργία του σχολείου και τη σχέση μας με τη γνώση;	91
	Συμμετέχουμε στον αθλητισμό, κατανοούμε την αξία του	99
	Δίκτυο κειμένων για εξάσκηση, αποτίμηση / αυτοαξιολόγηση	106
3η ενότητα	Εμείς και η γλώσσα	111
	Η γλωσσική μας αυτοβιογραφία	112
	Συνομιλούμε και γράφουμε στην ψηφιακή εποχή	120
	Αποτίμηση / Αυτοαξιολόγηση (Ας αναρωτηθούμε)	127
	Γλωσσάρι	128
4η ενότητα	Αυτοβιογραφία – Η πατρίδα των παιδικών μας χρόνων	129
	Αποτίμηση / Αυτοαξιολόγηση (Ας αναρωτηθούμε)	145
	Ευρετήριο όρων – εννοιών	147

Ταυτότητα του βιβλίου

Το βιβλίο «Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γενικού Λυκείου» δημιουργήθηκε με στόχο να αποτελέσει έναν εύχρηστο, ελκυστικό και ταυτόχρονα αποτελεσματικό οδηγό για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος. Η διδακτική προσέγγιση έχει ως αφετηρία τις αρχές της επικοινωνιακής κειμενοκεντρικής διδασκαλίας, αξιοποιεί ποικιλία μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων και σταδιακά εντάσσει βασικές αρχές του κριτικού γραμματισμού. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην **εικονογράφηση του βιβλίου**, ώστε να ανταποκρίνεται στα οπτικά ερεθίσματα των μαθητών/-τριών και να αποτελεί, όπου είναι εφικτό, οργανικό στοιχείο της διδασκαλίας.

Στον **θεματικό πυρήνα** του περιεχομένου του βιβλίου βρίσκονται **οι έφηβοι**. Οι επιμέρους ενότητες πραγματεύονται τη θέση και τις σχέσεις των εφήβων σε διαφορετικές πτυχές της καθημερινότητας και της ζωής τους γενικότερα.

Οι ενότητες είναι τέσσερις και διαιρούνται σε υποενότητες με στόχο την καλύτερη και πιο οργανωμένη διαχείριση του υλικού. Κάθε υποενότητα δομείται με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι λειτουργική στην τάξη και εύληπτη από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Οι **ενότητες 1 και 2** έχουν ως αφετηρία ένα **κείμενο αφόρμησης**, π.χ. τραγούδι, ζωγραφικός πίνακας, φωτογραφία, ηχητικό αρχείο (podcast) κτλ., το οποίο εισάγει στις έννοιες-θέματα που θα συζητηθούν. Συνοδεύεται από **ερωτήσεις κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου**.

Στη συνέχεια παρατίθενται επιλεγμένα κείμενα με **δραστηριότητες για τα δομικά και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά τους**. Με τις δραστηριότητες αυτές οι μαθητές/-τριες οδηγούνται στη βαθύτερη κατανόηση, ανάλυση και ερμηνεία των κειμένων.

Ακολουθούν οι **δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης και δημιουργικής έκφρασης**, οι οποίες αναδεικνύουν την επίδραση που μπορεί να έχει κάθε κείμενο στον/στην αναγνώστη/-στρια ενισχύοντας την προσπάθειά της/του να νοηματοδοτήσει εκ νέου τα κείμενα, με κριτική ματιά, και να παραγάγει ο ίδιος/η ίδια κείμενα αυθεντικά.

Οι δραστηριότητες συνοδεύονται από μια ευσύνοπτη καταγραφή και επαρκή ανάλυση των **θεωρητικών στοιχείων** που απαντώνται σε κάθε κείμενο. Τέλος, προτείνεται **δίκτυο κειμένων για εξάσκηση, αποτίμηση / αυτοαξιολόγηση**, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους/τις εκπαιδευτικούς αναστοχαστικά, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης.

Η **ενότητα 3** συνδέεται με τη **γλωσσική ταυτότητα των εφήβων** ιδίως στην ψηφιακή εποχή και ακολουθεί τη δομή των παραπάνω ενότητων, χωρίς το δίκτυο κειμένων για εξάσκηση. Αντί αυτού, προτείνονται επιπλέον εργασίες και ενδεικτικές ερωτήσεις.

Η **ενότητα 4** μελετά την **αυτοβιογραφία ενός εφήβου** μέσα από αποσπάσματα από το βιβλίο «Στ' αμπέλια» του Στ. Ζουμπουλάκη. Ακολουθεί τη δομή των προηγούμενων ενότητων.

Κάθε ενότητα συνοδεύεται από παραπομπές σε **συμπληρωματικό ψηφιακό υλικό**, δηλαδή πολυμεσικά και ομόθεμα κείμενα, ερευνητικές εργασίες, ηχητικά αρχεία, εννοιολογικούς χάρτες, δραστηριότητες σύγκρισης κειμένων, δημιουργία ακουστικών βιβλίων (audiobooks) κ.ά. με τις αντίστοιχες δραστηριότητες κατανόησης, παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, αναγνωστικής ανταπόκρισης και δημιουργικής έκφρασης.

1^η ενότητα

Συζητάμε για τον εαυτό μας και τις σχέσεις μας

Εφηβεία - Σχέσεις με συνομηλίκους

Σε αυτή την ενότητα θα μοιραστούμε τα βιώματα, τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τους προβληματισμούς μας για:

- την εφηβεία
- την ταυτότητά μας
- την ένταξή μας σε ομάδες
- τις αξίες και το όραμά μας
- την ενδοσχολική βία
- τα κοινωνικά πρότυπα για το φύλο και την ομορφιά
- τη σημασία της φιλίας, του έρωτα και της αγάπης στη ζωή μας.

Στο τέλος αυτής της ενότητας θα είμαστε σε θέση:

1. Να κατανοούμε την εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση, ώστε να επιλέγουμε το κατάλληλο ύφος για να επικοινωνήσουμε αποτελεσματικά.
2. Να χειριζόμαστε αποτελεσματικά τον προσχεδιασμένο προφορικό λόγο, αξιοποιώντας τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας καθώς και το κατάλληλο λογισμικό παρουσίασης.
3. Να αναγνωρίζουμε τα βασικά στοιχεία των κειμενικών σχημάτων της περιγραφής και της αφήγησης και να τα συσχετίζουμε με τις αντίστοιχες λεξικογραμματικές επιλογές.
4. Να προσεγγίζουμε κριτικά τα κείμενα, να διακρίνουμε τα επιχειρήματα και να υποστηρίζουμε την άποψή μας με δικά μας επιχειρήματα.
5. Να προσεγγίζουμε νοηματικά και γλωσσικά ποικίλα κείμενα (γραπτά, ηχητικά, πολυτροπικά, πολυμεσικά, εικαστικά) και να παράγουμε ανάλογα δικά μας, εκφράζοντας τα συναισθήματα και τις σκέψεις μας για θέματα που μας ενδιαφέρουν.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εφηβεία, ταυτότητα, τέχνη, παρέα, ομάδα, φιλία, έρωτας, περιγραφή, αφήγηση

1.1 Τι είναι εφηβεία

Κείμενο - αφόρμηση

Εφηβεία

Τί όμορφο πού ήτανε
 τὸ παραμῦθι τῆς Ἄνοιξης
 τὰ Κυριακάτικα πρωῒνὰ
 μὲ τὶς καμπάνες τοῦ Ἄη-Σπυρίδωνα
 –Σὰν μιὰ ἐξαίσια συναυλία–
 Ὅταν ἀνεβαίναμε
 τὰ μαρμάρινα σκαλοπάτια
 ὅταν κατεβαίναμε
 τοὺς κήπους μὲ τὶς τριανταφυλλιές
 ὅταν δὲν ὑπῆρχε χδὲς
 οὔτε σῆμερα
 οὔτε αὔριο
 παρὰ μονάχα τὰ ἠλιοκαμένα μας σώματα
 μὲ τὰ πλατεῖα μας στέρνα, τὰ γερὰ μπράτσα
 τὰ ἐφηβικὰ μας ὄνειρα
 πού δὲν ὑποψιάζονταν τὰ δόντια τῆς φθορᾶς
 ὁ δίχως σύνορα οὐρανὸς
 κι ὁ στρατηλάτης ἄνεμος
 πού ἔφερνε τὰ μηνύματα
 μιᾶς Ἄνοιξης αἰώνιας
 Τί όμορφο πού ήτανε
 τὸ παραμῦθι τῆς Ἄνοιξης

Σιμόπουλος, Η. (1961). *Σύγχρονη ποιητικὴ ἀνθολογία*.
 Αθήνα: Δίφρος.

«Το παραμῦθι τῆς
 ἄνοιξης» –
 Πολυμεσικό κείμενο

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

- Δείτε το βίντεο «Το παραμῦθι τῆς Ἄνοιξης» με κλειστό τον ἦχο – δείτε μόνο την εικόνα. Ποιες λέξεις ή φράσεις σας ἔρχονται συνειρμικά στο μυαλό;
 - Δείτε ξανά το βίντεο με ἦχο. Επαληθεύτηκαν κάποιες από τις προβλέψεις σας;
 - Ποια είναι η γνώμη σας για τον συνδυασμό ποιητικού λόγου, μουσικής και εικόνας που βρίσκουμε σε αυτό το πολυτροπικό κείμενο;
- Το ποίημα αρχίζει και τελειώνει με το δίστιχο «Τί όμορφο που ήτανε το παραμῦθι τῆς Ἄνοιξης». Πώς ερμηνεύετε αυτή την επιλογή του ποιητή;

3. Το ποιητικό υποκείμενο νοσταλγεί τα εφηβικά του χρόνια, όταν ζούσε το όμορφο παραμύθι της αιώνιας Άνοιξης. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, το ονομάζει παραμύθι;
4. «Τι όμορφο που είναι ...». Να σκεφτείτε κάποια όμορφη στιγμή της εφηβείας και να συμπληρώσετε τη φράση με βάση τα βιώματά σας.

Κείμενο 1ο

[Ξεκινώντας με έναν ορισμό]

Απόσπασμα από τη συνέντευξη «10+1 ζητήματα της ζωής τους» της ψυχολόγου-ψυχοθεραπεύτριας Ελεάνας Παπαγεωργίου στη δημοσιογράφο Έφη Ζέρβα για τη ραδιοφωνική εκπομπή «Στο ντιβάνι της κρίσης», που εστιάζει σε προβλήματα της ψυχικής υγείας. Η συνέντευξη δημοσιεύτηκε στην ertnews.gr.

- Τι εννοούμε όταν λέμε εφηβεία και γιατί είναι τόσο σημαντική περίοδος για κάθε άνθρωπο;
- A) Η εφηβεία που ετυμολογικά σημαίνει «επί της ήβης» είναι ένα σωματικό αλλά και ψυχικό αναπτυξιακό ορόσημο, που σηματοδοτεί τη μετάβαση από την παιδική ηλικία στην ενήλικη ζωή. Θα μπορούσαμε να πούμε πως με τον όρο εφηβεία θέλουμε να περιγράψουμε τις ψυχικές και κοινωνικές αλλαγές που επιτελούνται και βασίζονται στη σημαντική βιολογική μεταμόρφωση του ανδρώπινου σώματος από παιδικό σε ενήλικο.
- B) Πρέπει να έχουμε στο νου μας πως κάθε περίοδος μεγάλης σωματικής και βιολογικής μεταβολής κατά τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου είναι κρίσιμη και συνοδεύεται από σημαντικές αλλαγές, οι οποίες δεν συμβαίνουν συνήθως με τρόπο αρμονικό. Κρίσιμες περιόδους για την σωματο-ψυχική ανάπτυξη του ανθρώπου είναι φυσικά και τα πρώτα χρόνια της ζωής, αλλά και η μετάβαση από τη μέση ηλικία στο γήρας. Άρα η ψυχή και το σώμα είναι αδιαίρετα και λειτουργούν πάντα σε αλληλεπίδραση.
- Γ) Σε τι είναι σημαντική η εφηβεία; Ο έφηβος προετοιμάζεται για την ένταξή του στην ενήλικη ζωή. Είναι σαν έναν αθλητή που ετοιμάζεται για τον αγώνα της ζωής του. Το διακύβευμα είναι μεγάλο. Ο έφηβος έχει να αντιμετωπίσει και να αφομοιώσει όλες αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν στο σώμα του και συγχρόνως καλείται να αντεπεξέλθει σε όλο και πιο απαιτητικές συνθήκες ζωής που τον πιέζουν να πάρει καθοριστικές αποφάσεις ενώ ακόμα η ωρίμανση του δεν έχει ολοκληρωθεί.
- Δ) Οι αλλαγές που επιτελούνται κατά τη διάρκεια της εφηβείας κινούνται σε δύο άξονες. Τον νοητικό, όπου ο έφηβος αποκτά πλέον την ικανότητα για αφηρημένη σκέψη και αυτοδιάθεση, και φυσικά τον σεξουαλικό, με την τελική ωρίμανση των γεννητικών οργάνων, τη δυνατότητα πραγματοποίησης της σεξουαλικής πράξης και τη διαμόρφωση της ταυτότητας φύλου και του σεξουαλικού προσανατολισμού. Η ανάπτυξη αυτών των χαρακτηριστικών, θα λέγαμε πως αποτελεί πηγή ελπίδας και απελπισίας. Από τη μια πλευρά, ο έφηβος έχει στα χέρια του τα εργαλεία προκειμένου να αναβιώσει και να επουλώσει πληγές, επανακαθορίζοντας τον εαυτό του, από την άλλη όμως, οι δυσκολίες διαχείρισης αυτών των κοσμογονικών αλλαγών που είναι εγγενείς σε κάθε έφηβο, σε συνδυασμό με προβλήματα του παρελθόντος, οικογενειακές, κοινωνικές ή άλλες δυσλειτουργίες μπορούν να οδηγήσουν τον έφηβο σε ψυχολογικές κρίσεις και ρήξεις με το περιβάλλον του.

[Ο έφηβος αστακός της Dolto]
Κείμενο –
Δραστηριότητες

Ζέρβα, Έ. (2020). «Έφηβοι: 10+1 ζητήματα της ζωής τους». Συνέντευξη της Ε. Παπαγεωργίου [Μέρος 1ο], Ert News.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

Ποιος νομίζετε ότι είναι ο βασικός στόχος της συνέντευξης, λαμβάνοντας υπόψη και το εισαγωγικό σημείωμα;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

Να συζητήσετε σε ομάδες τα παρακάτω θέματα και να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια.

- Η Ε. Παπαγεωργίου, απαντώντας στο ερώτημα της δημοσιογράφου, που επιμερίζεται σε δύο υποερωτήματα, δίνει μια εκτενή περιγραφή της εφηβείας. Να παρατηρήσετε τον τρόπο που οργανώνει την περιγραφή. Πώς ξεκινάει στην παράγραφο (Α) και πώς προχωράει στις επόμενες παραγράφους (Β, Γ, Δ);
- Τι είδους περιγραφή επιλέγει η ψυχολόγος, υποκειμενική ή αντικειμενική; Σκεφτείτε: ποιος είναι ο σκοπός της; εκφράζει προσωπικές γνώμες και συναισθήματα;
- Ποιος ρηματικός χρόνος επικρατεί στην περιγραφή και ποιο ρηματικό πρόσωπο;
- Ο συντάκτης ενός κειμένου φροντίζει κάθε φορά να κάνει τις κατάλληλες επιλογές (ύφος τυπικό, οικείο, ουδέτερο), για να επικοινωνήσει αποτελεσματικά σε μια συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίπτωση. Νομίζετε ότι η Ε. Παπαγεωργίου χρησιμοποιεί το κατάλληλο ύφος για τη συνέντευξη που δημοσιεύτηκε στο EPT NEWS, ιστότοπο προσβάσιμο στο πλατύ κοινό;

Σταυρόλεξο

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Να καταγράψεις τις εντυπώσεις σου από τη συνέντευξη και να τις μοιραστείς με τους συμμαθητές σου σε ένα συνεργατικό κείμενο. Βρήκες ενδιαφέρουσα τη συνέντευξη; Ναι, όχι και γιατί;
2. Αναγνώρισες στην περιγραφή της εφηβείας ένα κομμάτι του εαυτού σου; Ποιες σκέψεις σου δημιουργήθηκαν; Ποια συναισθήματα;
Καταθέτει ο καθένας ανώνυμα σε ένα σημείωμα την απάντησή του. Τα σημειώματα διαβάζονται στην τάξη και γίνεται συζήτηση.
3. Να περιγράψετε την εφηβεία με βάση τα βιώματά σας. Να εκφράσετε σε α' πρόσωπο τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας για τις αλλαγές που παρατηρείτε στον εαυτό σας. Μπορείτε να οργανώσετε την περιγραφή σας ξεκινώντας από μια γενική διαπίστωση π.χ. «Η εφηβεία για μένα είναι...» και μετά να προχωρήσετε στα επιμέρους. Να αναφερθείτε π.χ. στις όμορφες και στις δύσκολες στιγμές που περνάτε, σε αυτά που φοβάστε και σε αυτά που ελπίζετε, σε αυτά που σας απογοητεύουν και σε αυτά που σας ενθουσιάζουν, στις αξίες στις οποίες πιστεύετε και αντλείτε δύναμη, κ.ά. Να εργαστείτε σε ομάδες. Κάθε ομάδα να παρουσιάσει το κείμενό της και να εντοπίσετε τα κοινά σημεία.

Μαθαίνω!

Περιγραφή

Περιγραφή είναι η αναπαράσταση με τον λόγο ενός αντικειμένου, ενός προσώπου, μιας κατάστασης, μιας ενέργειας κτλ. Η περιγραφή έχει ως κύρια κοινωνική λειτουργία την παρατήρηση του κόσμου και την ταξινόμηση των εμπειριών μας σε ένα πλαίσιο. Ωστόσο, πέρα από τον γενικό της στόχο, αποβλέπει κάθε φορά σε έναν ειδικότερο σκοπό: στη μετάδοση γνώσεων (π.χ. η περιγραφή κάποιου πειράματος), στην κάλυψη πρακτικών αναγκών (π.χ. η περιγραφή εμπορικού προϊόντος), στην απλή ψυχαγωγία (π.χ. η λογοτεχνική περιγραφή).

Αντικειμενική περιγραφή - Υποκειμενική περιγραφή

Υπάρχουν δύο κυρίαρχα είδη περιγραφής, ανάλογα με τον σκοπό που υπηρετεί το καθένα: η **αντικειμενική περιγραφή** και η **υποκειμενική**. Η ψυχολόγος στη συνέντευξή της χρησιμοποιεί την αντικειμενική περιγραφή, για να ενημερώσει σχετικά με την εφηβεία το ευρύ κοινό. Η αντικειμενική περιγραφή ταιριάζει γενικώς σε κείμενα πληροφοριακά με στόχο την ενημέρωση. Στην περίπτωση αυτή ο συντάκτης αποφεύγει να αναμειχθεί προσωπικά, είναι αποστασιοποιημένος. Στο κείμενο κυριαρχεί ο ενεστώτας σε γ' ρηματικό πρόσωπο, για να δηλωθεί ότι οι ιδιότητες του αντικειμένου της περιγραφής ισχύουν διαχρονικά. Αντίθετα, στην υποκειμενική περιγραφή, που αφθονεί στη λογοτεχνία, ο συντάκτης του κειμένου εμπλέκεται προσωπικά, εκφράζει σε α' ρηματικό πρόσωπο την προσωπική του άποψη και τα συναισθήματά του. Αυτά τα δύο είδη περιγραφής «αναμειγνύονται», όταν οι επικοινωνιακές ανάγκες το απαιτούν.

Οργάνωση της περιγραφής

Η Ελεάνα Παπαγεωργίου ξεκινάει την περιγραφή της εφηβείας με έναν ορισμό και μετά αναλύει τα χαρακτηριστικά της. Οργανώνει, δηλαδή, την περιγραφή παραγωγικά, δίνοντας στην αρχή με τον ορισμό τη γενική εικόνα της εφηβείας και μετά προχωρά στην παρουσίαση των επιμέρους στοιχείων. Αυτό το οργανωτικό πρότυπο το συναντούμε σε διάφορες περιγραφές.

Επικοινωνιακή περίσταση και ύφος

Ο συντάκτης ενός κειμένου φροντίζει να επιλέξει κάθε φορά το κατάλληλο ύφος, δηλαδή να κάνει τις κατάλληλες γλωσσικές επιλογές, για να επικοινωνήσει αποτελεσματικά στην εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση. Λαμβάνει υπόψη του ότι η **επικοινωνιακή περίσταση** διαμορφώνεται από παραμέτρους όπως: ποιος είναι ο πομπός, σε ποιον δέκτη απευθύνεται, με ποιο μέσο / κανάλι επικοινωνεί, με ποιον σκοπό, με ποιο θέμα, πού, πότε κτλ.

Το **ύφος** ενός κειμένου δεν μπορεί να κατηγοριοποιηθεί με ακρίβεια, μπορούμε όμως να διακρίνουμε τρία βασικά επίπεδα:

1. Τυπικό: Εμφανίζεται κυρίως σε γραπτά κείμενα (δημόσιας διοίκησης, επιστημονικά κ.ά.) και σπανιότερα στον προφορικό λόγο (διαλέξεις, κηρύγματα κτλ.). Κυριαρχεί το λόγιο λεξιλόγιο, η υποτακτική σύνδεση και ο μακροπερίοδος λόγος, η παθητική σύνταξη, το γ' ρηματικό πρόσωπο, η ονοματοποίηση, η αναφορική / κυριολεκτική λειτουργία του λόγου κτλ.

2. Οικείο: Χρησιμοποιείται κυρίως στον προφορικό λόγο και σπανιότερα στον γραπτό λόγο (φιλικές

Σταυρόλεξο

Μαθαίνω!

επιστολές, λογοτεχνικά κείμενα κτλ.). Κυριαρχεί το λαϊκό λεξιλόγιο, η παρατακτική σύνδεση και ο βραχυπερίοδος λόγος, η ενεργητική σύνταξη, το α΄ και το β΄ ρηματικό πρόσωπο, ο ρηματικός λόγος, τα σχήματα λόγου και η ποιητική λειτουργία του λόγου κτλ.

3. Ουδέτερο: Παρουσιάζεται κυρίως στον πληροφοριακό γραπτό λόγο (π.χ. κείμενα δημοσιογραφικά, αποδεικτικά δοκίμια, ανακοινώσεις κτλ.) και συνδυάζει επιλογές και από τα δύο προηγούμενα επίπεδα ύφους.

Παράδειγμα

Τυπικό ύφος: *Απομακρύνθηκε τάχιστα.*

Οικείο ύφος: *Την κοπάνησε / Την έκανε.*

Ουδέτερο ύφος: *Έφυγε γρήγορα μακριά.*

Κείμενο 2ο

[Το πέρασμα από την παιδική ηλικία στην εφηβεία.]

Ακρόαση του κειμένου

Απόσπασμα από το βιβλίο «Ντέμιαν» του νομπελίστα συγγραφέα Έρμαν Έσσε. Ο συγγραφέας περιγράφει στο βιβλίο τις δυσκολίες που συναντά ο έφηβος Σίνκλερ, καθώς προσπαθεί να κατανοήσει τον εαυτό του καθώς και τη ρευστότητα των εννοιών του καλού και του κακού, που από παιδί έχει μάθει να ακούει χωρίς να τις επεξεργάζεται. Σε αυτή την πνευματική του περιπέτεια εμφανίζεται ένας μεγαλύτερος συμμαθητής του, ο Ντέμιαν, που γίνεται ο φίλος του και ο μέντοράς του. Στο απόσπασμα ο Σίνκλερ περιγράφει τα βιώματά του από το πέρασμα της παιδικής ηλικίας στην εφηβεία.

Θα μπορούσα να διηγηθώ πολλά για τα όμορφα και τρυφερά περιστατικά των παιδικών μου χρόνων, για το αίσθημα ασφάλειας που απολάμβανα κοντά στους γονείς μου, την παιδιάστικη αγάπη και την ξέγνοιαστη, ανεύθυνη ζωή μου, σε ένα στοργικό και ήρεμο περιβάλλον. Αλλά περισσότερο με ενδιαφέρουν τα βήματα που έκανα στη ζωή για να φτάσω στην αυτοπραγμάτωση. Οι ήρεμες ευχάριστες ώρες, τα ευτυχημένα νησιά, τα παραδεισένια μέρη που γνώριζα καλά τη μαγεία τους, ας μείνουν πίσω στη γοητεία του παρελθόντος. Είναι ένας κόσμος, όπου δε ζητώ να ξαναγυρίσω.

Κι ενόσω μιλώ ακόμα για τα παιδικά μου χρόνια, αναφέρω μόνο τις καινούριες εμπειρίες μου, εκείνες που στάθηκαν αφορμή να προχωρήσω στη ζωή.

Εκείνα τα ερεθίσματα προέρχονταν πάντοτε από τον «σκοτεινό» κόσμο, συνοδεύονταν πάντοτε από τον φόβο, εξαναγκασμό και ένοχη συνείδηση. Εκδηλώνονταν πάντοτε επαναστατικά και ήταν μια απειλή για τη γαλήνη μου όπου ευχαρίστως ήθελα να συνεχίσω να ζω.

Ύστερα ήρθαν χρόνια που χρειάστηκε να ανακαλύψω μέσα μου την ύπαρξη του αρχέγονου ένστικτου, που στον «φωτεινό» κόσμο έπρεπε να μείνει κρυφό. Το ξύπνημα του σεξουαλικού ένστικτου πρόβαλλε αργά αργά μπροστά μου, όπως στον κάθε άνθρωπο, σαν κάτι εχθρικό και καταστρεπτικό, κάτι απαγορευμένο, ανήθικο και αμαρτωλό. Αυτό που ερέθιζε την περιέργειά μου, αυτό που προκαλούσε όνειρα, πόθο και φόβο, το μεγάλο μυστικό της εφηβείας, δεν ταίριαζε με την παιδιάστικη ζωή μου και τις περιορισμένες χαρές της.

Έκανα ό,τι κάνουν όλοι. Ζούσα τη διπλή ζωή του παιδιού που δεν είναι πια παιδί. Η συνείδησή μου ζούσε στα όρια του οικείου και του επιτρεπτού, η συνείδησή μου αρνιόταν τον καινούριο κόσμο που βρισκόταν στο σκοτάδι της γέννησής του ακόμη. Πλάι στη ζωή αυτή ωστόσο ζούσα με όνειρα και επιθυμίες ζοφερές που πάνω τους η συνειδητή ζωή μου, τρομαγμένη, έκτιζε γέφυρες για να συγκρατήσει τον παιδικό κόσμο που γκρεμιζόταν. Όπως όλοι οι γονείς έτσι και οι δικοί μου δεν έκαναν καμιά προσπάθεια να ενδαρύνουν το συνταρακτικό ξύπνημα της ζωής. Δεν αναφέρθηκαν ποτέ σ' αυτό. Τουναντίον βάλθηκαν να υποστηρίξουν τις απεγνωσμένες μου προσπάθειες ν' απαρνηθώ την πραγματικότητα και να συνεχίσω να ζω στον κόσμο του παιδιού, που γινόταν ολοένα πιο ψεύτικος και απατηλός. Ίσως οι γονείς δεν μπορούν να βοηθήσουν σ' αυτές τις περιπτώσεις κι εγώ δεν θα δοκιμάσω να κατακρίνω τους δικούς μου. Ήταν δική μου δουλειά να βρω τον εαυτό μου και τον δρόμο μου και, όπως τα περισσότερα καλοαναδρεμμένα παιδιά, δεν τα κατάφερα καλά.

Κάθε άνθρωπος περνά αυτή την κρίσιμη εποχή. Για τον μέσο άνθρωπο είναι μια στιγμή της ζωής του όπου οι απαιτήσεις της δικής του μοίρας συγκρούονται με το περιβάλλον του, όπου η πορεία προς τα μπρος χαράζεται με μεγάλη δυσκολία. Για πολλούς είναι η μοναδική στιγμή στη ζωή τους που δοκιμάζουν τον θάνατο και την ανάσταση –που είναι η μοίρα μας– στην παρακμή και στην αργή κατάρρευση της παιδικής ηλικίας, όταν μας εγκαταλείπει κάθε τι που αγαπήσαμε και νιώθουμε άξαφνα τη μοναξιά και τη θανάσιμη παγωνιά του κόσμου ολόγυρά μας. Και πάρα πολλοί μένουν για πάντα γαντζωμένοι σε τούτον τον γκρεμό κι απελπισμένα προσκολλούνται στο ανέκκλητο παρελθόν, στο όνειρο του χαμένου παραδείσου, που είναι το χειρότερο και το σκληρότερο απ' όλα τα όνειρα.

Έσσε, Ε. (2020). *Ντέμιαν*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

Να συζητήσετε τα παρακάτω θέματα σε ομάδες, να κρατήσετε σημειώσεις και να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια.

- Πώς χαρακτηρίζει ο αφηγητής τον κόσμο της παιδικής ηλικίας και πώς τον κόσμο της εφηβείας; Ποια συναισθήματα ένιωθε στην καθεμία από αυτές τις φάσεις της ζωής του; Σε ποιον από τους δύο κόσμους ήθελε να ζει και γιατί;
- Ποια στάση κράτησαν οι γονείς του αφηγητή στη δύσκολη αυτή φάση της μετάβασης;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Ο Σίνκλερ αφηγείται το πέρασμα από την παιδική ηλικία στην εφηβική. Η αφήγηση επικεντρώνεται σε γεγονότα ή στην έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων;
2. Ο αφηγητής περιγράφει τη συναισθηματική του κατάσταση αξιοποιώντας κάποια εκφραστικά μέσα. Να εντοπίσετε τρία από αυτά και να σχολιάσετε τι πετυχαίνει ο συγγραφέας με τη χρήση τους.
3. Στην τελευταία παράγραφο γίνεται μετάβαση από το α' πρόσωπο ενικού αριθμού στο γ'. Πώς τη δικαιολογείτε με βάση την πρόθεση του συγγραφέα;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Νομίζετε ότι ο Έσσε καταφέρνει να αποτυπώσει τη μετάβαση από τον κόσμο της παιδικότητας στον κόσμο της εφηβείας; Το απόσπασμα σας κίνησε το ενδιαφέρον να διαβάσετε το βιβλίο *Ντέμιαν*; Να καταθέσετε τεκμηριωμένα τα σχόλιά σας σε ένα συνεργατικό κείμενο 350 - 400 λέξεων.
2. **Δημιουργική γραφή:** Να γράψετε ένα κείμενο, στο οποίο ένας έφηβος αφηγείται σε α' ρηματικό πρόσωπο το πέρασμα από την παιδική του ηλικία στην εφηβεία. Προσπαθήστε να φανταστείτε τον αφηγητή. Καταγράψτε στοιχεία της ταυτότητάς του (π.χ. οικογενειακή και οικονομική κατάσταση, σχέσεις με γονείς, αδέρφια, φίλους, σχολείο, ενδιαφέροντα κ.ά.) και προσδιορίστε τη στάση του απέναντι στο τότε (παιδική ηλικία) και στο τώρα (εφηβεία). Να ανταλλάξετε σε ζευγάρια τα κείμενά σας και να εντοπίσετε κοινά σημεία και διαφορές.

Όταν τα κείμενα συνομιλούν

1. Το κείμενο της Ελεάνας Παπαγεωργίου, όπως και το κείμενο του Έσσε, περιγράφουν την εφηβεία. Προσπαθήστε να ανιχνεύσετε τα κοινά και τις διαφορές ανάμεσα στα δύο κείμενα, λαμβάνοντας υπόψη ότι το πρώτο κινείται στην περιοχή του επιστημονικού λόγου, ενώ το δεύτερο στην περιοχή της λογοτεχνίας.
2. Να παρακολουθήσετε τα πρώτα πέντε λεπτά της ομιλίας «Εφηβεία: διαβάζεται μόνο μία φορά» της κλινικής ψυχολόγου-ψυχοθεραπεύτριας Άννας Κανδαράκη και να συζητήσετε: α) Πώς το απόσπασμα αυτό συνομιλεί με την τελευταία παράγραφο του κειμένου του Έσσε; β) Πώς χειρίζεται η Κανδαράκη τα παραγλωσσικά (ένταση φωνής, άρθρωση, κ.ά.) και τα εξωγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας (έκφραση προσώπου, γλώσσα σώματος κ.ά.) και πώς χειρίζεται το λογισμικό παρουσίασης, για να επικοινωνήσει αποτελεσματικά;

«Εφηβεία: διαβάζεται μόνο μία φορά» – Δραστηριότητες

Ερευνητική εργασία για τη σεξουαλική αγωγή

Ερευνητική εργασία για τις διαβατήριες τελετές

Μαθαίνω!

Αφήγηση

Η αφήγηση είναι μια διαδικασία επικοινωνίας με την οποία παρουσιάζεται προφορικά ή γραπτά μια σειρά γεγονότων στον άξονα του χρόνου. Τα αφηγηματικά κείμενα αναπαριστούν εξιστορήσεις πραγματικών γεγονότων (ιστορικές αφηγήσεις, ειδήσεις, μαρτυρίες, κ.ά.) ή φανταστικών (μυθοπλαστικές αφηγήσεις, μύθοι, παραμύθια κ.ά.).

Αντικειμενική αφήγηση – Υποκειμενική αφήγηση

Μπορούμε να διακρίνουμε δύο κατηγορίες αφηγήσεων, ανάλογα με τον σκοπό που υπηρετούν.

Αντικειμενικές / Πρακτικές αφηγήσεις: Έχουν ως βασικό σκοπό να πληροφορήσουν (ιστοριογραφία, βιογραφικό σημείωμα, δημοσιογραφική είδηση, ιατρικό ιστορικό, αστυνομικό δελτίο συμβάντων, κατάθεση στο δικαστήριο κτλ.).

Υποκειμενικές / Δημιουργικές αφηγήσεις: Έχουν ως σκοπό κυρίως την έκφραση και την αισθητική απόλαυση (προσωπικές διηγήσεις, φιλική επιστολή, λογοτεχνική αφήγηση: παραμύθια, μύθοι, θρύλοι κτλ.). Ορισμένες φορές λειτουργούν ως μέσο διέγερσης συναισθημάτων στον λόγο της πειθούς.

Ο αφηγητής

Στις αντικειμενικές αφηγήσεις ο αφηγητής ταυτίζεται με τον συντάκτη / συγγραφέα του κειμένου. Όμως, στα λογοτεχνικά κείμενα αφηγητής και συντάκτης / συγγραφέας είναι δύο διαφορετικά πρόσωπα που δεν πρέπει να συγχέονται. Ο συγγραφέας είναι ένα πραγματικό πρόσωπο που υπάρχει έξω από το κείμενο, ενώ ο αφηγητής είναι ένα πλαστό πρόσωπο, δημιούργημα του συγγραφέα, που αφηγείται την ιστορία και «ακούμε» τη φωνή του. Πάντως, και στις δύο περιπτώσεις μπορούμε να διακρίνουμε δύο τύπους αφηγητή, ανάλογα με τη συμμετοχή τους στα γεγονότα:

- τον **ομοδιηγητικό** αφηγητή, που συμμετέχει στα γεγονότα ως αυτόπτης μάρτυρας ή ως πρωταγωνιστής και διηγείται τα γεγονότα σε α' ρηματικό πρόσωπο (πρωτοπρόσωπη αφήγηση), όπως συμβαίνει στο μυθιστόρημα *Ντέμιαν*, όπου ο Σίνκλερ μάς διηγείται σε α' ρηματικό πρόσωπο τη ζωή του.
- τον **ετεροδιηγητικό** αφηγητή, που δεν έχει καθόλου συμμετοχή και αφηγείται σε γ' ρηματικό πρόσωπο (τριτοπρόσωπη αφήγηση) την ιστορία άλλων (π.χ. ένας ιστορικός, ένας δημοσιογράφος κ.ά.).

Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος με εργαλείο λογισμικό παρουσίασης

Ο **ομιλητής** ή η **ομιλήτρια**, για να επικοινωνήσει αποτελεσματικά με το κοινό, συχνά χρησιμοποιεί **προσχεδιασμένο προφορικό λόγο** με την υποστήριξη του κατάλληλου λογισμικού παρουσίασης. Είναι σκόπιμο να μιλάει με σαφήνεια και να απευθύνεται στο κοινό με όλα τα εκφραστικά μέσα (ένταση φωνής, άρθρωση, έκφραση προσώπου, γλώσσα σώματος κ.ά.).

Το κείμενο της παρουσίασης (π.χ. με Libre Office®, PowerPoint®) δεν είναι για ανάγνωση. Αποτελεί βοηθητικό υλικό για τον παρουσιαστή και εποπτικό υλικό για το κοινό. Επομένως, οι διαφάνειες πρέπει να περιλαμβάνουν λέξεις κλειδιά ή σύντομα κείμενα. Οι λεπτομέρειες πρέπει να παρουσιάζονται προφορικά.

1.2 Αναζητώντας την ταυτότητά μας

Κείμενο - αφόρμηση

Τσακάλι

Ψάχνω την ομορφιά που κρύβει το τσιμέντο,
 στον ήλιο ξεθωριάζοντας με τέχνη και ταλέντο.
 Ψάχνω τον έρωτα σε ποιήματα και στίχους,
 και σ' όλα τ' ανορθόγραφα συνθήματα σε τοίχους.
 Γυρεύω άνθρωπο τη μέρα με φανάρι
 που να μην έχει κάμερα μπροστά του να ποζάρει.
 Α ν α ξ η τ ώ τον κύριο σκοπό,
 που γεννηθήκαμε άνθρωποι με νου και λογισμό.
 Ψάχνω από μικρός να βρω μες στ' άχυρα τον ψύλλο,
 και ποια είν' η διαφορά του γνωστού από τον φίλο,
 Ψάχνω σαν παιδί κι εγώ τον δρόμο μου να πάρω
 με σχέδιο απόδρασης, για να τη σκαπουλάρω.
 Γυρεύω όλο και πιο πολλά να μάθω
 αυξάνοντας τις πιθανότητες για να την πάθω.
 Αναρωτιέμαι ποιος είμαι και πού πάω
 Και γιατί με πληγώνει πιο πολύ ό,τι αγαπάω.
 Ψάχνω αλλά δεν το βρίσκω.
 Άμα γυρεύεις φίλε νόημα, παίρνεις μεγάλο ρίσκο.
 Ψάχνω και πού θα με βγάλει.
 Μεγάλη έρημος είν' η ζωή κι εσύ μικρό τσακάλι.
 [...]

(Στίχοι) Μανόλης, Δ., Φωτιάς, Β.

Μπορείτε να ακούσετε το τραγούδι
 «Τσακάλι» από το μουσικό συγκρότημα
 Κοινοί Θνητοί στη διεύθυνση:
www.youtube.com/watch?v=lwzTtvaVnXk

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Κεντρικό θέμα στο τραγούδι είναι η έννοια της αναζήτησης που εκφράζεται με ποικίλα ρήματα. Να εντοπίσετε τα ρήματα αυτά και να συζητήσετε τι αναζητά το ποιητικό υποκείμενο.
2. Πώς ερμηνεύετε τον τίτλο του τραγουδιού;
3. Θεωρείτε ότι ο ρυθμός της ραπ ταιριάζει με τους στίχους του τραγουδιού;

Κείμενο 1ο

[Πώς άλλαξα δρόμο]

Το απόσπασμα προέρχεται από την αυτοβιογραφία του κορυφαίου θεωρητικού φυσικού Δημήτρη Νανόπουλου. Ο συγγραφέας αφηγείται πώς, όταν ήταν έφηβος, «άλλαξε δρόμο», πώς βρήκε αυτό που πραγματικά τον ενδιέφερε να ασχοληθεί στη ζωή του.

... Η ίδια η απογοήτευση για τον εαυτό μου μου έδωσε τη δύναμη που χρειαζόμουν για να αλλάξω εντελώς δρόμο από εκείνη τη μέρα...

Το ζύπνημα της εφηβείας είναι ένα τελείως προσωπικό θέμα, το οποίο ο κάθε έφηβος το αντιμετωπίζει με τον δικό του τρόπο, αυτόν που του υποδεικνύει το μυαλό του και ο χαρακτήρας του. Η προσωπική ζωή οποιουδήποτε ανθρώπου δεν ενδείκνυται για δημόσια συζήτηση, εκτός εάν μέσα από αυτήν μπορεί και πρέπει να δοθεί ένα παράδειγμα προς σκέψη, θετικό ή προς αποφυγή.

Δεν πρέπει ποτέ να μετανιώνει κανείς για τον φανατισμό και το πάθος των εφηβικών του χρόνων, και για ό,τι έζησε τότε, με όλη τη δύναμη των αισθήσεών του. Ιδίως εάν σε αυτή την περίοδο της ζωής του άρχισε να περνάει μέσα του το πάθος για τα πνευματικά πράγματα. Αυτή η περίοδος είναι το δεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομούνται όσα μαθαίνεις αργότερα στη ζωή, η οποία είναι χρονικά τόσο γελοία μικρή, ώστε όσο νωρίτερα μαθαίνεις να διευρύνεις το μυαλό σου, τόσο περισσότερο σύμπαν θα μπορέσεις να χωρέσεις μέσα σου...

Όταν είσαι έφηβος, δεν μπορείς να ξέρεις ποιος είσαι και τι θα κάνεις στη ζωή σου. Είναι φυσιολογικό ένας νέος να αισθάνεται μπερδεμένος. Σε όλους μας έχει συμβεί αυτό.

Όποιος νέος άνθρωπος διαβάσει αυτό το βιβλίο, θα δει ότι κι εγώ, όταν ήμουν δεκατεσσάρων ή δεκαπέντε χρονών, δεν είχα ιδέα τι θα ακολουθούσε, και πίστευα διάφορα άστοχα πράγματα για τον εαυτό μου και τη ζωή μου. Η πορεία μου δεν προέκυψε επειδή, ως έφηβος, κάθισα ένα απόγευμα για να σκεφτώ τη ζωή μου και την καριέρα μου, και να αποφασίσω τον δρόμο που θα ακολουθούσα. Όπως όλα τα αγόρια της ηλικίας μου, το μυαλό μου ήταν κυρίως επικεντρωμένο σε σεξουαλικά θέματα, και οι βασικές μου έγνοιες και ασχολίες ήταν τα κορίτσια και το ποδόσφαιρο. Στο ερώτημα τι θα γίνω όταν μεγαλώσω, απαντούσα «χημικός».

Ευτυχώς, από το τέλος της τρίτης γυμνασίου όλα άρχισαν να αλλάζουν μέσα μου. Ξεκίνησε μια διαδικασία στο μυαλό μου και σιγά σιγά συνειδητοποιούσα πως, αν συνέχιζα αυτά που έκανα, η ζωή μου θα μου ξέφευγε. Έπαιζα κάθε μέρα ποδόσφαιρο, που μου άρεσε πολύ, και με τον καλύτερό μου φίλο, τον Γιώργο, πηγαίναμε βόλτες στο Κολωνάκι, όπου πολύ συχνά βρισκόμασταν έξω από το Γαλλικό Ινστιτούτο, για να χαζέψουμε τα κορίτσια την ώρα που θα σχολούσαν. Παρότι περίμεναν και πολλοί γονείς απέξω, εμείς ψάχναμε, με το βλέμμα γεμάτο αγωνία, για κάποιο κορίτσι που θα μας κοιτούσε με νόημα, μόνο και μόνο για να νιώσουμε ότι αρέσουμε και για τη χαρά του φλερτ. Ένα απόγευμα του Μαΐου, λοιπόν, συνέβη ένα καθοριστικό για μένα περιστατικό: ήμασταν και πάλι εκεί, όταν έπιασε μια ανοιξιάτικη μπόρα, και τρέξαμε να προφυλαχτούμε μαζί με τους γονείς που περίμεναν τα παιδιά τους, στο υπόστεγο του Ινστιτούτου. Ξαφνικά, όλη αυτή η κατάσταση με έκανε να αισθανθώ τελείως άδειος μέσα μου: «Γιώργο, τέρμα. Είναι η τελευταία φορά που έρχομαι», του είπα. «Δημήτρη, λες βλακείες», ήταν η απάντησή του.

Ήταν πράγματι η τελευταία φορά που πήγα, και έτσι σιγά σιγά ξεθώριασε και η φιλία μας. Ακόμα θυμάμαι την απογοήτευση και τον θυμό που είχα νιώσει για τον εαυτό μου. Θυμάμαι την επιτιμητική σκέψη που έκανα για μένα: «Γι' αυτό που έρχεσαι να κάνεις εδώ είσαι γεννημένος». Η ίδια η απογοήτευση για τον εαυτό μου μου έδωσε τη δύναμη που χρειαζόμουν για να αλλάξω εντελώς δρόμο από εκείνη τη μέρα.

Μου άρεσε πολύ να έχω σχέση με κορίτσια, αλλά όχι με αυτό τον εξευτελιστικό τρόπο και με τέτοιο

χάσιμο χρόνου. Από εκείνη τη στιγμή, έγινε ακόμα πιο έντονη η επιθυμία μου να μη χάνω χρόνο και μετατράπηκε σε πραγματική μανία.

Από τότε άλλαξε, ξαφνικά, και μια άλλη συνήθεια που είχα με τους φίλους των εφηβικών μου χρόνων. Το καθημερινό μας πάθος και διασκέδαση ήταν να παίζουμε ποδόσφαιρο, αλλά αρκετά συχνά πηγαίναμε και στον κινηματογράφο. Από τότε άρχισα να θέλω να βλέπω ορισμένες ταινίες χωρίς παρέα. Έτσι, λοιπόν, είδα μόνος μου, σε έναν καλοκαιρινό κινηματογράφο στο Ζωγράφου το *Ντόλτσε Βίτα* και το *8 ½* του Φελίνι, δύο ταινίες που επηρέασαν πολύ τη ματιά μου για τη ζωή. Και στα δύο έργα είχα βγει από το σινεμά με δάκρυα στα μάτια. Τι μαγικό συναίσθημα ήταν εκείνο...

Όταν κάποιος αποφασίζει οριστικά, χωρίς επιστροφή, να μη χάνει πλέον χρόνο σχετικά με αυτό που θέλει να κάνει στη ζωή του, πολύ γρήγορα διαπιστώνει ότι αναπόφευκτα μπαίνει σε μια μοναχική πορεία.

Νανόπουλος, Δ., Προβατάς, Μ. (2015). *Στον τρίτο βράχο από τον ήλιο. Μία ζωή, η επιστήμη κι άλλα παράλληλα σύμπαντα*. Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ένα εκ πρώτης όψεως ασήμαντο περιστατικό, όπως αυτό που αφηγείται ο συγγραφέας, υπήρξε καθοριστικό για τον έφηβο Νανόπουλο; Να απαντήσετε, λαμβάνοντας υπόψη και το μότο¹ στην αρχή του κεφαλαίου («Η ίδια η απογοήτευση [...] από εκείνη τη μέρα»).
2. Ποια απόφαση πήρε και ποιες σημαντικές αλλαγές έκανε στη ζωή του ο έφηβος Νανόπουλος μετά το περιστατικό;
3. Να περιγράψετε τον έφηβο που αναδύεται μέσα από την αφήγηση.

«Συνάντηση με τον Νανόπουλο» – Δραστηριότητες

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Να ανιχνεύσετε μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά της αυτοβιογραφικής αφήγησης με βάση το απόσπασμα: Ποια είναι η σχέση του συγγραφέα με τον αφηγητή; Πρόκειται για αφήγηση ρεαλιστική ή μυθοπλαστική; Ποιο είναι το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο στην αφήγηση;
2. Να διαβάσετε τη θεωρία για τη δομή της αφήγησης (σελ. 20) και να εξετάσετε αν αυτή η δομή εφαρμόζεται στην αφήγηση του περιστατικού που υπήρξε καθοριστικό για τον έφηβο Νανόπουλο («Όταν είσαι έφηβος, δεν μπορείς να ξέρεις... μπαίνει σε μοναχική πορεία»). Να παρατηρήσετε ποιος ρηματικός χρόνος επικρατεί σε κάθε φάση της αφήγησης.
3. Να συζητήσετε σχετικά με το ύφος της αφήγησης, λαμβάνοντας υπόψη ότι το βιβλίο βασίστηκε σε μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις που κατέγραψε ο Μάκης Προβατάς. Νομίζετε ότι ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το κατάλληλο ύφος σε ένα βιβλίο που απευθύνεται στο ευρύ κοινό;

Κείμενο – Δραστηριότητες

Σταυρόλεξο

1. μότο: σύντομη, επιγραμματική φράση η οποία χαρακτηρίζει συνολικά το περιεχόμενο ενός κειμένου και η οποία συνήθως επαναλαμβάνεται αυτοούσια μέσα σε αυτό· τοποθετείται συνήθως σε εμφανές σημείο και προηγείται του κειμένου.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σάς δημιουργήθηκαν διαβάζοντας το περιστατικό από την εφηβεία του Δημήτρη Νανόπουλου; Θεωρείτε ότι αποτελεί θετικό παράδειγμα ή όχι και γιατί; Να αναπτύξει ο καθένας τις απόψεις του σε ένα συνεργατικό κείμενο (200-300 λέξεις) και να γίνει συζήτηση.
2. Δοκιμάστε να αφηγηθείτε κι εσείς, σε α' ρηματικό πρόσωπο, ένα περιστατικό από την εφηβική σας ζωή που σας επηρέασε πολύ και σας βοήθησε να συνειδητοποιήσετε κάτι για τον εαυτό σας. Φροντίστε να ακολουθήσετε σε γενικές γραμμές τη δομή που έχει η αφήγηση του Δημήτρη Νανόπουλου. Να μοιραστείτε τα κείμενά σας ανά ζεύγη.
3. Οι άνθρωποι πρέπει διαρκώς να κρίνουν τις επιλογές τους και, αν χρειαστεί, πρέπει να τις αλλάξουν, υποστηρίζει ο Δημήτρης Νανόπουλος. Ποια είναι η δική σας γνώμη; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα από την εμπειρία σας.
4. **Δημιουργική γραφή**
 - Γιώργο, τέρμα. Είναι η τελευταία φορά που έρχομαι.
 - Δημήτρη, λες βλακείες.

Να συνεχίσετε τον παραπάνω διάλογο ανάμεσα στον Δημήτρη Νανόπουλο και στον φίλο του, τον Γιώργο. Θυμηθείτε ότι η σκηνή διαδραματίζεται σε ένα υπόστεγο όπου κατέφυγαν οι δύο φίλοι, για να αποφύγουν την ανοιξιάτικη μπόρα. Πριν ξεκινήσετε τον διάλογο, σκεφτείτε: Ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν τον Δημήτρη να πάρει αυτή την απόφαση; Γιατί δεν συμφωνεί ο Γιώργος; Ποια είναι τα δικά του θέλω; Πώς επηρεάζει τη φιλία τους η απόφαση του Δημήτρη; Πώς θα καταλήξει η σκηνή;

Μαθαίνω!

Αυτοβιογραφική αφήγηση

Η **αυτοβιογραφική αφήγηση** είναι μια ρεαλιστική αφήγηση στην οποία ο συγγραφέας ταυτίζεται με τον αφηγητή και διηγείται σε **α' ρηματικό πρόσωπο** πραγματικά γεγονότα της ζωής του. Ο συγγραφέας είναι συνήθως μια προσωπικότητα που έχει επιτελέσει σημαντικό έργο σε κάποιον τομέα (π.χ. στην επιστήμη, στην τέχνη, στην πολιτική), όπως ο Δ. Νανόπουλος, που αναφέρει ότι με σκληρή δουλειά κατάφερε να συνεισφέρει στην πρόοδο της επιστήμης και έβαλε ένα λιθαράκι για την καλύτερη κατανόηση του Σύμπαντος.

Η έκταση της αυτοβιογραφικής αφήγησης ποικίλλει ανάλογα με την περίπτωση, μπορεί να εκτείνεται σε λίγες σελίδες ή σε ένα ολόκληρο βιβλίο, όπως συμβαίνει με το βιβλίο του Δ. Νανόπουλου. Ο τρόπος συγγραφής της αφήγησης επίσης ποικίλλει. Το βιβλίο του Δ. Νανόπουλου γράφτηκε σε συνεργασία με τον δημοσιογράφο Μ. Προβατά και βασίστηκε σε πολύωρες συνεντεύξεις. Το τελικό κείμενο, όμως, δεν έχει τη μορφή «ερώτησης»-«απάντησης». Πρόκειται για κείμενο με συνεχή ροή, που διατηρεί όμως την αμεσότητα του προφορικού λόγου με ύφος οικείο και εύληπτο για τον αναγνώστη, όπως αρμόζει σε βιβλίο που απευθύνεται στο ευρύ κοινό.

Μαθαίνω!

Η δομή της αφήγησης και η χρήση των ρηματικών χρόνων

Είναι δύσκολο να βρεθεί ένα ενιαίο πρότυπο οργάνωσης για όλα τα αφηγηματικά κειμενικά είδη, τα οποία είναι πολλά και διαφορετικά μεταξύ τους. Ωστόσο, σύμφωνα με τη σύγχρονη αφηγηματολογία, τόσο οι αντικειμενικές αφηγήσεις όσο και οι υποκειμενικές, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι λογοτεχνικές, μπορεί να έχουν την παρακάτω τριμερή δομή:

α. Αρχική κατάσταση

Προσανατολισμός του αναγνώστη: δίνονται πληροφορίες για τα πρόσωπα, τον χώρο και τον χρόνο.

β. Μετασχηματισμός

Εμφανίζεται κάποιο πρόβλημα / γεγονός που ανατρέπει την αρχική κατάσταση, εξελίσσεται η δράση για την αντιμετώπιση / επίλυσή του γεγονότος/προβλήματος και κορυφώνεται.

γ. Τελική κατάσταση

Επίλυση του προβλήματος.

Κλείσιμο/έξοδος: συμπεράσματα και επιμύθιο, με τα οποία γίνεται η μετάβαση από τον παρελθοντικό κόσμο της ιστορίας στον παροντικό κόσμο της συνομιλίας.

Στην αφήγηση παρουσιάζεται συχνά και η **αξιολόγηση**, που δείχνει τη στάση και τα συναισθήματα του αφηγητή απέναντι στα γεγονότα. Η αξιολόγηση μπορεί να είναι διάσπαρτη σε όλο το κείμενο.

Στις διάφορες φάσεις της αφήγησης χρησιμοποιούνται συνήθως διαφορετικοί **ρηματικοί χρόνοι**, όπως στο απόσπασμα από το βιβλίο του Νανόπουλου, όπου στην περιγραφή της αρχικής κατάστασης επικρατούσε ο παρατατικός, στον μετασχηματισμό ο αόριστος, ενώ στην αξιολόγηση και στο επιμύθιο ο ενεστώτας.

Χρονική ακολουθία και σχέσεις αιτιότητας στην αφήγηση

Είδαμε ότι η αφήγηση παρουσιάζει μια σειρά γεγονότων που οργανώνονται με βάση τον χρονικό άξονα. Ωστόσο, τα γεγονότα δεν έχουν μεταξύ τους μόνο σχέσεις χρονικής ακολουθίας αλλά και σχέσεις αιτιότητας, δηλαδή το ένα μπορεί να επηρεάζει ή να προκαλεί την εμφάνιση του άλλου. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα παρακολουθήσαμε πώς ένα περιστατικό ήταν καθοριστικό για τον έφηβο Νανόπουλο, που πήρε την απόφαση να αλλάξει δρόμο στη ζωή του.

Βιογραφικά
Είδη

Όταν τα κείμενα συνομιλούν

Να προσπαθήσετε να ανιχνεύσετε τα κοινά και τις διαφορές που μπορούμε να εντοπίσουμε ανάμεσα στο κείμενο του Δ. Νανόπουλου και στο διπλανό ψηφιακό απόσπασμα από αφήγημα του Ιωάννου ως προς το είδος της αφήγησης (ρεαλιστική-μυθοπλαστική), τον έφηβο που παρουσιάζουν, τα θέματα και τις ιδέες που πραγματεύονται, καθώς και τον προβληματισμό που θέτουν. Να δουλέψετε σε ομάδες και να συντάξετε ένα κείμενο (350-450 λέξεις), στο οποίο να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας.

Κείμενο –
Δραστηριότητες

Κείμενο - αφόρμηση

The Doors, *When The Music's Over*

When the music's over
(στίχοι)

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Ο τελευταίος στίχος του τραγουδιού «**Θέλουμε τον κόσμο και τον θέλουμε... Τώρα Τώρα; ΤΩΡΑ!**» αποτέλεσε το σύνθημα μιας ολόκληρης γενιάς, της επαναστατημένης νεολαίας της δεκαετίας του '60. Πώς καταλαβαίνετε αυτό το νεανικό αίτημα; Σημαίνει για εσάς κάτι αυτός ο εμβληματικός στίχος;
2. Να εργαστείτε σε ομάδες και κάθε ομάδα να δημιουργήσει ένα σύνθημα που εκφράζει το δικό της όραμα για τη σημερινή εποχή.

[Ο επαναστατημένος έφηβος]

Στο απόσπασμα από το μυθιστόρημα «Αργώ» του Γιώργου Θεοτοκά παρακολουθούμε τη συνομιλία δύο νεαρών αδελφών με διαφορετικούς χαρακτήρες, του Αλέξη και του νεότερου Λίνου που είναι ένας επαναστατημένος έφηβος.

Ακρόαση του κειμένου

Ο Αλέξης και ο Λίνος καθήσανε σ' έναν πάγκο, κάτω από τη φοινικιά. Ο Λίνος άναψε ένα τσιγάρο, αφού βεβαιώθηκε πως κανείς δεν τον έβλεπε εξόν από τον αδελφό του, και φύσηξε βίαια τον καπνό του προς το φεγγάρι.

— Δεν κάνεις καλά που καπνίζεις, είπε ο Αλέξης, που δεν κάπνιζε ποτέ.

— Ωχ αδερφέ!, αποκρίθηκε ο άλλος και φύσηξε τον καπνό του με περισσότερη δύναμη.

Ήτανε κι αυτός γερό και καλοφτιαγμένο παιδί, σαν τον Νικηφόρο, με πλατύ στήθος και γυμνασμένα μέλη. Φορούσε ακόμα κοντά παντελόνια και ανοιχτό γιακά. Στο πρόσωπο έμοιαζε αρκετά του Αλέξη, με τα μεγάλα ρουφηγμένα μάτια του, με τα λεπτά χαρακτηριστικά του, το τρομαγμένο βλέμμα του, τον ελαφρό πέπλο μελαγχολίας που τον σκέπαζε σε ορισμένες στιγμές. Ο Νικηφόρος ήταν ο μόνος από τους τρεις που είχε, στο πρόσωπο και στο ύφος, την ισορροπία και την υγεία των Νοταράδων. Οι άλλοι δυο είχανε πάρει την ανήσυχη μορφή της Σοφίας.

— Είσαι δεκάξι χρονών και καπνίζεις ένα πακέτο τη μέρα, εξακολούθησε ο Αλέξης. Θα χαλάσεις την υγεία σου.

— Και τι μ' αυτό; Σε τι μου χρησιμεύει η υγεία μου;

— Μη λες ανοησίες. Σου χρησιμεύει για να ζήσεις. Εγώ που δεν είμαι γερός ξέρω καλύτερα τι αξίζει η υγεία.

— Ζωή είναι αυτή που ζούμε; ρώτησε ο Λίνος.

Ο Αλέξης γέλασε.

— Και τι ήθελες να κάνεις στην ηλικία σου;, ρώτησε. Πηγαίνεις σχολείο και διαβάζεις τους αρχαίους. Δε σου φτάνει;

— Όχι, δε μου φτάνει.

— Όταν πάψεις να είσαι μαθητής, θα σκεφτούμε να κάνεις άλλα πράγματα πιο συναρπαστικά.

— Ω, σας βλέπω και σας που δεν είστε μαθητές, τι ωραία που ζείτε!, είπε ο Λίνος με θυμό. Καμώνεστε τάχατες πως δε βλέπετε τον κόσμο σαν τον πατέρα, μα κατά βάθος είστε ίδιοι κι απaráλλαχτοι, Νοταράδες, ως το κόκαλο, καλαμαράδες, γραφιάδες, βιβλιοφύλακες. Δεν μπορείτε να απομακρυνθείτε ούτε μια μέρα από τα βιβλία και τα γραφίματα. Γεννηθήκατε μουντζουρωμένοι μελάνι. Ο μόνος σκοπός του Νίκη είναι να γράφει βιβλία. Κι εσύ εκεί πας, σε βλέπω καλά. Να τυπωθεί το όνομά σας και να κάνατε τους σπουδαίους, αυτό είναι το μεγάλο όνειρο της ζωής σας, να εκδέσουν τις φωτογραφίες σας στις προδηίες των βιβλιοπωλείων, να σταματά ο κόσμος και να σας θαυμάζει τάχατες. Όλο βιβλία, βιβλία, βιβλία! Δεν αναπνέω καλά μες σ' αυτό το περιβάλλον. Με πνίγει η σκόνη.

Ο Αλέξης άκουε παραδομένος στη γλυκιά μελαγχολία της νυχτιάς. Κανένα φύλλο δε σάλευε, καμιά κίνηση δεν τάραιζε τη βαριά γαλήνη του κήπου. Οι κατάμαυροι ίσκιοι των δέντρων και των φυλλωμάτων ήταν σαν καθηλωμένοι απάνω στο χλωμό φεγγαρόλουστο στερέωμα. Τα διάχυτα αρώματα της λεμονιάς και της πορτοκαλιάς ακινητούσαν μες στην ατμόσφαιρα. Ο Αλέξης αισθάνθηκε ένα ανυπόφορο βάρος στο στήθος, μιαν ακατανίκητη θλίψη, που τον άγγιζε ως το βαθύτερο είναι του. Ξαφνικά θυμήθηκε το άσπρο φουστάνι της Μόρφως, στα βράχια, μες στο χαρμόσυνο φως του Αιγαίου... Ω Μύκονος! Τα μάτια του γέμισαν, χωρίς να ξέρει γιατί.

— Δεν μπορώ πια να βλέπω βιβλία, να ακούω βιβλία, εξακολούθησε ο Λίνος. Θα με σκάσετε με τα παλιοκιτάπια σας.

— Τις μόνες στιγμές ευτυχίας που γνώρισα τις χρωστώ στα βιβλία, μουρμούρισε αργά ο Αλέξης.

Ο Λίνος ξέσπασε.

— Όχι! Όχι! φώναξε. Χίλιες φορές όχι! Παρεξηγήσατε τη ζωή όλοι σας. Ή μάλλον την καταργήσατε. Ο πατέρας δεν υποπτεύτηκε ποτέ τι είναι η ζωή. Εσείς οι δυο παρηγοριέστε διαβάζοντας τη ζωή που δε ζείτε ή γράφοντάς την. Μα ο μόνος σκοπός της ζωής είναι να τη ζει κανείς όσο μπορεί, όσο βαστά πιο δυνατά και πιο πλούσια.

Μιλούσε με δέριμη, με αγανάκτηση. Ο Αλέξης κοίταζε τον όμορφο επαναστατημένο έφηβο με τρυφερότητα και με κάποιο κρυφό καμάρι. Τον αγαπούσε πολύ κι ίσως να τον θαύμαζε, σε ορισμένες στιγμές, για την απειδάρχητη ορμή του, για το ξεχείλισμα της νεανικής του ζωντανίας.

— Πεξ, Λίνο, τι δεξ να κάνεις με τη ζωή σου, με τη νιότη σου;

— Θέλω ηρωισμό! αποκρίθηκε ο έφηβος αδίσταχτα, με παδιασμένη φωνή.

Σωπάσανε.

— Ηρωισμό; συλλογιζότανε ο Αλέξης. Ιδέες, ηρωισμός, έρωτας... Μύκονος...

Θεοτοκάς, Γ. (1933). *Αργώ*. Αθήνα: Εστία.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Στο κείμενο αναφέρεται ότι ο Λίνος είναι ένας επαναστατημένος έφηβος. Να εντοπίσετε στα λόγια και στις αντιδράσεις του στοιχεία που δικαιολογούν αυτόν τον χαρακτηρισμό.
2. Ποια είναι τα αιτήματα του Λίνου; Τι θέλει να αλλάξει στη ζωή του;
3. Πώς θα περιγράφατε τον χαρακτήρα του Αλέξη λαμβάνοντας υπόψη και τη συμπεριφορά του προς τον αδελφό του;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Να εντοπίσετε τις γλωσσικές επιλογές (λεξιλόγιο, σημεία στίξης, εγκλίσεις ρημάτων, σχήματα λόγου) με τις οποίες εκφράζεται η επαναστατική διάθεση του Λίνου και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.
2. Στο απόσπασμα έχουμε τρίτοπρόσωπη αφήγηση από έναν παντογνώστη αφηγητή. Να το τεκμηριώσετε με παραπομπές στο κείμενο.
3. Ο συγγραφέας αξιοποιεί τον διάλογο για να παρουσιάσει την αντιπαράθεση των δύο αδελφών. Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σας, με την αφηγηματική τεχνική του διαλόγου;
4. Ανάμεσα στον διάλογο παρεμβάλλονται κάποιες περιγραφές. Να τις εντοπίσετε και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Να γράψετε σε ζευγάρια, με βάση τα βιώματά σας, μια αφήγηση που περιλαμβάνει τον διάλογο δύο εφήβων με θέμα την ανάγκη τους να αντιδράσουν σε αυτά που τους ενοχλούν στη ζωή τους. Σκεφτείτε: Τι ενοχλεί τον καθένα; Πώς αντιδρά; Τι θα ήθελε να κάνει με τη ζωή του; Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε κι εσείς έναν παντογνώστη αφηγητή και να παρεμβάλετε κάποιες περιγραφές στον διάλογο, κατά το πρότυπο του αποσπάσματος.
2. Να εργαστείτε σε ομάδες και να συζητήσετε τα παρακάτω θέματα. Στη συνέχεια να καταγράψετε τα συμπεράσματά σας και να τα παρουσιάσετε στην ολομέλεια.
 - Ποια νομίζετε ότι είναι τα κίνητρα που οδηγούν τον Λίνο να καπνίζει;
 - Πώς κρίνετε την απάντησή του στην ερώτηση του αδελφού του για το κακό που κάνει στην υγεία του;
 - Για ποιους λόγους θεωρείτε, με βάση τις εμπειρίες σας, ότι ένας έφηβος σήμερα ξεκινάει το κάπνισμα;
 - Ποια είναι τελικά η τοποθέτησή σας για το κάπνισμα στην εφηβεία;

Μαθαίνω!

Διαλογική σκηνή

Η **διαλογική σκηνή** προσφέρει στην αφήγηση δραματικότητα και ζωντάνια, προκαλεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη και του δημιουργεί την αίσθηση ότι παρακολουθεί τα γεγονότα από κοντά. Στη συγκεκριμένη σκηνή του αποσπάσματος ο αναγνώστης παρακολουθεί την αντιπαράθεση των δύο αδελφών, του Αλέξη με τον επαναστατημένο Λίνο, και αντλεί πληροφορίες για τον χαρακτήρα τους.

Οπτική γωνία στην αφήγηση

Με τον όρο **οπτική γωνία στην αφήγηση** εννοούμε γενικώς τη σκοπιά από την οποία ο αφηγητής «βλέπει» (κυριολεκτικά ή μεταφορικά) τα γεγονότα σε μια αφήγηση. Ο αφηγητής, ανάλογα με την ταυτότητά του (κοινωνική προέλευση, τρόπο σκέψης, συναισθηματική φόρτιση κτλ.) και την εκάστοτε περίσταση, κάνει επιλογή και αξιολόγηση των γεγονότων στην αφήγησή του. Έτσι, για παράδειγμα, σε ένα συμβάν ενδοσχολικής βίας ο θύτης και το θύμα μπορεί να αφηγηθούν το ίδιο γεγονός από διαφορετική οπτική γωνία.

Στη λογοτεχνία ειδικότερα με τον όρο οπτική γωνία αναφερόμαστε σε μια αφηγηματική τεχνική που την καθορίζει ο συγγραφέας, ο οποίος επιλέγει συνήθως μία από τις παρακάτω δυνατότητες εστίασης:

- α. **Αφήγηση με μηδενική εστίαση**, στην οποία ο αφηγητής που δημιουργεί ο συγγραφέας δεν έχει συγκεκριμένη οπτική γωνία, αλλά σαν θεός «βλέπει» τον κόσμο από παντού και γνωρίζει τα πάντα, π.χ. την εμφάνιση, τις ενέργειες, τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τα κίνητρα των ηρώων. Είναι ο **παντογνώστης αφηγητής** που διηγείται την ιστορία σε γ' ρηματικό πρόσωπο, τον οποίο συναντήσαμε στο απόσπασμα από την *Αργώ*.
- β. **Αφήγηση με εσωτερική εστίαση**, δηλαδή αφήγηση από την οπτική γωνία ενός προσώπου που έχει περιορισμένη γνώση για τα πρόσωπα και τα πράγματα και διηγείται την ιστορία σε α' ρηματικό πρόσωπο.

Σταυρόλεξο

Όταν τα κείμενα συνομιλούν

Να συγκρίνετε τα αιτήματα του επαναστατημένου Αλέξη από την *Αργώ* με το αίτημα για αλλαγή που εκφράζει ο έφηβος στο απόσπασμα από την *Ταραγμένη άνοιξη*. Για μια κατανόηση της *Εφηβείας*. Διακρίνετε κοινά σημεία:

Κείμενο – Δραστηριότητες

«Ο αδελφός μου»
Δραστηριότητες

Ερευνητική εργασία –
Η επαναστατικότητα
των εφήβων

«Ήμουν σωστός ή λάθος;»
(στίχοι) –
Δραστηριότητες

Κείμενο - αφόρμηση

Να παρατηρήσετε τις φωτογραφίες όπου απεικονίζονται ο Jim Morrison και ο David Bowie:

Γκράφιτι με τη μορφή του τραγουδιστή David Bowie στο Λονδίνο.

Αφίσα με τον Jim Morrison.

Εξώφυλλα τριών δίσκων.

Παραγωγή προφορικού λόγου

1. Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας;
2. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, και οι δύο, πέρα από σπουδαίοι μουσικοί, αποτέλεσαν και είδωλα της νεολαίας για αρκετές δεκαετίες;
3. Η «εικόνα» των δύο σταρ θα μπορούσε να εμπνεύσει έναν σημερινό έφηβο; Αν ναι, με ποιους τρόπους;

Κείμενο Ιο

Ν. Λύτρας, *Το ψάθινο καπέλλο*

Λύτρας Νίκος (1883-1927) «Το ψάθινο καπέλλο», π. 1925
Λάδι σε μουσαμά, 86 x 66 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Να παρατηρήσετε το έργο για λίγα λεπτά και να το περιγράψετε με δυο φράσεις, λαμβάνοντας υπόψη και τον τίτλο του.
2. Ποια ερωτηματικά σας δημιουργούνται;
3. Ποια στοιχεία σας κάνουν εντύπωση;
4. Παρατηρήστε ξανά το έργο. Προκύπτει κάποια ιστορία; Να την πείτε με δύο λόγια.
5. Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σας δημιουργήθηκαν κατά την παρατήρηση του πίνακα;

Δείτε τον πίνακα και την περιγραφή του στον ιστότοπο
www.nationalgallery.gr/artwork/to-psathino-kapello/

[Το ψάθινο καπέλλο – περιγραφή]

«Το ψάθινο καπέλλο» είναι από τα πιο εντυπωσιακά και τα πιο τολμηρά έργα του πρώιμου ελληνικού Μοντερνισμού. Πριν ακόμη το αναλύσουμε, η πρώτη εντύπωση που μας δίνει είναι ότι βυθιζόμαστε σε ένα νησιώτικο τοπίο μια καλοκαιρινή μέρα με μεγάλη ζέστη. Τα φλογισμένα κίτρινα από τα ξερά χόρτα, που σμίγουν με την κίτρινη ψάδα του ηλιοκαμένου κοριτσιού –γιατί κορίτσι είναι– συνομιλούν με τα γαλάζια και τα ιώδη, που μεταναστεύουν από το πουκάμισο της νεαρής κοπέλας στον ασπρισμένο αυλόγυρο και στα χαμηλά νησιώτικα σπίτια, που κλείνουν τη σύνθεση προς τα πάνω. Κυριαρχούν λοιπόν δύο συμπληρωματικά χρώματα, διαβαθμισμένα όμως σε διάφορους τόνους και απλωμένα στη σύνθεση παρατακτικά: όλα τα γκριζογάλαζα ψυχρά στο κάτω μέρος, όλα τα πορτοκαλοκίτρινα θερμά προς τα πάνω.

Ο ζωγράφος φορτώνει το πινέλο με μπόλικο χρώμα και «χτίζει» τη σύνθεσή του με πλατιές πινελιές. Είναι σαν να παρακολουθούμε τον ίδιο τον γρήγορο και σίγουρο ρυθμό και τη φορά της χειρονομίας του καλλιτέχνη. Μπορούμε λοιπόν να μιλήσουμε για μια εξπρεσιονιστική χειρονομιακή γραφή. Μόνο που ο Νικόλαος Λύτρας μεταδίδει ένα αίσθημα γαλήνης και όχι αγωνίας, όπως συμβαίνει με τους εξπρεσιονιστές ζωγράφους. Αυτό το έργο, με τον κλειστό ορίζοντα και την ανοδική σύνθεση, με τα ζωηρά φλεγόμενα από τον ήλιο χρώματα, μπορεί να θεωρηθεί ως ιδεόγραμμα του ελληνικού καλοκαιριού σε ένα ελληνικό νησί στο Αιγαίο. Ίσως πρόκειται εδώ για την Τήνο, από όπου καταγόταν ο ζωγράφος.

Εθνική Πινακοθήκη, www.nationalgallery.gr/artwork/to-psathino-kapello (βίντεο).

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ποιες σημαντικές πληροφορίες αποκομίσατε από την περιγραφή του πίνακα;
2. Επιβεβαιώθηκαν κάποιες από τις παρατηρήσεις σας;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Προσέξτε την οργάνωση της περιγραφής, πώς ξεκινάει και πώς ολοκληρώνεται.
2. Ο συντάκτης της περιγραφής χρησιμοποιεί μεταφορικό λόγο. Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σας, με αυτή την επιλογή; Να τεκμηριώσετε την άποψή σας με παραπομπές στο κείμενο.
3. Στην περιγραφή συναντούμε ορολογία σχετική με την τεχντροπία που χρησιμοποιεί ο ζωγράφος, π.χ. μοντερνισμός, εξπρεσιονισμός. Να ανατρέξετε σε λεξικά για τη σημασία των όρων αυτών.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. «...Η ερμηνεία κάθε έργου είναι ερμηνεία του εαυτού μας, όχι εκείνου που το δημιούργησε, αλλά εκείνου που το διαβάζει, το βλέπει ή το ακούει...». Λαμβάνοντας υπόψη τα λόγια του Σεφέρη, να περιγράψετε έναν πίνακα που σας συγκινεί. Μπορείτε να αρχίσετε την περιγραφή σας με τη γενική εντύπωση που σας δίνει ο πίνακας και να την ολοκληρώσετε με ένα γενικό σχόλιο. Φροντίστε να αξιοποιήσετε μεταφορικό λόγο, για να αποδώσετε σκέψεις και συναισθήματα που σας προκαλεί η επαφή με το έργο.
2. Ο πίνακας του Λύτρα απεικονίζει ένα νεαρό κορίτσι με ψάθινο καπέλο σε ένα νησιώτικο τοπίο μια καλοκαιρινή μέρα. Γιατί άραγε ο ζωγράφος έκανε αυτή την επιλογή; Τι συμβολίζει, κατά τη γνώμη σας, το κορίτσι; Να συζητήσετε το θέμα.
3. Λέγεται ότι ο Λύτρας επιμένει στη βαθύτερη απόδοση του χαρακτήρα και του ψυχισμού του μοντέλου του. Να περιγράψετε, σε ένα σύντομο κείμενο, τον χαρακτήρα του κοριτσιού που αναδύεται από την εικόνα.
4. Αν συναντούσατε το κορίτσι του πίνακα, ποιες ερωτήσεις θα θέλατε να του κάνετε και τι θα απαντούσε το κορίτσι; Να δουλέψετε σε ζευγάρια για να γράψετε έναν σύντομο διάλογο. Μπορείτε να παρουσιάσετε τον διάλογό σας με δραματοποίηση.

Μαθαίνω!

Η χρήση του μεταφορικού λόγου για την περιγραφή ενός εικαστικού έργου

Στην περιγραφή ενός εικαστικού έργου αξιοποιείται συχνά ο μεταφορικός λόγος, προκειμένου να αποδοθούν με παραστατικό τρόπο τα βασικά χαρακτηριστικά και η αισθητική αποτίμηση του έργου, η τεχνοτροπία του δημιουργού, καθώς και οι λεπτές συγκινήσεις και τα συναισθήματα που μπορεί να προκαλέσει η επαφή με ένα έργο τέχνης.

«Ο Μάης»
Εικόνα -
Δραστηριότητες

Το «Παιδί του
Μαραθώνα»
Εικόνα -
Δραστηριότητες

Ερευνητική εργασία:
Η εικόνα των εφήβων
στην τέχνη

Κείμενο 2ο

Γκράφιτι στο Τελ Αβίβ

Τα δύο γκράφιτι, που ακολουθούν, αναπαριστούν δύο εφήβους Παλαιστίνιους, ένα αγόρι και ένα κορίτσι. Είναι ζωγραφισμένα σε δύο τοίχους διπλανών κτιρίων στο διατηρητέο παλιό λιμάνι Yafo στο Τελ Αβίβ, και είναι προστατευμένα με τεράστιες αλυσίδες δεμένες σε κάβους.

Φωτ.: Πανταζής Μητελούδης.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Τι σας κάνει εντύπωση στις απεικονίσεις των δύο εφήβων;
2. Ποια κοινωνική πραγματικότητα νομίζετε ότι επηρέασε τους καλλιτέχνες που δημιούργησαν τα έργα;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Να γράψετε μια ξεχωριστή ιστορία με αφορμή το καθένα από τα δύο γκράφιτι (π.χ. τι συμβαίνει στο παρόν, τι προηγήθηκε, τι ακολουθεί κ.ο.κ.).

Κείμενο - αφόρμηση

Γ. Αγγελάκας, Ν. Βελιώτης,
Θέλω να είμαι η μουσική (τραγούδι)

Δεν θέλω να 'μαι ένας ακόμα κρυμμένος θησαυρός
ένας ακόμα που φοβήθηκε να σηκωθεί απ' τον πάτο
ούτε με νοιάζει αν θα με πνίξει η φυλακή σου.

Δεν θέλω να 'μαι ένας ακόμα παγωμένος ποταμός
Ένας ακόμα που φοβήθηκε να πάει πάει παρακάτω
ούτε με νοιάζει αν με πικράνει το φιλί σου.

Θέλω να είμαι η μουσική που ξαγρυπνάει μαζί σου
σαν ασταμάτητη βροχή να πέφτω στην ψυχή σου
να γίνω αέρας και να 'ρθω να κλαίω στην αυλή σου
σαν σκύλος σαν θεός σαν εραστής σου.

Μπορείτε να ακούσετε το τραγούδι
«Θέλω να είμαι η μουσική» στη διεύθυνση:
www.youtube.com/watch?v=6kS4BK-qYOY

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Πώς περιγράφεται η σχέση της μουσικής με τα ερωτικά συναισθήματα που εκφράζει ο στιχουργός;
2. Να σχολιάσετε τον τίτλο του τραγουδιού λαμβάνοντας υπόψη τις λειτουργίες της μουσικής όπως περιγράφονται στους στίχους.

Κείμενο 1ο

Ο Γιάννης Αγγελάκας αφηγείται τη ζωή του (απόσπασμα)

Γεννήθηκα και μεγάλωσα στη Νεάπολη της δεκαετίας του '60, μια φτωχοσυννοικία -τότε- της Θεσσαλονίκης. Θυμάμαι χαμόσπιτα, αλάνες και γειτονιές ανθρώπων δεμένων μεταξύ τους μέσα στην ανέχεια, να δουλεύουν, να γλεντάνε, να καυγαδίζουν, να μονοιάζουν, κι εμείς παιδιά -πολλά παιδιά- ξαμολημένα στους δρόμους να παίζουμε τα καλοκαίρια απ' το πρωί μέχρι το βράδυ, μέχρι να μας μαζέψουν με το ζόρι στο σπίτι. Διακατέχομαι κι εγώ από το σύνδρομο του χαμένου φτωχοπαραδείσου.

Μικρός μου άρεσε να στήνω μικρές θεατρικές παραστάσεις μπροστά στα άλλα παιδιά, υποδύμενος όλους τους ήρωες των αυτοσχέδιων ιστοριών μου, πράγμα που ενοχλούσε τον πατέρα μου. Όποτε με ανακάλυπτε, με τράβαγε κατευθείαν στο σπίτι. Υποψιάζομαι πως αυτό μου το βίτσιο τον τρόμαξε σαν προοίμιο, ίσως, μιας μελλοντικής μου ομοφυλοφιλίας - πράγμα για το οποίο αργότερα διαφεύστηκε πανηγυρικά.

Πρώτη μου μουσική μνήμη είναι η «Συννεφιασμένη Κυριακή» του Τσιτσάνη και ο Καζαντζίδης στα ραδιόφωνα κάθε Κυριακή. Ακόμα και σήμερα, τον Καζαντζίδα μόνο Κυριακές τον αντέχω.

Ύστερα ήρθε η εφηβεία. Η έντασή της είχε πια μεταφερθεί μέσα σε ασφυκτικά διαμερίσματα, σε κακόγουστες πολυκατοικίες, και οι πρώτες μουσικές μεταπολιτευτικές απογοητεύσεις μου -κακοφορμισμένα «αντάρτικα» και κνίτικες μπαλάντες- γρήγορα ξεπεράστηκαν με τις ενδουσιώδεις ακροάσεις των Beatles, Rolling Stones, Pink Floyd. Το μυαλό μου, η καρδιά μου και το σώμα μου είχαν βρει επιτέλους το μονοπάτι της απελευθέρωσης. Με τον Γιώργο Καρρά στα γρήγορα αγοράσαμε κιθάρες και αρχίσαμε να ψάχνουμε τα μαγικά ακόρντα. Λίγο αργότερα έπεσε στα χέρια μου το «Rise and fall of Ziggy Stardust» του David Bowie - το άκουσα πρώτη φορά στα ακουστικά, αργά το βράδυ, ανάμεσα σε διαβάσματα για το λύκειο. Όλοι στο σπίτι κοιμούνταν. Όταν έβγαλα τα ακουστικά κάτι είχε αλλάξει πια μέσα μου για πάντα.

Από μικρός, όταν με ρωτούσαν «τι θέλεις να γίνεις;», σκεφτόμουν πως δεν ήθελα να γίνω τίποτα. Σιγά σιγά όμως, όσο άκουγα αυτή την υπέροχη μουσική, καταλάβαινα πως ήθελα να ασχοληθώ μαζί της, να αφοσιωθώ σ' αυτήν και να βουτήξω μέσα της. Ήμουν αποφασισμένος και κάπου βαθιά μέσα μου σίγουρος ότι θα τα καταφέρω, παρ' ότι οι αντικειμενικές συνθήκες ήταν όλες σκληρά εναντίον μου.

Στη Νεάπολη, το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 [...] υπήρχε και μια ζωντανή -ας την πούμε ροκ- μουσική σκηνή. Μια κοινότητα από υπέροχους αλητάμπουρες που είχαν γράψει ... στα παλιά τους τα παπούτσια τη δήδεν πολιτική και την ίδια τους τη φτώχεια και τζαμάρανε με διάφορα σχήματα σε υπόγεια, σε μισοερειπωμένες αποθήκες βενζινάδικων με φτηνά νοίκια, κι όπου, τέλος πάντων, μπορούσαν να στηθούν δυο ενισχυτές και ένα ψευτοσέτ τύμπανα. Hard rock, heavy metal, punk rock, τα πάντα μπορούσες να ακούσεις, φτάνει να ήξερες πού και πότε. [...] Εκεί γύρω ξεκινήσαμε με τον Καρρά να στήνουμε τις «Τρύπες». [...] Η συνέχεια, για όσους μας αγάπησαν, είναι λίγο πολύ γνωστή.

Τη δεκαετία '82-'92, με τον Μπάμπη Παπαδόπουλο πλέον στην κιθάρα, πεινώντας και διψώντας,

ηχογραφήσαμε τρεις δίσκους και κάναμε αρκετά υπέροχα live² σε περιορισμένα αλλά φανατικά ακροατήρια. Παρ' όλα αυτά, έκανα διάφορες δουλειές για να μπορώ να στέκομαι στα πόδια μου και να συνεχίζω: μάζευα σταφύλια στην Κρήτη, σερβιτόρος, DJ, εργάτης, μα πάντα στο βάθος μουσικός με πίστη, συνείδηση και ελπίδα.

Μετά το '93, το σκηνικό με τις «Τρύπες» άλλαξε αναπάντεχα. Η επιβίωση είχε κερδηθεί, μα ποιος χορταίνει μόνο με επιβίωση; Από κει και πέρα, είχαμε να δείξουμε στον εαυτό μας γιατί βρεθήκαμε εκεί που βρεθήκαμε. Ζούσαμε πια σε μια παρανοϊκή χώρα από φοβισμένους φτωχοδιάβολους που πίστευαν πως τίποτα καλύτερο δεν μπορούσε να τους συμβεί από το να τρώνε, να πίνουν και να βλέπουν τηλεόραση. Όποιος μπορούσε να τους εξασφαλίσει αυτό ήταν η αρχηγάρα τους. Η αισθητική, η ηθική, ο αυτοσεβασμός, η αλληλεγγύη, η αγωνία για εξέλιξη είχαν πάει κατά διαόλου. Τα βάλαμε με όλους και με όλα. Τις φάγαμε, αλλά δώσαμε κιόλας. Δόξα τω Θεώ, το γλεντήσαμε. Το ευχάριστο ήταν ότι πολύς κόσμος το γλεντούσε μαζί μας.

«Δεν πρόκειται ποτέ να μείνω μόνος, στη χειρότερη περίπτωση θα 'μαι με τον Θεό». Αυτή η φράση του Χένρι Μίλερ με σημάδεψε από έφηβο. Πάντα πορεύομαι με φίλους, και φίλοι είναι αυτοί που μαζί κοιτάνε στο ίδιο σημείο του ορίζοντα και πηγαίνουν σκουντουφλώντας προς τα κει χαρούμενοι. Ο άντρας που διεγείρει τη δημιουργικότητά μου είναι ο φίλος. Η γυναίκα που διεγείρει τη δημιουργικότητά μου είναι ο έρωτας. Ή μήπως όλα είναι έρωτας; Άντε θγάλε άκρη.

Και οι πιο μεγάλοι έρωτες κάποτε τελειώνουν. [...] Ο έρωτας με τις «Τρύπες» κάποτε τέλειωσε και ο καθένας ξέρει πόσο δύσκολο είναι να σαλπάρεις, αφήνοντας πίσω σου το ομορφότερο λιμάνι που έχεις συναντήσει. [...]

Αν αγαπάς τη θάλασσα, δεν έχεις καιρό για νοσταλγία και η μουσική είναι θάλασσα. Πώς να βολευτείς σε έναν καναπέ στη μέση του ωκεανού; Δεν ταξιδεύω στην τύχη, πιο πολύ πηγαίνω νιώθοντας πως ένα τυχερό πνεύμα με προσέχει.

[...]

Hulot, M. (2013). «Ο Γιάννης Αγγελάκας αφηγείται τη ζωή του», *Lifo*.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1.
 - α. Να συζητήσετε στις ομάδες σας και να προσδιορίσετε τους παράγοντες που καθόρισαν την επαγγελματική επιλογή/απόφαση του Γιάννη Αγγελάκα να γίνει μουσικός. Να παρουσιάσετε προφορικά τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια.
 - β. Να συζητήσετε στις ομάδες σας και να καταγράψετε τις εμπειρίες, τους παράγοντες και τα κριτήρια που θεωρείτε ότι θα επηρεάσουν σημαντικά τη δική σας επαγγελματική επιλογή και πορεία στο μέλλον. Για την παρουσίαση της εργασίας να χρησιμοποιήσετε κάποιο λογισμικό παρουσιάσεων (π.χ. PowerPoint® ή LibreOffice Impress).
2. Διεξαγωγή συνεντεύξεων ανά ζεύγη μαθητών:
 - α. Αξιοποιώντας στοιχεία από τις παρουσιάσεις των δύο προηγούμενων εργασιών να συντάξεις τα ερωτήματα που θα απευθύνεις στον συμμαθητή σου/στη συμμαθήτριά σου στη συνέντευξη που θα του/της πάρεις σχετικά με τις εμπειρίες, τους παράγοντες και τα κριτήρια που θεωρεί ότι είναι πιθανό να επηρεάσουν σημαντικά την επαγγελματική επιλογή και πορεία του/της στο μέλλον.

2. live: ζωντανή (όχι μαγνητοσκοπημένη) εμφάνιση μπροστά σε κοινό.

- β. Να πάρεις τη συνέντευξη από τον συμμαθητή/τη συμμαθήτριά σου κρατώντας σημειώσεις και στη συνέχεια να παρουσιάσεις τις απαντήσεις του/της σε ένα ενιαίο αφηγηματικό κείμενο διατηρώντας την προφορικότητα της συνομιλίας, κατά το πρότυπο της συνέντευξης του Γιάννη Αγγελάκα στη *Lifo*.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

Να συζητήσετε σε ομάδες τα παρακάτω θέματα και να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια:

1. Ποια γεγονότα της ζωής του επιλέγει να διηγηθεί ο Γ. Αγγελάκας από την παιδική, την εφηβική και την ενήλικη ζωή του; Σε ποια πτυχή της ζωής του επικεντρώνεται και σε ποιες πλευρές δεν αναφέρεται καθόλου; Πώς ερμηνεύετε τις επιλογές του;
2. Ο Γ. Αγγελάκας χρησιμοποιεί σε πολλά σημεία της αφήγησής του μεταφορικό λόγο. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το αποτέλεσμα αυτής της επιλογής και πώς μπορεί να σχετίζεται με την ταυτότητά του;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Ο Γ. Αγγελάκας δίνει έναν ορισμό για τη φιλία χρησιμοποιώντας μια μεταφορά: «Πάντα πορεύομαι με φίλους και φίλοι είναι αυτοί που μαζί κοιτάνε στο ίδιο σημείο του ορίζοντα και πηγαίνουν σκουντουφλώντας προς τα κει χαρούμενοι». Πώς ερμηνεύετε αυτόν τον ορισμό; Να προσπαθήσετε να δώσετε τον δικό σας ορισμό χρησιμοποιώντας μια μεταφορά ή μια εικόνα. Να συγκρίνετε τους ορισμούς και να εντοπίσετε τα κοινά σημεία.
2. Θα μπορούσε η μουσική να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για σένα και τι θα μπορούσε να σου εμπνεύσει; Να συζητήσετε το θέμα στην ομάδα σας και να συντάξετε ένα συνεργατικό κείμενο στο οποίο θα παρουσιαστούν οι απόψεις όλων των μελών τεκμηριωμένες με επιχειρήματα, παραδείγματα, προσωπικές εμπειρίες κτλ. Το κείμενό σας θα το παρουσιάσετε στην ολομέλεια.
3. Ποια είναι τα κοινά ενδιαφέροντα και τα κοινά βιώματα με κάποιον/-α φίλο/-η σου ή με την παρέα σου που θεωρείς ότι είναι σημαντικά για σένα και επηρεάζουν τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς σου και την προσωπική σου εξέλιξη; Να γράψεις ένα κείμενο το οποίο θα απευθύνεις στον φίλο/-η σου ή στα παιδιά της παρέας σου.

4. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εργαστείτε σε ομάδες, ανάλογα με τις μουσικές σας προτιμήσεις, για να οργανώσετε ένα αφιέρωμα στον μουσικό/τραγουδιστή που προτιμάτε. Να συγκεντρώσετε υλικό, αφηγήσεις για τη ζωή και το έργο του, (βιογραφικό και εργογραφικό), κριτικές, φωτογραφίες, ακούσματα, ντοκιμαντέρ, καθώς και τις προσωπικές εμπειρίες σας, και να το παρουσιάσετε με κάποιο λογισμικό παρουσιάσεων (π.χ. με PowerPoint® ή με LibreOffice Impress®).

Μαθαίνω!

Επιλογές στην αυτοβιογραφική αφήγηση

Στην **αυτοβιογραφική αφήγηση** ο συγγραφέας επιλέγει να αφηγηθεί ορισμένα γεγονότα, αυτά που θεωρεί ότι είναι σημαντικά για τον σκοπό του σε μια συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας, π.χ. σε μια συνέντευξη που δίνει σε δημοσιογράφο, προκειμένου να δημοσιευθεί στον έντυπο ή στον ηλεκτρονικό τύπο.

Συνέντευξη

Συνέντευξη είναι η συνομιλία –συνήθως με τη μορφή ερωτήσεων και απαντήσεων– ανάμεσα σε έναν δημοσιογράφο και σε ένα πρόσωπο –συνήθως σημαντικό ή/και διάσημο– η οποία αναφέρεται σε θέματα πολιτικά, κοινωνικά, επιστημονικά, προσωπικά κτλ. (Βλ. και σελ. 95.)

Συνέντευξη-πορτρέτο

Υπάρχουν πολλά είδη συνέντευξης. Η συνέντευξη του Γ. Αγγελάκα προσεγγίζει τη **συνέντευξη-πορτρέτο**, που έχει σκοπό τη σκιαγράφηση μιας προσωπικότητας που είναι δημοφιλής στο ευρύ κοινό.

Σε κάποιες περιπτώσεις ο σκοπός της συνέντευξης περιορίζεται στην ανάδειξη αγνώστων περιστατικών ή λεπτομερειών της ζωής του συνεντευξιζόμενου, οι οποίες αποκαλύπτουν πληροφορίες που παρέμεναν άγνωστες ως τη στιγμή της συνέντευξης. Η συνέντευξη-πορτρέτο αποκτά ενίοτε έναν εξομολογητικό χαρακτήρα με έντονη συναισθηματική φόρτιση.

Τα πρόσωπα-στόχοι συνεντεύξεων αυτού του τύπου είναι συνήθως ήδη προβεβλημένα και καταξιωμένα από το έργο τους. Αυτό το γεγονός καθιστά ενδιαφέρουσα τη γνώμη τους ακόμη και για θέματα που δεν έχουν άμεση σχέση με τις γνώσεις ή την ειδικότητά τους ή και με το επάγγελμα που ασκούν. Γίνονται έτσι συχνά καθοδηγητές της κοινής γνώμης ως πρόσωπα μεγάλης επιρροής (opinion leaders).

Όταν τα κείμενα συνομιλούν

Αν συγκρίνουμε το κείμενο «Ο Αγγελάκας αφηγείται τη ζωή του» και το κείμενο «El Sistema – Σώζοντας ζωές. Μια απόπειρα ν' αλλάξει ο κόσμος μέσω της μουσικής», βλέπουμε ότι διαφέρουν, αλλά παρουσιάζουν και αρκετά κοινά σημεία, συνομιλούν κατά κάποιον τρόπο. Οι διαφορές είναι εμφανείς: στο πρώτο κείμενο ένας μουσικός αφηγείται τη ζωή του, ενώ στο δεύτερο ένας σκηνοθέτης παρουσιάζει το ντοκιμαντέρ που δημιούργησε για να αφηγηθεί την ιστορία του προγράμματος EL SISTEMA.

Να προσπαθήσετε να ανιχνεύσετε τα κοινά που μπορούμε να εντοπίσουμε στα δύο κείμενα, ως προς το είδος της αφήγησης (ρεαλιστική-μυθοπλαστική), τα θέματα και τις ιδέες που πραγματεύονται, καθώς και τον προβληματισμό που θέτουν. Να δουλέψετε σε ομάδες και να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο με τη χρήση λογισμικού παρουσιάσεων.

«El Sistema»
Κείμενο –
Δραστηριότητες

Κείμενο 2ο

Κουλτούρες και φυλές των δρόμων της πόλης

Όσοι γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε μέσα στις μεγαλουπόλεις, στο κέντρο τους, γνωρίζουμε από κλειστούς ορίζοντες. Ακόμα και τα σχετικά χαμηλά κτίρια της Αθήνας μπορούν να σκοτεινιάσουν τον ουρανό ενός μικρού παιδιού, τόσο τσιμέντο σκληρό κι ασφαλτος ολόγυρα φτάνουν και περισσεύουν για να πνίξουν τον ψυχισμό ενός εφήβου, να φρενάρουν δυνατότητες και όνειρα...

Σ' αυτό το περιβάλλον, που, όταν δεν είναι ασφυκτικό, είναι, πάντως, περιοριστικό, γεννήθηκε η κουλτούρα των δρόμων, η τέχνη και οι δραστηριότητες, όπου βρίσκουν έκφραση κι εκτόνωση οι αγωνίες κι οι ανησυχίες, οι φόβοι και τα όνειρα των σημερινών παιδιών και των εφήβων ... η ίδια τους η αδρεναλίνη.

Όταν δεν βλέπεις εύκολα κι ανεμπόδιστα τον ουρανό και τη θάλασσα, θα τα ζωγραφίσεις, μήπως κι ανοίξει κάπως ο ορίζοντας – κι είναι, νομίζω, αυτό η ουσία, ο πυρήνας του graffiti.

Όταν αγωνιάς και μιλάς, αλλά κανένας δεν σ' ακούει, όταν νιώθεις πως δεν σε παίρνουν στα σοβαρά ή πως δεν έχουν χρόνο για σένα, η κραυγή σου μπορεί να μη θγει από το λαρύγγι, αλλά από το χέρι σου κι από ένα spray – κι αυτός ο λευκός τοίχος απέναντι φαντάζει προκλητικά τεράστιος κι άδειος. Μοιάζει λίγο με το μακρύ κι άγραφο μέλλον ενός νέου παιδιού. Και δέλει γέμισμα – με χρώματα, με φάτσες και γκριμάτσες, με φωνές... κάπως σαν για να καθρεφτίσει τη ζωή, την πραγματική ή την φαντασιακή!..

Κάπως έτσι και τα ρομαντικά τραγούδια, οι γλυκές μελωδίες άλλων εποχών έδωσαν τη θέση τους στον αγχωτικό ρυθμό του Hip Hop, με την οργή του, την ανελέητη σάτιρα, τα αδιέξοδα των νεανικών ερώτων.

Κάπως έτσι το κυνηγητό που παίζαμε στους δρόμους, όταν κι όπου τα αυτοκίνητα ήταν λίγα, έγινε σήμερα skateboarding και in line skating, φιγούρες με την ταχύτητα των ρουλεμάν.

Το ριποκίνδυνο σκαρφάλωμα σε μάντρες και δέντρα, για να δούμε μια ταινία ακατάλληλη για ανηλίκους στο θερινό της γειτονιάς, έγινε ακροβατικό στον αέρα μ' ένα ποδήλατο BMX.

Πολλοί ενήλικοι, όντας βλοσυροί πατέρες και σοβαρές μητέρες πλέον, κοιτούν, στην καλύτερη περίπτωση, με επιφύλαξη τους πιτσιρικάδες των φυλών του δρόμου, τους γκραφιτάδες, τους σκεϊτάδες, τους ΒΜΧάδες κι όλους τους άλλους. Έχουν λησμονήσει τα δικά τους, δεν αναγνωρίζουν αντιστοιχίες... μονάχα το «κακό» διαβάζουν στα εφηβικά πρόσωπα, που στοιχειώνουν το πάρκο της γειτονιάς ή την πλατεία, στο τέλος του δρόμου.

Είναι, όμως, πράγματι έτσι; Ή απλώς έχουν αλλάξει τα μέσα έκφρασης και εκτόνωσης, επειδή έχουν αλλάξει οι εξωτερικές συνθήκες κι οι περιστάσεις; Τα τελευταία χρόνια οι φωτογραφικές μου δραστηριότητες και ανησυχίες μ' έχουν φέρει συχνά σε θέση παρατηρητή των «φυλών» αυτών στους δρόμους των μεγαλουπόλεων. Και μπορώ να πω πως τα πράγματα, τα πρόσωπα, οι δραστηριότητες έχουν πολλές πτυχές κι εκφάνσεις, πολλές ερμηνείες, προσεγγίσεις, χειρισμούς.

Το graffiti στον φρεσκοβαμμένο τοίχο του σπιτιού μας, το ξέρω, είναι φθορά ξένης παρουσίας, αλλά μπορεί να 'ναι κι όμορφο... μπορεί να χαλαρώνει λίγο την διάθεση μιας γκριζας πόλης, να βάζει χρώμα αναγκαίο στην καθημερινότητά μας. Αν μένετε και κυκλοφορείτε στην Αθήνα, την επόμενη φορά

που θα κατηφορίζετε την Πειραιώς, προσέξτε τις ασπρόμαυρες παραστάσεις στον τοίχο της Τεχνόπολης ή τις έγχρωμες, ακριβώς απέναντι, στον τοίχο του αμαξοστασίου. [...]

Αν σε κάθε γειτονιά οριζόταν για την υποδοχή και την φιλοξενία του ένας τοίχος δημόσιος ή άλλος, μια μάντρα σπιτιού εγκαταλειμμένου, ίσως αυτό να ήταν αρκετό και να μη χρειαζόταν ούτε οι γκραφιτάδες να ζωγραφίζουν οπουδήποτε ούτε οι ιδιοκτήτες να τους κυνηγάνε. Στην Ερμούπολη της Σύρου, τους «δωρίσανε» πέρυσι, τον Φεβρουάριο, τη μεγάλη μάντρα του Ναυπηγείου του «ΝΕΩΡΙΟΥ», στ' αριστερά του λιμανιού, και το αισθητικό αποτέλεσμα δικαίωσε κάθε προσδοκία κι αντέχει ακόμα στον χρόνο.

Ο κόσμος του skating και του BMX είναι άλλη υπόθεση, λίγο ή πολύ extreme, ανάλογα με τις διαδέσεις και τις αντοχές του καθενός, ανάλογα με το τι έχει μέσα του και τι θέλει να βγάλει από μέσα του το κάθε παιδί. Είναι αθλήματα, που μπορεί ποτέ να μη αναγνωριστούν από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή, αλλά είναι εξίσου ή και πιο θεαματικά από τα άλλα. Κι έχουν επίσης πολλές απαιτήσεις σωματικές, χρειάζονται ικανότητα ισορροπίας και ακροβασιών, ευλυγισία, χαρακτήρα ριφοκίνδυνο, ιδιοσυγκρασία, που αρέσκεται να ισορροπεί στην κόψη του ξυραφιού. Πολλές οι μελανιές και τα διαστρέμματα, τα σπασμένα χέρια και τα πόδια δεν είναι ασυνήθιστα – κι η μόνη έκπληξη για τον αμήτο δεατή είναι πώς γίνεται και δεν έχουμε πολλά σπασμένα κεφάλια! Σ' αυτό το τελευταίο δεν έχω απάντηση ούτε κι εγώ...

Ίσως πολλοί να πουν πως δεν είναι αθλητισμός αυτός, δεν είναι αθλήματα το BMX και το skating, δεν είναι αθλητές τα παιδιά. Το βέβαιο είναι πως έχουμε να κάνουμε με μιαν αντικομοφορμιστική αθλητική δραστηριότητα, με σπορ συνυφασμένα με την αντίσταση στις νόρμες και στα στερεότυπα, που έχουμε στον νου μας. [...]

Ας μη σχηματίζει κανείς την εντύπωση ότι μιλάμε για περιδώριο. [...]

Το μόνο περιδώριο εδώ είναι το περιδώριο, στο οποίο μοιάζουμε να ωδούμε μερικές φορές τα παιδιά εμείς οι μεγαλύτεροι – ως άτομα, ως γειτονιές, ως Δήμοι των μεγαλουπόλεων. Δεν είναι, όμως, τόσο δύσκολο ούτε τόσο ακριβό να φτιαχτούν skate parks, όπως στο εξωτερικό, σε ελεύθερους χώρους. [...]

Δεν μπορούμε να προσφέρουμε στα σημερινά παιδιά διέξοδο προς έναν τρόπο ζωής πιο κοντά στην φύση, τα κλείνουμε μέσα στα τείχη των πόλεων, που εξυπηρετούν τις δουλειές μας και την επιβίωσή μας. Είναι φυσικό, επομένως, να αναζητούν μέσα σ' αυτό το περιβάλλον διεξόδους για παιχνίδι και εκτόνωση. [...]

Κι είναι στο χέρι μας να κάνουμε το όραμά τους πιο προσιτό και πιο ασφαλές!

Το γκράφιτι στην Τεχνόπολη στο Γκάζι. Φωτ.: Ι. Δ. Καρνεσιώτης.

Φωτ.: Ι.Δ. Καρνεσιώτης.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ποιοι λόγοι γέννησαν την κουλτούρα του δρόμου σύμφωνα με το κείμενο; Μπορείτε να προσθέσετε και άλλους λόγους σύμφωνα με τη δική σας εμπειρία;
2. Σε ποιες κουλτούρες του δρόμου αναφέρεται το κείμενο; Ποια είναι τα σχόλια των μεγάλων για αυτές τις δραστηριότητες των νέων;
3. Ποια νομίζετε ότι είναι η στάση του συντάκτη του κειμένου απέναντι στις κουλτούρες του δρόμου και ποια ταυτότητα προβάλλει μέσα από το κείμενό του; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.
4. Ποιες είναι οι προτάσεις του συντάκτη του κειμένου, για να βρουν οι έφηβοι, μέσα στο ασφυκτικό περιβάλλον της πόλης, φιλόξενους χώρους για τις δραστηριότητες και τις ανησυχίες τους;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Να δώσετε με τη βοήθεια του λεξικού τη σημασία της λέξης «κουλτούρα» και έπειτα να συζητήσετε σχετικά με τη χρήση του όρου στο συγκεκριμένο κείμενο.
2. Ο συντάκτης του κειμένου χρησιμοποιεί συχνά το α' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο. Πώς ερμηνεύετε αυτή την επιλογή;
3. Στο κείμενο συνδυάζεται ο λόγος με την εικόνα, έχουμε δηλαδή ένα πολυτροπικό κείμενο. Ποια είναι τα πλεονεκτήματα αυτού του συνδυασμού; Δείτε το πλήρες κείμενο με όλες τις φωτογραφίες στον διπλανό σύνδεσμο.
4. «Είναι, όμως, πράγματι έτσι; Ή απλώς έχουν αλλάξει τα μέσα έκφρασης και εκτόνωσης, επειδή έχουν αλλάξει οι εξωτερικές συνθήκες κι οι περιστάσεις;» Ο συντάκτης του κειμένου χρησιμοποιεί τα παραπάνω ρητορικά ερωτήματα. Να σχολιάσετε τη λειτουργία τους στο συγκεκριμένο σημείο του κειμένου.

Κουλτούρες και φυλές των δρόμων της πόλης. Ιστολόγιο (blog) Asteroid

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

Μπορείτε κι εσείς να αναλάβετε τον ρόλο του παρατηρητή και με ένα κινητό να φωτογραφίσετε τις δραστηριότητες των εφήβων σε διάφορα στέκια. Να αξιοποιήσετε τις φωτογραφίες σας σε ένα πολυτροπικό κείμενο, συνδυάζοντας εικόνες, περιγραφές και σχόλια, όπως ο συντάκτης του κειμένου.

Μαθαίνω!

Χρήση ρηματικών προσώπων και ύφος

Πρώτο (α') ενικό

Με τη χρήση του α' ενικού προσώπου ο πομπός δίνει στο κείμενο:

- το στοιχείο της προσωπικής μαρτυρίας και της υποκειμενικότητας
- τόνο εξομολογητικό, συνομιλιακό, ύφος οικείο.

Πρώτο (α') πληθυντικό

Με τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου ο πομπός:

- εντάσσει τον εαυτό του μέσα σε ένα ευρύτερο σύνολο
- τονίζει την καθολικότητα ενός φαινομένου, τη συλλογική ευθύνη ή την αναγκαιότητα συλλογικής δράσης
- προσδίδει οικείο ύφος στο κείμενο.

Δεύτερο (β') ενικό και πληθυντικό

Με τη χρήση του β' ρηματικού προσώπου ο πομπός:

- καθιστά τον δέκτη συμμετοχο στον προβληματισμό του
- προσδίδει στο κείμενο διαλογικό χαρακτήρα, ζωντάνια και αμεσότητα, και οικείο ύφος.

Τρίτο (γ') ενικό και πληθυντικό

Με τη χρήση του γ' προσώπου ο πομπός:

- προσδίδει στο κείμενο αντικειμενικότητα, ουδετερότητα και ύφος τυπικό (επίσημο και απρόσωπο).

Η εναλλαγή ρηματικών προσώπων προσδίδει στο κείμενο υφολογική ποικιλία.

Μονοτροπικό και πολυτροπικό κείμενο

Μονοτροπικό είναι το κείμενο εκείνο το οποίο χρησιμοποιεί μόνο έναν τρόπο για τη μετάδοση μηνυμάτων, λ.χ. μόνο το γλωσσικό σημειωτικό σύστημα ή μόνο το οπτικό.

Πολυτροπικό είναι το κείμενο που χρησιμοποιεί για τη μετάδοση μηνυμάτων έναν συνδυασμό τρόπων, γλωσσικό σύστημα, οπτικό, ηχητικό, κινητικό κ.ά. Για παράδειγμα, τα περισσότερα περιοδικά, οι εφημερίδες, τα κόμικς, οι αφίσες, τα εικονογραφημένα παραμύθια, οι ταινίες κ.ά. είναι πολυτροπικά κείμενα. Σε κάποια από αυτά κυριαρχεί ο λόγος, π.χ. στις εφημερίδες, ενώ σε άλλα η εικόνα, π.χ. στις αφίσες. Στο κείμενο «Κουλτούρες και φυλές των δρόμων της πόλης» η εικόνα δεν είναι διακοσμητική αλλά λειτουργική. Οι παραστατικές φωτογραφίες που συνοδεύουν το κείμενο ενισχύουν τις περιγραφές και τα σχόλια του συντάκτη του κειμένου, του Γιάννη Καρνεσιώτη, που ασχολείται ερασιτεχνικά με τη φωτογραφία. (Βλ. και σελ. 63.)

Ρητορικά ερωτήματα

Με τα **ρητορικά ερωτήματα** ο συγγραφέας συνήθως δίνει έμφαση, προβάλλει αυτό που θέλει να τονίσει ή και εισάγει ένα νέο θέμα. Δημιουργεί επιπλέον ένα κλίμα οικειότητας δίνοντας στον αναγνώστη την αίσθηση του διαλόγου, τον κάνει συμμετοχο στους προβληματισμούς του. Αυτό κάνει και ο συντάκτης του κειμένου «Κουλτούρες και φυλές των δρόμων της πόλης», που επιχειρεί να μας προβληματίσει σχετικά με την κουλτούρα των δρόμων, τις εφηβικές δραστηριότητες και ανησυχίες.

Κείμενο - αφόρμηση

Αρκάς, Ρόζα

Αρκάς, Ρόζα, Αθήνα: Πατάκης.

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Ποια νομίζετε ότι είναι η σημασία των λέξεων φίλος/φίλη, παρέα για τον Αποστόλη και ποια για τη Ρόζα; Τι σημαίνει φίλος, γνωστός, παρέα για εσάς;
2. Ποια ανάγκη νομίζετε ότι εκφράζει ο Αποστόλης με τις αλληπάλληλες ερωτήσεις του στη Ρόζα;
3. «Που ακουμπάμε στο ίδιο πεζούλι...»: Να σχολιάσετε την απάντηση του Αποστόλη στη Ρόζα σε σχέση με το θέμα της φιλίας και γενικότερα των σχέσεων.

Κείμενο 1ο

Φιλία

Απόσπασμα από το βιβλίο «Πίνοντας καφέ με τον Αριστοτέλη». Ο Θανάσης Λάλας, σε ρόλο δημοσιογράφου, και ο καθηγητής Πολιτικής Φιλοσοφίας του Α.Π.Θ. Βασίλειος Μπετσάκος, ως άλλος Αριστοτέλης, σε μια φανταστική συνάντηση «στήνουν» έναν διάλογο για τη φιλία. Ο διάλογος στηρίζεται σε αυθεντικά αποσπάσματα σκέψεων του Αριστοτέλη από τα «Ηθικά Νικομάχεια».

– Πες μας, πώς την εννοείς τη φιλία; Όλοι έχουμε φίλους, αλλά δεν είναι και τόσο αυτονόητο το περιεχόμενό της.

Φιλώ θα πει αγαπώ. Για να καταλάβεις πώς την εννοώ τη φιλία, σκέψου ότι φιλία υπάρχει εκεί που δίνουμε φιλία. Φιλία, φιλία.

– Φιλιά δεν δίνουμε μόνο στους φίλους μας.

Σωστά. Η φιλία για εμάς τους αρχαίους είναι έννοια ευρύτερη από ό,τι σε εσάς τους Νεοέλληνες. Φιλία είναι η αγάπη των συζύγων και των εραστών, των γονιών προς τα παιδιά αλλά και των παιδιών προς τους γονείς ή των αδελφιών μεταξύ τους. Φιλία είναι, βέβαια, και η αγάπη μεταξύ των φίλων, των ανθρώπων που τους αρέσει να περνούν μαζί τη ζωή τους. Όπως και να έχει, ουσία της φιλίας είναι η αγάπη.

– Όντως δίνουμε φιλιά σε όλους αυτούς. Ωστόσο, δεν είναι όλοι οι φίλοι το ίδιο.

Φυσικά. Υπάρχουν φίλοι και φίλοι. Αν θέλαμε να σχηματοποιήσουμε, θα λέγαμε πως τρία είδη φιλίας υπάρχουν, ανάλογα με το τι αγαπάμε κάθε φορά. Κάποιοι γίνονται φίλοι, επειδή τους συνδέει η αμοιβαία χρησιμότητα, άλλοι για την αμοιβαία ευχαρίστηση και άλλοι για την κοινή τους αγάπη στο καλό. Όπως καταλαβαίνεις, αυτό το είδος φιλίας είναι αποκλειστικώς ανθρώπινο προνόμιο.

[...]

– Καταλαβαίνω εύκολα τη φιλία για τη χρησιμότητα και την ευχαρίστηση, αλλά νιώθω πως χρειάζονται εξηγήσεις για την άλλη μορφή φιλίας, τη φιλία για το καλό.

Η χρησιμότητα και η ευχαρίστηση έρχονται και παρέρχονται. Μαζί τους χάνονται και οι φιλίες που βασίστηκαν σε αυτές. Δεν αγαπούσες τον ίδιο τον φίλο, αλλά το τι έπαιρνες από αυτόν. Χάνεται αυτό, και τότε οι φίλοι παίρνουν δρόμους ξέχωρους στη ζωή τους. Αν δεν μαλώσουν κιόλας...

– Ποιοι φίλοι είναι παντοτινοί;

Όταν ένας άνθρωπος βλέπει το αγαθό προσωποποιημένο στο πρόσωπο του φίλου του, δεν μπορεί να πάψει να τον αγαπάει. Φίλοι αληθινοί είναι αυτοί που αγαπάνε το καλό το ίδιο, και πασχίζουν εφ' όρου ζωής γι' αυτό. Μόνο οι καλοί άνθρωποι είναι αληθινοί φίλοι. Η φιλία είναι αγάπη, η αγάπη θέλει το καλό του άλλου· αν υπάρξει και αμοιβαιότητα σε αυτό, έρχεται και δένει το πράγμα για πάντα. Φιλία θα πει να θέλεις το καλό του άλλου για χάρη του ίδιου.

– Σίγουρα είναι πολύ δεμένοι τέτοιοι φίλοι.

Ποια διαβολή, ποια κακιά κουβέντα μπορεί να χωρίσει τέτοιους φίλους; Υπάρχει απόλυτη εμπιστοσύνη. Έχουν δοκιμάσει ο ένας τον άλλο σε βάθος χρόνου, και δεν ακούνε τίποτα. Γνωρίζουν τον άλλο και τον αγαπάνε. Στο πρόσωπο του φίλου βλέπουν τον ίδιο τους τον εαυτό, την ίδια την αγάπη για το καλό καθρεφτισμένη στο πρόσωπο του φίλου. Και τότε απολαμβάνουν εσαεί και τη χρησιμότητα και την ευχαρίστηση που συναντάμε και στις παροδικές φιλίες.

[...]

– **Σπάνιες οι αληθινές φιλίες...**

Όσο σπάνιοι και οι άνθρωποι που αγαπάνε βαθιά το καλό. Όταν αυτοί βρεθούν κοντά, θέλουν να ζουν μαζί, να μοιράζονται συντροφικά τη ζωή τους. Πονάνε μαζί με τον πονεμένο φίλο τους, όπως πονάνε οι μητέρες με τον πόνο των παιδιών τους, ή όπως τα αρσενικά πουλιά που μοιράζονται τις ωδίνες των θηλυκών. Πονάνε όχι απλά την ώρα που πονά ο φίλος τους, πονάνε με τον ίδιο τον πόνο του φίλου τους, σαν να διψούσαν κι αυτοί –αν ήταν δυνατόν!– με τη δίψα του φίλου τους. Τα ίδια μπορούμε να πούμε και για τη χαρά. Είναι όντως γνώρισμα του φίλου να χαίρεται με τη χαρά του φίλου του.

[...]

– **Μόνο δίνει ο φίλος; Δεν κερδίζει κάτι και ο ίδιος;**

Το είπαμε, με τη φιλία κερδίζει πολλά σε πρακτικό, χρηστικό επίπεδο αλλά και απολαμβάνει και πολλά, πολλές χαρές με τους φίλους του. Μεγάλο του κέρδος, όμως, είναι η αυτογνωσία.

– **Γιατί; Πώς συνδέεται η φιλία με την αυτογνωσία;**

Την αυτογνωσία δεν μπορούμε να την αποκτήσουμε βασισμένοι αποκλειστικά στον εαυτό μας. Σκέψου το εξής: υπάρχουν πράγματα για τα οποία κατηγορούμε τους άλλους, αλλά χωρίς να το συνειδητοποιούμε τα κάνουμε και οι ίδιοι· συχνά η αιτία είναι κάποια συναισθηματική εμπλοκή που συσκοτίζει την κρίση μας και μας οδηγεί σε λάθη. Όπως, λοιπόν, όταν θέλουμε να δούμε οι ίδιοι το πρόσωπό μας, στρέφουμε το βλέμμα μας μέσα σε έναν καθρέπτη, έτσι και όταν θέλουμε να γνωρίσουμε οι ίδιοι τον εαυτό μας, το κάνουμε στρέφοντας το βλέμμα μας στον φίλο μας· διότι το έχουμε πει: ο φίλος είναι ο άλλος μας εαυτός. [...]

Λάλας, Θ., Μπετσάκος, Β. (2024). Πίνοντας καφέ με τον Αριστοτέλη. Αθήνα: Αρμός.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Πώς εννοούσαν τη φιλία οι αρχαίοι Έλληνες και πώς την εννοούν οι Νεοέλληνες; Ποιες διαφορές και ποιο κοινό σημείο εντοπίζετε;
2. Ποια είδη φιλίας διακρίνει ο Αριστοτέλης; Μπορείτε να αναφέρετε παραδείγματα και για τις τρεις περιπτώσεις;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Ο Β. Μπετσάκος και ο Θ. Λάλας μετασχημάτισαν το εκτεταμένο φιλοσοφικό κείμενο του Αριστοτέλη για τη φιλία σε έναν σχετικά σύντομο υποθετικό διάλογο. Τι νομίζετε ότι πέτυχαν με αυτόν τον τρόπο;
2. Ο διάλογος που «έστησαν» οι συγγραφείς προσφέρει στον αναγνώστη τον ορισμό της φιλίας σύμφωνα με τον Αριστοτέλη. Να παρακολουθήσετε πώς ξεκινάει ο ορισμός και πώς αναπτύσσεται σταδιακά μέσα από τις ερωτήσεις του δημοσιογράφου και τις απαντήσεις του Αριστοτέλη.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

- «Κάποιοι γίνονται φίλοι, επειδή τους συνδέει η αμοιβαία χρησιμότητα, άλλοι για την αμοιβαία ευχαρίστηση και άλλοι για την κοινή τους αγάπη στο καλό»: Τι συνδέει εσάς προσωπικά με τους φίλους σας; Να συζητήσετε σε ζευγάρια και να μοιραστείτε τις σκέψεις σας.
- «Όταν θέλουμε να δούμε οι ίδιοι το πρόσωπό μας, στρέφουμε το βλέμμα μας μέσα σε έναν καθρέπτη, έτσι και όταν θέλουμε να γνωρίσουμε οι ίδιοι τον εαυτό μας, το κάνουμε στρέφοντας το βλέμμα μας στον φίλο μας»:
 - Να φέρετε στο μυαλό σας τον φίλο σας. Ποια κομμάτια του εαυτού σας «βλέπετε» σ' αυτόν τον καθρέπτη; Να καταγράψετε τις παρατηρήσεις και τις σκέψεις σας σε ένα σύντομο κείμενο και να το μοιραστείτε σε ομάδες.
 - Να συζητήσετε στην ολομέλεια την άποψη του Αριστοτέλη ότι η φιλία συνδέεται με την αυτογνωσία.
- Να διαβάσετε το απόσπασμα «[Η δύναμη της φιλίας]» από το βιβλίο της Φερράντε *Η υπέροχη φίλη μου*. Νομίζετε ότι η Έλενα και η Λίλα είναι αληθινές φίλες; Τι τις συνδέει; Να συζητήσετε το θέμα λαμβάνοντας υπόψη και τις απόψεις του Αριστοτέλη για τη φιλία.
- Είναι οι «φίλοι» μέσω των κοινωνικών δικτύων πραγματικοί φίλοι; Τι εκπλήξεις μπορεί να παρουσιάσει μια τέτοια φιλία; Να καταθέσετε τις απόψεις σας τεκμηριωμένα σε ένα συνεργατικό κείμενο.
 - Να σχολιάσετε τον παρακάτω διάλογο σε ομάδες και να συζητήσετε το θέμα της διαδικτυακής φιλίας.
 Εσύ: «Έλα, τι κάνεις; Πάμε για κάνα καφέ;»
 Αυτός: «Έλα, καλά είμαι. Καφέ; Μπα, είμαι στο Fb...»
 - Δημιουργική γραφή:** Συνεχίστε τον παραπάνω τηλεφωνικό διάλογο μεταξύ φίλων.

«[Η δύναμη της φιλίας]»
Κείμενο &
Δραστηριότητες

Ακρόαση του κειμένου
«[Η δύναμη της φιλίας]»

«Μικρός Πρίγκιπας» -
θεατρικό εργαστήριο

Όταν τα κείμενα συνομιλούν

Πώς συνομιλεί το παρακάτω απόσπασμα με τον διάλογο από το βιβλίο *Πίνοντας καφέ με τον Αριστοτέλη*:

«Αυτό που είμαστε καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τους φίλους μας [...] ο καθένας από τους φίλους μας, τόσο περισσότερο όσο περισσότερο κοντά του νιώθουμε, επηρεάζει την κατεύθυνση του βίου μας, όπως ακριβώς η κατεύθυνση του βίου μας επηρεάζει την επιλογή των φίλων μας. Η φιλία είναι κρίσιμη γι' αυτό που θα γίνουμε στη ζωή».

Νεχαμάς, Α. (2019), *Περί φιλίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Μαθαίνω!**Ορισμός**

Με τον ορισμό διευκρινίζεται η σημασία μιας λέξης ή μιας έννοιας και παρουσιάζονται τα κύρια γνωρίσματά της. Χρησιμοποιείται κυρίως σε κειμενικά είδη της περιγραφής, της εξήγησης και της επιχειρηματολογίας, στα οποία περιλαμβάνεται και ο παραπάνω φιλοσοφικός διάλογος περί φιλίας. Οι ορισμοί μπορεί να είναι σύντομοι, όπως είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών, ή εκτεταμένοι, οπότε μπορούν να καλύψουν μία ή περισσότερες παραγράφους, ακόμη και ένα ολόκληρο κείμενο, όπως είδαμε ότι συμβαίνει και στον διάλογο για τη φιλία.

Ο ορισμός αποτελείται από τρία δομικά μέρη:

- Οριστέα έννοια: η έννοια που πρόκειται να οριστεί.
- Γένος: η ευρύτερη έννοια στην οποία εντάσσεται η οριστέα έννοια.
- Ειδιοποιός διαφορά: τα στοιχεία που διαφοροποιούν την οριστέα έννοια από όλες τις υπόλοιπες έννοιες που ανήκουν στο ίδιο γένος.

Ο ορισμός μιας έννοιας συχνά συνοδεύεται από τη διαίρεση, η οποία παρουσιάζει όλα τα ομοειδή αντικείμενα (είδη) που περιλαμβάνει η έννοια.

Η διαίρεση της έννοιας αποτελείται από τρία δομικά μέρη:

- Διαιρετέα έννοια: η έννοια που διαιρείται/ ταξινομείται.
- Διαιρετική βάση: το κριτήριο διαίρεσης ή ταξινόμησης.
- Είδη: τα μέλη της διαίρεσης.

«Εγώ κι εσύ μαζί»
(στίχοι) –
Δραστηριότητες

Ηχητικό αρχείο
για τη φιλία –
Δραστηριότητες

1.7 Ο έρωτας και η αγάπη στη ζωή μας

Κείμενο - αφόρμηση

Οι στίχοι του τραγουδιού με τίτλο «Ηλιόπετρα», τους οποίους έγραψε και μελοποίησε ο Θανάσης Παπακωνσταντίνου, είναι βασισμένοι σε ποίημα του βραβευμένου με Νόμπελ Μεξικανού ποιητή Οκτάβιο Πας.

Ηλιόπετρα

Γεννιέται ο κόσμος όταν φιλιούνται δυο
Η αγάπη πόλεμος, πόρτα που ανοίγει
Μέσα στα σπλάχνα σταλάζει λίγο φως
Είναι φεγγίτες τα σώματα που σμίγουν.

Πλάι μου βαδίζεις σαν δέντρο σκιερό
Κάτω από έναν ήλιο δίχως ηλικία
Τα μάτια σου είναι κρήνες ονείρου όπου παν
Συχνά και ξεδιψάν τα άγρια θηρία.

Αλλάζει ο κόσμος όταν φιλιούνται δυο
Μεταμορφώνεται, όλα αγιάζουν
Ο σκλάβος βγάζει στους ώμους του φτερά
Παύεις να είσαι ένας ακόμα ίσκιος.

Ζητώ το πρόσωπό σου, ξανά παραληρώ
Βραγιά των γιασεμιών και στην πληγή αλάτι
Αγκάθι του θανάτου, αυγή του φεγγαριού
Γραφή θαλασσινή απάνω στον βασάλτη.

Μικραίνει ο κόσμος όταν φιλιούνται δυο
Γίνεται η κάμαρα κέντρο του κόσμου
Και μισανοίγεις σαν φρούτο ώριμο
Ή σαν αστέρι εκρήγνυται και σβήνει.

Η φούστα σου παφλάζει φτιαγμένη από νερό
Τα κόκαλά μου βρέχει με τη μία
Μα όσο και να βρέχεις δε θα φοβηθώ
Γιατί είναι η κοιλιά σου ηλιόλουστη πλατεία.

Γυμνός ο κόσμος όταν κυλιούνται δυο
Από τον ίλιγγο πάνω στη χλόη
Λύνονται οι κάβοι, σαλπάρουν οι ψυχές
Ο χώρος είναι σιωπή και φως μονάχα

(Στίχοι & μουσική) Παπακωνσταντίνου, Θ.

Μπορείτε να ακούσετε το τραγούδι «Ηλιόπετρα»
σε εκτέλεση Σωκράτη Μάλαμα, στη διεύθυνση:
www.youtube.com/watch?v=R1eNOx1Z4nM

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Το τραγούδι είναι γεμάτο εικόνες. Ποια είναι η λειτουργία τους; Ποια εικόνα σάς κάνει ιδιαίτερη εντύπωση και γιατί;
2. «Αλλάζει ο κόσμος **όταν φιλιούνται δυο** / Μεταμορφώνεται, όλα αγιάζουν»: Να εντοπίσετε τις διαφορετικές παραλλαγές του στίχου και να προσπαθήσετε να δημιουργήσετε τη δική σας.
3. Ο Παπακωνσταντίνου εμπνεύστηκε τους παραπάνω στίχους από ένα ποίημα του Οκτάβιο Πας. Με ερέθισμα το τραγούδι αυτό δοκιμάστε να συνθέσετε κι εσείς δύο στίχους, αξιοποιώντας λέξεις και φράσεις όπως οι παρακάτω: *πόρτα που ανοίγει, κρήνες ονείρου, φτερά, παραληρώ, φρούτο ώριμο, παφλάζει, δε θα φοβηθώ, ίλιγγος, σαλπάρουν οι ψυχές.*

Κείμενο 1ο

Χορεύουν οι ελέφαντες

Η ιστορία εκτυλίσσεται σε ένα λύκειο της Θεσσαλονίκης τη χρονιά 2010-2011. Δύο μαθητές της Γ΄ Λυκείου, ο Μηνάς και η Εβελίνα, ετοιμάζονται να δώσουν Πανελλήνιες, έρχονται αντιμέτωποι με τις αντιφάσεις των μεγάλων, προβληματίζονται και ερωτεύονται.

Ακρόαση του κειμένου

... Το προαύλιο έβραζε. Ο Σπύρος έτρεχε παντού, να τον βλέπουν όλοι. Έφαξε τον Μηνά. Τον βρήκε ξαπλωμένο στο πεζούλι μόνο του. Φορούσε ακουστικά, κουνούσε το κεφάλι στον ρυθμό, έδειχνε ασορτί με τον εαυτό του. Ζήληψε την επιδεικτική αμεριμνησία του. Δεν έδειχνε να νοιάζεται για τη γνώμη των άλλων, δεν προσπαδούσε να γίνει αρεστός.

Σοβαρό κουσούρι αυτό, τουλάχιστον έτσι πίστευε η μικρή, που ήθελε να την αγαπούν όλοι. Έχανε τα νερά της κάθε φορά που οσμίζόταν αντιπάθεια. Μπορεί να έδειχνε δυνατή, μα αυτό ήταν ένα τσόφλι προστασίας. Εύκολα έσπαγε. Έτσι τουλάχιστον νόμιζε η κυρία Ντινοπούλου, που ανησυχούσε για τη θυγατέρα της.

Πάντως ο Μηνάς είχε διαφορετική γνώμη. Πίστευε πως η Εβελίνα ήταν σιδερόφρακτη, δεν άφηνε να εισχωρήσει όποιος κι όποιος στον ζωτικό της χώρο. Οι γύρω της μιλούσαν για αιώνιες φιλίες, επικαλούνταν μαθητικές ανταρσίες, τρέλες κι εκδρομές. Εκείνη συμμετείχε σε όλα αυτά, όμως παρέμενε έγκλειστη στη σιδερένια αρματωσιά της. Έδειχνε προσηνής, μα ήταν φτιαγμένη από ατσάλι.

Πρόεδρος της τάξης της για τέσσερα συνεχόμενα χρόνια. Καμάρωνε ο μπαμπάς, η κόρη του είχε πυγμή και παρουσία. Ήταν η άριστη μαθήτρια που κατάφερε να γίνει συμπαθητική. Πρόσφερε τις εργασίες της στους αμελείς μαθητές, κάλυπτε απουσίες, διεκδικούσε δικαιώματα.

Μα ο Μηνάς δεν σταματούσε να την ειρωνεύεται. Αυτό τις πιο πολλές φορές την εξόργιζε, ιδίως όταν καταλάβαινε ότι η σάτιρά του έβρισκε στόχο και ακροατήριο. Το χιούμορ της εξαντλούνταν στους άλλους, όπως διαπίστωσε κατ' επανάληψη ο Μηνάς.

Η Εβελίνα θαύμαζε το μυαλό του. Δεν θα το παραδεχόταν δημοσίως, ακόμα κι αν υφίστατο βασανιστήρια. Ο Μηνάς ήταν τσαπατσούλης. Χαοτικός. Όμως γνώριζε πράγματα που οι άλλοι αγνοούσαν.

Έπαιρνε ανάποδες στροφές, ποτέ δεν έδινε αναμενόμενη απάντηση. Του άρεσε να βασανίζει το μυαλό του, να λύνει γρίφους, να θέτει ερωτήματα. Ήταν καλός σε όλα όσα δοκίμαζε. Έφτανε ως τη μέση και τα παρατούσε. Η λέξη που επαναλάμβανε συχνά ήταν ανία. Δεκαεπτά χρονών και μίλαγε σαν αποστρατευμένος βετεράνος. Παρατηρούσε τα πάντα. Σπανίως έπραττε.

Στάθηκε από πάνω του, τράβηξε τα ακουστικά.

– Όλα καλά, ρε βλαμμένο;

Κάθισε δίπλα του. Τα μαλλιά της γαργαλούσαν τον ώμο του. Από μακριά έδειχναν σαν ζευγάρι. Οι φίλες της κουτσομπόλεψαν πως η Εβελίνα που ήξεραν ποτέ δεν θα ξέπεφτε με τον Μηνά.

Νικολαΐδου, Σ. (2012). *Χορεύουν οι ελέφαντες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ο Μηνάς και η Εβελίνα είναι δύο έφηβοι με διαφορετικά χαρακτηριστικά προσωπικότητας. Ποια, κατά τη γνώμη σας, χαρακτηριστικά του ενός άρεσαν στον άλλο ώστε να ερωτευτούν; (80-100 λέξεις)
2. Πώς εξηγείτε τη συμπεριφορά της Εβελίνας, που κρύβει τον θαυμασμό της για τον Μηνά, και τη συμπεριφορά του Μηνά, που ειρωνεύεται την Εβελίνα;
3. Ποιος από τους δύο εφήβους (Μηνάς - Εβελίνα) σας αρέσει περισσότερο; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας εξηγώντας με επιχειρήματα ποια χαρακτηριστικά του σας ταιριάζουν περισσότερο και γιατί. (200 λέξεις)

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Ο χαρακτήρας των προσώπων σε μία αφήγηση αναδύεται μέσα από τις σκέψεις και τα συναισθηματά τους, τις πράξεις τους, τη συμπεριφορά τους, τις αντιδράσεις τους, μέσα από τα λόγια τους και μέσα από αυτά που σκέφτονται ή λένε οι άλλοι για αυτούς. Πώς σκιαγραφούνται με αυτόν τον τρόπο οι χαρακτήρες των δύο εφήβων, της Εβελίνας και του Μηνά, στο συγκεκριμένο απόσπασμα; Να συζητήσετε σε ομάδες και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με παραπομπές στο κείμενο.
2. Πώς παρουσιάζονται ο Μηνάς και η Εβελίνα ο ένας μέσα από τα μάτια του άλλου;
3. Να σχολιάσετε τον ρόλο του υποτυπώδους διαλόγου στο τέλος του κειμένου καθώς και την επιλογή της φρασεολογίας σε σχέση με την πρόθεση της ηρωίδας για την εξέλιξη της ιστορίας.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

Δημιουργική γραφή: Εργαστείτε σε ομάδες.

1. Να δώσετε μια δική σας συνέχεια στην ιστορία γράφοντας την επόμενη σκηνή. Για να προσεγγίσετε καλύτερα τους ρόλους της Εβελίνας και του Μηνά, μπορείτε να αξιοποιήσετε την τεχνική «Ρόλος στον τοίχο».
2. Να αφηγηθείτε την εξέλιξη της ιστορίας πέντε χρόνια μετά με άξονα τους κεντρικούς ήρωες.
3. Δοκιμάστε να αφηγηθείτε και σεις, σε γ' ρηματικό πρόσωπο, μια σύντομη σκηνή στην οποία δύο έφηβοι είναι ερωτευμένοι, αλλά δεν εκφράζουν τα συναισθήματά τους. Σκεφτείτε ποιοι είναι, γιατί κρύβουν αυτά που αισθάνονται και πώς συμπεριφέρονται. Μπορείτε:
 - α. να ξεκινήσετε την αφήγηση προσδιορίζοντας τον τόπο και τον χρόνο της σκηνής και δίνοντας πληροφορίες για την προσωπικότητα των ηρώων, π.χ. σχολική επίδοση, ενδιαφέροντα, κοινωνικές σχέσεις, πρότυπα ζωής, όνειρα για το μέλλον κ.ά.
 - β. να προχωρήσετε με έναν σύντομο διάλογο
 - γ. να κλείσετε τη σκηνή με κάποιο σχόλιο του αφηγητή.

«Ρόλος στον τοίχο»

Μαθαίνω!

Τρόποι για την παρουσίαση των χαρακτήρων σε αφηγηματικό κείμενο

Σε μία αφήγηση οι χαρακτήρες των προσώπων παρουσιάζονται με άμεσο τρόπο (άμεση δήλωση), με έμμεσο (δείξη) ή με συνδυασμό των δύο τρόπων. Στην πρώτη περίπτωση ο συγγραφέας αναθέτει στον αφηγητή ή σε κάποιο άλλο πρόσωπο να περιγράψει άμεσα τους χαρακτήρες με τη χρήση λεκτικών προσδιορισμών, π.χ. ο Γιάννης ήταν ανεύθυνο άτομο. Στη δεύτερη περίπτωση ο συγγραφέας παρουσιάζει με έμμεσο τρόπο τους χαρακτήρες των προσώπων μέσα από τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, τις πράξεις τους, τη συμπεριφορά τους, τις αντιδράσεις τους, μέσα από τα λόγια τους και μέσα από αυτά που σκέφτονται ή λένε οι άλλοι για αυτούς. Ο συγγραφέας μπορεί να κάνει μείξη των δύο τρόπων. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η Νικολαΐδου αξιοποιεί κυρίως τον έμμεσο τρόπο, για να οικοδομήσει τους χαρακτήρες των δύο εφήβων, της Εβελίνας και του Μηνά.

«Το υπέροχο ψηλαφητό σκοτάδι σου» – Δραστηριότητες

«Να μ' αγαπάς» (στίχοι) – Δραστηριότητες

Ερευνητική εργασία για τον έρωτα

Κείμενο 2ο

Να με αντέχεις

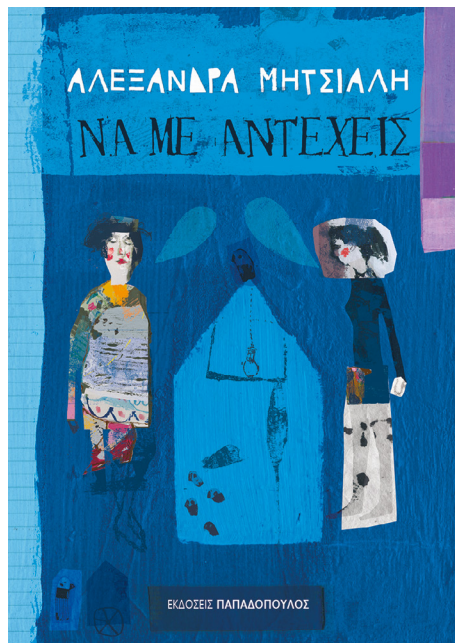
Στο απόσπασμα από το βιβλίο «Να με αντέχεις» της Αλεξάνδρας Μητσιάλη περιγράφεται η αφόρητη πίεση που βιώνει η Μαργαρίτα, μια έφηβη, όταν η μητέρα της απαιτεί από αυτή να είναι άριστη μαθήτρια, ενώ την ίδια την ενδιαφέρουν περισσότερο άλλα πράγματα και, κυρίως, ο έρωτας για τον Αλέξη.

«Όταν δεν μπορώ να διαβάσω θα προτιμούσα, αν μπορούσα να διαλέξω, να λείπει από το σπίτι η μαμά. Διαφορετικά νιώθω μια αφόρητη πίεση. Μια πίεση που έρχεται από το μέρος της όπου κι αν βρίσκεται: πάνω από τον υπολογιστή της, στον καναπέ του σαλονιού, στο κρεβάτι της. Σαν η επιθυμία της να διαβάσω να γίνεται ένα τεράστιο, αόρατο χέρι που καταφέρνει να περνάει σαν καπνός από την κλειδαρότρυπα ή μέσα από τους τοίχους του δωματίου μου και με το δείκτη τεντωμένο συνέχεια να μου υποδεικνύει τι πρέπει να κάνω, ασκώντας πάνω μου μια απίστευτη πίεση.

Και παλεύω ανάμεσα στην υποχρέωση να προετοιμάσω το διαγώνισμα στην Αντιγόνη και στην επιθυμία μου να φύγω, ν' αφήσω το μυαλό μου ελεύθερο να ταξιδέψει, να μπω στον κόσμο μου, εκεί όπου ζουν όλα αυτά που πραγματικά μ' ενδιαφέρουν. Ας πούμε η συνάντησή μου με τον Αλέξη: πότε πρέπει να γίνει, τι θα του πω, τι θα μου πει, πώς θα του εξηγήσω γιατί δεν τον περίμενα, γιατί έφυγα, γιατί παρόλα αυτά θέλω να ξαναβρεθούμε. Η σχέση μου με τη Λυδία που είναι ψηλομύτα σαν τ' όνομά της, που με κατηγορεί επειδή κάνω παρέα με τη Μαίρη και τη Βιβή «που δεν είναι του επιπέδου μου», όπως λέει. Και είναι όλο εξυπνάδες και σχόλια για τον Αλέξη που παίζει ροκ μουσική ενώ αυτή θα ήθελε, φαντάζομαι, να τα έχω φτιάξει με τον Μπετόβεν. Θέλω να σκεφτώ και για τη Ρόζα που τελευταία έρχεται όλο ταραγμένη στο σχολείο κι όσο κι αν τη ρωτάω δε μου λέει τι έχει. Να σκεφτώ κιόλας τι εκδήλωση θα οργανώσουμε για να μαζέψουμε χρήματα για την οικογένεια του Στάμου που ο μπαμπάς του και η μαμά του απολύθηκαν από τη δουλειά.

Ξέρω ότι η μαμά μου θα ήθελε να μην τα σκέφτομαι όλα αυτά. Θα 'θελε να έχω λύσει όλες τις διαφορές μου με τις φίλες και τις συμμαθήτριες ως διά μαγείας και με μια διάθεση υπεράνω [...]. Θα 'θελε πρώτα να με ενδιαφέρουν τα δικά μου και μετά να ασχολούμαι με τα προβλήματα των άλλων και δε θα την πείραζε να είμαι λιγότερο ευαίσθητη και περισσότερο αδιάφορη για τις ξένες υποθέσεις και τα κοινά.

Στην πραγματικότητα θα 'θελε να μη μ' απασχολεί τίποτ' άλλο εκτός από τα μαθήματα, να διαβάζω σαν μηχανάκι, να φέρνω άριστους βαθμούς και κάθε φορά που έρχεται στο σχολείο να πληροφορηθεί για τις επιδόσεις μου, να την υποδέχονται όλοι με το πλατύ χαμόγελο της επιβράβευσης και με λόγια ενθουσιώδη ότι είμαι εξαιρετική μαθήτρια, ότι ο δρόμος για το πανεπιστήμιο θα είναι για μένα ένας περίπατος κι ότι επιβάλλεται να θέσω πολύ υψηλούς στόχους. Τότε η μαμά μου θα ένωθε ήσυχη και δικαιωμένη».

Ακρόαση κειμένου

Μητσιάλη, Α. (2015). *Να με αντέχεις*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Πώς θα περιγράφατε τη σχέση της έφηβης με τη μητέρα της με βάση το παραπάνω απόσπασμα;
2. Ποια είναι τα θέματα που απασχολούν την έφηβη και τα θεωρεί σημαντικότερα από τα μαθήματά της;
3. Ποιο ρόλο φαίνεται να παίζει ο έρωτας στη ζωή της έφηβης μαθήτριας;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

Το απόσπασμα αυτό θα μπορούσε να είναι μια σελίδα στο ημερολόγιο της έφηβης μαθήτριας; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας, λαμβάνοντας υπόψη τόσο το περιεχόμενο όσο και τα χαρακτηριστικά του κειμένου.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Να συζητήσετε σε ομάδες και να καταγράψετε:
 - τα θέματα που σας απασχολούν και θεωρείτε ότι έχουν προτεραιότητα στην καθημερινή σας ζωή
 - τους κυριότερους λόγους για τους οποίους συγκρούεστε με τους γονείς σας
 - τις προτάσεις σας για το πώς θα μπορούσαν να επιλυθούν με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο οι συγκρούσεις αυτές.
 Να παρουσιάσετε τις απόψεις σας στην ολομέλεια.
2. Παρέα — φίλια — έρωτας: ποιο ρόλο έχουν στη ζωή σας και στην καθημερινότητά σας; Να αναπτύξετε τις σκέψεις και τους προβληματισμούς σας γράφοντας μια σελίδα στο ημερολόγιό σας.

Έρωτας - Αγάπη
θεατρικό εργαστήριο

Όταν τα κείμενα συνομιλούν

Ακούστε τα πρώτα λεπτά από το ηχητικό αρχείο «Ο έρωτας στην εφηβεία». Ποια θέματα που απασχολούν την ηρωίδα της Αλεξάνδρας Μητσιάλη συζητούν οι δύο έφηβοι σε αυτό; Να συγκρίνετε τους προβληματισμούς τους με τους προβληματισμούς της ηρωίδας.

Ο έρωτας στην εφηβεία
(ηχητικό αρχείο
4ου ΓΕΛ Ιλίου)

Μαθαίνω!

Ημερολόγιο

Το **ημερολόγιο** είναι ένα αυτοβιογραφικό κείμενο με εξομολογητικό τόνο, συνήθως σε α' ενικό πρόσωπο, και μπορεί να πάρει διάφορες μορφές ανάλογα με το αν ο συντάκτης απευθύνεται μόνο στον εαυτό του ή επιθυμεί να το διαβάσουν και άλλοι. Ο συντάκτης συνήθως προσπαθεί να βάλει σε τάξη τις σκέψεις του για τα γεγονότα της καθημερινής του ζωής και να αποφορτιστεί από τα συναισθήματά του. Έτσι, το ύφος είναι προσωπικό και βιωματικό και η γλώσσα συγκινησιακά φορτισμένη.

Δίκτυο κειμένων για εξάσκηση, αποτίμηση / αυτοαξιολόγηση

Κείμενο 1ο

[Κάπου να ανήκω κι εγώ]

Ακρόαση του κειμένου

Απόσπασμα από το εφηβικό μυθιστόρημα «Κάπου να ανήκεις» του Φιλίππου Μανδηλαρά, στο οποίο ένας έφηβος, ο Γιάννης, νιώθει έντονα την ανάγκη να ανήκει κάπου και αναζητά την ταυτότητά του με την ένταξή του σε ποδοσφαιρική ομάδα και με το πάθος του για τη ροκ μουσική. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο Γιάννης αφηγείται στην Ανθή, με την οποία είναι ερωτευμένος, μια ιστορία που συνδέεται με την παοκτισίδικη ταυτότητά του.

Θα σου πω πρώτα την ιστορία με τον ΠΑΟΚ. Όλα ξεκίνησαν εκείνο το Σάββατο στο ΟΑΚΑ με τον Δημήτρη και την παρέα του. Όλοι καλά παιδιά από τη Θεσσαλονίκη μαζί με μερικούς που έμεναν Αθήνα. Ο Σκέρης αρχηγός τους - τον άκουγαν σαν θεό. Η ομάδα πήγε καλά - λίγο ακόμα και θα τον έπαιρνε τον αγώνα. Δεν έχει σημασία όμως. Μετά τον αγώνα έγινε μία αναμπουμπούλα έξω από το γήπεδο, κάπου μας στρίμωξαν οι μπάτσοι, κάπου τα μπινελίκια που ακούγαμε από τους βάζελους, κάπου η χαρά για το X, τα πήρε ο Σκέρης, κι άρχισε τις ψιλές από δω και από κει κι ακολούθησαν όλα τα καλά τα παλικάρια. Έγινε χαμός. Εγώ είχα στριμωχτεί πίσω από ένα φορτηγάκι κι έβλεπα όλη την παράνοια να εξελίσσεται μπροστά στα μάτια μου δίχως να μπορώ να προφυλαχτώ. Ήξερα ότι δεν ανήκα πουθενά αλλά φορούσα ασπρόμαυρα. Όταν μας στρίμωξαν οι βάζελοι για τα καλά κι άρχισαν οι πέτρες έφαξα κι εγώ πέτρες να ρίξω. Σπάσαμε αυτοκίνητα, ανοίξαμε κεφάλια, άνοιξαν και τα δικά μας. Οι μπάτσοι μας φυγάδευσαν όπως-όπως στο πούλμαν των παοκτίζηδων κι εκεί αφού μπήκαμε όλοι μέσα ξεκινήσαμε για την Εθνική. Τους είπα να με αφήσουν μαζί με πέντε έξι άλλους στον ηλεκτρικό και μας άφησαν. Εκεί άρχισε το μαρτύριο γιατί ήμασταν οι μόνοι ντυμένοι στα ασπρόμαυρα μέσα σε εκατοντάδες πράσινους. Φυσικά εκεί δεν είχε πέτρες και τσαμπουκαλίκια αλλά γαργάρες. Ακούσαμε τα πάντα δίχως να βγάλουμε κουβέντα. Μετά την Ομόνοια έμεινα μόνος με έναν ακόμα που πήγαινε Μοσχάτο κι εκεί έμαδα για έναν σύνδεσμο οπαδών της ομάδας στην Καλλιθέα που μαζεύονταν κάθε Τετάρτη. Ανταλλάξαμε τηλέφωνα και του υποσχέθηκα πως θα πάω.

Όταν γύρισα σπίτι έγινε χαμός γιατί ήμουνα γδαρμένος στο μάγουλο και στο κεφάλι από πέτρες κι οι δικοί μου δεν χάψαν τα παραμύθια που τους έλεγα πως δήθεν έπεσα και χτύπησα. Ο πατέρας μου έγινε έξω φρενών, η μαμά έπαιζε, ως συνήθως, τον ρόλο του πυροσβέστη, κι εκεί κάπου βρήκαμε τη συμβιβαστική λύση να ξεκινήσω προπονήσεις Δευτέρα - Τετάρτη - Παρασκευή στο παιδικό του Ιωνικού μήπως και μου φύγει η «κακιά λύσσα» που έλεγε ο πατέρας μου, και κόψω «τα αντριλίκια» στο γήπεδο.

Πήγα στο δωμάτιό μου κι έβαλα τέρμα το Τσιφτετέλι που ήξερα ότι εκνεύριζε τον πατέρα μου. Βέβαια και τον εκνεύριζε. Του έβγαζε στη φόρα όλη του τη μιζέρια: ειδήσεις, κόμματα, πολιτική, τηλεόραση - ξεφτίλα.

«Ποιο τσιφτετέλι λες;»

«Τρύπες. Το τελευταίο κομμάτι από τα “Πληρωμένα τραγούδια”».

Είπα κι εγώ...

Δευτέρα με έγραψε στον Ιωνικό και ξεκίνησα προπονήσεις. Τετάρτη έκανα κοπάνα και πήγα στην

Καλλιθέα, στους παοκτζήδες. Οι μισοί ήταν Σαλονικιοί που ζούσαν στην Αθήνα πολύ μεγαλύτεροί μου. Με υποδέχτηκαν σαν Πρίγκιπα. Οργανώθηκα.

«Που σημαίνει;»

«Που σημαίνει ότι πηγαίναμε στο γήπεδο οργανωμένοι ότι τραγουδούσαμε συνθήματα της ομάδας ότι βγάταμε στιχάκια κι άλλα χαριτωμένα που ντρέπομαι να τα θυμάμαι...»

Εγώ πολύ περήφανος μέσα σε όλο αυτό. Πρώτα απ' όλα η γοητεία του παράνομου (οι δικοί μου δεν ήξεραν τίποτα μέχρι το τέλος), μετά η δυναμική της ομάδας, η αίσθηση ότι κάπου ανήκα και εγώ...

Μανδηλαράς, Φ. (2019). *Κάπου να ανήκεις*. Αθήνα: Πατάκης.

Κείμενο 2ο

Παιδιά, τι θα πει «ομορφιά»;

(απόσπασμα από συνεντεύξεις που πήρε η μαθήτρια Κλάρα Τσουμπλέκα)

Ιάσωνας Ματιάτος, 19 χρονών

«Τα αγόρια σπάνια μοιραζόμαστε τις ανασφάλειές μας»

Το τι κάνει ο καθένας για να νιώσει όμορφος είναι πολύ προσωπικό. Εμένα, ας πούμε, με κάνει να νιώθω όμορφος το να βάζω κολόνια κάθε φορά πριν βγω από το σπίτι.

Τα αγόρια σίγουρα ασχολούνται ενεργά με το σώμα τους, αλλά σε σύγκριση με τα κορίτσια δεν συζητούν γι' αυτό. Ξέρω ότι το θέμα της εμφάνισης, ειδικά σε σχέση με το σώμα, προβληματίζει όλους μου τους φίλους. Τους έχω δει να ασχολούνται με τη γυμναστική γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο. Αλλά σπάνια μοιραζόμαστε τις ανασφάλειές μας.

Αυτή η υπεραπασχόληση με τη γυμναστική συνοδεύεται και από μια εκλογίκευση του γιατί μερικοί θεωρούν το λεπτό σώμα ωραίο – είναι επιθυμητό επειδή σχετίζεται δήθεν με την υγεία. Νομίζω πως αυτό σε μεγάλο βαθμό το λένε για να δικαιολογήσουν τις προτιμήσεις τους, χωρίς να αντιλαμβάνονται ότι αυτές προκύπτουν από ανεπεξέργαστα κοινωνικά πρότυπα.

Στα αγόρια επικρατεί επίσης μεγαλύτερη εμμονή με το σώμα παρά με το φαγητό, που έχω προσέξει ότι είναι συχνά το επίκεντρο σε συζητήσεις κοριτσιών. Στους δικούς μου κύκλους, στόχος της γυμναστικής δεν είναι τόσο το αδυνάτισμα όσο η αντανάκλαση της δύναμης.

Υπάρχει γενικά μια εσωτερίκευση των συναισθημάτων και σκέψεων περί εμφάνισης, που είναι δυστυχώς κομμάτι της ανδρικής ταυτότητας.

Χρειαζόμαστε περισσότερα safe spaces³ που να ενθαρρύνουν ανοιχτούς διαλόγους γύρω από τις ανασφάλειες και τους προβληματισμούς μας. Πιστεύω ότι είναι απαραίτητο να μιλάμε για τις ατέλειες του καθενός, ειδικά στον χώρο της γυμναστικής. Όταν θεωποιείς κάποιον λόγω του σώματός του, είναι πολύ ανακουφιστικό να αποκαλύπτεται μια πιο ανθρωπίνη, ατελής πλευρά του. Καταλαβαίνεις ότι τελικά δεν απέχει και τόσο από αυτό που είσαι εσύ.

Τσουμπλέκα, Κ. (2021). «Παιδιά, τι θα πει "ομορφιά";». *Περιοδικό «Κ»*.

3. safe space: ασφαλής χώρος.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

Κείμενο 1

1. Στο απόσπασμα ο Γιάννης αφηγείται το περιστατικό που τον οδήγησε να οργανωθεί σε ένα σύνδεσμο φιλάθλων του ΠΑΟΚ.
 - α. Να συνοψίσετε το περιστατικό σε λίγες φράσεις.
 - β. Να ανταλλάξετε τα συνοπτικά κείμενα που γράψατε με τον διπλανό σας. Ο καθένας να σημειώσει τις παρατηρήσεις του για το κείμενο του άλλου. Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις του συμμαθητή / της συμμαθήτριάς σας, να κάνετε νοερά την αυτοαξιολόγησή σας και να ξαναγράψετε το κείμενό σας.
2. Πώς εξηγείτε την απόφαση του Γιάννη να πάρει μέρος στο επεισόδιο οπαδικής βίας, ενώ το θεωρούσε «παράνοια»;
3. Ποια ήταν κατά τη γνώμη σας τα αίτια που προκάλεσαν την οπαδική βία;

Κείμενο 2

1. Πώς ερμηνεύει ο Ιάσοντας την υπεραπασχόληση των αγοριών με τη γυμναστική;
2. Γιατί τα αγόρια, σύμφωνα με τον Ιάσωνα, σπάνια μοιράζονται τις ανασφάλειές τους;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

Κείμενο 1

1. Με ποιον τρόπο η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο αφηγητής σχετίζεται με την ηλικία, τις ασχολίες, τα βιώματά του και την επικοινωνιακή περίσταση; Βρείτε χαρακτηριστικά παραδείγματα.
2. «Θα σου πω πρώτα ... του υποσχέθηκα πως θα πάω»: Προσπαθήστε να ανιχνεύσετε τη δομή της αφήγησης του περιστατικού με την οπαδική βία (αρχική κατάσταση - μετασχηματισμός - τελική κατάσταση). Να εντοπίσετε τους χρονικούς προσδιορισμούς που σηματοδοτούν τη μετάβαση από το ένα δομικό μέρος στο άλλο.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

Κείμενο 1

1. «Ο Σκέρης αρχηγός τους – τον άκουγαν σαν θεό»:
 - α. Να συζητήσετε σχετικά με τη θέση του αρχηγού σε μια εφηβική ομάδα: Ποια στοιχεία της προσωπικότητάς του τον κάνουν συνήθως αποδεκτό; Ποιο ρόλο μπορεί να παίζει ο αρχηγός; Γιατί συχνά τον ακολουθούν «τυφλά» τα υπόλοιπα μέλη; Ποιες συνέπειες μπορεί να έχει η απόλυτη συμμόρφωση στις εντολές του αρχηγού;

β. Να γράψετε μια αφήγηση για ένα περιστατικό σχολικής βίας στο οποίο να φαίνεται η επιδραστική συμπεριφορά του αρχηγού μιας ομάδας. Το περιστατικό μπορεί να είναι ένα πραγματικό γεγονός, το οποίο πληροφορηθήκατε ή έτυχε να είστε παρών/παρούσα, ή μια πλασματική ιστορία. Φροντίστε να επιλέξετε ανάλογα το είδος του αφηγητή (ομοδιηγητικό με πρωτοπρόσωπη αφήγηση ή ετεροδιηγητικό με τριτοπρόσωπη αφήγηση).

2. Να συζητήσετε το θέμα της οπαδικής βίας, λαμβάνοντας υπόψη το απόσπασμα από το βιβλίο του Μανδηλαρά, τα βιώματά σας, καθώς επίσης και σχετικά περιστατικά από την επικαιρότητα.
3. Τι κατά τη γνώμη σας μπορεί να κερδίσει και τι να χάσει ένας έφηβος με την ένταξή του σε μια ομάδα; Να καταθέσετε τις απόψεις σας και τον προβληματισμό σας σε ένα κείμενο (περίπου 400 λέξεις), λαμβάνοντας υπόψη το παραπάνω απόσπασμα καθώς και τα βιώματά σας από ομάδες σχολικές, εξωσχολικές και από τις παρέες σας.

Κείμενο 2

1. «Στόχος της γυμναστικής (για τα αγόρια) δεν είναι τόσο το αδυνάτισμα όσο η αντανάκλαση της δύναμης», υποστηρίζει ο Ιάσοντας. Συμφωνείτε; Γιατί νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό; Ποια είναι η προτίμησή σας για το πρότυπο της ανδρικής ομορφιάς; Αναρωτηθήκατε αν η προτίμησή σας προκύπτει από ένα «ανεπεξέργαστο κοινωνικό πρότυπο», όπως αναφέρει ο Ιάσοντας;
 - α. Να καταθέσετε τις σκέψεις σας γραπτά και να μοιραστείτε τα κείμενά σας ανά ζεύγη.
 - β. Να προσπαθήσετε να αξιολογήσετε το κείμενο του συμμαθητή σας, για να τον βοηθήσετε να το βελτιώσει. Η αξιολόγησή σας θα στηριχτεί στην παρακάτω ρουμπρίκα.
 - γ. Να σκεφτείτε τα σχόλια και τις προτάσεις του συμμαθητή σας και να προχωρήσετε σε μια δεύτερη βελτιωμένη γραφή του κειμένου.

Αξιολόγηση κειμένου	
Τα δύο πιο δυνατά σημεία	
Τα δύο αδύνατα σημεία	
Προτάσεις για βελτίωση	

2. Τι θα απαντούσατε εσείς σε ανάλογη συνέντευξη μεταξύ εφήβων, αν σας έθεταν την ερώτηση «Παιδιά, τι θα πει «ομορφιά»; Να καταθέσετε σε ένα κείμενο τις απόψεις σας, τα βιώματά σας και τις προτάσεις σας, σύμφωνα με το πρότυπο της συνέντευξης του Ιάσωνα. Σκόπιμο είναι να προσθέσετε και εσείς για τίτλο μια κομβική φράση του κειμένου.

Κείμενα 1 και 2

Να εργαστείτε σε ομάδες.

1. Ποια, κατά τη γνώμη σας, «ανεπεξέργαστα κοινωνικά πρότυπα» σχετικά με το γυναικείο και το ανδρικό φύλο υιοθετούν συνήθως οι έφηβοι που αναζητούν την ταυτότητά τους;

Ποιες δραστηριότητες/ασχολίες επιλέγουν συνήθως τα αγόρια και ποιες τα κορίτσια, προκειμένου να εναρμονιστούν με τα πρότυπα αυτά;

Να γράψετε ένα κείμενο, λαμβάνοντας υπόψη τα βιώματά σας καθώς και τα παραπάνω αποσπάσματα. Να υποθέσετε ότι το κείμενό σας είναι απάντηση σε συνέντευξη με θέμα «Κοινωνικά πρότυπα για τα δύο φύλα».

Να παρουσιάσετε τις εργασίες σας στην ολομέλεια με την υποστήριξη κάποιου λογισμικού. Η κάθε ομάδα να αξιολογήσει τα κείμενα και τις παρουσιάσεις όλων των ομάδων με τα παρακάτω κριτήρια:

Αξιολόγηση κειμένου	
Τα δύο πιο δυνατά σημεία	
Τα δύο αδύνατα σημεία	
Προτάσεις για βελτίωση	

Αξιολόγηση παρουσίασης	
Τα δύο πιο δυνατά σημεία	
Τα δύο αδύνατα σημεία	
Προτάσεις για βελτίωση	

Ωρα για αναστοχασμό

Να αναστοχαστείτε την πορεία που διανύσατε κατά τη διδασκαλία της ενότητας *Συζητάμε για τον εαυτό μας και τις σχέσεις μας*. Να καταγράψετε σε ένα κείμενο (300-400 λέξεις) τους προβληματισμούς που σας γεννήθηκαν μέσα από τις διάφορες θεματικές της ενότητας και να αναφερθείτε σε αυτά που αποκομίσατε από την προσέγγιση των κειμένων και από τις ατομικές και ομαδικές εργασίες σας.

«Παιδιά, τι θα πει
"ομορφιά";»;
Κείμενο –
Δραστηριότητες

[Δεν είμαι ο εαυτός μου,
είμαι ένα μέλος της
ομάδας]
Κείμενο –
Δραστηριότητες

Κατάδυση στη λίμνη της ομορφιάς⁴
Θεατρικό εργαστήριο⁵ με τη μέθοδο του Εκπαιδευτικού Δράματος
Άβρα Αυδή, Μελίνα Χατζηγεωργίου

Θεατρικά εργαστήρια
στο μάθημα της
Νεοελληνικής Γλώσσας

Θέμα: Η ομορφιά

Ερωτήματα για διερεύνηση

Πώς επηρεάζει η ομορφιά ή η έλλειψή της τη ζωή των ανθρώπων και τις σχέσεις τους;

Ποιοι παράγοντες συντελούν στη διαμόρφωση των προτύπων ομορφιάς;

Πώς συνδέεται η ομορφιά με τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου;

Τι μπορεί να μας βοηθήσει να αποδεχτούμε την εξωτερική μας εμφάνιση;

Με ποιους τρόπους μπορεί να αναδυθεί η ομορφιά του κάθε ανθρώπου;

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

Αφήγηση

Η ιστορία με την οποία θα ασχοληθούμε αφορά μια έφηβη 16-17 ετών, που δεν είναι όμορφη, αλλά δεν είναι ούτε άσχημη.

Δημιουργία της έφηβης: Συζήτηση σε ομάδες και γραπτή περιγραφή:

Κάθε ομάδα δημιουργεί τη δική της έφηβη, περιγράφοντας την εξωτερική εμφάνιση και την προσωπικότητά της, και την παρουσιάζει.

Αφήγηση

Η κοπέλα είναι σε αναζήτηση του εαυτού της. Το θέμα που την προβληματίζει ιδιαίτερα τον τελευταίο καιρό είναι η ομορφιά. Κάθε βράδυ καταγράφει στο ημερολόγιό της τις σκέψεις της και τα ερωτήματα που την απασχολούν.

Το ημερολόγιο της έφηβης:

Οι μαθητές καλούνται να γράψουν σε ομάδες μια σελίδα από το ημερολόγιο της έφηβης.

Αφήγηση

Ένα βράδυ η έφηβη είδε ένα παράξενο όνειρο. Καθόταν δίπλα σε μια λίμνη και ξαφνικά είδε τη μορφή της να καθρεφτίζεται στα νερά της λίμνης. Της φάνηκε πως της έκανε νεύμα και την καλούσε. Έπεσε στη λίμνη και άρχισε να κολυμπάει. Καθώς, όμως, την πλησίαζε, η μορφή έκανε μια βουτιά και εξαφανίστηκε. Η έφηβη ακολούθησε το παράδειγμά της και βρέθηκε μπροστά σε ένα μεγάλο κτίριο. Στους τοίχους ήταν αναρτημένες γιγαντοαφίσες που απεικόνιζαν μια γυναικεία μορφή. Ο εαυτός της; Δεν ήταν σίγουρη, αλλά η μορφή τής έμοιαζε πολύ. Και τότε συνέβη κάτι περίεργο. Όλες οι αφίσες, η μία μετά την άλλη, άρχισαν να ζωντανεύουν. Η κάθε μία ξετύλιγε τη δική της ιστορία. Για να δούμε αυτές τις ιστορίες.

Στον τόπο όπου η έφηβη είναι το πρότυπο της ομορφιάς: Στιγμιότυπα - Παρακολούθηση σκέψης

Κάθε ομάδα δημιουργεί μια σύντομη σκηνή στην οποία παρουσιάζεται η σχέση της έφηβης με τα αγόρια και με τα κορίτσια της ηλικίας της, με το δεδομένο ότι η νέα θεωρείται πρότυπο της ομορφιάς.

4. Το προτεινόμενο εργαστήριο αποτελεί διασκευή του ομότιτλου εργαστηρίου που περιλαμβάνεται στο Γκόβας, Ν. (επιμ.) (2009). *Θέατρο και εκπαίδευση στο κέντρο της σκηνής* (σσ. 163-168) Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.

5. Μπορούν να αξιοποιηθούν όλες ή ορισμένες μόνο δραστηριότητες του εργαστηρίου, ανάλογα με τη δυναμική της τάξης, τον διαθέσιμο χρόνο και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και των μαθητριών.

Οι μαθητές διερευνούν τα ερωτήματα: Τι σημαίνει να είσαι το πρότυπο της ομορφιάς; Πώς αισθάνεσαι, τι σκέφτεσαι, πώς αντιδράς; Πώς σε αντιμετωπίζει το ανδρικό και πώς το γυναικείο φύλο;

Παρουσίαση σκηνών και Παρακολούθηση σκέψης - Συζήτηση

Στην παρουσίαση κάθε σκηνής οι μαθητές-«ηθοποιοί» καλούνται να πουν, σε α' πρόσωπο, μια σκέψη που κάνει ο ρόλος που υποδύονται. Ακολουθεί συζήτηση.

Αφήγηση

Αυτές και άλλες σκέψεις έκανε η κοπέλα, ζώντας για λίγες στιγμές σε έναν κόσμο όπου ήταν το πρότυπο της ομορφιάς. Ξαφνικά, ο τοίχος του κινηματογράφου άνοιξε και κάτι σαν κύμα την παρέσυρε σε ένα μακρύ διάδρομο γεμάτο εικόνες από γυναικείες μορφές. Τις παρατήρησε με ενδιαφέρον και απορία.

Ο διάδρομος της γυναικείας ομορφιάς - Συζήτηση

Σχηματίζεται ένας διάδρομος με εικόνες γυναικείας ομορφιάς ανά τους αιώνες σε διάφορα μέρη του κόσμου. Αξιοποιούνται πίνακες ζωγραφικής, γλυπτά και φωτογραφίες διαφόρων γυναικών που θεωρήθηκαν πρότυπο ομορφιάς. Οι μαθητές στοιχίζονται σε δύο σειρές, η μία απέναντι στην άλλη, ώστε να σχηματιστεί ένας στενός διάδρομος. Κάθε μαθητής κρατάει μια εικόνα που απεικονίζει την ιδανική γυναικεία ομορφιά. Περνούν όλοι, ο ένας μετά τον άλλον, μέσα από τον διάδρομο παρατηρώντας τις εικόνες. Ακολουθεί συζήτηση.

Αφήγηση

Η έφηβη βγήκε από τον διάδρομο προβληματισμένη και βρέθηκε πίσω στον κόσμο της. Και ωστόσο ο κόσμος αυτός σαν να είχε αλλάξει...Τελικά κατάλαβε ότι απείχε πολύ από το πρότυπο ομορφιάς που φαίνεται να επικρατούσε τώρα στον τόπο της. Μήπως είμαι, λοιπόν, τελικά άσχημη, πώς θα είναι η ζωή μου τώρα αναρωτήθηκε.

Στον τόπο όπου η έφηβη απέχει από το πρότυπο της ομορφιάς: Σκηνές - Παρακολούθηση σκέψης - Συζήτηση

Κάθε ομάδα δημιουργεί μια σύντομη σκηνή στην οποία παρουσιάζεται η σχέση της κοπέλας με τα αγόρια και με τα κορίτσια της ηλικίας της, με το δεδομένο ότι η κοπέλα απέχει πολύ από το κοινωνικό πρότυπο της ομορφιάς.

Οι μαθητές διερευνούν τα ερωτήματα: Τι σημαίνει να θεωρείσαι «άσχημος»; Πώς αισθάνεσαι, τι σκέφτεσαι, πώς αντιδράς; Πώς σε αντιμετωπίζει το ανδρικό και πώς το γυναικείο φύλο;

Παρουσίαση σκηνών και Παρακολούθηση σκέψης - Συζήτηση

Στην παρουσίαση κάθε σκηνής οι μαθητές-«ηθοποιοί» καλούνται να πουν, σε α' πρόσωπο, μια σκέψη που κάνει ο ρόλος που υποδύονται.

Αφήγηση

Η περιπέτειά μου είχε ενδιαφέρον, σκέφτηκε η έφηβη. Τι να κάνω όμως μέσα σ' αυτή τη ρευστότητα; Υπάρχουν τρόποι για να αναδυθεί η ομορφιά μου σ' όποιον κόσμο κι αν βρίσκομαι, αναρωτήθηκε.

Οι σκέψεις της έφηβης: Κύκλος σκέψεων

Όλοι σε κύκλο. Ο καθένας λέει μια φράση, μια σκέψη που θα μπορούσε να κάνει η νέα.

Αφήγηση

Αυτές τις φωνές «άκουσε» η έφηβη. Οι ανησυχίες της σκορπίστηκαν. Γαλήνη και ηρεμία απλώθηκε μέσα της. Τότε είδε από μακριά τη μορφή που της έμοιαζε να κολυμπάει και να την καλεί. Την πλησίασε, της άπλωσε το χέρι και αισθάνθηκε να γίνεται ένα μαζί της. Έδωσε μια δυνατή ώθηση και αναδύθηκε στην επιφάνεια της λίμνης.

Ομαδικό γλυπτό (μουσική)

Οι μαθητές σε κύκλο. Ο ένας μετά τον άλλον μπαίνουν στο κέντρο του κύκλου και ο καθένας παίρνει μια στάση που δείχνει **ότι αισθάνεται όμορφα με τον εαυτό του**. Όλοι παραμένουν ακίνητοι, σαν άγαλμα, έχοντας κάποια σωματική επαφή μεταξύ τους, χωρίς να μιλούν. Έτσι σχηματίζουν με τα σώματά τους ένα ομαδικό «γλυπτό».

Αναστοχαστικές δραστηριότητες

α. Φράση στον κύκλο:

«Παίζοντας» την ιστορία της νέας σκέφτηκα ότι...

β. Ελεύθερη συζήτηση:

Ποια είναι η σχέση της ομορφιάς με τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου;

Τι μπορεί να μας βοηθήσει να αποδεχτούμε την εξωτερική μας εμφάνιση;

Με ποιους τρόπους μπορεί να αναδυθεί η ομορφιά του κάθε ανθρώπου;

γ. Δομημένη συζήτηση σε ομάδες:

Γιατί αλλάζει το πρότυπο της ομορφιάς; Ποιοι παράγοντες συντελούν στη διαμόρφωση των προτύπων της ομορφιάς;

Μπορεί μια γυναίκα/ένας άντρας που είναι άσχημη/-ος να είναι γοητευτική/-ός; Πότε συμβαίνει αυτό;

Γιατί το γυναικείο φύλο ονομάστηκε «ωραίο φύλο»; Πρόκειται για κοινωνική κατασκευή; Ποιες είναι οι συνέπειες; Ποια συμφέροντα συντηρούν τον μύθο του ωραίου φύλου;

Δημιουργική γραφή

Ημερολόγιο: Και εγώ έχω προβλήματα με την εμφάνισή μου...

Διάλογος ανάμεσα σε δύο αγόρια/κορίτσια: Να τι μου αρέσει σ' ένα κορίτσι/αγόρι...

Άρθρο-σχόλιο σε είδηση σχετική με τα καλλιστεία γυναικών.

Υποθετική συνέντευξη από ένα μοντέλο.

Ομορφιά και σωματική άσκηση: Δημιουργία αφίσας στο πλαίσιο σχετικής εκστρατείας που απευθύνεται σε νεανικό κοινό.

Δημιουργία γελοιογραφίας που σατιρίζει την εμπορευματοποίηση της ομορφιάς.

Προτεινόμενα θέματα για project

Ομορφιά ή/και ασχήμια (γυναικεία και ανδρική) μέσα από εικαστικά έργα.

Ομορφιά ή/και ασχήμια (γυναικεία και ανδρική) στη λογοτεχνία.

Πρότυπα ομορφιάς στον κινηματογράφο.

Ομορφιά και υγεία (διατροφή, σωματική άσκηση).

Ομορφιά και ασθένεια (ανορεξία).

Η εκμετάλλευση της ομορφιάς στη διαφήμιση.

Η εμπορευματοποίηση της ομορφιάς (βιομηχανίες προϊόντων και υπηρεσιών).

Ομορφιά και επαγγέλματα (μοντέλο, κομμωτής/ κομμώτρια, ..., αισθητικός, αισθητικός χειρουργός κ.ά.)

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

<https://akatsikoudis.blogspot.com/2018/10/blog-post.html>

2^η ενότητα

Εμείς και το άμεσο περιβάλλον μας

Σε αυτή την ενότητα θα μοιραστούμε βιώματα, συναισθήματα και σκέψεις αναφορικά με:

- τις καθημερινές μας σχέσεις με τους γονείς
- τις επιδόσεις μας στο σχολείο & τις επαγγελματικές μας επιλογές
- το διαδίκτυο
- τις ποικίλες εξαρτήσεις
- τις σχέσεις μας με τους συνομηλίκους και τους εκπαιδευτικούς
- τη λειτουργία του σχολείου και τη σχολική γνώση
- τον αθλητισμό και την κοινωνική του αξία.

Στο τέλος αυτής της ενότητας θα είμαστε σε θέση:

1. Να χρησιμοποιούμε τη γλώσσα ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση.
2. Να διακρίνουμε τις διαφορές ενός μονοτροπικού και ενός πολυτροπικού κειμένου.
3. Να αναγνωρίζουμε τα βασικά μορφικά και νοηματικά χαρακτηριστικά σε διαφορετικούς κειμενικούς τύπους.
4. Να χρησιμοποιούμε εύστοχα επιχειρήματα & αντεπιχειρήματα προκειμένου να στηρίξουμε ή να ανασκευάσουμε μία θέση.
5. Να καταλαβαίνουμε πώς υπηρετείται η συνοχή ενός κειμένου.
6. Να οργανώνουμε μια μικρή έρευνα στην τάξη με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου για θέματα που μας αφορούν.
7. Να παράγουμε κείμενα (γραπτά, πολυτροπικά, πολυμεσικά) με αφετηρία μία ποικιλία σύγχρονων οπτικών, ηχητικών και γραπτών κειμένων.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εφηβεία, οικογένεια, σχολείο, κοινωνικοποίηση, προφορικός & γραπτός λόγος, επικοινωνιακή περίσταση, κειμενικοί τύποι

2.1

Οι καθημερινές σχέσεις με τους γονείς μας:
συμπεριφορά και επικοινωνία

Κείμενο - αφόρμηση

Το ποίημα *Στο παιδί μου* του Μανόλη Αναγνωστάκη (1925-2005) ανήκει στην τελευταία ποιητική του συλλογή με τίτλο *Ο στόχος*.

- Ποιες προσδοκίες σάς δημιουργεί ο τίτλος του ποιήματος (*Στο παιδί μου*) σε σχέση με το περιεχόμενό του;

Μανόλης Αναγνωστάκης, Στο παιδί μου

Στο παιδί μου δεν άρεσαν ποτέ τα παραμύδια
 Και του μιλούσανε για Δράκους και για το πιστό σκυλί
 Για τα ταξίδια της Πεντάμορφης και για τον άγριο λύκο
 Μα στο παιδί μου δεν άρεσαν ποτέ τα παραμύδια
 Τώρα, τα θράδια, κάδομαι και του μιλώ
 Λέω το σκύλο σκύλο, το λύκο λύκο, το σκοτάδι σκοτάδι,
 Του δείχνω με το χέρι τους κακούς, του μαθαίνω
 Ονόματα σαν προσευχές, του τραγουδώ τους νεκρούς μας.
 Α, φτάνει πια! Πρέπει να λέμε την αλήθεια στα παιδιά.

Αναγνωστάκης, Μ. (1970).
Δεκαοχτώ κείμενα, Αθήνα: Κέδρος.

Μπορείτε να ακούσετε τον ποιητή
 να διαβάζει το ποίημα στη διεύθυνση:
www.youtube.com/watch?v=Ug-Q1Cp4ebw

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

Ο ποιητής αναφέρεται στα όσα οι άλλοι έλεγαν στο παιδί του και σε εκείνα που ο ίδιος επιλέγει να του πει.

1. Διακρίνετε την αντίθεση που διαμορφώνουν οι δύο επιλογές; Μπορείτε να τη διατυπώσετε με συντομία;
2. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το βασικό συναίσθημα που διακατέχει το ποιητικό υποκείμενο και σε ποιον κυρίως στίχο το εντοπίζετε;
3. Πώς εσείς θα θέλατε να σας μιλούν οι μεγάλοι για τον κόσμο;

Κείμενο 1ο

Οι σχέσεις γονιών και παιδιών μέσα από το χιούμορ

Διαβάστε προσεκτικά το απόσπασμα της σκιτσογραφικής σύνθεσης του Αρκά που ακολουθεί.

Parent: ΞΕΡΕΙΣ ΠΟΙΟ ΕΙΜΑΙ ΤΟ ΛΑΘΟΣ ΜΟΥ ΜΑΖΙ ΣΟΥ;.. ΤΟ ΛΑΘΟΣ ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΠΡΟΣΠΑΘΩ ΝΑ ΕΙΜΑΙ ΦΙΛΟΣ ΣΟΥ ΚΑΙ ΕΤΣΙ ΣΟΥ ΕΔΩΣΑ ΠΟΛΥ ΘΑΡΡΟΣ! ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΤΟ ΕΙΧΑΜΕ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΘΗΕΛΑ ΝΑ ΣΕ ΜΕΓΑΛΩΣΩ ΟΠΩΣ ΜΕ ΜΕΓΑΛΩΣΕ ΕΜΕΛΑ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ!
Child: ΑΛΗΘΕΙΑ, ΔΕ ΣΟΥ ΕΧΩ ΜΙΛΗΣΕΙ ΠΟΤΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΤΟΝ ΠΑΠΠΟΥ ΣΟΥ.
Parent: ΟΧΙ, ΚΑΙ ΟΥΤΕ ΘΕΛΩ!.. ΕΜΕΛΑ ΔΕ ΜΕ ΕΛΙΔΙΑΦΕΡΕΙ Ο ΔΙΚΟΣ ΜΟΥ ΠΑΤΕΡΑΣ, ΘΑ ΜΕ ΕΛΙΔΙΑΦΕΡΕΙ Ο ΔΙΚΟΣ ΣΟΥ;
Child: ...ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΜΟΥ ΠΑΡΑΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΠΟΤΕ ΚΟΥΛΤΑ ΜΟΥ ΚΑΙ ΔΕΝ ΑΣΧΟΛΗΘΗΚΕ ΠΟΤΕ ΜΑΖΙ ΜΟΥ!..
Parent: Ο ΔΙΚΟΣ ΜΟΥ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΗΤΑΝ ΠΑΛΤΑ ΨΥΧΡΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΜΑΚΡΟΣ!.. ΤΟΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΙΑΙΡΟ ΕΛΕΙΠΕ ΑΠ' ΤΟ ΣΠΙΤΙ!..
Child: ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΣΕ ΝΑ ΞΕΧΑΣΕΙ ΟΤΙ ΒΓΗΚΕΣ ΗΛΙΘΙΟΣ.
Parent: ΘΥΜΑΜΑΙ, ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΕΙΧΑ ΕΙΛΑ ΔΥΣΧΟΛΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΗΠΟΡΟΥΣΑ ΝΑ ΤΟ ΛΥΣΩ, ΤΟΥ ΖΗΤΗΣΑ ΝΑ ΜΕ ΒΟΗΘΗΣΕΙ!.. ΛΟΙΠΟΝ ΞΕΡΕΙΣ ΤΙ ΜΟΥ ΑΠΑΝΤΗΣΕ;
Child: ΔΥΟ.
Parent: ΚΑΛΑ ΛΕΝΕ ΟΤΙ ΤΗ ΜΙΣΗ ΜΑΣ ΣΩΗ ΜΑΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΟΥΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΜΙΣΗ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ!
Child: ΣΟΥ ΕΧΩ ΔΗΗ ΠΕΙ ΠΟΣΟ ΒΙΑΙΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΑΡΧΙΚΟΣ ΧΑΡΑΙΤΗΡΑΣ ΗΤΑΝ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ...
Parent: ΘΑ ΗΘΕΛΑ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΝΑ ΣΟΥ ΔΗΓΗΘΩ ΠΟΣΟ ΔΥΣΧΟΛΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΕΡΑΣΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΑΛΛΑ ΞΕΡΩ ΠΩΣ Θ' ΑΡΧΙΣΕΙΣ ΠΑΛΙ ΝΑ ΚΟΡΟΪΔΕΥΕΙΣ.
Child: ΜΑ ΟΧΙ!.. ΘΕΛΩ Ν' ΑΚΟΥΣΩ!
Parent: ...ΓΙΑ ΜΕΝΑ ΣΥΝΗΘΩΣ ΑΔΙΑΦΟΡΟΥΣΕ 'Η ΜΟΥ ΦΕΡΟΤΑΝ ΜΕ ΣΩΛΗΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΕ ΣΠΟΤΙΣΜΟ!.. ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΔΕ ΜΕ ΠΕΙΡΑΖΕ ΤΟΣΟ...
Child: ...ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΜΕ ΠΕΙΡΑΖΕ ΗΤΑΝ ΠΟΥ ΟΤΑΝ ΓΥΡΙΖΕ ΣΠΙΤΙ ΧΤΗΠΟΥΣΕ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ!
Parent: ...ΔΕΝ ΕΙΧΑΤΕ ΚΟΥΔΟΥΝΙ;
Child: ΓΙΑΤΙ...
Parent: ΒΑΡΕΘΗΚΑ ΠΙΑ ΕΔΩ ΠΕΡΑ, ΡΕ ΜΠΑΜΠΑ!.. ΠΟΤΕ ΘΑ ΠΑΜΕ ΔΙΑΚΟΠΕΣ;
Child: ΤΟ ΜΗΛΟ ΣΟΥ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΕΙΣ.
Parent: ΕΓΩ, ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝΑ ΜΙΚΡΟΣ, ΟΙ ΔΙΚΟΙ ΜΟΥ ΔΕ ΜΕ ΠΗΓΑΙΝΑΝ ΠΟΤΕ ΠΟΥΘΕΝΑ!
Child: ΦΥΣΙΚΑ!.. ΑΦΟΥ ΗΣΟΥΝΑ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΟ!
Parent: Α ΣΕ ΤΙΣ ΕΞΥΠΝΙΑΔΕΣ, ΑΝΟΗΤΕ! ΑΠΛΩΣ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΜΟΥ ΗΤΑΝ ΦΤΩΧΟΙ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΧΑΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΔΙΑ!.. ΜΟΝΟ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΜΕ ΠΗΓΑΝ ΤΑΞΙΔΙ, ΚΑΙ ΞΕΡΕΙΣ ΠΟΥ;
Child: ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ.

Αρκάς (2022).
 Χαμηλές πτήσεις
 Αν πετάξει το πουλί.
 Πατάκης: Αθήνα.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ποιες σκέψεις και ποια ψυχική διάθεση σας δημιουργεί η σκιτσογραφική σύνθεση του Αρκά;
2. Προσπαθήστε να εισαγάγετε μια λεζάντα¹ για καθεμία σελίδα της σκιτσογραφικής σύνθεσης. Συζητήστε για τα θέματα που καταγράψατε στις λεζάντες.
3. Ο Αρκάς επιχειρεί να αναδείξει μέσα από την τέχνη του στερεότυπα. Εντοπίστε ένα και συζητήστε εάν το συναντάτε στην καθημερινότητά σας. Με ποια επιχειρήματα θα μπορούσατε να το αντικρούσετε;
4. Χωριστείτε σε τρεις ομάδες και καθεμία να επιλέξει μία λεζάντα. Κάθε μέλος της ομάδας να γράψει μία παράγραφο (80-100 λέξεις), που θα απευθύνεται στην ολομέλεια της τάξης. Το κείμενο θα εκθέτει την άποψη - τους προβληματισμούς σας σχετικά με το περιεχόμενο της συγκεκριμένης λεζάντας.

Στην απάντησή σας μπορείτε να αξιοποιήσετε και το συμπληρωματικό ψηφιακό υλικό (το τελευταίο σκίτσο του Αρκά για τις *Χαμηλές πτήσεις*, το τραγούδι του Λαυρέντη Μαχαιρίτσα, *Τερατάκια τσέπης* και το ποίημα *Μνήμη* του Τόλη Νικηφόρου).

Κείμενα -
Δραστηριότητες

Δραστηριότητες - ερωτήσεις για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Η σκιτσογραφική σύνθεση του Αρκά συνδυάζει το λεκτικό κείμενο (γραπτός λόγος) με την εικόνα (εικονιστικός λόγος), είναι δηλαδή ένα πολυτροπικό κείμενο. Θεωρείτε ότι αυτός ο συνδυασμός είναι πιο ελκυστικός; Για ποιους λόγους;
2. Ο Αρκάς για να διαρθρώσει τη σκιτσογραφική του σύνθεση αξιοποιεί -μεταξύ των άλλων- τη δύναμη του λόγου. Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιεί τις διπλές σημασίες που έχουν οι λέξεις, τα υπονοούμενα και τις παρανοήσεις. Βρείτε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για το καθένα από τα παραπάνω. Σε τι κατά τη γνώμη σας αποσκοπεί ο σκιτσογράφος;

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

Επισκεφτείτε την ιστοσελίδα www.canva.com (ή σκανάρετε το διπλανό QR code) και συνθέστε το δικό σας κόμικ με περιεχόμενο που να αναφέρεται στις σχέσεις εφήβων και γονιών.

1. λεζάντα: σύντομο επεξηγηματικό κείμενο, που μπαίνει σε έντυπο κάτω από μια εικόνα, μια φωτογραφία, ένα σχέδιο κτλ. και αναφέρεται στο περιεχόμενό τους.

Μαθαίνω!

Πολυτροπικό κείμενο

Διαβάζοντας το ποίημα του Αναγνωστάκη και παρατηρώντας προσεκτικά τη σκιτσογραφική σύνθεση του Αρκά, διαπιστώνουμε ότι τα κείμενα διακρίνονται σε μονοτροπικά και σε πολυτροπικά. (Βλ. και σελ. 38.)

Μονοτροπικό είναι το κείμενο που χρησιμοποιεί μόνο έναν τρόπο για τη μετάδοση μηνυμάτων, λ.χ. μόνο το γλωσσικό σημειωτικό σύστημα (έντυπος λόγος) ή μόνο το οπτικό (εικόνα).

Πολυτροπικό είναι το κείμενο που χρησιμοποιεί για τη μετάδοση μηνυμάτων συνδυασμό σημειωτικών τρόπων, δηλαδή γραπτό λόγο, εικόνα, ήχο, μουσική, γραφικά, κίνηση, μοτίβα, ψηφιακά εργαλεία.

Το **σκίτσο** / η **γελοιογραφία** ως πολυτροπικό κείμενο με:

- τη δύναμη της εικόνας και το άλλοθι του γέλιου
- την ευρηματικότητα
- τους ήρωες και τους αντι-ήρωες
- τον αυτοσαρκασμό και το καυστικό χιούμορ
- τον υπαινικτικό και συνθηματικό λόγο

εκτονώνει συναισθήματα και αποτυπώνει με ιδιαίτερο τρόπο ανθρώπινες καταστάσεις σαν και αυτή που είδαμε (πατέρα-γιου) στη σύνθεση του Αρκά.

Κείμενο 2ο

Επικοινωνία / διάλογοι εφήβων-γονιών

Διαβάστε προσεκτικά τις παρακάτω επιστολές εφήβων προς τους γονείς τους.

Ακρόαση του κειμένου

Αγαπητή μαμά,
Έχω κάποια παράπονα από σένα που θέλω να σου τα πω. Λοιπόν, πρώτα απ' όλα κάθε φορά που προσπαθώ να σου μιλήσω δεν με ακούς ποτέ. Δεν γίνεται όμως άλλο έτσι. Πάντα δες να γίνεται μόνο το δικό σου. Θέλεις να σου μιλάω μόνο όταν εσύ είσαι καλά. Δεν έχεις καδίσει ποτέ να ακούσεις όλα αυτά που θέλω να σου πω. Αν έχω κάποιο πρόβλημα και θέλω να ζητήσω τη γνώμη σου, πού αλλού να στραφώ, αν δεν μπορώ να τα πω σε σένα που είσαι η μαμά μου; Ας αλλάξει αυτή η κατάσταση, γιατί δεν πάει άλλο.
Αντωνία

Αγαπητοί μου γονείς,

Όλα αυτά τα χρόνια με μεγαλώσατε εξαιρετικά και όπως κάθε παιδί θα ήθελε, ωστόσο έχω ένα παράπονο από εσάς. Αυτό που με ενοχλεί περισσότερο είναι η υπερπροστατευτικότητα που μου δείχνετε. Κάθε φορά που θα πάω κάπου φέρεστε παράλογα και μου επιβάλλετε επίσης παράλογα πράγματα. Μου ζητάτε να κουβαλάω το κινητό μου ακόμα και σε πολύ μικρές αποστάσεις και φυσικά να είναι ενεργοποιημένο. Αγχώνεστε χωρίς λόγο και στενοχωριέστε και το χειρότερο είναι ότι κάποιες φορές το μεταδίδετε και σε μένα. Επίσης έχω συζητήσει το θέμα της υπερπροστατευτικότητας με τους κοντινούς μου φίλους και έχω διαπιστώσει ότι δεν είμαι το μοναδικό παιδί που του συμβαίνει αυτό. Παλιά δίκαια ανησυχούσατε, αφού ήμαστε μικροί και απροστάτευτοι. Τώρα όμως έχουμε μεγαλώσει, μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τα θέματα με ωριμότητα και μπορούμε να προστατεύσουμε τους εαυτούς μας. Το μόνο που ζητάω από σας είναι να μου δείξετε εμπιστοσύνη και να καταλάβετε ότι δείχνοντας εμπιστοσύνη σε μένα είναι σα να δείχνετε εμπιστοσύνη στον εαυτό σας και στον τρόπο που εσείς με μεγαλώσατε. Σας το διαβεβαιώνω: με μεγαλώσατε πολύ καλά. Μη φοβάστε, εμπιστευτείτε με και όλα θα πάνε καλά.

Με αγάπη, ο γιος σας, Ηλίας

Πηγή: Πολύτροπη Γλώσσα (politropi.greek-language.gr/keimeno/epikoinonia-meso-epistolon)

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ποιοι νομίζετε ότι είναι οι πιθανοί λόγοι για τους οποίους η μαμά της Αντωνίας δεν «ακούει» την κόρη της;
2. Ποιες απαντήσεις πιστεύετε ότι θα έδιναν οι γονείς του Ηλία;
3. Ανατρέχοντας και στις προσωπικές σας εμπειρίες, σε ποια θέματα θα εντοπίζατε δυσκολία στην επικοινωνία των εφήβων με τους γονείς τους; Προσπαθήστε να γράψετε μια επιστολή με παραλήπτες τους γονείς σας, στην οποία θα εκθέτετε τον διαφορετικό τρόπο που εσείς και εκείνοι αντιμετωπίζετε δύο από τα θέματα αυτά. Εξηγήστε στους γονείς σας πώς θα μπορούσε αυτή η απόσταση να γεφυρωθεί.

Στην απάντησή σας μπορείτε να αξιοποιήσετε και το διπλανό συμπληρωματικό ψηφιακό υλικό (το απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Ευγενίας Φακίνου *Έρως, Θέρος, Πόλεμος*).

Κείμενο –
Δραστηριότητες

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά των παραπάνω επιστολών

1. Σε ποιο είδος θα εντάσσετε τις παραπάνω επιστολές;
 - α. φιλική / προσωπική
 - β. τυπική / επίσημη
 - γ. ανοιχτή²
2. Προσπαθήστε να εντοπίσετε λέξεις / φράσεις που δικαιολογούν την επιλογή σας.
3. Βρείτε στις επιστολές της Αντωνίας και του Ηλία τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους σχετικά με:
 - τη δομή (προσφώνηση, θέμα, αποδέκτης και επιφώνηση)
 - τη μορφή (ρηματικά πρόσωπα, εγκλίσεις και χρόνοι ρημάτων)
 - το ύφος (καθορίζεται από την ιδιότητα του αποστολέα και του παραλήπτη και τον σκοπό σύνταξης). (Βλ. και σελ. 11.)

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

Υποθέστε ότι ο Ηλίας (κείμενο 2ο, δεύτερη επιστολή) καταγράφει την καθημερινότητά του σε **προσωπικό ημερολόγιο**.³ Φανταστείτε το περιστατικό που τον οδήγησε να γράψει την παραπάνω επιστολή στους γονείς του και αποτυπώστε το σε μια σελίδα του ημερολογίου του.

2. **ανοιχτή επιστολή**: κείμενο που δημοσιεύεται στον Τύπο, απευθύνεται σε δημόσιο πρόσωπο ή επίσημο φορέα και συνήθως ασκεί κριτική ενώπιον της κοινής γνώμης.

3. Σε ένα **προσωπικό ημερολόγιο** καταγράφουμε με ύφος εξομολογητικό και σε α' ενικό πρόσωπο σημαντικές στιγμές της ζωής μας, συχνά με προσφώνηση-απεύθυνση σε έναν πραγματικό ή φανταστικό αποδέκτη.

2.2

Οι επιδόσεις μας στο σχολείο – σκέψεις και επιθυμίες για τις σπουδές και τις επαγγελματικές μας επιλογές

Κείμενο - αφόρμηση

Ακούστε με προσοχή τα **πρώτα έξι λεπτά** στην ψηφιακή διεύθυνση <https://pod.gr/navagoi/nikos-alivizatos-sintagmatologos> (ή στον διπλανό σύνδεσμο). Ο συνταγματολόγος Νίκος Αλιβιζάτος αφηγείται σε τόνο εξομολογητικό στον δημοσιογράφο Παύλο Τσίμα βιώματα των μαθητικών του χρόνων.

Ηχητικό αρχείο -
Συνέντευξη του
Ν. Αλιβιζάτου
στον Π. Τσίμα

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

Στη συνέχεια προσπαθήστε, αφού έχετε κρατήσει στο τετράδιό σας σύντομες σημειώσεις, να απαντήσετε στις παρακάτω δραστηριότητες:

1. Με ποια κριτήρια επιλέγει ο Αλιβιζάτος τα δύο τραγούδια (το *House of rising sun* των Animals και το *Summer in the city* των The lovin' spoonful) και πώς τα συνδέει με τα χρόνια της εφηβείας του;
2. Με ποιο κριτήριο ο Αλιβιζάτος επιλέγει τις σπουδές του και κατ' επέκταση το επάγγελμά του; Πόσο σημαντικός ήταν γι' αυτόν ο ρόλος της οικογένειας; Θεωρείτε ότι και σήμερα τα παιδιά της ηλικίας σας αντιμετωπίζουν ανάλογα διλήμματα σε σχέση με την επιλογή των σπουδών τους;
3. Οι εξετάσεις έχουν συνδυναστεί με τη φροντιστηριακή εκπαίδευση και τότε, στα χρόνια που ήταν μαθητής ο Αλιβιζάτος, αλλά και σήμερα. Για ποιους λόγους οι μαθητές/τριες και τότε και σήμερα παρακολουθούν φροντιστηριακά μαθήματα;

Κείμενο 1ο

[Το επάγγελμά μου είναι η ιστορία της ζωής μου]

Στην παρακάτω βιογραφική αφήγηση, ο Πάνος, ένας εργοθεραπευτής με ειδικευση στην Ειδική Αγωγή, ορίζοντας ως αφηγηματικό άξονα συγκρότησης της επαγγελματικής του ταυτότητας «την υποστήριξη των αδυνάμων και των αποκλεισμένων», συνδέει την ιστορία της ζωής του με την επαγγελματική του επιλογή (εργοθεραπεία).

Ακρόαση του κειμένου

«Ήμουν πάντα ένα εσωστρεφές παιδί. Από το νηπιαγωγείο, είχα λιγοστούς φίλους. Απολάμβανα τη συντροφιά και το παιχνίδι με τα άλλα παιδιά, όμως δεν είχα το θάρρος να γνωριστώ με τους ομηλικούς

και να κάνω φίλιες. Είχα χαμηλή αυτοεκτίμηση και εικόνα εαυτού, πράγμα που με έκανε ιδιαίτερα διστακτικό, όταν θρискόμουν με παιδιά που δεν γνώριζα. Δεν κατάφερα να ηγηθώ σε παιχνίδια και πολλές φορές δεν συμμετείχα καθόλου. Παρόλο που επιθυμούσα να παίζω με άλλα παιδιά, δεν εξέφραξα ποτέ τη συγκεκριμένη επιθυμία στους γονείς μου. Έπαιξα συνήθως μόνος στο σπίτι ή, καμιά φορά, με τον κατά 12 χρόνια μεγαλύτερο αδερφό μου, σπάνια πήγαινα στην παιδική χαρά, όπου δεν κατάφερα να γνωρίσω φίλους, και σχεδόν ποτέ δεν έβλεπα φίλους μου πέρα από το σχολικό πλαίσιο. Στο δημοτικό έκανα αρχικά παρέα με έναν φίλο μου από το νηπιαγωγείο. Δεν ήμουν ιδιαίτερα καλός στα αθλήματα, και αυτό επηρέασε αρκετά την κοινωνικότητά μου. Μου άρεσε να συμμετέχω, αλλά ματαιωνόμουν αρκετά επειδή δεν τα κατάφερα. Ξεκίνησα να κάνω παρέα με παιδιά που ήταν λιγότερο ανταγωνιστικά στα μαθήματα και στα αθλήματα και είχαν και διαφορετικά ενδιαφέροντα. [...]

Η επιλογή της σχολής εργοθεραπείας σχετίζεται άρρηκτα με την προσωπική μου ιδιοσυγκρασία και το δυσάρεστο βίωμα που είχα ως μαθητής. Ως εργοθεραπευτής, αναλαμβάνω να βοηθώ και να υποστηρίξω παιδιά που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό, δυσκολίες στη σχολική προσαρμογή και αδυναμία στη σύναψη φιλικών σχέσεων με ομηλικούς, αντιμετωπίζοντας, με έναν τρόπο, επανορθωτικά τις δικές μου αδυναμίες και τραύματα. Οι προσωπικές μου αξίες για κοινωνική προσφορά και βοήθεια συνδέονται άρρηκτα με το επάγγελμα της εργοθεραπείας, παράλληλα, όμως, δεν θα πρέπει να αποκλειστεί ως ενδεχόμενο η ενδόμυχη επιθυμία για κοινωνική καταξίωση και αποδοχή. Μέσω της συγκεκριμένης επαγγελματικής επιλογής, παρατηρείται αποδοχή της προσωπικής μου ταυτότητας, βελτίωση της αυτοεικόνας μου και κάλυψη της ανάγκης μου για αλληλοβοήθεια».

Τσάφος, Β. (2021). *Αφηγήσεις και βιογραφίες. Οι «φωνές» των εκπαιδευτικών μέσα από τις ιστορίες ζωής τους.* Αθήνα: Gutenberg.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ποιο συναίσθημα βίωνε ο Πάνος κατά τα σχολικά του χρόνια και πώς αυτό τον οδήγησε στο επάγγελμα του εργοθεραπευτή;
2. Κατά τη γνώμη σας, σε ποιο βαθμό η ιδιοσυγκρασία και ο χαρακτήρας επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος;
3. Καταγράψτε άλλους παράγοντες που σχετίζονται με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και επηρεάζουν την επιλογή σπουδών και επαγγέλματος ενός νέου ανθρώπου σήμερα. Πόσο σημαντικούς τους θεωρείτε; Εσείς με ποια κριτήρια θα επιλέξετε σπουδές και επάγγελμα;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά της βιογραφικής αφήγησης

1. Ποια βιώματα των παιδικών του χρόνων επιλέγει να αφηγηθεί ο Πάνος και γιατί; Ποια η πρόθεσή του;
2. Πώς οργανώνει γλωσσικά (π.χ. ρηματικά πρόσωπα, επιλογή λεξιλογίου) την αφήγησή του ο Πάνος; Πιστεύετε πως το ύφος του κειμένου υπηρετεί την πρόθεσή του;

Ας κάνουμε μια μικρή έρευνα...

Καταγράψτε με τυχαία σειρά έξι κριτήρια επιλογής επαγγέλματος που εσείς θεωρείτε σημαντικά. Επιλέξτε τυχαία δέκα συμμαθητές σας –πέντε αγόρια και πέντε κορίτσια– και δώστε τους από ένα έντυπο, στο οποίο αναφέρονται τα κριτήρια επιλογής επαγγέλματος που καταγράψατε προηγουμένως. Ζητήστε από τους/τις συμμαθητές/τριές σας να κατατάξουν ανώνυμα τα κριτήρια από το πιο σημαντικό προς το λιγότερο σημαντικό για εκείνους / εκείνες. Μελετήστε τις επιλογές τους, καταγράψτε όσα παρατηρείτε σε αυτές και ανακοινώστε στην ολομέλεια της τάξης τα συμπεράσματά σας.

Μαθαίνω!

Βιογραφική αφήγηση

Με αφετηρία τα βιώματα των παιδικών χρόνων του Πάνου και πώς αυτά τον οδήγησαν στο επάγγελμα του εργοθεραπευτή, διαπιστώνουμε ότι η σύνθεση μιας **ιστορίας ζωής- βιογραφικής αφήγησης**:

- περιλαμβάνει την επιλογή των εμπειριών που επιθυμεί ο αφηγητής να αναπαραστήσει, οι οποίες συνοδεύονται και από αντίστοιχα συναισθήματα. Η επιλογή αυτή σχετίζεται με τις επιδιώξεις του αφηγητή, τον τρόπο που ορίζει τον εαυτό του / την ταυτότητά του και την επιθυμία του να προσλάβουν και οι άλλοι την ταυτότητά του
- λαμβάνει υπόψη το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται και το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η αφήγηση.

Κείμενο 2ο

[«Έφτασε ο καιρός να αποφασίσω τι θα κάνω και θέλω να με βοηθήσεις»]

Ακρόαση του κειμένου

Κλεισμένη συχνά στο δωμάτιο της ακούγοντας ελληνική και ξένη μουσική της δεκαετίας του '60, στοχαζόταν και συζητούσε με τον εαυτό της αναζητώντας το νόημα της ζωής και προσπαθώντας να ονειρευτεί πώς ήθελε να ζήσει και σε ποιον κόσμο να γίνει αυτό. Στο καθημερινό οικογενειακό τραπέζι μιλούσε όλο και λιγότερο, θέλοντας έτσι να δώσει στους γονείς της ένα μήνυμα για τη βοήθεια που είχε ανάγκη. Αρκετές φορές, μάλιστα, δεν δίσταζε να διαφωνεί έντονα και να απορρίπτει ιδέες και συμπεριφορές των γονιών της, κάποιων συγγενών και φίλων τους. Η μητέρα της νόμιζε ότι ήταν ερωτευμένη. «Τι πιο φυσικό σε αυτή την ηλικία;», σκεφτόταν. Το ίδιο πίστευε και ο πατέρας της. Οι σχέσεις της Άννας με τον αδελφό της, που πολλές φορές τη διασκεδάζε, ήταν πολύ καλές αν και κάποτε την εξόργιζε με τα πειράγματα, τις γκρίνιες και τις ιδέες του. Τρία χρόνια μικρότερος, ο Γιάννης ήταν εντελώς διαφορετικό παιδί. Εξωστρεφής και εκδηλωτικός, του άρεσε να πηγαίνει στο γήπεδο με τον πατέρα του, λάτρευε τα σπορ αυτοκίνητα και το μεγάλο όνειρό του ήταν να γίνει πλούσιος.

Στις λίγες εξόδους με φίλες, για διασκέδαση, η Άννα άφηνε τον εαυτό της να ξεφεύγει συζητώντας επιφανειακά τα ίδια και τα ίδια. Η ώρα περνούσε με ανούσιες συζητήσεις, συνήθως κουτσομπολιά για καθηγητές, ερωτικές σχέσεις, ηθοποιούς, τραγούδια, εκδρομές και κάποτε για μαθήματα. Όσο όμως περ-

νούσε ο καιρός, μιλούσαν όλο και περισσότερο για τα φροντιστήρια, τις εισαγωγικές εξετάσεις και τις σχολές που προτιμούσαν. [...] Για την Άννα [...] η δική της πραγματικότητα ήταν διαφορετική. Δεν την έφτιαχναν οι άλλοι: την έφτιαχναν οι σκέψεις και τα συναισθήματά της. Κάποια στιγμή αποφάσισε να ζητήσει βοήθεια πρώτα από τη μητέρα της.

«Έφτασε ο καιρός να αποφασίσω τι θα κάνω και δέλω να με βοηθήσεις», της είπε ένα απόγευμα μετά το σχολείο.

«Άννα, εγώ συμφωνώ με τον πατέρα σου. Στα έχω ξαναπεί. Έχουμε ήδη μία δουλειά δική μας. Στο εργαστήρι δουλεύουν έξι άτομα και εγώ με τον πατέρα σου. Η δουλειά πάει καλά και μπορεί να πάει ακόμα καλύτερα αν βοηθήσεις και εσύ. Κοίταξε να μπεις σε μία σχολή που θα σου δώσει τα απαραίτητα εφόδια. Άλλωστε οι βαθμοί σου δεν είναι τόσο καλοί για να μπεις στις πολύ καλές σχολές, όπως είναι η Ιατρική ή το Πολυτεχνείο. Στις οικονομικές σχολές έχεις μεγάλη πιθανότητα να μπεις, αν βάλεις τα δυνατά σου».

«Κι αν δεν μου αρέσει αυτή η δουλειά, τότε τι θα κάνω;».

«Γιατί να μη σου αρέσει; Είναι μία δουλειά με την οποία θα μπορέσεις να ζήσεις πλούσια. Θα είσαι αφεντικό. Δεν θα έχεις κανέναν στο κεφάλι σου. Εμείς σιγά σιγά θα αποτραβηχτούμε και θα αναλάβεις εσύ με τον αδερφό σου. Δε θα αργήσει και αυτός να τελειώσει το Λύκειο».

«Το θέμα δεν είναι μόνο να κερδίζω χρήματα. Θέλω να κάνω ένα επάγγελμα που να μου αρέσει».

«Κοίταξε, Άννα. Σε μία επιχείρηση παίζουν ρόλο πολλά πράγματα. Δεν είναι ένα στενό επάγγελμα, όπως ο γιατρός, ο δικηγόρος ή ο καθηγητής. Μία επιχείρηση έχει επαφές με κόσμο, με πελάτες, με προμηθευτές. Έχει οικονομικά, πωλήσεις, marketing, παραγωγή. Έχει μηχανήματα, κεφάλαιο και ανθρώπους. Χρειάζεται ποικιλία γνώσεων, από ψυχολογία μέχρι μαθηματικά. Μέσα σε όλα αυτά θα ασχοληθείς περισσότερο με εκείνο που σε ενδιαφέρει».

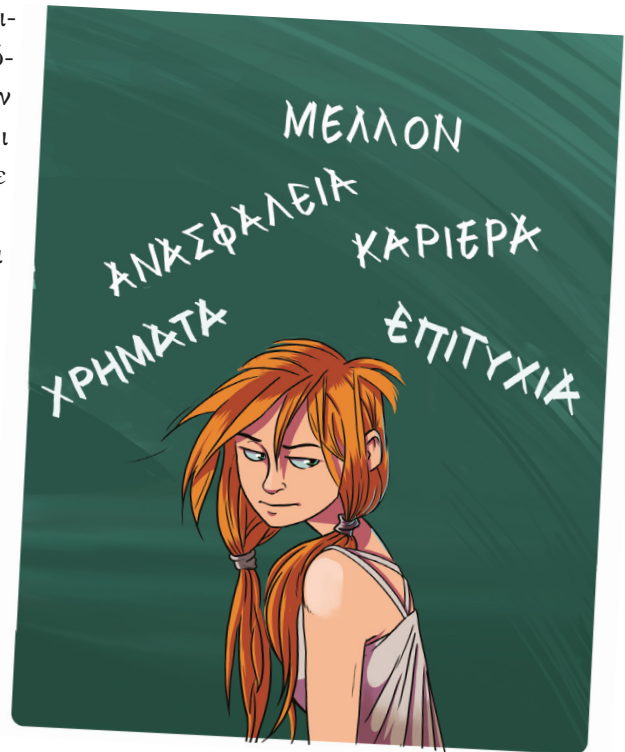
«Έχεις πολύ δίκιο σε αυτά που λες, μητέρα. Αλλά όλα τούτα μάλλον δεν είναι ο κόσμος που δέλω να ζήσω».

«Τι πράγματα είναι αυτά που λες; Ο κόσμος έτσι είναι και δεν αλλάζει. Και σε αυτόν τον κόσμο πρέπει να ζήσεις τη ζωή σου με άνεση. Χωρίς να λείπει τίποτα σε σένα και στα παιδιά σου αύριο».

«Ο κόσμος μπορεί να μην αλλάζει, αλλά εμείς πρέπει να κάνουμε τις επιλογές μας».

Η Άννα περίμενε στη συνέχεια από τη μητέρα της να τη ρωτήσει για το ποιες επιλογές έβλεπε ότι είχε η ίδια, για το τι την ενδιέφερε, για το πώς φανταζόταν τη ζωή της στο μέλλον, για το πώς θα ήθελε να ζήσει. Εκείνη όμως, με την αγωνία της μάνας για την αποκατάσταση του παιδιού της, την αυτοπεποίθηση της εμπειρίας, τα δικά της πρότυπα και βιώματα, προσπαδούσε να την πείσει για όσα της είχε προαναφέρει.

«Οι επιλογές που έχεις είναι δεδομένες. Θα σπουδάσεις, θα κάνεις νέες παρέες, θα διασκεδάσεις, θα γλεντήσεις, θα ταξιδέψεις και θα παντρευτείς. Θα κάνεις παιδιά και θα τα μεγαλώσεις. Όλα αυτά απαιτούν χρήματα. Αν γίνεις υπάλληλος, ο μισθός που θα παίρνεις δεν θα σου φτάνει να ζήσεις πιο άνετα από εμάς».

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. «Στο καθημερινό οικογενειακό τραπέζι μιλούσε όλο και λιγότερο, θέλοντας έτσι να δώσει στους γονείς της ένα μήνυμα για τη βοήθεια που είχε ανάγκη». Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η Άννα δε διατύπωνε λεκτικά την ανάγκη που ένιωθε για βοήθεια, αλλά τη φανέρωνε μέσα από τη συμπεριφορά της; Συζητήστε τους λόγους που εσείς, ως έφηβοι, συχνά κρύβετε τις επιθυμίες/ανάγκες σας.
2. Πώς θα σχολιάζατε τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί η μητέρα για να πείσει την Άννα να ασχοληθεί με την οικογενειακή επιχείρηση;
3. Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί η άρνηση της μητέρας να μάθει πώς η Άννα ήθελε να ζηήσει και ποιο επάγγελμα ήθελε να ακολουθήσει; Κατά τη γνώμη σας, η μητέρα είναι αδιάφορη για τις επιθυμίες της κόρης της;
4. Με τη βοήθεια του/της καθηγητή/τριας σας, χωρίστε τον πίνακα σε δυο στήλες και καταγράψτε στη μία τα επιχειρήματα της μητέρας και στην άλλη τα επιχειρήματα της Άννας σχετικά με την επιλογή του επαγγέλματός της. Στο τετράδιό σας σχολιάστε με συντομία τον ρόλο που παίζουν η ηλικία και οι εμπειρίες της καθεμιάς στη διατύπωση των επιχειρημάτων αυτών.
5. Αξιοποιώντας τα επιχειρήματα που καταγράψατε στην προηγούμενη δραστηριότητα, να συντάξετε ένα μικρό κείμενο δύο παραγράφων, στο οποίο η Άννα αντικρούει τις απόψεις της μητέρας της σχετικά με τους λόγους για τους οποίους πρέπει να εργαστεί στην οικογενειακή επιχείρηση.

Κείμενα -
Δραστηριότητες

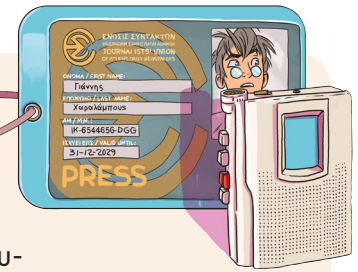
Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Η αφήγηση παρουσιάζει τα γεγονότα πάνω στον άξονα του χρόνου. Μπορείτε να εντοπίσετε δύο σημεία του αποσπάσματος στα οποία επιβεβαιώνεται αυτή η διαπίστωση; Ποιες λέξεις / φράσεις που δηλώνουν χρόνο, χρησιμοποιεί ο Μπουραντάς στα σημεία αυτά;
2. Πώς σχολιάζετε τη χρήση του διαλόγου στο απόσπασμα; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, τον χρησιμοποιεί ο συγγραφέας;
3.
 - α. Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί η μητέρα της Άννας προκειμένου να πείσει την κόρη της να ακολουθήσει την οικογενειακή επαγγελματική παράδοση;
 - β. Ποιες οι ενστάσεις/επιφυλάξεις, τα αντεπιχειρήματα της Άννας;
 - γ. Πώς σχολιάζετε τη θέση της μητέρας και πώς της Άννας;

Δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης

1. Ας γίνουμε δημοσιογράφοι... Συζητήστε με κάποιο μεγαλύτερο πρόσωπο του περιβάλλοντός σας τον ρόλο που έπαιζαν οι γονείς στην επιλογή του επαγγέλματος των παιδιών τους σε παλαιότερες εποχές. Καταγράψτε τη συνομιλία στο κινητό σας τηλέφωνο ή σε οποιαδήποτε άλλη συσκευή και στη συνέχεια απομαγνητοφωνήστε⁴ το περιεχόμενό της και διαβάστε το στην ολομέλεια της τάξης σας.
2. «Η Άννα περίμενε στη συνέχεια από τη μητέρα της να τη ρωτήσει για το ποιες επιλογές έβλεπε ότι είχε η ίδια, για το τι την ενδιέφερε, για το πώς φανταζόταν τη ζωή της στο μέλλον, για το πώς θα ήθελε να ζήσει». Υποθέστε ότι η μητέρα τελικά ρώτησε την Άννα όλα τα παραπάνω και γράψτε σε μορφή διαλόγου το περιεχόμενο της συζήτησης μητέρας και κόρης.

Μαθαίνω!

Το επιχείρημα και το αντεπιχείρημα

Στο κείμενο που διαβάσαμε η μητέρα της Άννας συζητά με την κόρη της και προσπαθεί με **επιχειρήματα**, με λογική σκέψη (για παράδειγμα: «1. Η δουλειά πάει καλά και μπορεί να πάει ακόμα καλύτερα αν βοηθήσεις και εσύ 2. θα μπορέσεις να ζήσεις πλούσια. Θα είσαι αφεντικό»), να αποδείξει ότι η πρότασή της (να ακολουθήσει η Άννα το επάγγελμα της οικογένειας) είναι η καταλληλότερη.

Ωστόσο, η Άννα διατυπώνει επιφυλάξεις - **αντεπιχειρήματα** (για παράδειγμα: 1. «Κι αν δεν μου αρέσει αυτή η δουλειά, τότε τι θα κάνω; 2. Το θέμα δεν είναι μόνο να κερδίζω χρήματα 3. Όλα τούτα μάλλον δεν είναι ο κόσμος που θέλω να ζήσω»).

Διαπιστώνουμε, δηλαδή, ότι τα **επιχειρήματα** και τα **αντεπιχειρήματα** είναι λογικές προτάσεις, που συνήθως διευθετούνται σε μια κλιμακωτή σειρά για την απόδειξη ή την ανατροπή/αντίκρουση μιας θέσης σε συζητήσεις, διαδικασίες διαλόγου, αντιπαράθεσης.

Διαπιστώνουμε επίσης ότι στην **επιχειρηματολογία** (=σειρά επιχειρημάτων, τα οποία συνδέονται λογικά μεταξύ τους για την απόδειξη, στήριξη ή ανατροπή μιας θέσης) διακρίνουμε:

- την **αποδεικτέα θέση**. Πρόκειται για τον ισχυρισμό που πρόκειται να αποδειχθεί ως αληθής.
- την **απόδειξη**. Αποτελεί το υποστηρικτικό/πληροφοριακό υλικό για την απόδειξη της «θέσης» ή/και την παρουσίαση του αντίλογου. Μπορεί να αποτελείται από γενικά αποδεκτές αλήθειες, γνώμες, αιτιολογήσεις κτλ. ή από εμπειρικά δεδομένα (στατιστικές, πορίσματα ερευνών, παραδείγματα, αυθεντικές μαρτυρίες, γνώμες ειδικών, επεξηγήσεις κτλ.).
- το **συμπέρασμα** (εφόσον καταγράφεται). Είναι η σύνοψη της επιχειρηματολογίας.

4. απομαγνητοφωνώ: μεταφέρω σε γραπτό λόγο ένα μαγνητοφωνημένο κείμενο.

2.3 Είμαστε ταξιδιώτες ή ναυαγοί στο πέλαγος του διαδικτύου;

Κείμενο - αφόρμηση

Νέοι και διαδίκτυο

Παρακολουθήστε το απόσπασμα 19:31' έως 23:17' της εκπομπής *Είσαι νέος, έχεις λόγο*, επεισόδιο «Νέοι και Διαδίκτυο» (archive.ert.gr/id_ps010701). Ο Γιώργος Παπαπροδρόμου (Διευθυντής, τότε, της Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος) και η Άρτεμις Τσίτσικα, (Επίκουρος, τότε, Καθηγήτρια Παιδιατρικής και Εφηβικής Ιατρικής στο ΕΚΠΑ, υπεύθυνη Μονάδας Εφηβικής Υγείας στο νοσοκομείο Αγλαΐα Κυριακού) μιλούν σχετικά με την ασφαλή χρήση του διαδικτύου και το διαδικτυακό bullying.

Αρχείο EPT –
Νέοι και διαδίκτυο

Κρατήστε στο τετράδιό σας σύντομες σημειώσεις και προσπαθήστε να απαντήσετε στις παρακάτω δραστηριότητες.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ο Παπαπροδρόμου επισημαίνει κάποιους από τους κινδύνους που απειλούν τα παιδιά και τους νέους ανθρώπους, όταν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο. Καταγράψτε στο τετράδιό σας τους κινδύνους αυτούς και συζητήστε με ποιους από αυτούς βρεθήκατε ενδεχομένως αντιμέτωποι/ες και πώς προσπαθήσατε να τους αντιμετωπίσετε.
2. Τι περιεχόμενο δίνουν στο ψηφιακό bullying οι συνομήλικόί/ές σας; Θα θέλατε να προσθέσετε άλλες παραμέτρους του φαινομένου και αν ναι, ποιες θα ήταν αυτές;
3. Και οι δύο ομιλητές αναφέρονται στο σημαντικό ρόλο που έχουν οι γονείς στην ενημέρωση και την προστασία των παιδιών από τους κινδύνους του διαδικτύου. Συμμερίζετε την άποψή τους ότι είναι ο γονεϊκός ρόλος εξαιρετικά σημαντικός; Προσπαθήστε να τεκμηριώσετε την άποψή σας.

Κείμενο 1ο

Διαδίκτυο: Ο ρόλος του στη σχολική μελέτη

Απόσπασμα από συνέντευξη που παραχωρεί η εκπαιδευτικός Κωνσταντίνα Τσαγκρίδου στην Άννα Κόκκορη στη Lifo.

Ά. Κόκκορη: Ποια θέση και σχέση έχουν το διαδίκτυο και το βιβλίο στη μελέτη των σημερινών μαθητών ως πηγές γνώσης και μόρφωσης;

Κ. Τσαγκρίδου: Μία παρανόηση που έχει επικρατήσει για την καλύτερη μελέτη των μαθητών είναι η άποψη πως το διαδίκτυο είναι πανάκεια⁵ και έχει τη σωστή απάντηση σε όλα τα θέματα. Έτσι, πετάχτηκαν τα βιβλία και οι εγκυκλοπαίδειες από τα σπίτια. Οι βιβλιοθήκες έχουν γίνει ράφια για διακοσμητικά και τα παιδιά δε χρησιμοποιούν βιβλία στη μελέτη και την αναζήτηση πληροφοριών και γνώσεων. Οι μαμάδες, μάλιστα, με τη μανία για τάξη και καθαριότητα, βιάζονται να πετάξουν κάθε φωτοτυπία, τετράδιο και όλα τα σχολικά βιβλία του μαθητή μετά το τέλος της σχολικής χρονιάς. Το διαδίκτυο είναι η πρώτη επαφή με τη γνώση, η γοητευτική, λόγω των πολυμέσων που διαθέτει, αλλά είναι και επικίνδυνη, γιατί πολλές φορές είναι ατεκμηρίωτη, εξυπηρετεί διάφορους στόχους και όχι την αληθινή γνώση. Συχνά, οι μαθητές απλώς εκτυπώνουν σελίδες και τις φέρνουν στο μάθημα χωρίς να τις έχουν καν διαβάσει ή αντιγράφουν κομμάτια χωρίς έλεγχο της αξιοπιστίας της ιστοσελίδας στην οποία μπήκαν. Το θέμα, για το σύγχρονο σχολείο, είναι να μάθουμε τους μαθητές να είναι κριτικοί ερευνητές στο διαδίκτυο, να διακρίνουν τα ψεύτικα από τα αληθινά στοιχεία και να εμβαδύνουν στις πληροφορίες που προσλαμβάνουν.

Όσο για τα σχολικά βιβλία, ας θυμηθούμε τη νοσταλγία με την οποία τα τελευταία χρόνια συλλέγουν οι μεγαλύτεροι τα παλιά αναγνωστικά από τις προσφορές των εφημερίδων, για να καταλάβουμε πως το βιβλίο είναι αναντικατάστατο, όχι μόνο ως φορέας γνώσης αλλά και ως αισθητική και συναισθηματική αξία – κάτι που δεν χαρακτηρίζει το διαδίκτυο, ένα πρακτικό εργαλείο ταχείας κατανάλωσης.

Αλλά ας γνωρίζουμε, επίσης, ότι πολλά από τα βιβλία που διανέμονται δωρεάν στα παιδιά είναι βασικά για μια οικογενειακή βιβλιοθήκη και δεν πρέπει να πετάγονται. Δεν επιτρέπεται να μην έχουν τα σπίτια τη Γραμματική της Νεοελληνικής Γλώσσας, που οποιοσδήποτε μπορεί να τη χρειαστεί ανά πάσα στιγμή στη ζωή του – δεν πειράζει, ας υπάρχει και στο διαδίκτυο, την έχουμε πληρώσει πολύ ακριβά με τους φόρους μας, μια Ιστορία της Ελλάδας, μια Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, ένα Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας. Πρόκειται για έγκριτα βιβλία και όχι ανεξέλεγκτα και τυχαία. Ας κρατάμε κάποια βιβλία, είναι και όμορφα και καλά, με όλες τις έννοιες του «καλού».

Κόκκορη, Α. (2018). «Διαδίκτυο: Ο ρόλος του στη σχολική μελέτη και στη διάσπαση προσοχής. Συνέντευξη της Κωνσταντίνας Τσαγκρίδου». Lifo (διασκευή).

5. πανάκεια: φάρμακο που υποτίθεται ότι θεραπεύει κάθε ασθένεια-επανορθώνει όλα τα προβλήματα.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Κατά την Τσαγκρίδου, για ποιους λόγους η γνώση που προέρχεται από το διαδίκτυο είναι ταυτόχρονα γοητευτική και επικίνδυνη; Καταγράψτε τους στο τετράδιό σας με τη μορφή σύντομων σημειώσεων (bullets). Από την προσωπική σας ενασχόληση με το διαδίκτυο, έχετε καταλήξει στην ίδια διαπίστωση;
2. Πώς τεκμηριώνει η συνεντευξιαζόμενη την προτροπή της «*Ας κρατάμε (ενν. στη βιβλιοθήκη μας) κάποια βιβλία, είναι και όμορφα και καλά, με όλες τις έννοιες του “καλού”*»; Συμφωνείτε με τη θέση αυτή ή όχι; Συζητήστε τις απόψεις σας.
3. Η Τσαγκρίδου υποστηρίζει ότι στόχος του σύγχρονου σχολείου πρέπει να είναι η δημιουργία κριτικών ερευνητών στο διαδίκτυο, ώστε αφενός να διακρίνουν τα ψεύτικα από τα αληθινά στοιχεία και αφετέρου να εμβαθύνουν στις πληροφορίες που προσλαμβάνουν. Γράψτε μια ψηφιακή επιστολή στην Τσαγκρίδου στην οποία να εξηγήετε πόσο σημαντικός και πόσο εφικτός είναι, κατά τη γνώμη σας, αυτός ο στόχος. Η σχολική σας εμπειρία επιβεβαιώνει (ή όχι) ότι το σχολείο καλλιεργεί την κριτική έρευνα στο διαδίκτυο; Με ποιους τρόπους το επιδιώκει (μπορεί να το επιδιώξει) αυτό;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά της συνέντευξης

1. Κατά τη γνώμη σας, στόχος / στόχοι της παραπάνω συνέντευξης είναι:
 - να ενημερώσει για ένα θέμα της επικαιρότητας
 - να πληροφορήσει
 - να καταθέσει μια άποψη ή
 - να διατυπώσει έναν προβληματισμό;
 Τεκμηριώστε την/τις επιλογή/ές σας αξιοποιώντας συγκεκριμένα στοιχεία / αποσπάσματα της συνέντευξης.
2. Πόσο αποτελεσματικό κρίνετε τον τίτλο της συνέντευξης «*Διαδίκτυο: Ο ρόλος του στη σχολική μέλση*» με κριτήρια την προδήλωση του θέματος και την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του/της αναγνώστη/στριας;

Κείμενα -
Δραστηριότητες

Δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης

Η γωνιά της γνώσης: Δημιουργήστε δύο αφίσες.⁶

Η πρώτη να περιλαμβάνει τα χαρακτηριστικά και την ποιότητα των πληροφοριών και των γνώσεων που οι νέοι μπορούν να προσλάβουν από τα ΒΙΒΛΙΑ και η δεύτερη από το ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ. Αναρτήστε τις αφίσες στον πίνακα ανακοινώσεων ή σε κάποιο τοίχο της τάξης σας.

Στη συνέχεια, χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες και η καθμία να προτείνει τίτλους βιβλίων και έγκριτους διαδικτυακούς ιστοτόπους / ιστολόγια με θεματολογία που θα σας ενδιέφερε (αθλητισμός, μουσική, τέχνη, επιστήμη κ.ο.κ.). Αναρτήστε τις ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ αυτές σε μια τρίτη αφίσα και φροντίστε να επικαιροποιείτε το περιεχόμενό της.

Πριν ξεκινήσετε την προσπάθειά σας, δείτε αφίσες και σκεφτείτε σχετικά με τα εξής:

- Τι υπηρετούν οι λεζάντες;
- Πώς μεθοδεύεται η προσέλκυση του ενδιαφέροντος του δέκτη (χρώμα, αναλογία μεγέθους κειμένου και εικόνας, σκίτσο, επιλογή γλώσσας);
- Πώς οργανώνονται τα στοιχεία της αφίσας και τι προσφέρει το κάθε στοιχείο στην κατασκευή του μηνύματος;
- Να αναφέρετε και να σχολιάσετε τα συναισθήματα που διεγείρονται από αυτή. Πώς αυτά συνδέονται με τον στόχο των αφισών;

Κείμενο 2ο

«Καλλιέργησε τη μνήμη σου και θα ζήσεις χίλιες ζωές»

Ακρόαση του κειμένου

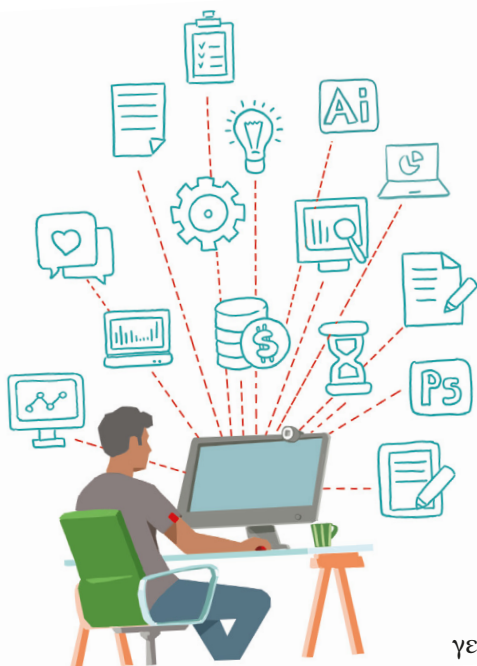
Στο κείμενο που ακολουθεί (ελαφρώς διασκευασμένο απόσπασμα από επιστολή προς τον εγγονό του) ο **Umberto Eco** εκφράζει τον προβληματισμό του για το Διαδίκτυο και τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει τη λειτουργία της ανθρώπινης μνήμης. Πρόκειται για ένα κείμενο που ο Ιταλός στοχαστής έγραψε το 2014.

«Αγαπητό μου εγγονάκι,

[...] Θα ήθελα να σου πω για μια ασθένεια που έχει προσβάλει τη γενιά σου, καθώς και παιδιά μεγαλύτερα από εσένα, που τώρα φοιτούν στο πανεπιστήμιο: την απώλεια της μνήμης.

Είναι αλήθεια ότι αν θέλεις να μάθεις ποιος ήταν ο Καρλομάγνος ή πού βρίσκεται η Κουάλα Λουμπόρ, δεν έχεις παρά να πατήσεις μερικά πλήκτρα και το Διαδίκτυο σου το λέει αμέσως. Κάν' το όταν χρειάζεται, αφού όμως το κάνεις, προσπάθησε να θυμηθείς τι σου είπε, για να μην αναγκαστείς να το αναζητήσεις για δεύτερη φορά σε περίπτωση που υπάρξει επείγουσα ανάγκη, όπως για μια έρευνα στο

6. Για τη δημιουργία των αφισών μπορείτε να επισκεφτείτε τον ιστότοπο www.create.vista.com/el/create/posters και να χρησιμοποιήσετε τα εργαλεία του δωρεάν.

σχολείο. Επειδή νομίζεις ότι ο υπολογιστής μπορεί να σου απαντάει οποιαδήποτε στιγμή, ελλοχεύει ο κίνδυνος να χάσεις το ενδιαφέρον να βάζεις πράγματα στο μυαλό σου. Είναι σαν να λέμε ότι, επειδή έχεις μάθει πως για να πας από την τάδε οδό στη δείνα, υπάρχουν το λεωφορείο ή το Μετρό, που σου επιτρέπουν να μετακινηθείς χωρίς κόπο –το οποίο βεβαίως εξυπηρετεί και κάν’ το κάθε φορά που βιάζεσαι– για τον λόγο αυτό δεν χρειάζεται πλέον να περπατάς. Αν όμως δεν περπατάς αρκετά, γίνεσαι «άτομο με ειδικές ανάγκες», όπως χαρακτηρίζουμε σήμερα τους ανθρώπους που βρίσκονται σε αναπηρικό καροτσάκι. Εντάξει, ξέρω ότι ασχολείσαι με σπορ, άρα ξέρεις να κινείς το σώμα σου, ας επιστρέψουμε όμως στο μυαλό σου.

Η μνήμη είναι ένας μυς, όπως εκείνοι των ποδιών, και αν δεν τον εκγυμνάζεις, ατονεί κι έτσι, από πλευράς εγκεφάλου, γίνεσαι άτομο με ειδικές ανάγκες, δηλαδή, για να μιλήσουμε ειλικρινά, ένας ηλίθιος.

Κι επειδή για όλους ελλοχεύει ο κίνδυνος να πάθουν Αλτσχάιμερ όταν γεράσουν, ένας τρόπος για να αποφύγουν αυτό το δυσάρεστο ατύχημα είναι να εξασκούν πάντοτε τη μνήμη τους. Ιδού, λοιπόν, η δική μου συνταγή:

Κάθε πρωί μάθαινε απ’ έξω μερικούς στίχους, ένα σύντομο ποίημα. Καλό επίσης θα ήταν να κάνεις παιχνίδια μνήμης με τους φίλους σου για να δείτε ποιος θυμάται καλύτερα. Αν δεν σας αρέσει η ποίηση, κάντε το με τους ποδοσφαιριστές. Πρόσεξε όμως! Δεν πρέπει να γνωρίζεις μόνο τους σημερινούς ποδοσφαιριστές της Ρόμα, αλλά και των άλλων ομάδων, ίσως και ομάδων του παρελθόντος. Φαντάσου ότι εγώ θυμάμαι εκείνους της Τορίνο, όταν το αεροπλάνο τους συνετρίβη με όλους τους παίκτες μέσα: Μπατσικαλούπο, Μπαλαρίν, Μαρόζο κτλ.

Θα αναρωτηθείς γιατί παλιά οι υπολογιστές ονομάζονταν ηλεκτρονικά μυαλά; Διότι σχεδιάστηκαν με βάση το μοντέλο του εγκεφάλου σου, αλλά ο εγκέφαλος έχει περισσότερες διασυνδέσεις από έναν υπολογιστή, είναι ένα είδος υπολογιστή που κουβαλάς πάντα μαζί σου, ο οποίος μεγαλώνει και δυναμώνει με την άσκηση, ενώ ο υπολογιστής που είναι πάνω στο γραφείο σου, όσο πιο πολύ τον χρησιμοποιείς, τόσο περισσότερη ταχύτητα χάνει και μετά από μερικά χρόνια θα πρέπει να τον αλλάξεις. Αντίθετα, στην εποχή σου, το μυαλό σου μπορεί να διαρκέσει έως και ενενήντα χρόνια – αν το έχεις εξασκήσει. Και στα ενενήντα του χρόνια θα θυμάται περισσότερα πράγματα από αυτά που θυμάσαι τώρα. Καλλιέργησε, λοιπόν, τη μνήμη σου και θα ζήσεις χίλιες ζωές!».

Έκο, Ου. (2019). «Το γράμμα του Ουμπέρτο Έκο στον εγγονό του: “Καλλιέργησε τη μνήμη σου και θα ζήσεις χίλιες ζωές”». Εφημ. *Τα Νέα* (διασκευή).

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ποια είναι η βασική πρόθεση του Eco στο κείμενο;
2. Στη δεύτερη παράγραφο της επιστολής («Είναι αλήθεια ότι αν θέλεις [...] ας επιστρέψουμε όμως στο μυαλό σου») ο Eco χρησιμοποιεί αναλογικό τρόπο σκέψης, δηλαδή παρουσιάζει τη σχέση μερικής ομοιότητας μεταξύ δύο καταστάσεων. Ποιο ακριβώς είναι το περιεχόμενο αυτού του τρόπου σκέψης; Κατά τη γνώμη σας, συμβάλλει στην κατανόηση της θέσης του; Αν ναι, με ποιο τρόπο;

3. Υποθέστε ότι ο εγγονός του Eco γράφει μετά από χρόνια μια φανταστική επιστολή στον παπού του, στην οποία σχολιάζει –με την οπτική του ενήλικα πλέον– τις προτροπές του.

Ή εναλλακτικά:

4. Προσπαθήστε να γράψετε μια επιστολή με αποδέκτη τον εγγονό του Umberto Eco, στην οποία θα αναφέρετε με ποιες από τις προτροπές του παπού του θα συμφωνούσατε και με ποιες πιθανόν θα διαφωνούσατε.

Κείμενο –
Δραστηριότητες

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά μιας προσωπικής επιστολής

1. Αναζητήστε τους τρόπους (εγκλίσεις, ρηματικά πρόσωπα κ.ά.) με τους οποίους ο Eco επιχειρεί να στηρίξει την πρόθεσή του.
2. Στις σελίδες 63-64 του βιβλίου είχαμε συναντήσει τις επιστολές της Αντωνίας και του Ηλία στους γονείς τους και είχαμε αναζητήσει τα δομικά, μορφικά και υφολογικά χαρακτηριστικά τους. Προσπαθήστε να κάνετε το ίδιο και για την επιστολή του Eco προς τον εγγονό του. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές μπορείτε να διακρίνετε;
3. Με βάση τα κείμενα και των δύο υποθεμάτων (τις επιστολές της Αντωνίας και του Ηλία προς τους γονείς τους και την επιστολή του Eco στον εγγονό του) να αποδελτιώσετε, να φτιάξετε δηλαδή στο τετράδιό σας ένα μικρό κατάλογο με τα βασικά (δομικά, μορφικά υφολογικά) γνωρίσματα μιας προσωπικής επιστολής.

Δραστηριότητα
για την προσωπική
επιστολή

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

Υποθέστε ότι ο Eco αντί για επιστολή αφήνει στο γραφείο του εγγονού του ένα σημείωμα με ανάλογο περιεχόμενο. Προσπαθήστε να το συντάξετε λαμβάνοντας υπόψη ότι το σημείωμα είναι ένα σύντομο κείμενο που δίνει συνοπτικές πληροφορίες για ένα ειδικό θέμα.

Μαθαίνω!

Προσωπική επιστολή

Μια προσωπική επιστολή ως προς τη **δομή** της έχει: προσφώνηση, θέμα, αποδέκτη και επιφώνηση. Ως προς τη **μορφή** της αξιοποιεί όλα τα ρηματικά πρόσωπα (ειδικά το α' και το β') και τις εγκλίσεις (κυρίως υποτακτική και προστακτική).

Το **ύφος** καθορίζεται από την ιδιότητα του αποστολέα και του παραλήπτη και τον σκοπό σύνταξης της επιστολής (π.χ. να διαπιστωθούν προβλήματα, να εκφραστούν απόψεις ή να παρουσιαστούν σκέψεις και συναισθήματα κτλ.).

2.4 Γυρίζουμε την πλάτη μας στις ποικίλες εξαρτήσεις

Κείμενο - αφόρμηση

TogetherAlone

Παρακολουθήστε την ταινία μικρού μήκους από τους μαθητές του 2ου ΓΕΛ Μεταμόρφωσης «TogetherAlone». Για να παρακολουθήσετε την ταινία, ακολουθήστε την εξής διαδρομή: <http://photodentro.edu.gr/i-create/r/8545/806>>διεύθυνση φυσικού πόρου και στη συνέχεια περιμένετε τη ΦΟΡΤΩΣΗ ή κάνετε ΛΗΨΗ. Η ταινία, έντονα συμβολική, παρουσιάζει την ψυχολογική κατάπτωση και τη μοναξιά που βιώνουν οι σύγχρονοι ψηφιακοί πολίτες από την υπερβολική χρήση των ηλεκτρονικών συσκευών.

- Κρατήστε στο τετράδιό σας σύντομες σημειώσεις και προσπαθήστε να απαντήσετε στις παρακάτω δραστηριότητες.

TogetherAlone
(ταινία)

Δραστηριότητες προφορικού λόγου

Η μικρού μήκους ταινία «TogetherAlone» ακολουθεί την ιστορία ενός μοναχικού εφήβου, βυθισμένου στον κόσμο του διαδικτύου.

1. Προσπαθήστε να περιγράψετε τη φιγούρα του πρωταγωνιστή. Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό στο σώμα ή/και στο πρόσωπό του; Τι σκέψεις σας προκαλεί; Πώς αυτό το χαρακτηριστικό ενδεχομένως σχετίζεται με τη συνεχή ενασχόληση του νέου με το διαδίκτυο;
2. Ποιος είναι ο κουκουλοφόρος που εισβάλλει στο σπίτι του ήρωά μας και του επιτίθεται χωρίς να τον αφήνει να ξεφύγει; Περιγράψτε τη σκηνή αποκάλυψης της ταυτότητάς του. Ποιο μήνυμα πιστεύετε ότι θέλουν να μεταδώσουν οι δημιουργοί της ταινίας σε αυτή τη σκηνή;
3. Στο τέλος της ταινίας, ο ήρωας ανοίγει την εξώπορτα και απομακρύνεται. Προσπαθήστε να προσδιορίσετε το βασικό συναίσθημα που βιώνει εκείνη τη στιγμή και να το περιγράψετε στους συμμαθητές σας, διατηρώντας στην αφήγησή σας την έντασή του. Νιώσατε ποτέ κάτι ανάλογο εξαιτίας της πολύωρης (ενδεχομένως) ενασχόλησής σας με διαδικτυακά παιχνίδια;

Κείμενο 1ο

[Οι νέοι καπνίζουν;]

Τα παρακάτω αποτελούν στοιχεία σχετικά με το κάπνισμα των εφήβων μαθητών, από την πιο πρόσφατη (2018) έρευνα του ΕΠΙΨΥ⁷ με τίτλο «Πανελλήνια έρευνα για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των εφήβων μαθητών» (Έρευνα HBSC / WHO).

Η ταυτότητα της έρευνας

- Διεξήχθη στο πλαίσιο του διεθνούς προγράμματος «Health Behaviour in School-Aged Children» (HBSC, www.hbsc.org)
- Τελεί υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και επαναλαμβάνεται ανά τετραετία σε περισσότερες από 40 χώρες
- Συμμετείχε πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα 3.863 μαθητών της ΣΤ΄ Δημοτικού, της Β΄ Γυμνασίου και της Α΄ Λυκείου από 238 σχολικές μονάδες
- Διενεργήθηκε με την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας. Κατόπιν γονικής συναίνεσης, οι μαθητές απάντησαν σε ανώνυμο ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε ομαδικά στις τάξεις του δείγματος χωρίς (ή με διακριτική) την παρουσία των εκπαιδευτικών.

Τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας

Η πλειονότητα των εφήβων 11, 13 και 15 ετών στην Ελλάδα δεν καπνίζουν.

Ωστόσο:

- Ποσοστό 15,5% των εφήβων 11-15 ετών αναφέρουν ότι έχουν καπνίσει έστω και μία φορά στη ζωή τους, 7,9% έχουν καπνίσει πρόσφατα και 3,3% καπνίζουν καθημερινά
- Μεταξύ των 15χρονων, τρεις στους δέκα (30,9%) αναφέρουν ότι έχουν καπνίσει έστω και μία φορά στη ζωή τους, ένας στους 6 (17,4%) ότι έχει καπνίσει πρόσφατα και ένας στους 12 (8,1%) ότι καπνίζει καθημερινά
- Μεταξύ των 15χρονων εφήβων, ποσοστό 36,7% αναφέρουν ότι έχουν κάνει χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους, 12,0% έκαναν χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου πρόσφατα⁸
- Μεταξύ των 15χρονων που αναφέρουν χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου (έστω μια φορά σε όλη τη ζωή), ένας στους τρεις (32,2%) δεν έχουν καπνίσει ποτέ συμβατικό τσιγάρο (έστω μια φορά σε όλη τη ζωή τους).

7. ΕΠΙΨΥ: Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας Νευροεπιστημών και Ιατρικής Ακρίβειας «Κώστας Στεφανής».

8. Τις τελευταίες 30 ημέρες πριν από τη διεξαγωγή της έρευνας.

Τα δύο φύλα:

- Γενικά, δεν διαφέρουν σημαντικά στο κάπνισμα συμβατικού τσιγάρου
- Μεταξύ των 15χρονων, τα κορίτσια αναφέρουν σε υψηλότερο ποσοστό κάπνισμα συμβατικού τσιγάρου, ενώ τα αγόρια αναφέρουν χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου σε υψηλότερα ποσοστά από τα κορίτσια

Διαχρονικά

- Μειώνεται την τελευταία 20ετία το κάπνισμα συμβατικού τσιγάρου. Ωστόσο από το 2010 και μετά η μείωση στο κάπνισμα αφορά μόνο στα αγόρια
- Δεν μεταβάλλεται σημαντικά την τελευταία 20ετία το καθημερινό κάπνισμα – με εξαίρεση μια τάση μείωσης που παρατηρείται στα κορίτσια
- Υπερδιπλασιάζεται, από το 2014 στο 2018, το ποσοστό των 15χρονων που αναφέρουν χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου έστω και μία φορά σε όλη τη ζωή, από 16,6% σε 36,7%.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ένα από τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας είναι ότι ποσοστό 3,3% των εφήβων (περίπου τρεις έφηβοι στους εκατό) καπνίζουν καθημερινά. Από την προσωπική σας εμπειρία και τη συναναστροφή με τους συνομηλίκους σας, πιστεύετε ότι το ποσοστό αυτό είναι κοντά στην πραγματικότητα; Συζητήστε τις προσωπικές σας παρατηρήσεις σχετικά με το ποσοστό των εφήβων που καπνίζουν συστηματικά.
2. Συζητήστε στην ολομέλεια της τάξης σας τις αιτίες που στρέφουν τους εφήβους στο κάπνισμα. Με τη βοήθεια του/της καθηγητή/τριας σας, φτιάξτε στον πίνακα δύο στήλες και κατατάξτε τις αιτίες σε προσωπικές / ψυχικές και σε εξωγενείς / κοινωνικές.
3. Στον διαδικτυακό ιστότοπο του σχολείου σας δημοσιεύθηκε η έρευνα του ΕΠΙΨΥ. Συντάξτε μια ανοιχτή επιστολή (για την ανοιχτή επιστολή βλέπε και την υποσημείωση 2 της σελίδας 65) η οποία θα αναρτηθεί κάτω από την έρευνα. Στην επιστολή να εκθέτετε τους λόγους για τους οποίους οι έφηβοι σήμερα στρέφονται στο κάπνισμα. Μπορείτε να αξιοποιήσετε τις σημειώσεις που κρατήσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά μιας επιστημονικής έρευνας

1. Με βάση τα συμπεράσματα της έρευνας, ποιες πιθανές ερωτήσεις θα περιελάμβανε το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στους/στις συμμαθητές/τριές σας για να απαντηθεί; Προσπαθήστε να καταγράψετε ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου.⁹
2. Ποια στοιχεία της παραπάνω έρευνας νομίζετε ότι την καθιστούν έγκυρη και πειστική ως προς τα συμπεράσματά της;
3. Στα ΜΜΕ έχετε εντοπίσει την ύπαρξη ερευνών που δεν πληρούν τα βασικά στοιχεία αξιοπιστίας; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, αυτές οι έρευνες βλέπουν το φως της δημοσιότητας;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

Δημιουργήστε μία ψηφιακή παρουσίαση (π.χ. με PowerPoint® ή με LibreOffice Impress) με την οποία με το οποίο θα παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας τους λόγους που οδηγούν τους έφηβους στο κάπνισμα.

Μαθαίνω!

Μελέτη έρευνας

Στη 2η δραστηριότητα για τα δομικά και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου 1, προβληματίσαμε σχετικά με την αξιοπιστία της συγκεκριμένης επιστημονικής έρευνας. Για να είναι μια έρευνα αξιόπιστη, θα πρέπει να:

- Έχει τίτλο στον οποίο αναφέρεται με σαφήνεια και ακρίβεια το αντικείμενο και το περιεχόμενό της.
- Αναφέρει τον φορέα που τη διεξάγει ή τελεί υπό την αιγίδα του.
- Αναφέρει το χρονικό πλαίσιο διεξαγωγής της, τον αριθμό του δείγματος και την περιοχή στην οποία διεξήχθη.
- Είναι το δείγμα της έρευνας (κατά το δυνατόν) αντιπροσωπευτικό.
- Καταλήγει σε συμπεράσματα που απορρέουν από την έρευνα και αντιστοιχούν απόλυτα στο περιεχόμενο που δηλώθηκε στον τίτλο της.
- Δημοσιεύεται στα ΜΜΕ ή/και στον ιστότοπο του φορέα που τη διεξήγαγε.

9. Ερωτήσεις κλειστού τύπου είναι αυτές που απαιτούν απάντηση από περιορισμένη λίστα επιλογών (π.χ. οι ερωτήσεις ΝΑΙ/ΟΧΙ, Σωστού/Λάθους ή πολλαπλών επιλογών). Ερωτήσεις ανοικτού τύπου είναι αυτές των οποίων η απάντηση είναι ελεύθερη, χωρίς προκαθορισμένη λίστα επιλογών.

Κείμενο 2ο

[Εθισμός στο διαδίκτυο]

Ερωτηματολόγιο¹⁰ σχετικά με την εξάρτηση του/της εφήβου από το διαδίκτυο. Ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα του Υπουργείου Υγείας και αποτελεί τμήμα δράσεων και παρεμβάσεων για την ενδυνάμωση της υγείας των εφήβων.

Δραστηριότητες

ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΜΑΘΕΤΕ ΑΝ ΕΧΕΤΕ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ;

(Κυκλώστε την απάντηση που σας εκφράζει)

- Ο πραγματικός κόσμος μου φαίνεται πληκτικός και κενός. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Όταν με διακόπτουν από την πολύωρη ενασχόληση με το διαδίκτυο, θυμώνω και νευριάζω. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Πολλές φορές χάνω την αίσθηση του πραγματικού χρόνου και περιμένω στο διαδίκτυο περισσότερη ώρα από όση είχα σχεδιάσει. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Είμαι υπερβολικά κουρασμένος και καθημερινά νυστάζω. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Δεν κοιμάμαι σε σταθερές ώρες. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Τις περισσότερες φορές παραμελώ να παίξω μπάσκετ (ή κάποιο άλλο άθλημα), που είναι το αγαπημένο μου σπορ. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Η επίδοση στα μαθήματα του σχολείου μου είναι σταδιακά φθίνουσα ΝΑΙ ΟΧΙ
- Πολλές φορές το βράδυ ξεχνάω να πλύνω τα δόντια μου και να κάνω μπάνιο ΝΑΙ ΟΧΙ
- Πολλές φορές νιώθω πόνους στη μέση μου και τα μάτια μου είναι ερεθισμένα. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Πολλές φορές προκαλείται ένταση με τα αδέρφια και τους γονείς μου, όταν με διακόπτουν από την ενασχόληση με το διαδίκτυο. ΝΑΙ ΟΧΙ

Συμπληρώστε το άθροισμα των «ΝΑΙ» και «ΟΧΙ»

ΝΑΙ ΟΧΙ

«Εξάρτηση από το διαδίκτυο» (διαφάνεια 29), Υπουργείο Υγείας, www.moh.gov.gr

10. Σε ένα ερωτηματολόγιο προηγούνται συνήθως τα βασικά δημογραφικά στοιχεία του ερωτώμενου, δηλαδή φύλο, ηλικία κ.ά., τα οποία εδώ παραλείφθηκαν, διότι δεν κρίθηκαν για τις ανάγκες της περίπτωσης απαραίτητα.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Εντοπίστε τις προτάσεις του ερωτηματολογίου που σχετίζονται με την πιθανή συναισθηματική-ψυχική κατάσταση των εφήβων που ασχολούνται υπερβολικά με το διαδίκτυο.
2. Συζητήστε με τους συμμαθητές σας ποιο στοιχείο της καταγραφής σας προβλημάτισε περισσότερο και γιατί.
3. Αφού ξαναθυμηθείτε τις προτάσεις του ερωτηματολογίου, να γράψετε ένα σύντομο κείμενο-ανάρτηση στο προσωπικό σας ιστολόγιο, στο οποίο να παρουσιάσετε τις σκέψεις σας για το αν και πώς η διαδικτυακή εξάρτηση επηρεάζει τη σχολική επίδοση.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του ερωτηματολογίου

1. Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, οι προτάσεις είναι σύντομες;
2. Γιατί χρησιμοποιείται απλή γλώσσα;
3. Οι προτάσεις σημαίνουν το ίδιο πράγμα για όλους τους αποκρινόμενους;
4. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, είναι διατυπωμένες πάνω στην κλίμακα ΝΑΙ ή ΟΧΙ;

Ας κάνουμε μια μικρή έρευνα...

Φωτοτυπήστε το ερωτηματολόγιο και όλοι/ες οι μαθητές/τριες συμπληρώστε το ανώνυμα. Στη συνέχεια, συγκεντρώστε τα ερωτηματολόγια και μελετήστε:

- α. τις απαντήσεις που δόθηκαν σε κάθε πρόταση (π.χ. στην πρόταση «Δεν κοιμάμαι σε σταθερές ώρες» υπάρχουν 5 ΝΑΙ και 8 ΟΧΙ)
 - β. το τελικό άθροισμα των απαντήσεων του ΝΑΙ και του ΟΧΙ που δόθηκαν σε κάθε ερωτηματολόγιο
- Συζητήστε σε ποια πιθανά συμπεράσματα καταλήγεται.

Τέλος, συνθέστε ένα κείμενο, το οποίο θα περιλαμβάνει την ταυτότητα και τα αποτελέσματα της έρευνας που κάνατε. (Βλ. και σελ. 81.)

Μαθαίνω!

Ερωτηματολόγιο

- Το ερωτηματολόγιο αποτελεί ένα από τα πιο διαδεδομένα εργαλεία της κοινωνικής έρευνας.
- Πρόκειται για μια σειρά από γραπτές προτάσεις / ερωτήσεις, οι οποίες παρουσιάζονται με μια συγκεκριμένη σειρά.
- Οι προτάσεις / ερωτήσεις πρέπει να είναι απλές και κατανοητές, διατυπωμένες με ακρίβεια και σαφήνεια.
- Κάθε πρόταση / ερώτηση θα πρέπει να απαντάται (εκτός εάν υπάρχει συγκεκριμένη οδηγία για κάτι διαφορετικό).
- Η μελέτη του ερωτηματολογίου εμπλουτίζει τα ποσοτικά και τα ποιοτικά δεδομένα μιας έρευνας.

2.5

Οι σχέσεις μας με τους συνομηλίκους και τους εκπαιδευτικούς στο σχολείο

Κείμενο - αφόρμηση

Διαβάστε προσεκτικά το παρακάτω μικρό απόσπασμα από συνέντευξη του φιλολόγου και παιδαγωγού Χρίστου Τσολάκη.

«Η διδασκαλία χωρίς αποστήθιση»

Η διδασκαλία είναι δημιουργία και η δημιουργία συγγενεύει με την τέχνη περισσότερο και λιγότερο με την επιστήμη. Αν λοιπόν τους μαθητές τούς βάλεις σε μία τέτοια διδασκαλία, θα τη μισήσουν; Θα αποστηθίσουν; Είμαι σίγουρος ότι θα δημιουργήσουν! Εμείς, οι δάσκαλοι, έχουμε να κάνουμε με ανθρώπινες ψυχές... δεν είναι υλικά πράγματα τα παιδιά, είναι πνευματικά πράγματα!

Κάποτε στη Σουηδία, στο Πανεπιστήμιο που δίδασκα, είδα μία αφίσα που είχε ένα κεφάλι παιδιού και έναν δάσκαλο, ο οποίος κρατούσε ένα χωνί. Το είχε ακουμπήσει στο κεφάλι του παιδιού και προσπαδούσε να περάσει όσα έχουν τα βιβλία. Το παιδί αντιδρούσε, όπως αντιδρούν και τα παιδιά τα δικά μας, εδώ στην Ελλάδα, και έλεγε στον δάσκαλο: «Δάσκαλε δεν είμαι δοχείο για να με γεμίσεις. Είμαι σπέρτο και φωτιά για να με ανάψεις». Αυτό είναι το κεφάλι του παιδιού! Σπέρτο και φωτιά – έτοιμη φωτιά. Και πιο κάτω είδα μία άλλη αφίσα που έλεγε: «Καλός είναι ο δάσκαλος που μαθαίνει στον μαθητή πώς να μαθαίνει!» Και τότε είπα μέσα μου: «Αυτό είναι η πεμπτουσία της παιδείας»!

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

Συζητήστε στην ολομέλεια της τάξης σας τις θέσεις-προτάσεις του Χ. Τσολάκη. Ειδικότερα:

1. Ποιον ρόλο παίζει η δημιουργία στη διδασκαλία; Στη σχολική σας πορεία έχετε έρθει σε επαφή περισσότερο με τη δημιουργία ή με την αποστήθιση;
2. Πώς σχολιάζετε την άποψή του, όπως διατυπώνεται με αφορμή τις δύο αφίσες που «βλέπει» στις μεταπτυχιακές του σπουδές στη Σουηδία;

Κείμενο 1ο

Στις 10 Οκτωβρίου 1908 ξεκινά ένα σχολείο διαφορετικό από τα άλλα, το Ανώτερο Δημοτικό Παρθεναγωγείο Βόλου. Σε αυτό φοιτούσαν κορίτσια, αφού μόνο τα αγόρια μπορούσαν -μέχρι τότε- να πηγαίνουν σχολείο, και διευθυντής ήταν μία από τις πιο σημαντικές μορφές της ελληνικής εκπαίδευσης, ο Αλέξανδρος Δελμούζος. Το πιο χαρακτηριστικό γνώρισμα της διδασκαλίας, που το διαφοροποίησε από την τότε σχολική πραγματικότητα, ήταν η χρήση και η διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας. Επίσης, το κέντρο του ενδιαφέροντος

στο σχολείο αυτό ήταν οι μαθήτριες και όχι οι δάσκαλοι, και πολύ σημαντικός ήταν ο ρόλος στη διδασκαλία του διαλόγου ανάμεσα στον δάσκαλο και τα παιδιά.

Προς τη φύση και τη ζωή

Πνευματικό και ηθικό ξεσκλάβωμα

Για να ανοίξει ο δρόμος προς το σκοπό του Ανώτερου Δημοτικού Παρθεναγωγείου, έπρεπε να αλλάξει ριζικά η σχέση δασκάλων και παιδιών, να ανοίξουν πόρτες και παράθυρα προς την πραγματική ζωή και από αυτή να αντλούμε το υλικό, ακόμα και τα μέσα της διδασκαλίας και γενικά της εργασίας μας. Τέτοια όμως προσπάθεια ομαδική την εμπόδιζε η προσωρινότητα και η σύνδεση του προσωπικού. Από αυτή την άποψη ήταν κέρδος μεγάλο που είχα στη μοναδική τάξη μας πολλές ώρες διδασκαλία, και όλον τον καιρό διαθέσιμο για να είμαι πάντα μαζί με τα παιδιά και έξω από την τάξη, στα διαλείμματα, στο περιβάλλον και στους περιπάτους. Έτσι είχα στα χέρια μου όλη τη σχολική ζωή, ένα δηλαδή από τα βασικά μέσα για την επιτυχία του σκοπού μας.

Από τα μαθήματά μου, η ιστορία και τα νεοελληνικά έδιναν τις πιο πολλές ευκαιρίες για άφθονο υλικό από την πραγματική ζωή. Στην ιστορία τα βιβλία, η αστείρευτη αυτή πηγή του παπαγαλισμού, είχαν αντικατασταθεί από τον προφορικό λόγο και την τέχνη του δασκάλου, και τα ιστορικά γεγονότα τα έβλεπαν τα παιδιά μπροστά τους ζωντανά, στην αλληλουχία τους, και όσο γινόταν στην αιτιακή τους σχέση. [...]

Έπειτα στους σχολικούς μας περιπάτους που γίνονταν τακτικότερα, μία και συχνά δύο φορές την εβδομάδα, πάντα κάτι θα είχα να πω που να τις ενδιαφέρει, και σιγά-σιγά άρχισαν εδώ και εκεί να μου λένε και οι μαθήτριες κάτι από τη δική τους ζωή και τον δικό τους κόσμο. Και ό,τι ήταν δικό τους και δεν δύμιζε το σχολείο το έλεγαν απλά και φυσικά. Τους πρώτους μήνες όλη μας η σχολική ζωή είχε συγκεντρωθεί κυρίως στους περιπάτους και τις εκδρομές, γιατί η αυλή του σχολείου ήταν μικρή και δεν είχαμε κατορθώσει ακόμα να βρούμε κατάλληλο μέρος για τα διαλείμματα και το περιβάλλον μας. Παντού όμως, και μέσα στην τάξη μου και έξω, ζητούσα με κάθε τρόπο να υποχωρήσει στην αντίληψη των παιδιών ο διδάσκαλος στο δάσκαλο, στον άνθρωπο δηλαδή που ενδιαφέρεται για τη μόρφωσή τους και αισθάνεται την ανάγκη να λάβει και αυτός μέρος στη μικρή ζωή τους. Το παιδί νιώθει το ενδιαφέρον, την αγάπη και την εκτίμηση που δείχνεις για αυτό, και σε πληρώνει με το ίδιο νόμισμα. Ανεπαίσητα άρχιζε ο τρόμος να υποχωρεί στην εμπιστοσύνη και την εκτίμηση. [...]

Οι περισσότερες εκθέσεις τους μας δείχνουν πόσο δύσκολα κινιόταν το μαθητικό μυαλό μόλις φεύγαμε από τα συνηθισμένα σχολικά θέματα, τη γνωστή δηλαδή φρασεολογία και τον παπαγαλισμό, και πλησίαζαν κάπως τη ζωή. Εδώ τίποτα δεν μπορούσε να τους βοηθήσει από ό,τι είχαν μάθει στα άλλα σχολεία, το μυαλό έπρεπε να σκεφτεί μοναχό του απάνω στα πράγματα και η ψυχή να κινηθεί από τη φυλακή της. Μακριά από το χαρτί, στη διδασκαλία μου ή έξω από την τάξη, όλες σχεδόν είχαν αρχίσει να δείχνονται φυσικότερες και ειλικρινέστερες. Μόλις όμως βρέθηκαν μόνες τους μπροστά στο χαρτί, στέρεψαν μονομιάς όλα και νεκρώθηκαν. Γιατί το χαρτί είναι το σύμβολο των σχολείων μας και το σκιάχτρο των παιδιών. Χαρτί θα πει δάσκαλος, καλλιτέπεια,¹¹ βαθμολογία, τιμωρίες.

Δελμούζος, Α. (1950). Το κρυφό σχολειό 1908-1911. Collection de l' Institute Français d' Athènes: Αθήνα.

11. καλλιτέπεια: ωραίος λόγος, ευγλωττία, ευφράδεια.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Με ποιους τρόπους επιχείρησε ο Δελμούζος να αλλάξει τη ζωή στο σχολείο;
2. Ποιες από τις καινοτομίες που εισήγαγε στο σχολείο του Βόλου θεωρείτε ότι και σήμερα θα ήταν πρωτοποριακές και γιατί;
3. Ο Δελμούζος αναφέρει: «Μακριά από το χαρτί, στη διδασκαλία μου ή έξω από την τάξη, όλες σχεδόν είχαν αρχίσει να δείχνονται φυσικότερες και ειλικρινέστερες. Μόλις όμως βρέθηκαν μόνες τους μπροστά στο χαρτί, στέρεψαν μονομιιάς όλα και νεκρώθηκαν. Γιατί το χαρτί είναι το σύμβολο των σχολείων μας και το σκιάχτρο των παιδιών. Χαρτί θα πει δάσκαλος, καλλιέπεια, βαθμολογία, τιμωρίες». Σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων, προσπαθήστε να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους -σύμφωνα με τον Δελμούζο- το χαρτί και ο γραπτός λόγος στερούν από εσάς, τους/τις μαθητές/-τριες, τον αυθορμητισμό και την ελευθερία στην έκφραση των απόψεων, των προβληματισμών και των συναισθημάτων σας.
4. Ο Δελμούζος στο κείμενό του κάνει συνεχώς λόγο για τη σχολική ζωή. Ποιο περιεχόμενο θα δίνετε εσείς σήμερα σε αυτό τον όρο; Να απαντήσετε σε ένα κείμενο-ανάρτηση στο προσωπικό σας ιστολόγιο, παρουσιάζοντας ενδεικτικά παραδείγματα.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Αφού διαβάσετε προσεκτικά το απόσπασμα από το *Κρυφό σχολειό* του Δελμούζου, προσπαθήστε να εξηγήσετε το περιεχόμενο του υπότιτλου «Πνευματικό και ηθικό ξεσκλάβωμα». Τι νομίζετε ότι εννοεί ο συγγραφέας με τη λέξη «ξεσκλάβωμα»;
2. Στο κείμενό του ο Δελμούζος παραθέτει την εμπειρία του από το σχολείο του Βόλου. Σημειώστε ποιες γλωσσικές επιλογές (ρηματικά πρόσωπα, χρόνοι ρημάτων, λεξιλόγιο, εικόνες της σχολικής ζωής κ.ά.) χρησιμοποιεί και τι πετυχαίνει με καθεμία από αυτές.
3. Ποιους τρόπους αφήγησης (περιγραφή, αφήγηση, σχόλιο, μείξη αυτών κ.ά.) αξιοποιεί ο συγγραφέας; Τεκμηριώστε τις απαντήσεις σας με αναφορές στο κείμενο.

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

Δουλέψτε ομαδικά και προσπαθήστε να καταγράψετε τις σκέψεις, τους προβληματισμούς, τις ανησυχίες αλλά και τα όνειρα που πιστεύετε ότι είχε ο Δελμούζος στην προσπάθειά του να εφαρμόσει την προσωπική του διδακτική προσέγγιση στο σχολείο του Βόλου.¹²

12. Μπορείτε να διαβάσετε και άλλα αποσπάσματα από το βιβλίο του Αλ. Δελμούζου *Το κρυφό σχολειό*. Το βιβλίο είναι ψηφιακά προσβάσιμο στο διαδίκτυο.

Δημιουργήστε ένα ηχητικό αρχείο¹³ στο οποίο κάποιος/-α από εσάς υποδύεται τον Δελμούζο να εξομολογείται όσα καταγράψατε παραπάνω. Η διάρκειά του να είναι 3-4 λεπτά. Ο λόγος να είναι φυσικός και απλός, με τις αναμενόμενες παύσεις της προφορικότητας. Μπορείτε να το επενδύσετε με μουσική που θεωρείτε ότι είναι κατάλληλη.

Μαθαίνω!

Τίτλος & υπότιτλος

Το κείμενο του Δελμούζου που μελετήσαμε έχει τίτλο: *Προς τη φύση και τη ζωή* και υπότιτλο: *Πνευματικό και ηθικό ξεσκλάβωμα*.

Σχολιάζοντας μορφικά τον συγκεκριμένο τίτλο μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι είναι μέτριας έκτασης (ούτε εκτενής ούτε ολιγόλεξος), ονοματικός, δεν έχει ρήμα (αρρηματικός, για αυτό και ελλειπτικός).¹⁴

Σχολιάζοντας τον τίτλο νοηματικά, από άποψη δηλαδή περιεχομένου, παρατηρούμε ότι υποδηλώνει τον σκοπό, την κατεύθυνση που ήθελε ο Δελμούζος να έχει η μόρφωση των μαθητριών στο Ανώτερο Δημοτικό Παρθενγωγείο στον Βόλο (*Προς τη φύση και τη ζωή*).

Ο υπότιτλος που ακολουθεί, «Πνευματικό και ηθικό ξεσκλάβωμα», επιχειρεί:

- να καταστήσει τον τίτλο σαφέστερο και πιο παραστατικό με τη χρήση του μεταφορικού λόγου (ξεσκλάβωμα = λύτρωση από μια ξένη κυριαρχία, απελευθέρωση)
- να προϊδεάσει για το θέμα του κειμένου.

Γενικεύοντας, μπορούμε να θυμόμαστε τα εξής:

Μορφικός σχολιασμός τίτλου	Νοηματικός σχολιασμός τίτλου
<p>Επικεντρωνόμαστε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • στην έκτασή του (ολιγόλεξος ή εκτενής) • αν είναι μεταφορικός ή κυριολεκτικός • αν χρησιμοποιεί σημεία στίξης και τι προσδίδουν στον λόγο • αν είναι ονοματικός ή ρηματικός (αν είναι ρηματικός σχολιάζουμε τον χρόνο του ρήματος, την έγκλιση και το ρηματικό πρόσωπο). 	<p>Εστιάζουμε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • στην προδήλωση του θέματος του κειμένου • στην προδήλωση της θέσης του συγγραφέα σε σχέση με το θέμα.

Εννοιολογικός χάρτης για τον Τίτλο

13. Για τη δημιουργία του ηχητικού αρχείου μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ένα κινητό τηλέφωνο ή την εφαρμογή audacity (www.audacityteam.org).

14. ελλειπτικός: απουσιάζει κύριος όρος της πρότασης (εδώ: το ρήμα).

Κείμενο 2ο

Το σύγχρονο σχολείο

Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο που αρχικά δημοσιεύεται στο περιοδικό Νέα Παιδεία το 2014 (τεύχος 150). Είναι ένα κείμενο στοχασμού που εστιάζει στον προσανατολισμό που, κατά τη γνώμη του συντάκτη (Κώστας Μπαλάσκας), θα πρέπει να έχει το σχολείο σήμερα.

Ακρόαση του κειμένου

Όλες οι πληροφορίες, όλες οι γνώσεις είναι στο διαδίκτυο. Η παρέα μου, μια παρέα ηλικιωμένων με υψηλή παιδεία, γελάμε συχνά που καταφεύγουμε σε ένα κοριτσάκι, για να μας λύσει με το «έξυπνο κινητό» του διάφορες απορίες ή να μας δώσει πληροφορίες, τις οποίες βρίσκει αμέσως στο διαδίκτυο. Και παλαιότερα, βέβαια, οι πληροφορίες και οι γνώσεις βρίσκονταν στις βιβλιοθήκες, στις εγκυκλοπαίδειες και στα λεξικά, αλλά αυτά δεν ήταν προσιτά ούτε στον καθένα ούτε ανά πάσα στιγμή, ενώ κάποια στοιχεία είχαν ήδη ξεπεραστεί. Τώρα, όμως, όλος ο θησαυρός των πληροφοριών και των γνώσεων βρίσκεται κυριολεκτικά στο χέρι του καθενός. Είναι μια νέα κατάκτηση του ανθρώπου, μια ανακάλυψη, που προφανώς αλλάζει τα δεδομένα και τα ζητούμενα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Πολλά από τα ζητούμενα του σχολείου έγιναν πλέον δεδομένα. Ποιο είναι τώρα το ζητούμενο;

Το ζητούμενο της εκπαίδευσης και τότε και τώρα δεν είναι οι πληροφορίες και οι γνώσεις αλλά η ΓΝΩΣΗ. Ο Ηράκλειτος το είχε πει καθαρά: «πολυμαθή νόον <έχειν> οὐ διδάσκει». Η πολυμάθεια (γνώσεις) δε σε μαθαίνει να έχεις νου (γνώση). Χρειάζονται άλλα. Υπάρχει μια πορεία αναβαθμών:¹⁵ οι πληροφορίες πρέπει να οργανωθούν και να γίνουν γνώσεις. Οι γνώσεις πρέπει να συνδεθούν, να συγκεραστούν και να γίνουν γνώση. Αυτός είναι ο ρόλος του σχολείου και σ' αυτή τη βάση θα πρέπει να γίνεται η συγκρότηση των προγραμμάτων σπουδών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Η έμφαση θα δοθεί στη μέθοδο. Σήμερα περισσότερο από ποτέ ο δάσκαλος θα πρέπει να διδάξει τον μαθητή πώς να μαθαίνει μόνος του: ποιο είναι το θέμα που έχει να επεξεργαστεί (θέμα που απαιτεί προσωπική αναζήτηση και σύνθεση), ποιες πληροφορίες του χρειάζονται, πού και πώς θα τις βρει στο διαδίκτυο, πώς θα επιλέξει τις προσφορότερες, πώς θα τις συνδυάσει και θα τις οργανώσει, ώστε να συνθέσει τελικά ένα δικό του κείμενο σκέψης, που θα εκφράζει τη δική του κατακτημένη γνώση.

Ένα κείμενο σκέψης και λόγου που θα διαβαστεί στην τάξη, θα κριθεί και ενδεχομένως θα βελτιωθεί, θα εξεταστεί η χρησιμότητά του και θα αποφασιστεί η ανάρτησή του στην ιστοσελίδα της τάξης ή του σχολείου, ώστε να διαδοθεί και να σχολιαστεί ευρύτερα. Πρωτοβουλία, ενεργητική μάθηση, συνεργασία και ανταλλαγή ιδεών, αυτοί είναι οι πυλώνες του σύγχρονου σχολείου.

Μπαλάσκας, Κ. (2023). *Αποτυπώματα*. Αθήνα: Έναστρον.

15. αναβαθμός: σκαλοπάτι, επίπεδο.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Αρκετές φορές, προκειμένου να πείσουμε για την ορθότητα των θέσεών μας χρησιμοποιούμε την άποψη ενός τρίτου προσώπου καθολικού κύρους. Στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, ο συντάκτης χρησιμοποιεί τα λόγια του Ηράκλειτου. Για ποια ακριβώς θέση θέλει να μας πείσει;
2. Τι είναι αυτό που, κατά την άποψη του συντάκτη, άλλαξε τα δεδομένα της σύγχρονης εκπαίδευσης; Συμφωνείτε με αυτή τη θέση; Αν ναι, να παρουσιάσετε ένα παράδειγμα, το οποίο θα δηλώνει τη διαφορά ανάμεσα στο σχολείο που έζησαν οι γονείς σας και το σχολείο όπως εσείς το βιώνετε σήμερα.
3. Ο συντάκτης υποστηρίζει ότι παρά τις αλλαγές «το ζητούμενο της εκπαίδευσης, και τότε και τώρα, δεν είναι οι γνώσεις και οι πληροφορίες αλλά η ΓΝΩ-ΣΗ». Πώς εσείς αντιλαμβάνεστε τη θέση του; Ποιοι άλλοι στόχοι θεωρείτε ότι είναι εξίσου σημαντικοί και θα πρέπει το σχολείο να τους προτάσσει; Στην απάντησή σας μπορείτε να αξιοποιήσετε και τα κείμενα από το συμπληρωματικό ψηφιακό υλικό.

Κείμενα –
Δραστηριότητες

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Ένα άρθρο εκκινεί από τον τίτλο. Ο τίτλος στο συγκεκριμένο κείμενο είναι: *Το σύγχρονο σχολείο*. Γιατί ο συντάκτης επιλέγει αυτό τον τίτλο; Να απαντήσετε μελετώντας το περιεχόμενο του κειμένου.
2. Παρατηρήστε τον συγκεκριμένο τίτλο μορφικά (έκταση, ονοματικός ή ρηματικός, δηλωτικός ή μεταφορικός κτλ.). Τι παρατηρείτε;
3. Το κείμενο αφορμάται από ένα βίωμα του συντάκτη (βλ. την πρώτη παράγραφο). Τι νομίζετε ότι επιχειρεί να πετύχει ο συντάκτης με αυτή την επιλογή;
4. Μελετήστε προσεκτικά την τελευταία παράγραφο του κειμένου. Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγετε σε σχέση με την πρόθεση του συντάκτη;

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

Ο Δελμούζος (*Προς τη φύση και τη ζωή*) και ο Μπαλάσκας (*Το σύγχρονο σχολείο*) αποτυπώνουν τις σκέψεις τους για το σχολείο, τη γνώση και τη δημιουργικότητα των μαθητών/-τριών με απόσταση ενός περίπου αιώνα. Στις προηγούμενες δραστηριότητες εξετάσατε διεξοδικά τις απόψεις και τις προτάσεις και των δύο δασκάλων.

Τώρα, δουλέψτε ομαδικά και δημιουργήστε ένα ηλεκτρονικό αρχείο word με τα δομικά και μορφικά χαρακτηριστικά του άρθρου, στο οποίο θα παρουσιάζετε προτάσεις που, κατά τη γνώμη σας, θα έκαναν το σχολείο σας πιο δημιουργικό και ενδιαφέρον. Επιλέξτε έναν εύστοχο τίτλο για το αρχείο σας και εφαρμόζοντας την ανάλογη προτροπή του Μπαλάσκα, αναρτήστε το στον διαδικτυακό ιστότοπο του σχολείου σας.

Μαθαίνω!

Άρθρο

Στο άρθρο που μελετήσαμε, ο συντάκτης διατυπώνει τη θέση του, τη γνώμη του για το ποιοι (θα πρέπει να) είναι οι πυλώνες του σύγχρονου σχολείου. Το συγκεκριμένο άρθρο αρχικά δημοσιεύεται στο επιστημονικό περιοδικό *Νέα Παιδεία*.

Τα είδη των άρθρων

Διάκριση των άρθρων με κριτήριο την πρόθεσή τους:

- άρθρα γνώμης
- δημοσιογραφικά / ερμηνευτικά, πληροφοριακά άρθρα
- επιστημονικά άρθρα.

Κοινά χαρακτηριστικά των άρθρων

- Δημοσιεύονται σε εφημερίδες, περιοδικά, ιστοσελίδες.
- Έχουν τίτλο και συνήθως περιορισμένη έκταση.
- Έχουν επικαιρικό χαρακτήρα, αφορμούνται από την επικαιρότητα, τη σχολιάζουν, την ερμηνεύουν.
- Αναπτύσσουν θέματα γενικού ενδιαφέροντος, συνήθως με απλό και εύληπτο ύφος, αφού στοχεύουν στην πληροφόρηση του κοινού.
- Ειδικά τα επιστημονικά άρθρα δημοσιεύονται σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά και απευθύνονται σε κοινό με ειδικές γνώσεις σε κάποιον επιστημονικό τομέα.

Εννοιολογικός χάρτης για το Άρθρο

Κείμενο - αφόρμηση

Το σχολείο και το σπίτι¹⁶

Ύστερα από δύο μήνες η οικογένεια όλη [...] παραστέκονταν εκεί στις εξετάσεις μου. Είχα την πεποίθηση πως θα πετύχαινα και θα ξεχώριζα. Πια δεν ήμουν ο αμελής και τρομαγμένος μαθητής. Η ξαδερφούλα μου με πρωτόσπρωξε προς τη μελέτη, σαν το χελιδόνι που παίρνει στα φτεράκια του το νεογέννητο και του δίνει δύναμη για να πρωτοπετάξει· από τότε δεν πήγα στο σχολείο ποτέ απροετοίμαστος, ποτέ δεν αρνήθηκα μάθημα. Είναι αλήθεια πως από τότε κινδύνευα να είμαι παραδομένος περισσότερο στην παράξενη σκληρότητα του δασκάλου μου. Μα δε μ' έμελε. Συνήθεια πια και η σκληράδα του, όμως αγαπημένα τα βιβλία του. Φτάνει που αγρυπνούς' απάνω μου φιλόστοργα η Όλγα, βοηθώντας με στην προκοπή.

Έτσι λοιπόν κατά την επίσημη ημέρα εκείνη μπροστά σε δασκάλους, εφόρους [...], γονιούς, κηδεμόνες [...], συγκινημένος, μα θαρρετός, πρόσμενα τη σειρά μου. Αλλά μου ήταν γραφτό να υπομείνω ως το τέλος το βάσανο του δασκάλου μου, αλύπητου, ανίλεου.¹⁷ Δεν ξέρω από ποια ορμή έβαλε σε ενέργεια ασυνήθιστο μέτρο για τις εξετάσεις της χρονιάς εκείνης. Κάθε μαθητή που παρουσιάζονταν για να εξεταστεί, τον παρουσίαζε στην εφορευτική επιτροπή και σε όλο, φυσικά, τον κόσμο γύρω του με σύντομο λόγο, χαρακτηριστικό. Στιγμιότυπα σύνθετε ο άνθρωπος. ΣύσταINE με τους κανόνες της καλής συμπεριφοράς. Και σαν ήρθε η σειρά μου, να όπως με σύστησε:

— Κύριοι, ο μαθητής αυτός καθ' όλη τη χειμερινή περίοδο και μέρος της εαρινής, υπήρξε ο αμελήτης των μαθητών, και της τάξεως έσχατος. Αλλά κατά τους τελευταίους μήνες παραδόξως άλλαξε γνώμη και άρχισε να επιμελείται τα μαθήματά του. Το παράδειγμα των συμμαθητών του και οι δικιές μου συνεχείς προσπάθειες για να τον επαναφέρω στην ευθεία οδό, είχαν καλό αποτέλεσμα.

Ύστερα από τη ζέστη που μου έσπερνε το θάρρος μου, τα λόγια αυτά ήταν ψυχρολουσία. Ο δάσκαλος πάλι και πάντα δεν μπορούσε παρά να προσβάλλει αποτρόπαια. Μολαταυτά η αποτυχία δεν με άγγιξε. Αποκρίθηκα αλάδευτα σε όλα τα ερωτήματα. Τελείωσε το μαρτύριο. Νικητής. Έτρεξε η Όλγα πρώτη και με παράλαβε. Και εκεί που με οδηγούσε στον κύκλο των δικών μας, με φίλησε στο μέτωπο και μου είπε γελαστή:

— Τι κακός, Θεέ μου, και τι σαγλός ο δάσκαλός σου! Και τι κουταμάρες είπε για σένα! Και τι στενοκέφαλος και τι σχολαστικός! Έχεις δίκιο να μην διαβάξεις.

Παλαμάς, Κ. (2004). «Το σχολείο και το σπίτι».

Στο: Ακρίβος, Κ. (επιμ.). *Να μαθαίνω γράμματα... Το σχολείο στη Νεοελληνική Λογοτεχνία* (σσ. 400-401), Αθήνα: Μεταίχμιο.

16. Έγινε γλωσσική και ορθογραφική εξομάλυνση σε κάποια σημεία του κειμένου.

17. ανίλεος: ο σκληρός, αυτός που δεν δείχνει λύπηση.

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Διαβάστε και πάλι τα αποσπάσματα:

- «Πια δεν ήμουν ο αμελής και τρομαγμένος μαθητής. Η ξαδερφούλα μου με πρωτόσπρωξε προς τη μελέτη, σαν το χελιδόνι που παίρνει στα φτεράκια του το νεογέννητο και του δίνει δύναμη για να πρωτοπετάξει· από τότε δεν πήγα στο σχολείο ποτέ απροετοίμαστος, ποτέ δεν αρνήθηκα μάθημα».
- «Είναι αλήθεια πως από τότε κινδύνευα να είμαι παραδομένος περισσότερο στην παράξενη σκληρότητα του δασκάλου μου».
- «Ο δάσκαλος πάλι και πάντα δεν μπορούσε παρά να προσβάλει αποτρόπαια».

Συζητήστε με τους συμμαθητές σας τον τρόπο που η νεαρή εξαδέλφη και ο δάσκαλος συμπεριφέρονται στον μαθητή. Τι αποτελέσματα έχει η κάθε προσέγγιση; Τι συναισθήματα προκαλεί στον ήρωα;

2. Ποιο περιεχόμενο θα δίνετε εσείς στους χαρακτηρισμούς «καλός» και «κακός» μαθητής που χρησιμοποιούμε σήμερα; Υπάρχει «κακός» ή «αδύναμος» μαθητής; Συζητήστε τα κριτήρια (επιμέλεια, δημιουργικότητα, ταλέντα, εξετάσεις, συμπεριφορά κτλ.) με τα οποία αποδίδουμε τους παραπάνω χαρακτηρισμούς, αφού δείτε και το διπλανό ψηφιακό υλικό.

Κείμενα – Δραστηριότητες

Κείμενο 1ο

[Συνομιλία με τους νέους]

Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια μορφή συνομιλίας του λογοτέχνη Αντώνη Σαμαράκη με τους νέους.

— **Αν ήταν να μπειτε εσείς ο ίδιος στην τάξη και να συστηθείτε στα παιδιά, τι θα λέγατε;**

Σαμαράκης: Θα έμπαινα στην τάξη με χαμόγελο. Δεν θα καθόμουν και προπάντων δεν θα ανέβαινα να καθίσω στην έδρα, αν βέβαια υπήρχε ακόμη κάτι τέτοιο. Όρδιος αντίκρυ στα παιδιά, κοιτάζοντας κατευθείαν στα μάτια όλα τα παιδιά και το καθένα χωριστά. Θα ξεκινούσα έτσι: «Καλημέρα φίλες και φίλοι. Να σας συστηθώ: ένας καθημερινός άνθρωπος που με βάφτισαν Αντώνη. Λένε πως είμαι «συγγραφέας», «λογοτέχνης», «πνευματικός άνθρωπος» και άλλα τέτοια «νηχηρά παρόμοια» κατά τον Καβάφη. Δεν δέχομαι τις εν λόγω ετικέτες ή οποιαδήποτε άλλη. Από τη στιγμή που θα δεχτείς μια παρόμοια ταμπέλα, αυτόματα ανοίγει ένα χάσμα ανάμεσα σ' εσένα και τους άλλους. Τι πάει να πει «συγγραφέας», «λογοτέχνης»; Ένας συνήθης άνθρωπος είμαι που όταν έχω κάτι να πω, εκφράζομαι γράφοντας, είναι ένας τρόπος ανθρωπίνης επικοινωνίας. Γιατί η λογοτεχνία είναι ακριβώς περίπτωση ανθρωπίνης επικοινωνίας, καλύτερα μια απόπειρα επικοινωνίας. Άλλοτε πετυχαίνει αυτή η απόπειρα, άλλοτε όχι. Απλώνεις στον άλλον το χέρι σου και ή ανταποκρίνεται δίνοντάς σου το δικό του ή το χέρι σου το αποκρούει ή έστω δεν αντιδρά. Οπότε, αν είναι αρνητικό, το παιχνίδι της επικοινωνίας λήγει άδοξα.

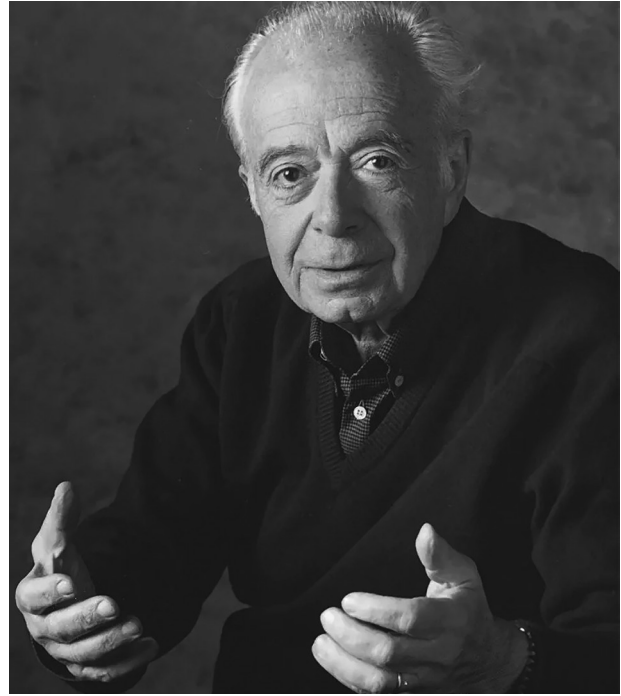

Ακρόαση του κειμένου

Καθώς ερχόμουν εδώ, έλεγα στον εαυτό μου «Αντώνη, πρόσεξε καλά. Θυμάσαι τα δικά σου μαθητικά χρόνια, τότε που έκανες καζούρα ή πέταγες στα άλλα τα παιδιά σαίτες με τα φύλλα του τετραδίου, όταν είχατε για πρωινή επίσκεψη έναν κύριο να σας βγάλει λόγο. Τα μάτια σου δεκατέσσερα, Αντώνη, μην τολμήσεις κι εσύ σήμερα να κάνεις το ίδιο και τα παιδιά να λένε από μέσα τους πότε επιτέλους θα τελειώσεις».

Θα μιλούσα κάπως έτσι, όχι στημένος σε μια θέση αλλά πάνω-κάτω ανάμεσα στα παιδιά. Και θα ζητούσα να συζητήσουμε για ό,τι θέλουν, όχι αναγκαστικά λογοτεχνία, για τη ζωή να πούμε. Τι προβλήματα έχουν, πώς βλέπουν την Ελλάδα και τον κόσμο, τι δεν τους αρέσει, τι τους απωθεί, τι τους κάνει να διαμαρτύρονται, να εξεγείρονται.

[...]

Όσο υπάρχει ανησυχία, υπάρχει ελπίδα.
Αντώνης Σαμαράκης

— Τι θα είχατε να πείτε για τα παιδιά μας σήμερα;

Σαμαράκης: Εγώ είμαι που παίρνω μηνύματα από τα παιδιά, μηνύματα που τόσο πολύ τα έχω ανάγκη, μου δίνουν κουράγιο, δύναμη, ελπίδα. Θα ήμουν ο τελευταίος να τους δώσω μήνυμα και μάλιστα με την έννοια της συμβουλής.

Το είπα νομίζω αλλά δεν θα κουραστώ να το λέω: έχουμε μια θαυμάσια νέα γενιά και την καμαρώνω. Στα φυσικά τους χρώματα τα παιδιά, οι νέοι, ζουν φυσιολογικά και χωρίς τα ψιμύδια, το μακιγιάζ που τόσο πολύ χρησιμοποιούσαμε εμείς οι μεγάλοι στα χρόνια και στα μάτια αξιώματα.

Επειδή όμως, όσο πλησιάζει η αποφοίτηση από το Λύκειο, τα γρανάξια στα οποία ασφυκτιούν τα παιδιά και συσφίγγονται και πολλαπλασιάζονται, θα ήθελα να τους πω δυο λόγια από τη δική μου εμπειρία και τα δικά μου λάθη. Είναι το πρόβλημα των Γενικών Εξετάσεων, η αγωνία για την είσοδο στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση. Από αρκετά χρόνια πριν, εσείς, παιδιά, έχετε προσανατολίσει μεγάλο μέρος του χρόνου σας, της ζωής σας, στην προετοιμασία για τις εξετάσεις. Η ψυχολογία σας αλλάζει, ο φυσιολογικός ρυθμός της εξέλιξής σας αναστατώνεται. Η ανθρωπιστική πλευρά της ύπαρξής σας μπαίνει στο περιθώριο, αλλοιώνεστε σιγά σιγά σε ρομπότ. Γίνεστε ταμειυτήριο ορισμένων γνώσεων που σας χορηγούνται με μόνο κριτήριο να είναι χρήσιμες για τα ΑΕΙ. Η απορρύθμιση του πνευματικού και ψυχικού σας κόσμου είναι επικίνδυνη, σας μονοπωλεί η έγνοια να πετύχετε σε κάτι που δεν σας εξασφαλίζει από μόνο του την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς σας. Απλώς, είναι ένας διάδρομος για να μπορείτε σε τέσσερα πέντε χρόνια να παίξετε στο γήπεδο της λεγόμενης επαγγελματικής αποκατάστασης. Εδώ, η καταναλωτική κοινωνία σας περιμένει στη γωνία. Θα κατορθώσει άραγε να σας παραμορφώσει σε ένα κάποιο νούμερο, επιτυχημένο μεν στον συγκεκριμένο χώρο αλλά εκτροχιασμένο ως ενότητα ανθρωπίνης παρουσίας; Αυτό είναι το μέγα πρόβλημα.

Αγωνιστείτε, αγωνίζεστε ασταμάτητα να μέινετε παιδιά, νέοι σε όλη σας τη ζωή. Όσο λαμπρές κι αν είναι οι σπουδές σας, όσο και αν τις αξιοποιήσετε αύριο, δεν πρέπει να καλύψουν, να στομώσουν την ανησυχία για το πού πάμε και ποιο είναι το ουσιώδες στη ζωή. Η ολοκλήρωσή σας ως προσωπικότητες

προέχει, όλα τα άλλα είναι δευτερεύοντα. Μην ξεχνάτε το λόγο του Ντοστογιέφσκι: «Ω, δεν πιστεύετε στην ενότητα του ανθρώπου!». Χωρίς αυτήν, είμαστε ανάπηροι σε ζωτικά σημεία της ύπαρξής μας, στο πνεύμα και στην ψυχή, σε εκείνα δηλαδή που είναι εκτός συναλλαγής, που δεν αποτιμώνται σε χρήμα. Και, προπάντων, προδίνουμε το κάλεσμα του ποιητή:¹⁸ «Στα γρανάζια του κόσμου, να είστε όχι το λάδι αλλά η άμμος».

Απόσπασμα από συνέντευξη που παραχώρησε ο Αντώνης Σαμαράκης στην Ελένη Κονδύλη. *Νέα Παιδεία* (1994), τ. 70.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Διαβάστε και πάλι την απάντηση του Σαμαράκη στο πρώτο ερώτημα. Ποιους διδακτικούς προβληματισμούς επιδιώκει να αναδείξει; Σε ποιους κυρίως απευθύνεται, στους/στις εκπαιδευτικούς ή στους μαθητές/-τριες, και γιατί;
2. Διαβάστε και πάλι τη δεύτερη απάντηση του Σαμαράκη. Ενώ στην αρχή ο λογοτέχνης δηλώνει ότι δεν επιδιώκει να συμβουλέψει τους νέους, στη συνέχεια της απάντησής του, έμμεσα αλλά με σαφήνεια, τους συμβουλεύει. Τι ακριβώς τους προτρέπει να κάνουν στη ζωή τους;
3. Εσείς με ποιες από τις προτροπές του Σαμαράκη συμφωνείτε και γιατί; Πώς θα μπορούσατε να τις κάνετε πράξη στη ζωή σας; Να γράψετε τις θέσεις σας σε ένα κείμενο που θα έχει τη μορφή απάντησης στον λογοτέχνη.
4. Πώς εσείς αντιλαμβάνεστε τη φράση - κάλεσμα του ποιητή: «Στα γρανάζια του κόσμου, να είστε (εσείς οι νέοι) όχι το λάδι αλλά η άμμος». Σε ποιο βαθμό θα μπορούσε, κατά τη γνώμη σας, μια τέτοια προτροπή να αλλάξει τον κόσμο γύρω σας; Προσπαθήστε να στηρίξετε τις απόψεις σας με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά της συνέντευξης

1. Με δεδομένο ότι το κείμενο είναι συνέντευξη, ποια βασικά δομικά χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού είδους μπορείτε να εντοπίσετε; Μελετήστε τα βασικά χαρακτηριστικά της συνέντευξης στη σελίδα 95 του βιβλίου.
2. Οι ακόλουθες λέξεις αποτελούν χαρακτηρισμούς του ύφους ενός κειμένου: αυστηρό, επιστημονικό, προφορικό, χιουμοριστικό, διδακτικό, υπαινικτικό, φυσικό, επίσημο. Να επιλέξετε τρεις (3) από αυτούς που θεωρείτε ότι χαρακτηρίζουν το ύφος του συγκεκριμένου κειμένου - συνέντευξης, αιτιολογώντας την επιλογή σας.
3. Με ποιες γλωσσικές επιλογές (π.χ. λεξιλόγιο, εγκλίσεις, ρηματικά πρόσωπα, σημεία στίξης, σχήματα λόγου) διαμορφώνονται οι χαρακτηρισμοί ύφους που επιλέξατε;

18. Ο ποιητής είναι ο Γερμανός Χανς Μάγκνους Εντσενσμπεργκερ (Hans Magnus Enzensberger).

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

Ας γίνουμε δημοσιογράφοι...

Πρόκειται να πάρετε συνέντευξη¹⁹ από τον/την καθηγητή/-ριά σας. Προετοιμάστε ομαδικά τις ερωτήσεις που θα του/της θέσετε, οι οποίες πρέπει να κινούνται στους εξής θεματικούς άξονες:

1. Οι σχέσεις μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών.
2. Το τρίπτυχο μαθητές/-τριες – εκπαιδευτικοί – εξετάσεις.
3. Τα γνωστικά και ψυχικά εφόδια για την ενήλικη ζωή των μαθητών/-τριών και ο ρόλος των εκπαιδευτικών.

Ηχογραφήστε τη συνέντευξη στο κινητό σας τηλέφωνο ή σε οποιαδήποτε άλλη συσκευή. Στη συνέχεια απομαγνητοφωνήστε την σε ένα ηλεκτρονικό αρχείο κειμένου και ανεβάστε την στην ιστοσελίδα του σχολείου σας.

Μαθαίνω!

Συνέντευξη

- Το κύριο οργανωτικό σχήμα με το οποίο συνήθως εξελίσσεται μια συνέντευξη είναι αυτό των ερωταποκρίσεων: ο συνεντευκτής ρωτά και ο συνεντευξιζόμενος απαντά, χωρίς κατά κανόνα να υπάρχει η δυνατότητα αντιστροφής των ρόλων.
- Οι ερωτήσεις μπορούν να διακριθούν σε ανοικτές/ευέλικτες και κλειστές.
- Ο συνεντευκτής προσδιορίζει τις θεματικές ενότητες και την εξέλιξη της συζήτησης (π.χ. τρόπος διαδοχής των ερωτήσεων, επιμέρους διευκρινιστικά ερωτήματα, μετάβαση από το ένα θέμα στο άλλο). Έτσι, ο έλεγχος της συνέντευξης απορρέει κυρίως από τις ερωτήσεις που υποβάλλει ο συνεντευκτής.
- Υπάρχει και ένας τρίτος συντελεστής (εκτός από τον συνεντευκτή και τον συνεντευξιζόμενο), ο ακροατής/τηλεθεατής/αναγνώστης, ο οποίος είναι νοητά παρών ως αποδέκτης των ερωτήσεων-απαντήσεων.
- Μια συνέντευξη:
 - ενημερώνει
 - πληροφορεί
 - αναπτύσσει τις προσωπικές απόψεις ή
 - περικλείει τους προβληματισμούς του συνεντευξιζόμενου για ένα συγκεκριμένο θέμα.
- Το ύφος της συνέντευξης εξαρτάται από την ιδιότητα του συνεντευκτή και του συνεντευξιζόμενου και από τον σκοπό της. Συνήθως είναι απλό με στοιχεία προφορικότητας.

Εννοιολογικός χάρτης για τη Συνέντευξη

19. Για τα ερωτήματα που θα θέσετε, μπορείτε να αξιοποιήσετε τα αντίστοιχα της συνέντευξης του Σαμαράκη όπως και τις πληροφορίες/ιδέες που υπάρχουν στο επόμενο κείμενο του Massimo Recalcati.

Κείμενο 2ο

[Ο αυτοματισμός είναι η ασθένεια του σχολείου...]

«Η διδασκαλία είναι η δυνατότητα μεταμόρφωσης των γνωστικών αντικειμένων σε μια πραγματική επικοινωνία», υποστηρίζει στο κείμενο που ακολουθεί ο Ιταλός ψυχολογός Massimo Recalcati.

Ο αυτοματισμός είναι η ασθένεια του σχολείου, **καθώς** ανακυκλώνει μία γνώση που αποβλέπει ανώνυμα στην επανάληψη, **καταργώντας** την έκπληξη, το απρόβλεπτο, το ως τώρα ανήκουστο και άγνωστο, **καθιστώντας** αδύνατο το συμβάν του λόγου. Ιδού ο μεγάλος εχθρός του εκπαιδευτικού έργου: η τάση ανακύκλωσης και αναπαραγωγής μιας γνώσης όμοιας πάντα με τον εαυτό της. Είναι το φάντασμα που ίπταται από πάνω μας και έχει τη δύναμη να υπαγορεύει θανατηφόρα τους όρους άσκησης του εκπαιδευτικού μας έργου: το να αφήνεται κανείς σε ό,τι έχει ήδη γίνει, λεχθεί ή ιδωθεί, περιορίζοντας την αγάπη για τη γνώση στην απλή διαχείριση μιας γνώσης που δεν επιφυλάσσει πια καμία έκπληξη. Σε αυτή την περίπτωση δεν έχουμε να κάνουμε με τη μετάδοση μιας ζωντανής γνώσης ή εμπειρίας αλλά με μία διανοητική πλήξη.

Μια γνώση αυτού του είδους δεν θα μπορούσε να αφομοιωθεί χωρίς να προκαλέσει ασφυξία πνευματική, ανορεξία και αηδία. Το σχολείο όμως δεν είναι κατά κύριο λόγο αυτό. Προσπαθούν να το αποδείξουν καθημερινά δάσκαλοι σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης:

η πραγματική καρδιά του σχολείου αποτελείται από ώρες μαθήματος που θα μπορούσαν να θεωρηθούν περιπέτειες, συναντήσεις, πνευματικές εμπειρίες και βαθιές συγκινήσεις. Διότι αυτό που μένει από το σχολείο την εποχή της υποβάθμισής του είναι η ομορφιά της ώρας του μαθήματος.

Αυτό υπήρξε για μένα το σχολείο και αυτό με έσωσε. Να γιατί θέλησα να συνεχίσω να διδάσκω. Και το έκανα, τιμώντας όλους τους δασκάλους που μου έδειξαν ότι μία ώρα μαθήματος μπορεί πάντα να ανοίξει έναν κόσμο, μπορεί πάντα να είναι ο χρόνος μιας πραγματικής επικοινωνίας, μιας πραγματικής συνάντησης.

Recalcati, M. (2016). *Η ώρα του μαθήματος* (μτφρ. Α. Πλεύρη, Γ. Βεσσαλά). Αθήνα: Κέλευθος (διασκευή).

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Γιατί, κατά τον συγγραφέα, η ασθένεια του σχολείου είναι ο «αυτοματισμός»; Να απαντήσετε αξιολογώντας στοιχεία του κειμένου. Διακρίνετε ανάλογα στοιχεία αυτοματισμού στο ελληνικό σχολείο;
2. Ο Μ. Recalcati υποστηρίζει ότι το σχολείο είναι η ομορφιά την ώρα του μαθήματος. Σχετίζεται η θέση του με την επιλογή του να συνεχίζει να διδάσκει; Εσείς πώς αντιλαμβάνεστε την άποψή του; Μπορείτε να ανακαλέσετε στη μνήμη σας ώρες μαθήματος που αισθανθήκατε ότι το σχολείο ήταν για σας μια κοινωνική και πνευματική εμπειρία; Τι διαφορετικό είχαν αυτές οι ώρες μαθημάτων;

- 3.** Με δεδομένη τη διαπίστωση του συγγραφέα ότι «στο σχολείο παρατηρείται μια τάση ανακύκλωσης της γνώσης όμοιας πάντα με τον εαυτό της ενώ θα μπορούσε μία ώρα μαθήματος να χαράξει μια άλλη κατεύθυνση στη ζωή των μαθητών /-τριών, να δώσει μορφή σε αυτό που, μέχρι πριν από λίγο, μόλις που διαφαινόταν», προσπαθήστε να γράψετε ένα κείμενο - ανάρτηση (300-350 λέξεις) για την ιστοσελίδα του σχολείου σας, στο οποίο θα παρουσιάζετε δραστηριότητες δημιουργικής προσέγγισης της γνώσης.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

- 1.** Τι δηλώνουν οι λέξεις με έντονα γράμματα (bold) της πρώτης παραγράφου; Βρείτε μέσα στο κείμενο άλλες λέξεις που έχουν την ίδια λειτουργία. Τι δείχνουν σε σχέση με την πρόθεση του συγγραφέα;
- 2.** Πώς συνδέονται (με ποιες διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις) οι παράγραφοι (η πρώτη με τη δεύτερη και η δεύτερη με την τρίτη) του αποσπάσματος;
- 3.** Ο συγγραφέας στο απόσπασμα εναλλάσσει τα ρηματικά πρόσωπα. Ποια ρηματικά πρόσωπα χρησιμοποιεί και τι επιδιώκει να πετύχει με το καθένα από αυτά; Σχετίζεται η εναλλαγή των ρηματικών προσώπων με την πρόθεσή του;

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

«Να γιατί θέλησα να συνεχίσω να διδάσκω»: Συντάξτε ένα σχετικά εκτενές sms με το οποίο ο συγγραφέας απευθύνεται σε κάποιον/-α συνάδελφό του εκπαιδευτικό και του/της εξηγεί με συντομία αυτό που του έδωσε δύναμη να συνεχίσει να διδάσκει.

Μαθαίνω!

Συνοχή

Στο κείμενο του Recalcati επιχειρήσαμε να καταλάβουμε τη συνοχή²⁰ μεταξύ των προτάσεων, μεταξύ των περιόδων και μεταξύ των παραγράφων (βλ. σελίδα 97, Δραστηριότητες 1, 2).

Η συνοχή επιτυγχάνεται με:

Διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν μια συγκεκριμένη νοηματική σχέση

- **αντίθεση:** αλλά, όμως, ωστόσο, εντούτοις κ.ά.
- **χρονική σειρά:** αρχικά, προηγουμένως, στη συνέχεια, πρώτα, ύστερα, πριν, στο μεταξύ, έπειτα, τέλος κ.ά.
- **επεξήγηση:** δηλαδή, αυτό σημαίνει ότι, ειδικότερα, με άλλα λόγια κ.ά.
- **έμφαση, βεβαιότητα:** βέβαια / βεβαίως, φυσικά, αναμφισβήτητα, κυρίως, πράγματι, προπαντός, προπάντων κ.ά.
- **συμπέρασμα ή αποτέλεσμα:** επομένως, συνεπώς, έτσι, λοιπόν κ.ά.
- **αιτία ή αιτιολόγηση:** γιατί, επειδή, διότι, αφού, καθώς, εξαιτίας κ.ά.
- **αναλογία:** όπως... έτσι..., σαν, ομοίως, ανάλογα κ.ά.
- **σκοπό:** για να, με σκοπό να κ.ά.

Άλλα λεκτικά στοιχεία

- **αντωνυμίες** (δεικτικές, αναφορικές)
- **μετοχές** που δηλώνουν τρόπο, χρόνο, αιτία κ.ά.
- **επιρρήματα** (π.χ. τοπικά, χρονικά, τροπικά)
- **επανάληψη** σημαντικής για το νόημα λέξης ή φράσης
- **συνώνυμη** λέξη ή φράση
- **υπερώνυμη**²¹ λέξη ή φράση

Εννοιολογικός χάρτης για τη Συνοχή

20. Συνοχή (ρ. συνέχω = ενώνω, συνδέω) είναι η εξωτερική σύνδεση των προτάσεων μιας παραγράφου ή των παραγράφων μεταξύ τους. Πραγματοποιείται με τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων, συνδέσμων, αντωνυμιών, συνωνύμων ή επιρρημάτων προκειμένου να συνδεθούν προτάσεις, περίοδοι, παράγραφοι ή ευρύτερες νοηματικές ενότητες.

21. Πρόκειται για λέξη ή φράση με σημασία ευρύτερη από τη σημασία άλλων λέξεων ή φράσεων, π.χ. η λέξη πολίτευμα είναι υπερώνυμη των λέξεων βασιλεία, αριστοκρατία, δημοκρατία.

Κείμενο - αφόρμηση

Αθλητισμός

Παρακολουθήστε προσεκτικά το απόσπασμα 00.30' - 01.47' από την στην εκπομπή της ΕΡΤ «Είσαι νέος, έχεις λόγο», επεισόδιο «Νέοι και Αθλητισμός».

ΕΡΤ -
Νέοι και Αθλητισμός

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

Σημειώστε στον πίνακα «Αθλητισμός είναι...» και καταγράψτε τις απόψεις που διατυπώνουν στο απόσπασμα οι αθλητές και οι προπονητές.

1. Συζητήστε στην ολομέλεια της τάξης σας ποια/-ες από τις απόψεις αυτές σας βρίσκουν σύμφωνους. Στον διάλογο που θα αναπτυχθεί, μπορείτε να τεκμηριώσετε την επιλογή σας και μέσα από τα προσωπικά σας βιώματα.
2. Αναρωτηθείτε: εσείς και οι συνομήλικοί σας έχετε βιώσει την ενασχόληση με τον αθλητισμό στη διάσταση που δίνουν οι πρωταγωνιστές του αποσπάσματος; Συζητήστε εξηγώντας τις απόψεις σας.
3. Παρατηρήστε τα αθλήματα που προβάλλονται στο απόσπασμα και καταγράψτε τα. Στην περιοχή στην οποία ζείτε, υπάρχει η δυνατότητα να ασχοληθεί κάποιος/α με αυτά; Η συζήτησή σας να συμπεριλάβει τα εξής θέματα:
 - Υποδομές/εγκαταστάσεις
 - Προπονητές
 - Ιατρικό και βοηθητικό προσωπικό
 - Οικονομικό κόστος

Κείμενο 1ο

Τρέχοντας για τους άλλους

Εισαγωγικό σημείωμα

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα (ελαφρώς διασκευασμένο) από την ομιλία της Αγγελικής Κοσμοπούλου (μαραθωνοδρόμος) με τίτλο, δηλωτικό του θέματος, «Τρέχοντας για τους άλλους: η κοινωνική διάσταση των αγώνων μεγάλων αποστάσεων.» Εκφωνήθηκε σε ημερίδα²² που οργάνωσε το Ίδρυμα Ωνάση και το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Κυρίες και κύριοι καλημέρα,

[1] Ο μαραθώνιος είναι ένα άθλημα κατεξοχήν ατομικό, τρέχεις για να δαμάσεις την απόσταση, για να γνωρίσεις τα όριά σου, τρέχεις για να ξεπεράσεις περισσότερο τον εαυτό σου και λιγότερο τους άλλους, και ίσως είναι το μοναδικό άθλημα που δεν αποτιμάται πάντα με όρους πρωτιάς. Η συμμετοχή και ο τερματισμός είναι από μόνες τους ενδείξεις μιας νίκης.

[2] Ο δρομέας των μεγάλων αποστάσεων παλεύει με την κούραση. Για να φτάσει στο στόχο του, στη γραμμή τερματισμού, προπονείται διαρκώς· το χάραμα, τη νύχτα, το καταμεσήμερο, καλοκαίρια και χειμώνες, στο περιδώριο μιας ζωής πλούσιας σε υποχρεώσεις, κάνοντας μία μικρή αδέατη υπέρβαση κάθε φορά. Προκρίνει την κούραση αντί της απραξίας, προκρίνει τη στέρηση αντί της άμεσης ικανοποίησης.

[3] Όμως, στον μαραθώνιο η υπομονή δεν είναι μόνο δέμα του κορμιού. Το πνεύμα έχει λεόντειο μερίδιο και ας μοιάζει υπέρβαση κυρίως σωματική. Είναι άσκηση υπομονής η επανάληψη της δρομικής ρουτίνας, μέρα τη μέρα, βδομάδα τη βδομάδα, για να γράφει χιλιόμετρα το ατομικό μας κοντέρ και να βαδύνει η συνειδητότητα του δρομέα. Είναι άσκηση η πειδαρχία και η μετάδοση της χαράς σε έναν άλλο χρόνο, κλείνοντας τα μάτια στις σειρήνες της στιγμής.

[4] Ποιο είναι το αντίδωρο για όλα αυτά; Είναι κάτι μαγικό, που δεν μετριέται με συνηθισμένα μέτρα. Μετριέται με μέτρα προσωπικά, μέτρα που παρακολουθούν τη ζωή μας και τις ανάγκες μας. Είναι διαφορετικά για τον καθένα μας, αλλά σε ένα μεγάλο βαθμό είναι κοινά για όλους. Η δική μου λίστα έχει πολλά, πάρα πολλά αντίδωρα για αυτά τα 20 χρόνια στον δρόμο και μπορώ να σας απαριθμήσω μερικά από αυτά.

[5] Τρέχω, λοιπόν, για την ευεξία που νιώθω μετά την προπόνηση, για αυτή τη ζωντάνια που με ακολουθεί για ώρες, τρέχω για να βλέπω το σώμα μου να μεγαλώνει όμορφα και να δυναμώνει, τρέχω για να δοκιμάσω και για να επιβεβαιώσω την αντοχή μου, για να θυμηθώ τη δύναμή μου, τρέχω για να πάω τα όριά μου λίγο πιο πέρα, να γίνω μέρα με τη μέρα καλύτερη -όσο μεγαλώνουμε είναι δύσκολο να γινόμαστε καλύτεροι κάθε μέρα- τρέχω για να μετριάσω τους φόβους και τις αγωνίες που με κυριεύουν και που αποδεδειγμένα δαμάζονται με τα χιλιόμετρα, τρέχω για να κάνω καθημερινά κάτι για μένα αντί να χάνομαι απλώς σε δουλειές και σε υποχρεώσεις, τρέχω για να επιστρέψω στον πυρήνα της ζωής μου, να θυμηθώ ποια είμαι αληθινά. Όπως συνηθίζω να λέω, τρέχω για να είμαι ο καλύτερος εαυτός μου, στην καλύτερή μου έκδοση. Άφησα όμως το πιο σημαντικό για το τέλος. Τρέχω για να βρεθώ στον κόσμο, για να γίνω μέρος του κόσμου, για να δώσω κάτι από αυτό το απόδεμα που απέκτησα όλα αυτά τα χρόνια στους δρόμους, ένα απόδεμα χαράς και υπομονής και δύναμης.

[6] Μερικά χρόνια πριν, νιώθοντας ευγνωμοσύνη για τα δώρα της ζωής, ένιωθα την ανάγκη κάτι να προσφέρω. Και αναζητούσα τι θα μπορούσε να ήταν αυτό. Δεν ήθελα να είναι χρήματα. Ένιωθα πως κάτι άλλο θα έπρεπε να είναι ο οβολός μου, και δεν υπήρχε κάτι πιο πολύτιμο από τον χρόνο. Έτσι έγι-

22. ημερίδα: το σύνολο των εκδηλώσεων (επιστημονικών, αθλητικών κτλ.) που διαρκούν μία μέρα.

να συνοδός ενός τυφλού δρομέα που προσπαδούσε τότε να πιάσει το όριο για την Παραολυμπιάδα, τον Μαραθώνιο της Ολυμπιάδας. Τρέξαμε μαζί περίπου ένα χρόνο και ήταν μία εποχή που μου άφησε ουσιαστικό αποτύπωμα. Έδωσα τον χρόνο μου και την παρουσία μου, για να μπορέσει ένας συνομηλικός μου, που είχε χάσει το φως του να ασχοληθεί με αυτό που αγαπούσε, να βγει στη φύση, να βγει λίγο από την καθημερινότητα και τον κόσμο του, να χαρεί την κίνηση και να πλουτίσει την εμπειρία του. Αυτό που πήρα ήταν σημαντικά μεγαλύτερο, ήταν ένας νέος τρόπος να βλέπω τη ζωή. Θυμάμαι ακόμα την πρώτη φορά που συναντηθήκαμε στον Εθνικό Κήπο. Πέρασε ένα σχοινάκι στο χέρι μου ... (συγκινούμαι, συγγνώμη για αυτό)... ένα σχοινάκι που μας κρατούσε ενωμένους, λέγοντάς μου: τώρα εσύ είσαι τα μάτια μου. Τελικά, μέρα με τη μέρα, κουβέντα την κουβέντα ήταν εκείνος που μου χάρισε ένα καινούργιο βλέμμα: να παρατηρώ τον κόσμο και όχι να χαζεύω, να απολαμβάνω τον κόσμο αντί να αδιαφορώ, να χαίρομαι τις στιγμές, μου άνοιξε ένα πλούσιο αδέατο κόσμο που υπάρχει μέσα σε όλους μας.

[7] Να κρατήσουμε λοιπόν το πιο μαγικό στοιχείο των μεγάλων αποστάσεων, το πιο μαγικό στοιχείο, που την ίδια στιγμή είναι το παράδοξο του αθλητισμού. Ο αθλητισμός δεν μας δείχνει μόνο τι μπορούμε να κάνουμε εμείς για μας, μας δείχνει τι μπορούμε να μοιραστούμε, τι μπορούμε να κάνουμε με αυτό το απόδεμα ελευθερίας και χαράς. Μας προτρέπει να επιστρέψουμε στη ζωή κάποια από τα δώρα που μας έκανε, να τρέξουμε για να είμαστε κάποτε στο Εγώ, αναγκαστικά, αλλά κάποτε να είμαστε και στο Εμείς, όπως ακριβώς συμβαίνει στην πραγματική ζωή!

Σας ευχαριστώ.

Κοσμοπούλου, Α. (2014). «Τρέχοντας για τους άλλους: η κοινωνική διάσταση των αγώνων μεγάλων αποστάσεων». Εισήγηση στην ημερίδα με θέμα «Αγώνες Σώματος και Πνεύματος».

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Πώς σχολιάζετε την άποψη της ομιλήτριας ότι ο μαραθώνιος και ευρύτερα ο αθλητισμός είναι υπέρβαση σωματική, κυρίως όμως είναι πνευματική; Έχει κάποιος από εσάς βιώσει ένα ανάλογο με την ομιλήτρια συναίσθημα; [Για να απαντήσετε, ακούστε όλη την ομιλία της Κοσμοπούλου και την ομιλία «Εικόνες αγώνων στα 35 mm» (κείμενο 1ο) από τον διπλανό σύνδεσμο.]
2. Στην έκτη παράγραφο του κειμένου η ομιλήτρια αφηγείται μια μικρή προσωπική ιστορία. Τι ακριβώς επιδιώκει με αυτή την προσωπική αφήγηση και πώς συνδέεται με τον τίτλο της ομιλίας;
3. Πώς εσείς αντιλαμβάνεστε την καταληκτική προτροπή της ομιλήτριας «να τρέξουμε για να είμαστε κάποτε στο Εγώ, αναγκαστικά, αλλά κάποτε να είμαστε και στο Εμείς, όπως ακριβώς συμβαίνει στην πραγματική ζωή»; Έχει η προτροπή της πρακτικό περιεχόμενο και ποιο;
4. Υποθέστε ότι οι διοργανωτές (Ίδρυμα Ωνάση και Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών) της ίδιας ημερίδας (Αγώνες σώματος και πνεύματος) είχαν προσκαλέσει και εσάς ως εκπρόσωπο της μαθητικής κοινότητας να εκφωνήσετε μία ομιλία (300-350 λέξεις). Ποιο θέμα θα επιλέγατε να παρουσιάσετε και γιατί; [Για να γράψετε τις σκέψεις σας, μπορείτε να αναζητήσετε από τον παραπάνω σύνδεσμο (στις Σχετικές ομιλίες) τους τίτλους και το περιεχόμενο των εισηγήσεων και των άλλων ομιλητών στους «Αγώνες σώματος και πνεύματος».]

Δραστηριότητες

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά της ομιλίας

1. Το κείμενο που διαβάσαμε ανήκει στον κειμενικό τύπο της ομιλίας. Βρείτε γνωρίσματα, δομικά και υφολογικά, που τεκμηριώνουν την παραπάνω διαπίστωση. Να πλαισιώσετε την απάντησή σας με αντίστοιχες κειμενικές αναφορές.
2. Ο τίτλος της ομιλίας *Τρέχοντας για τους άλλους: η κοινωνική διάσταση των αγώνων μεγάλων αποστάσεων* τι προοικονομεί σε σχέση με το περιεχόμενό της;
3. Το απόσπασμα από την ομιλία της Αγγ. Κοσμοπούλου διαρθρώνεται σε επτά παραγράφους. Προσπαθήστε για καθεμία παράγραφο να γράψετε ένα σύντομο πλαγιότιτλο, ώστε να αναδειχτεί η δομή, τα επιμέρους θέματα του κειμένου και η πρόθεση της ομιλήτριας.
4. Παρατηρήστε τα ρηματικά πρόσωπα που χρησιμοποιεί η ομιλήτρια. Σε τι αποσκοπεί με το καθένα από αυτά; Συνδέεται η εναλλαγή των ρηματικών προσώπων με την πρόθεσή της να μιλήσει βιωματικά και έμμεσα να προτρέψει;
5. Ένα από τα γνωρίσματα της ομιλίας είναι το επικοινωνιακό ύφος, η χρήση δηλαδή της γλώσσας με σκοπό την επικοινωνία σε πραγματικές περιστάσεις. Με ποιους τρόπους η ομιλήτρια επιχειρεί να προσδώσει επικοινωνιακό χαρακτήρα στην ομιλία της; Τι επιδιώκει με την αξιοποίηση του επικοινωνιακού ύφους στον λόγο της;
6. Πώς, κατά τη γνώμη σας, η ομιλήτρια προσπαθεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου; Παρατηρήστε το λεξιλόγιο, τις εγκλίσεις των ρημάτων, τη συναισθηματική φόρτιση του λόγου.

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

Υποθέστε ότι είστε ο τυφλός δρομέας για τον οποίο η Αγγ. Κοσμοπούλου έγινε συνοδός. Αφού ξαναδιαβάσετε την 6η παράγραφο του κειμένου, συντάξτε σε μορφή καταγραφής στο προσωπικό σας ημερολόγιο τις σκέψεις και τα συναισθήματα που σας γεννήθηκαν από τη συνύπαρξή σας με τη μαραθωνοδρόμο.

Μαθαίνω!

Ομιλία

Τα χαρακτηριστικά της ομιλίας

Με αφετηρία την ομιλία που μελετήσαμε, διαπιστώνουμε για το συγκεκριμένο κειμενικό είδος:

- Πρόκειται για προφορικό λόγο που εκφωνείται με αφορμή συγκεκριμένη περίπτωση και με αντικείμενο ευρείας θεματολογίας (πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, θρησκευτικό κτλ.).
- Απευθύνεται σε εθνικό, διεθνές, κρατικό, διακρατικό ή άλλο συλλογικό όργανο ή ευρύτερα σε ακροατήριο.
- Ο πομπός επιβάλλεται να χρησιμοποιεί ύφος που ταιριάζει στην επικοινωνιακή περίπτωση (επίσημο, επιστημονικό, λογοτεχνικό, οικείο κτλ.).

Εννοιολογικός χάρτης για την Ομιλία

Μαθαίνω!

- Χρησιμοποιείται το β' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού και, όταν θεωρείται σκόπιμο, χρησιμοποιείται και το α' πρόσωπο ενικού ή και πληθυντικού.

Η δομή της ομιλίας

- **Προσφώνηση:** εξαρτάται από την ιδιότητα του δέκτη και τις επιδιώξεις του πομπού και συνήθως τοποθετείται στο πάνω αριστερό μέρος του κειμένου. Πρόκειται για τον εισαγωγικό χαιρετισμό που απευθύνει ένας ομιλητής στο ακροατήριό του. Η προσφώνηση, αν ο λόγος είναι επίσημος, επιβάλλεται να είναι κλιμακωτή, δηλαδή ο ομιλητής απευθύνεται στο ακροατήριό του ξεκινώντας από τους ιεραρχικά υψηλά ιστάμενους και προχωρεί προς τους απλούς δέκτες.
- **Πρόλογος/εισαγωγή:** ο ομιλητής παρουσιάζει επιγραμματικά το θέμα, τη σκοπιά από την οποία θα το αντιμετωπίσει και ταυτόχρονα επιδιώκει να κερδίσει το ενδιαφέρον του ακροατηρίου. Ορισμένες φορές, ο πρόλογος/ η εισαγωγή μπορεί να περιλαμβάνει και τις ευχαριστίες του πομπού προς την οργανωτική επιτροπή της εκδήλωσης.
- **Κύριο μέρος:** ο ομιλητής έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ανάλογα με το θέμα: αφήγηση, βεβαίωση (αποδεικτικό υλικό) και ανασκευή (=αντίκρουση μιας θέσης).
- **Επίλογος:** σύντομη ανακεφαλαίωση, προτροπή, ανάδειξη των βασικών επιχειρημάτων της ομιλίας.
- **Αποφώνηση:** τυποποιημένη συνήθως φράση, η οποία τοποθετείται στο κάτω δεξιό μέρος του κειμένου.

Κείμενο 2ο**Γιατί τα παιδιά παρατούν τον αθλητισμό;**

Αν και τα οφέλη του αθλητισμού για τους νέους είναι πολλά και σημαντικά, αρκετές φορές διαπιστώνεται ότι τα παιδιά της ηλικίας σας εγκαταλείπουν τον αθλητισμό. Το παρακάτω (ελαφρώς διασκευασμένο) κείμενο αναζητά τις αιτίες του φαινομένου.

Ο αθλητισμός παύει να είναι διασκεδαστικός

Στο πλαίσιο μιας μελέτης που εκπονήθηκε για το Πανεπιστήμιο του George Washington το 2014, η ερευνήτρια Amanda Visik πήρε συνεντεύξεις από πολλούς νεαρούς αθλητές και τους ρώτησε γιατί ασχολούνται με τον αθλητισμό. Εννιά στους δέκα απάντησαν ότι ο βασικός λόγος που το κάνουν είναι επειδή διασκεδάζουν. Τα παιδιά απαρίθμησαν 81 χαρακτηριστικά της διασκέδασης. Και ενώ η προσπάθεια να δώσεις τον καλύτερό σου εαυτό και η σωστή αντιμετώπιση από προπονητές, γονείς και συμπαίκτες θεωρήθηκαν ιδιαίτερα σημαντικά, η νίκη, οι αγώνες και η προπόνηση με ιδιωτικούς προπονητές δεν βρίσκονταν καθόλου ψηλά στη λίστα. Αν όμως οι νεαροί αθλητές δεν διασκεδάζουν, σταδιακά θα φύγουν, ανεξάρτητα από το πόσο ταλαντούχοι είναι και πόσο καλός είναι ο προπονητής ή η ομάδα τους. Οι ενήλικες σπάνια κάνουν οικειοθελώς δραστηριότητες από τις οποίες δεν κερδίζουν ευχαρίστηση. Γιατί πιστεύουμε ότι τα παιδιά μας θα το κάνουν; [...]

Φοβούνται να κάνουν λάθη

Οι εξαιρετικοί αθλητές δημιουργούνται σε περιβάλλοντα στα οποία δε φοβούνται να κάνουν λάθη, αντίθετα ενθαρρύνονται να προσπαθήσουν. Και αν αποτύχουν, καταλαβαίνουν ότι η αποτυχία είναι ένα απαραίτητο κομμάτι της ανάπτυξης και της προόδου τους. Οι προπονητές και οι γονείς που συνεχώς σχολιάζουν, αμφισβητούν την κάθε απόφαση των αθλητών και φωνάζουν στους αθλητές -οι οποίοι προσπαθούν να κάνουν ό,τι καλύτερο μπορούν και τελικά αποτυγχάνουν- δημιουργούν φόβο που οδηγεί τα παιδιά μακριά από το άθλημα. [...]

Δεν έχουν την ευκαιρία να αγωνιστούν

Αν το παιδί είναι σε μία ομάδα και δεν έχει ποτέ την ευκαιρία να δείξει τι μπορεί να κάνει σε έναν αγώνα ή αν του αρνείσαι τη συμμετοχή σε επόμενους αγώνες εξαιτίας κάποιου λάθους του, θα παραιτηθεί! Δεν έχει ιδιαίτερη σημασία για αυτό πόσο καλή είναι η ομάδα του ή πόσο διάσημος είναι ο προπονητής του, αν ποτέ δεν του δίνεται η δυνατότητα να συνεισφέρει στην ομάδα αυτή. Μία έρευνα από το Josephson Institute έδειξε ότι το 90% των παιδιών θα προτιμούσαν να αγωνιστούν για μια ομάδα που θα χάσει, παρά να κάτσουν στον πάγκο της νικήτριας ομάδας. Η υπερβολική έμφαση στη νίκη δεν επιτρέπει στα παιδιά να αναπτυχθούν με τον δικό τους ρυθμό. Όταν οι προπονητές επικεντρώνονται μόνο στη νίκη και την ήττα, και επιτρέπουν μόνο στους αθλητές που θα βοηθήσουν την ομάδα να κερδίσει σήμερα να αγωνισθούν, απομακρύνουν από το άθλημα παιδιά που μακροπρόθεσμα ίσως γίνονταν καλύτεροι αθλητές. [...]

Νιώθουν ότι δεν έχουν τον σεβασμό των προπονητών τους

Στην προαναφερθείσα έρευνα, τα παιδιά απαρίθμησαν τα πέντε πιο σημαντικά χαρακτηριστικά ενός εξαιρετικού προπονητή και «ο σεβασμός και η ενθάρρυνση» ήταν το νούμερο ένα. Ποτέ στη ζωή μου δεν έχω γνωρίσει κάποιον ενήλικα που να απολαμβάνει την ασέβεια των φίλων, της οικογένειας ή των συναδέλφων του. Όμως σε κάθε αθλητικό αγώνα θα δεις ένα σωρό παιδιά που αντιμετωπίζονται με ασεβή τρόπο, επειδή έκαναν κάποιο λάθος. Το κάθε άθλημα απαιτεί δεξιότητες, που χρειάζονται χιλιάδες ώρες και χρόνια προπόνησης για να τελειοποιηθούν' κι όμως, περιμένουμε το εννιάχρονο παιδί μας να είναι τέλειο κάθε φορά. Όταν τα παιδιά κάνουν λάθη, πολλοί προπονητές και γονείς τους συμπεριφέρονται με έναν τρόπο που δεν θα επέτρεπαν ποτέ σ' ένα δάσκαλο να φερθεί στα παιδιά τους ή στο δικό τους αφεντικό να φερθεί σε αυτούς. Δεν θα επιτρέπαμε ποτέ στα παιδιά μας να έρθουν σε δικές μας εκδηλώσεις και να μας φερθούν όπως τους φερόμαστε εμείς. Κατά συνέπεια, οι προπονητές, οι γονείς και όλοι οι υπεύθυνοι έχουν την ευθύνη να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που να υπηρετεί τις ανάγκες, τις αξίες και τις προτεραιότητες των παιδιών, κι όχι μόνο των ενηλίκων. [...]

Ας αλλάξουμε το παιχνίδι και θα βγούμε όλοι κερδισμένοι!

O' Sullivan, J. (2015). «Why Kids Quit Sports» (μτφρ. – επιμ. Χ. Φιλιππάκη). *Changing the game Project*.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Στο κείμενο αναφέρονται τέσσερις σημαντικοί λόγοι για τους οποίους οι νέοι της ηλικίας σας εγκαταλείπουν τον αθλητισμό. Με ποια σειρά εσείς θα τους ιεραρχούσατε και γιατί;
2. Και οι τέσσερις λόγοι που καταγράφονται στο κείμενο και επιχειρούν να ερμηνεύσουν γιατί οι νέοι εγκαταλείπουν τον αθλητισμό, αναφέρονται στον εσωτερικό τους κόσμο. Γιατί συμβαίνει αυτό; Τι δείχνει αυτή η διαπίστωση;
3. Υπάρχουν άλλοι λόγοι που, κατά τη γνώμη σας, εξηγούν το φαινόμενο και ποιοι;
4. Για καθένα από τους τέσσερις λόγους που επιχειρούν να ερμηνεύσουν το φαινόμενο της εγκατάλειψης του αθλητισμού από τους νέους, ποιες λύσεις εσείς θα προτείνατε; Καταγράψτε διαγραμματικά στο τετράδιό σας τις σκέψεις σας/τις ιδέες σας και έπειτα συντάξτε ένα κείμενο (300-350 λέξεις), που θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα στην οποία δημοσιεύτηκε το κείμενο αναφοράς.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Πιστεύετε πώς ο τίτλος είναι πετυχημένος με βάση τον διπλό σκοπό τον οποίο πρέπει να επιτελεί: να προϋδεάζει τον αναγνώστη για το θέμα, αλλά και να προκαλεί το ενδιαφέρον του;
2. Ποιος ο ρόλος των υπότιτλων στην αρχή κάθε παραγράφου;
3. Τι προσπαθεί να επιτύχει ο συντάκτης του κειμένου με την αναφορά του σε έρευνες οι οποίες σχετίζονται με το υπό εξέταση θέμα;
4. Τι επιχειρεί επίσης να πετύχει με την εναλλαγή των ρηματικών προσώπων;

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

Στο πλαίσιο της τάξης γίνεται μια έρευνα στην οποία οι μαθητές/-τριες απαντούν ανώνυμα σε ένα μικρό ερωτηματολόγιο που οι ίδιοι έχουν ετοιμάσει με τη βοήθεια του/της καθηγητή/-τριας τους. Το ερωτηματολόγιο επικεντρώνεται στους πιθανούς λόγους για τους οποίους ένας νέος/μία νέα εγκαταλείπει ή σκέφτεται να εγκαταλείψει τον αθλητισμό.²³

Στη συνέχεια, τα αποτελέσματα της μικρής αυτής έρευνας μπορούν να συζητηθούν στην ολομέλεια της τάξης και να αναζητηθούν τρόποι επανένταξης αυτών των νέων στον ατομικό ή ομαδικό αθλητισμό.

23. Σχετικά με τη σύνταξη ενός ερωτηματολογίου βλ. σελ. 83.

Δίκτυο κειμένων για εξάσκηση, αποτίμηση / αυτοαξιολόγηση

«Ήχοι από την πρώτη ποίηση της ζωής μας...»

Κ.Π. Καβάφης, «Φωνές»

Κείμενο 1ο

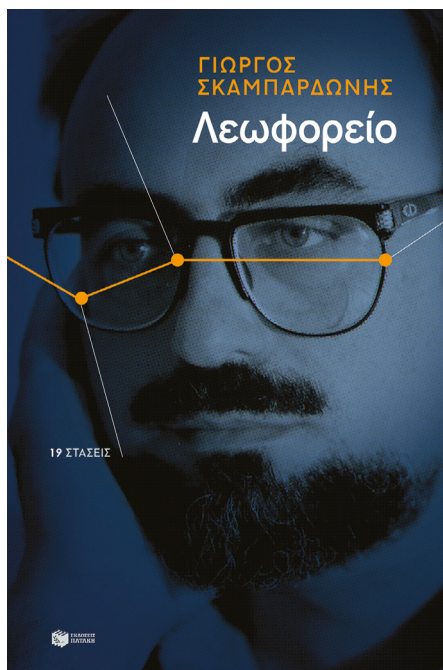

Στάση Γήπεδο «Χαριλάου»

Το Λεωφορείο, 19 Στάσεις του Γιώργου Σκαμπαρδώνη είναι μια συλλογή κειμένων αυτοβιογραφικού χαρακτήρα.

Κείμενα -
Δραστηριότητες
(Ψηφιακό φύλλο
εργασίας)

Ο μπαμπάς είχε manía να με σπουδάσει.

Και πήγε, όταν ήταν να εγγραφώ στο σχολείο, σε ένα εξαιρετικό ιδιωτικό δημοτικό, στη Μαρτίου, στα «Εκπαιδευτήρια Αθηνά», κι είπε στη διευθύντρια, την Αθηνούλα Στεφανίδου: «Ξέρετε, είμαι πολύ φτωχός, αλλά θα ήθελα ο γιος μου να σπουδάσει στο φημισμένο σχολείο σας». Η διευθύντρια συγκινήθηκε και με έγραψε με τα μισά δίδακτρα. Έλεγε ο μπαμπάς στη μάνα μου: «Ποτέ δεν θα τον αφήσεις να βοηθάει στο μπακάλικο. Πρέπει να μάθει από τώρα ότι είναι φτιαγμένος για κάτι ανώτερο. Να το πιστέψει». Και σε μένα: «Ένα σου λέω: να προσπαθήσεις να μην είσαι λαός. Γιατί, άμα είσαι λαός, θα σε τσαλαπατάνε όλοι. Κοίτα να ξεφύγεις». Όμως εγώ ήθελα να κάνω παρέα με τα απλά παιδιά της γειτονιάς, τους φτωχούς, τους αλητάμπουρες. Ήθελα να καταξιωθώ στις παρέες τους. Γι' αυτό και κρυφά πουλούσα μαζί τους διάφορα, πλακωνόμωνα, έπαιζα πολύ καλή μπάλα, έκανα μονόζυγο, μάτωνα στον πετροπόλεμο και στους ξυλοδαρμούς. [...]

Ήταν μια εποχή ασυναίσθητης, φτωχής ευτυχίας. Αλλά δεν το ξέραμε, δεν το συνειδητοποιούσαμε, έφταιγε ο μικροαστισμός

και το όνειρο να γίνουμε όλοι επιστήμονες και πλούσιοι. Οι γονείς μας είχαν καταπιεί το πρότυπο και θέλανε να μας κάνουν όλους γιατροδικηγόρους κι αρχιτέκτονες. Ο πατέρας μου ο καημένος το είχε γκαϊλέ²⁴ να γίνω στρατιωτικός γιατρός, με τη λευκή στολή και το χρυσό σπαδάκι να κρέμεται περήφανα στο μηρό μου. Αλλά εγώ περί άλλα ετύρβαζα,²⁵ κατ' αρχάς διότι δεν άντεχα, ούτε αντέχω τα νοσοκομεία, τις γάζες, τις εγχειρήσεις. Τα μυαλά μου ήταν χαμένα από καιρό, ίσως κι εκ γενετής: το μοναδικό και κύριο πάθος μου, πέρα από την αλητεία με τα άλλα παιδιά, ήτανε το διάβασμα, το γράψιμο και η ζωγραφική. Καταβρόχδιζα βιβλία τα οποία τα έπαιρνε η μάνα μου από τη δανειστική βιβλιοθήκη της ΧΑΝΘ²⁶ που

24. ο γκαϊλές (τουρκική λέξη): η στενοχώρια, ο καημός, το βάσανο.

25. τυρβάζω: ασχολούμαι με άλλα, όχι με αυτά που πρέπει.

26. ΧΑΝΘ: Χριστιανική Αδελφότητα Νέων Θεσσαλονίκης.

ερχότανε, με ένα βανάκι, κάθε βδομάδα στη γειτονιά, έγγραφα παιδαριώδη ποιηματάκια, αφελείς ιστορίες και ζωγράφιζα μετά μανίας. Αποτέλεσμα: στα δώδεκά μου είδα ακριβώς απέναντι από την Οσία Ξένη να έχει ανοίξει μαγαζί ένας ζωγράφος, ο οποίος παρέδιδε και μαθήματα ζωγραφικής. Λεγότανε Ντάβιος -δεν θυμάμαι το μικρό του-, καλή του ώρα όπου και να βρίσκεται. Ζωγράφιζε έξοχα για τα τοτινά μου κριτήρια, οπότε πήγα στη μάνα μου και της ζήτησα να κάνω μαθήματα μαζί του. [...] Η μάνα μου, αν και μπακάλισσα λόγω καταστάσεων, ήταν μία γυναίκα πανέξυπνη, που λάτρευε τη λογοτεχνία. Ήξερε απέξω όλο τον Όμηρο στη μετάφραση του Εφταλιώτη και πολλά κείμενα ποιητών, του Ζαλοκώστα, του Πορφύρα, του Πολέμη, του Καρυωτάκη και άλλων. Διάβαζε δύο εφημερίδες τη μέρα, τη Μακεδονία και τον Ελληνικό Βορρά, αδιαλείπτως - η μόνη που με καταλάβαινε. Την ενθάρρυνε και ο θρυλικός παππούς μου, ο Θόδωρος, ο πατέρας της, πολύ μορφωμένος, που της έλεγε: «Ελένη, πρόσεξε, τέτοια παιδιά δεν γεννούνε όλες οι μάνες» (κάτι που πιστεύουν όλοι οι παππούδες για τα εγγόνια τους). Και η μητέρα μου, όπως όλες οι μάνες, το είχε πιστέψει - οπότε άρχισα μαθήματα με τον Ντάβιο, τριακόσιες δραχμές, το μήνα επί τρία χρόνια. Τα έδινε η μητέρα μου κρυφά από τον μπαμπά κλέπτουσα εαυτήν.²⁷

Σκαμπαρδώνης, Γ. (2018). *Λεωφορείο, 19 Στάσεις*. Αθήνα: Πατάκης.

Κείμενο 2ο

Τα παιδικά χρόνια του Μίκη Θεοδωράκη

Στο παρακάτω κείμενο-συνέντευξη ο Μίκης Θεοδωράκης μιλά για τα παιδικά του χρόνια.

— Ως παιδί, ποιες ήταν οι σχέσεις σας με τους άλλους και ιδιαίτερα με τους συνομηλίκους σας; Υπήρξατε παιδί μονόχνωτο²⁸ και κλειστό ή παιδί προσηγές²⁹ και ανοιχτό;

Η γειτονιά με μεδούσε... Με το παιχνίδι και τους φίλους έχανα τα λογικά μου. Δινόμουν με ψυχή και σώμα σε ό,τι έπαιξα... Και όταν γύριζα εξαντλημένος στο σπίτι, ήμουν μέσα στα χώματα, στις λάσπες και στις μικροπληγές. Εκείνες στα γόνατα και στους αστραγάλους δεν έφευγαν ποτέ. Θυμάμαι τη μητέρα μου να μου πλένει κάθε βράδυ τα πόδια και τον πατέρα μου, καδισμένο σε ειδικό σκαμνάκι, να μου βάζει οξυζενέ, ιώδιο, αλοιφές και επιδέσμους.

Ήταν φυσικό να συνδεθώ με φίλους. Μερικοί απ' αυτούς ξεχώρισαν και συνεχίσαμε να έχουμε επαφή σε όλη μας τη ζωή.

27. κλέπτουσα εαυτήν: κλέβοντας τον εαυτό της.

28. μονόχνωτος: αυτός που δεν έχει ή που δεν επιδιώκει να έχει σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους, αλλά προτιμά να είναι μόνος.

29. προσηγής: φιλικός, ευγενικός.

Ακόμα κι από τη Βαρεία³⁰ είχα φίλες και φίλους, που δεν υπάρχουν δυστυχώς πια. Από το Αργοστόλι, όπου ήμουν λίγο πιο μεγάλος, διατηρούσα με τους φίλους μου πάντοτε σχέσεις και, όταν πηγαίνω εκεί, ελπίζω να συναντώ κανέναν εναπομείναντα...

Ο φίλος υπήρξε κάτι φυσικό για μένα, δεδομένου ότι εμπιστευόμουν εύκολα, τα έδινά όλα, γιατί φαίνεται ότι το είχα ανάγκη να το κάνω. Φυσικά, όταν κάποιος με απογοήτευε, ο πόνος ήταν μεγάλος, γιατί το θεωρούσα προδοσία. Αυτό όμως συνέβαινε σπάνια. Γενικά, οι επιλογές μου υπήρξαν καλές και έτσι σε όλη μου τη ζωή έως σήμερα περιστοιχίστηκα από φίλους καλούς και πιστούς, που μοιράζομαι μαζί τους πολλά και ακριβά, κι αυτό μου δίνει όχι μόνο ευτυχία αλλά και δύναμη.

— **Φαντάζεται κανείς (καθώς αναγνωρίζει μια θετική στάση απέναντι σε όλο το φάσμα των παιδικών χρόνων) πως εξίσου θετική θα είναι και η αναπόληση των δασκάλων σας.**

Είχα καλές δασκάλες και δασκάλους και αργότερα καθηγητές. Όσο ζούσε ακόμα ο τελευταίος καθηγητής μας των μαθηματικών, ο κ. Λυκάκης, μαζευόμαστε κάθε χρόνο στην Τρίπολη όλοι οι συμμαθητές της τάξης. Διαβάζαμε το απουσιολόγιο, βγάζαμε λόγους και κυρίως τιμούσαμε τον καθηγητή μας. Από όλους εδώ θα αναφέρω τον κύριο Σταματάτο, τον δάσκαλό μου στο Αργοστόλι από τρίτη έως έκτη δημοτικού, που ξαφνικά τον είδα μπροστά μου να βαδίζει με τους δυο γιους του στο τέταρτο τάγμα της Μακρονήσου³¹ μια χειμωνιάτικη μέρα και η καρδιά μου σταμάτησε από συγκίνηση.

Πώς θα εξηγούσατε την παιδική ηλικία του κάθε ανθρώπου ως ένα «κλειστό σύστημα ζωής»; Είναι έγκλημα η σκληρότητα στα παιδικά χρόνια. Το παιδί δεν έχει ακόμα «δέρμα» για να προφυλαχτεί και η ψυχή του μπορεί να πληγωθεί και να ματώσει ανεπανόρθωτα ακόμα και με μια ασήμαντη γρατσουριά. Ένα φύσημα...

Αυτό που θα γίνουμε έχει σχεδόν ολόκληρο διαμορφωθεί στην παιδική ηλικία. Μια ζύμη πριν μπούμε στον μεγάλο φούρνο της ζωής και το ψωμί που θα γίνουμε κουβαλάει για πάντα επάνω του ακόμα και το πιο μικρό σημαδάκι, την πιο ανεπαίσθητη αμυχή.

Νιάρκος, Θ. (2003). *Τα παιδικά μου χρόνια*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

Κείμενο 1

Ο πατέρας του Σκαμπαρδώνη είπε στη διευθύντρια των Εκπαιδευτηρίων Αθηνά:

«Ξέρετε, είμαι πολύ φτωχός, αλλά θα ήθελα ο γιος μου να σπουδάσει στο φημισμένο σχολείο σας»

και στη μητέρα του λογοτέχνη:

«Πρέπει να μάθει από τώρα ότι είναι φτιαγμένος για κάτι ανώτερο. Να το πιστέψει».

Ποιο είναι το κοινό σημείο στα λόγια του πατέρα; Κατά τη γνώμη σας, ποιοι λόγοι τον ωθούν να διατυπώσει την παραπάνω επιθυμία και άποψη, αντίστοιχα; Οι λόγοι που εντοπίσατε, ισχύουν σήμερα;

30. Η Βαρεία είναι χωριό στη Λέσβο. «Λέσβος για μένα σημαίνει προπαντός Βαρεία, η εξοχή έξω απ' τη Μυτιλήνη, με το σπίτι πλάι στη θάλασσα, τα δέντρα, τα νερά. Τους κήπους με τα λουλούδια. Αρχή της εφηβείας» σημειώνει σε ένα άλλο σημείο της συνέντευξής του ο Θεοδωράκης.

31. Χώρος πολιτικής εξορίας. Στο νησί της Μακρονήσου ο Θεοδωράκης έμεινε κρατούμενος την περίοδο 1948-1949.

Κείμενο 2

1. Ο Θεοδωράκης αναφέρει στην τελευταία απάντηση της συνέντευξής του:
«Είναι έγκλημα η σκληρότητα στα παιδικά χρόνια. Το παιδί δεν έχει ακόμα «δέρμα» για να προφυλαχτεί και η ψυχή του μπορεί να πληγωθεί και να ματώσει ανεπανόρθωτα ακόμα και με μια ασήμαντη γρατσουνιά. Ένα φύσημα...».
 Πώς αντιλαμβάνεστε το περιεχόμενο των λόγων του; Αποτυπώνουν μια πραγματικότητα που ισχύει στην εποχή μας; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, οφείλουμε να φροντίζουμε και να προστατεύουμε τα παιδιά;
2. Ο Σκαμπαρδώνης και ο Θεοδωράκης αναφέρονται στους φίλους της παιδικής τους ηλικίας. Σε ένα κείμενο που θα έχει τη μορφή άρθρου και έκταση 200 περίπου λέξεις, να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους η φιλία αποτελεί σημαντικό στοιχείο στη ζωή των νέων ανθρώπων.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά των κειμένων

Κείμενο 1

1. Το κείμενο του Γ. Σκαμπαρδώνη είναι μια αυτοβιογραφική αφήγηση. Με ποιες γλωσσικές επιλογές (π.χ. ρηματικά πρόσωπα) και με ποιους αφηγηματικούς τρόπους (π.χ. φωνές που ακούγονται στην αφήγηση, σχόλια) μπορείτε να επιβεβαιώσετε την άποψη αυτή;
2. Ποιους ανθρώπους της ζωής του αναφέρει ο Σκαμπαρδώνης; Η αναφορά τους πώς συνδέεται με το κειμενικό είδος και το περιεχόμενο του αποσπάσματος;

Κείμενο 2

1. Το κείμενο είναι συνέντευξη. Με ποια δομικά και γλωσσικά στοιχεία μπορείτε να τεκμηριώσετε αυτή τη διαπίστωση;
2. Στο τελευταίο ερώτημα (Πώς θα εξηγούσατε την παιδική ηλικία του κάθε ανθρώπου ως ένα «κλειστό σύστημα ζωής»:), ο Θεοδωράκης απαντά χρησιμοποιώντας έντονο μεταφορικό λόγο.
 - α. Εντοπίστε τα χωρία στα οποία υπάρχει συνυποδήλωση.
 - β. Κατά τη γνώμη σας, ο συνυποδηλωτικός (μεταφορικός) λόγος επηρεάζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και τη σαφήνεια των απόψεων του συνεντευξιαζόμενου; Αν ναι, με ποιον τρόπο;
2. Ο Σκαμπαρδώνης αναφέρει για τη μητέρα του:
«Η μάνα μου, αν και μπακάλισσα λόγω καταστάσεων, ήταν μία γυναίκα πανέξυπνη, που λάτρευε τη λογοτεχνία. Ήξερε απέξω όλο τον Όμηρο στη μετάφραση του Εφταλιώτη και πολλά κείμενα ποιητών, του Ζαλοκώστα, του Πορφύρα, του Πολέμη, του Καρυωτάκη και άλλων. Διάβαζε δύο εφημερίδες τη μέρα, τη Μακεδονία και τον Ελληνικό Βορρά, αδιαλείπτως – η μόνη που με καταλάβαινε».
 Μελετήστε το ύφος που χρησιμοποιείται στο απόσπασμα και προσπαθήστε να αναδείξετε το βασικό συναίσθημα του συγγραφέα για τη μητέρα του.

Δραστηριότητα δημιουργικής έκφρασης

Υποθέστε ότι η μητέρα του Σκαμπαρδώνη καταγράφει στο προσωπικό της ημερολόγιο

- α. τις σκέψεις της σχετικά με την αγάπη του γιου της για τα βιβλία και τη ζωγραφική,
- β. τους τρόπους με τους οποίους θα μπορέσει να υποστηρίξει, υλικά και ηθικά, τις επιθυμίες και τις κλίσεις του γιου της.

Το κείμενο, που θα συνθέσετε, να περιλαμβάνει με τρόπο λειτουργικό, τη φράση του κειμένου 1 «(Ήταν) Είναι μια εποχή ασυναίσθητης, φτωχής ευτυχίας».

Ας αναρωτηθούμε...

Αφού ολοκληρώσατε τη μελέτη των κειμένων και την επεξεργασία των δραστηριοτήτων της ενότητας, απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις, σημειώνοντας ✓ στα σωστά κελιά του πίνακα.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	Καθόλου	Μέτρια	Καλά	Πολύ καλά	Άριστα
Συμμετείχα κατά τη διάρκεια του μαθήματος;					
Διατύπωσα τις απορίες μου;					
Κατανόησα το περιεχόμενο των κειμένων;					
Μπόρεσα να συσχετίσω τις γνώσεις μου για τη θεωρία της Νεοελληνικής Γλώσσας με το κείμενο;					
Στις ατομικές εργασίες δούλεψα ολοκληρωμένα;					
Ανέπτυξα πρωτοβουλίες στις ομαδικές εργασίες;					

Τι πρέπει να βελτιώσω σε σχέση με τη μελέτη μου ή/και τη συμβολή μου στο μάθημα;

3^η ενότητα

Εμείς και η γλώσσα

Σε αυτή την ενότητα:

1. Θα αναγνωρίσουμε την ύπαρξη γεωγραφικών και κοινωνικών ποικιλιών της ελληνικής γλώσσας, όπως αυτές αναδεικνύονται στα κείμενα.
2. Θα μιλήσουμε για τη γλώσσα των εφήβων και τον τρόπο κατασκευής της ταυτότητάς τους μέσω αυτής.
3. Θα καταγράψουμε τη στάση των μεγαλύτερων και της κοινωνίας απέναντι στη γλώσσα των νέων.
4. Θα ανιχνεύσουμε ποικίλες ξένες λέξεις και νεολογισμούς στη σύγχρονη γλωσσική επικοινωνία κατανοώντας τη σημασία της εξέλιξης της γλώσσας.
5. Θα συμμετέχουμε σε ποικίλες δημιουργικές δραστηριότητες αξιοποίησης της γλώσσας στην ψηφιακή εποχή.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: νεανική ιδιόλεκτος, γλωσσική αλλαγή, γλωσσική επικοινωνία, γλωσσικές επιρροές, ψηφιακός λόγος

3.1 Η γλωσσική μας αυτοβιογραφία

Κείμενο - αφόρμηση

Το απόσπασμα προέρχεται από την τηλεοπτική σειρά «Οι τρεις χάριτες», μια από τις πρώτες σειρές της ελληνικής ιδιωτικής τηλεόρασης. Προβλήθηκε κατά τη διάρκεια τριών τηλεοπτικών σεζόν (1989-1991) στον τηλεοπτικό σταθμό Mega Channel. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η Ειρήνη και η Όλγα χρησιμοποιούν τη «γλώσσα των νέων», θέλοντας να επικοινωνήσουν με τον φίλο της αδερφής τους, της Μαρίας.

YouTube® –
Οι τρεις χάριτες

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Πώς παράγεται, κατά τη γνώμη σου, το κωμικό αποτέλεσμα στο κείμενο;
2. «Γιατί αλλοδαπός είναι; Νεότερος είναι»: Ποια στάση απέναντι στη γλώσσα των νέων εκφράζεται στη φράση αυτή της Μαρίας; Ποια είναι η δική σου γνώμη για τη στάση αυτή;

Κείμενο Ιο

Ερωτόκριτος

Ο Ερωτόκριτος είναι ένα έμμετρο μυθιστόρημα που γράφτηκε στην κρητική διάλεκτο από τον Βιτσέντζο Κορνάρο στις αρχές του 17ου αιώνα. Κεντρικό θέμα του είναι ο έρωτας ανάμεσα σε δύο νέους, τον Ερωτόκριτο, γιο του συμβούλου του βασιλιά της Αθήνας Ηρακλή, και της βασιλοπούλας Αρετούσας. Στο απόσπασμα ο Ερωτόκριτος αποχαιρετά την Αρετούσα, πριν φύγει για την εξορία που τον έστειλε ο πατέρας της για να εμποδίσει τον έρωτά τους.

Τ' άκουσες Αρετούσα μου τα θλιβερά μαντάτα
Ο κύρης σου μ' εξόρισε στις ξενιτιάς τη στράτα

Τέσσερις μέρες μοναχά μου 'δωκε ν' ανιμένω
Κι ύστερα να ξενιτευτώ πολύ μακριά να πηαίνω

Και πώς θα σ' αποχωριστώ και πώς θα σου μακρύνω
Και πώς να ζήσω δίχως σου τον χώρισμόν εκείνο

Κατέχω το κι ο κύρης σου γρήγορα σε παντρεύει
Ρηγόπουλο αφεντόπουλο σαν είσαι εσύ γυρεύει

Και δεν μπορείς ν' αντισταθείς σα δέλουν οι γονείς σου
Νικούν τηνη τη γνώμη σου κι αλλάσσει η όρεξή σου

Μια χάρη αφέντρα σου ζητώ κι εκείνη δέλω μόνο
Και μετά 'κείνη ολόχαρος τη ζήση μου τελειώνω

Την ώρα π' αρραβωνιστείς να βαριαναστενάξεις
Κι ότε σα νύφη στολιστείς, σα παντρεμένη αλλάξεις

Ν' αναδακρώσεις και να πεις «Ρωτόκριτε καημένε
Τα σου 'ταξα ελησμόνησα, τό 'θελες πλιο δέν ένα»

Και κάθε μήνα μια φορά μέσα στην κάμαρά σου
Λόγιαζε τά 'παθα για σε, να με πονεί η καρδιά σου

Και πιάσε και τη ζωγραφιά που 'βρες στ' αρμάρι μέσα
Και τα τραγούδια πού 'λεγα όπου πολύ σ' αρέσα

Κι ας τάξω ο κακορίζικος πως δε σ' είδα ποτέ μου,
Μα ένα κεράκι αφτούμενο εκράτου κι έσθησέ μου

Ας τάξω πως επιάστηκα 'πό μιας γυναίκας τρίχα
Έσπασε η τρίχα κι έχασα εις τον κόσμο ό,τι κι αν είχα

Κάλλια 'χω εσέ με θάνατο, παρ' άλλη με ζωή μου
Γιά σένα εγεννήθηκε στον κόσμο το κορμί μου

Κορνάρος, Β. (1990). *Ερωτόκριτος*. Αθήνα: Ερμής.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Το κείμενο του Ερωτόκριτου γράφτηκε περίπου 4 αιώνες πριν στην κρητική διάλεκτο¹. Υπάρχουν στη γλώσσα του στοιχεία (λέξεις, συντακτικά σχήματα κτλ.) που σε δυσκολεύουν στην κατανόησή του; Εντόπισέ τα και προσπάθησε να τα αποδώσεις στα Νέα Ελληνικά.
2. Να εντοπίσεις στο κείμενο στοιχεία προφορικότητας που αποδεικνύουν τον διαλογικό χαρακτήρα του.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Αποσπάσματα του «Ερωτόκριτου» έχουν μελοποιηθεί και τραγουδιούνται ακόμα και σήμερα με μεγάλη απήχηση ειδικά στη νέα γενιά. Πού οφείλεται, κατά τη γνώμη σου, η διαχρονικότητα του έργου;
2. «Τ' άκουσες Αρετούσα μου τα θλιβερά μαντάτα // Ο κύρης σου μ' εξόρισε στις ξενιτιάς τη στράτα»: Ακολουθώντας τη μετρική του ποιητικού κειμένου (ομοιοκαταληξία – 15σύλλαβος στίχος) γράψε μια μαντινάδα² για ένα θέμα που σε ενδιαφέρει. Χρησιμοποίησε το γλωσσικό ιδίωμα³ που σου είναι περισσότερο οικείο και το ύφος που ταιριάζει στο θέμα σου.

Κείμενο 2ο

ΤΟ ΒΗΜΑ, Πώς μιλάνε οι νέοι σήμερα

Δείτε το βίντεο με τίτλο «Πώς μιλάνε οι νέοι σήμερα», με μαθητές και μαθήτριες από σχολεία της περιφέρειας που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «ΤΟ ΒΗΜΑ: Μαθητικές εφημερίδες».

YouTube® –
Πώς μιλάνε οι νέοι
σήμερα

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Οι μαθητές και οι μαθήτριες του 1ου Γυμνασίου Γυθείου επιχειρούν να περιγράψουν το φαινόμενο της γλώσσας των νέων. Ποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της επισημαίνουν; Πώς συνδέονται, κατά τη γνώμη σου, τα χαρακτηριστικά αυτά με τις ιδιαιτερότητες της νεότητας;
2. Στη συζήτηση των μαθητών και των μαθητριών του 1ου ΓΕΛ Τρικάλων παρουσιάζονται δύο διαφορετικές στάσεις απέναντι στη γλώσσα των νέων. Ποιες είναι αυτές; Πώς τις αξιολογείς εσύ;
3. Με ποιον τρόπο αντιμετωπίζουν οι μαθητές και μαθήτριες του 1ου ΓΕΛ Χανίων τη «γλώσσα του σχολείου»; Συμφωνείς με τις διαπιστώσεις τους;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Σε ποιες περιστάσεις επικοινωνίας χρησιμοποιείται η γλώσσα των νέων στον διάλογο των μαθητών του 3ου Πειραματικού Λυκείου Κομοτηνής; Σε ποιες άλλες περιστάσεις, κρίνοντας από τις προσωπικές σου εμπειρίες, οι νέοι καταφεύγουν στη χρήση της;
2. Στο βίντεο από το κοινωνικό δίκτυο TikTok να κατατάξεις τις συνεντεύξεις των φοιτητών και των φοιτητριών από αυτή στην οποία ο λόγος αποκλίνει περισσότερο από τον κοινό γλωσσικό κώδικα σε αυτή που αποκλίνει λιγότερο. Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με αναφορές σε συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές των ομιλητών.

YouTube® –
Συνεντεύξεις
φοιτητών/ -τριών

Κείμενο 3ο

Άννα Φραγκουδάκη, Γλώσσα του σπιτιού και γλώσσα του σχολείου

Η Άννα Φραγκουδάκη είναι Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το απόσπασμα προέρχεται από την επιμορφωτική σειρά για τη διδασκαλία της γλώσσας, «Κλειδιά και αντικλειδιά», του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Κόντευαν οι γιορτές των Χριστουγέννων και είχε ανησυχήσει η δασκάλα της πρώτης δημοτικού ενός από τα μεγάλα δημόσια δημοτικά στην πόλη των Ιωαννίνων, που ο Βασίλης Π. είχε σταματήσει τελείως να μιλάει και ό,τι και να έκανε δεν του έβγαζε λέξη.

Με τον καιρό ανακαλύφθηκε το αίτιο της σιωπής του μικρού Βασίλη. Ένα σχεδόν μήνα νωρίτερα είχε πέσει χιόνι στην πόλη, τα παιδιά είχαν βγει στην αυλή να παίξουν και στη συνέχεια, στο μάθημα της προφορικής έκφρασης, είχε ζητήσει η δασκάλα να αφηγηθούν το παιχνίδι με τα χιόνια.

Ο Βασιλάκης ήταν, όπως και όλα τα παιδιά στην τάξη μετά το χιονοπόλεμο, ενθουσιασμένος και σήκωνε με θέρμη ψηλά το χέρι του να περιγράψει τι έγινε στη χιονισμένη αυλή. Όταν η δασκάλα τού έδωσε το λόγο, άρχισε να αφηγείται και κάποια στιγμή είπε: «...τότε εγώ σμποδεύτηκα και έπεσα με τα μούτρα στο χιόνι και ύστερα...». «Τι έκανες, είπες;», τον διέκοψε η δασκάλα. «Σμποδεύτηκα», επανέλαβε με έμφαση ο Βασιλάκης έτοιμος να συνεχίσει. «Τι λέξη είναι αυτή, παιδί μου, μίλα σωστά», διόρθωσε η δασκάλα. «Σμποδεύτηκα», ξαναείπε, σιγά όμως αυτή τη φορά και δειλά και με το κεφαλάκι του κατεβασμένο, ο Βασίλης. «Τι θα πει αυτό;», επέμεινε η δασκάλα, «πες το σωστά».

Ε, λοιπόν ο Βασίλης έκανε καιρό να ξαναμιλήσει στην τάξη.

Φραγκουδάκη, Α. (2007). *Γλώσσα του σπιτιού και γλώσσα του σχολείου*. Αθήνα: ΕΚΠΑ.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου γεννά η ιστορία αυτή; Έχεις παρόμοιες προσωπικές εμπειρίες από τη σχολική σου ζωή;
2. Στο κείμενο παρατηρείται μια μετακίνηση στον χρόνο. Ποια είναι αυτή και γιατί, κατά τη γνώμη σου, συμβαίνει;
3. Πώς εξηγείς την ύπαρξη διαλογικών τμημάτων λόγου στην αφήγηση της ιστορίας αυτής;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Πώς κρίνεις τη στάση της δασκάλας απέναντι στον μικρό Βασίλη;
2. Το ακόλουθο αφήγημα του Κώστα Μπαρμπάτση είναι γραμμένο στο ιδίωμα της Ηπείρου, όπως ακριβώς και η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο μικρός Βασίλης. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, ο συγγραφέας επέλεξε την ντοπιολαλιά, όχι μόνο στα διαλογικά μέρη, αλλά και στην κύρια αφήγηση; Πόσο δυσκολεύει τον αναγνώστη η χρήση της;

Εγώ πάντως ένα πράμα ξέρω. Δεν έπρεπε να τα δώσουμε τα γίδια. Μου μπήκε ο διάλογος μέσα, έφαγα τα λυσσακά μου να θρω δλεια στα ζωτερικά. Τι τα 'δελα 'γώ τα 'ζωτερικά, μου λες; Σάμπως και δε τα 'ξερα; Μωρέ, μια χαρά με δασκάλευε ο μπάρμπας που 'χε το κοπάδι σν αποτέρα πλαγιά, αλλά πού μυαλό εγώ. Σαν ανταμώναμε, θυμάμαι, στ' αγνάντιο και καθόμασταν σε καμιά ραχούλα, «Το νου σου, Πανό» μου 'λεγε. «Μη τυχόν και κουνήσεις απ' δω που 'σαι. Παρ' το χαμπάρι, εδώ 'ναι το ριζικό σου. Δεν είσαι συ παιδί ανθρώπων. Εσένα ο λόγγος σε γέννησε, μα δε το ξέρεις. Εδώ είναι ο τόπος σου», έλεγε και ξανάλεγε κι άδικο δεν είχε. Γιατί μπορεί να μην είχε πάει ούτε μια μέρα σκολειό, αλλά μια χαρά τα 'βανε στη σειρά. Ανώτερα κι από γραμματιζόμενους τα 'βανε. Κι άλλα πολλά μου 'λεε αυτός. 'Ότι φύτρωσα τάχα μέσα στις σχνάρες⁴ και στις κουμαριές. Και σαν παραπονιόμνα ότι μ' απaráτησαν εκεί πάνω οι γονέοι, να μη στεναχωράμει, έκρινε. «Γιατί ο λόγγος που σε ξεπέταξες τώρα θα σ' έχει πάντα από κοντά. Κι ούτε νηστικό ούτε μονάχο θα σ' αφήκει ποτές». Και για τον πατέρα έλεγε. 'Ότι δε μ' έχει έγνοια, όχι γιατί δε με θέλει, αλλά γιατί ξέρει ότι είμαι μαζί με το βνο. 'Ότι μ' είχε δώκει ο πατέρας στο βνο. Πώς τώρα μ' είχε δώκει στο βνο δε καταλάβαινα. Και τι είναι δηλαδή το βνο για να του δώσεις άνθρωπο; Τι να πω κι εγώ, δε ξέρω. Απ' τη μια αλλόκοτα μ' ακούονταν, αλλά σα τα σκέφτομαι, καλά λέω μ' ορμήνευε.

Κάτι τέτοια μουρμούραε κι η μάνα. Στα ριζά του βνου έλεγε ότι πρωτόδα φως κι ότι σα χρόνια, με κατέβασαν στο χωριό. Και σαν έπιασα τα εφτά, με πήρανε πάλε και με πήγανε στο ξεμόνιο, στην καλύψαμε που 'χαμε στο λόγγο. Βοήθαγα εκεί όσο μπόραγα, ώσου δέκα χρονώ έγνα 'γώ ο πρώτος τσοπάνος. Κι από κει και μετά μοναχός μου τα κράταα. Μια σταλιά λιανοπαίδια, κι ούλες οι έγνοιες στο κεφαλάκι μου ήτανε. Να πάω μπονόρα να τ' αρμέξω, να τα θγάλω για βοσκή, να τα σταθλίσω, ούλα πάνω μου. Άμα αρρώσταινε κανένα, να δεις αναδοσά. Μάτι δεν έκλεινα ώσου να αναλάβει, Ε, από τότες και μετά δε ματαπήγα στο χωριό. Και πώς αλλιώς; Τα ζώα δεν είναι παίξε γέλασε, σε θέλνε απίκο, δε γίνεται να τ' αφήνεις και να φεύγεις πέρα.

Και μοναξιά ένιωθα και χλίψη, αλλά μια με τα σκαλίσματα, μια με κάνα τραγουδάκι, την έβριχνα 'γώ την άκρη. Είχα και τον τράγο τον Τσιούρο για παρεούλα και μια χαρά ήμνα. Απ' τον ξύπνιο ως τον ύπνο όλο σιμά μου κοτσοπήδαγε αυτό. 'Όπου και να πάαινα, από πίσω ερχότανε. Και σαν έγλεπε ότι δυσκολεύομνα με το σαλάισμα⁵, έβγαινε απ' το κοπάδι να συνδράμει. Τι να σου πω, ωρέ, ξάδερφε, τέτοιο ζωντανό δε ματαπέρασε απ' τα χέρια μου. Άνθρωπος μιλάμε, άνθρωπος κανονικός. Αλλά τι τα δες, πήγε και το 'δωκε.

Τέλος πάντων. Πάλε καλά να λες που μας μείνανε τα βλαχόσκυλα. Κι είναι καλά σκυλιά, όχι τίποτα του σωρού. Από τόσα για κταβάκια τα 'χα δίπλα μου. Κάθε πρωί θυμάμαι ξύπναγα απ' τις γαβγιές και σα ξεμύττα απ' την καλύβα, έρχονταν καταπάνω μου. Κάθε βίλα το ίδιο πράμα. Λες κι είχανε χρόνους να με ιδούν έκαναν κι άμα δε τ' ακούμπασα, δεν έλεγαν να ξεμακρύνουν. Εκείο το τρανότερο, η μάνα, είναι μαντρόσκυλο. Άγριο ζώο και φύλακας καλός. Γεροδεμένο, γκριζωπό σα λύκος, με κάτι ποδάρια κάτασπρα κι η ουρά πάντα ορθή. Το θυμούμαι σα τώρα να κάδεται όξω και δε σφύριζα 'γώ, δε σταμάταγε ντιπ. Τ' άλλο, το ψειμαδάκι⁶, τ' άφηκα μικρό, αλλά τώρα θα 'χει τρανέπει κι αυτό. Σγαντζάρικο⁷ κι ούλου στο παιχνίδι και στη διαολιά το 'χε το νου. Αλλά ξύπνιο ζώο κι αυτό, τετραπέρατο. Μέσα σ' ένα δυο μήνες ανώτερα κι απ' τη μάνα του την έμαδε τη δλεια.

Απ' τη μια λέω να μη τα μελετάω, γιατί στενοχωρούμαι και με πονεί το στομάχι, αλλά απ' την άλλη καλό λέω πως μου κάμει. Σα ν' αλαφρώνω μια σταλιά μου φαίνεται. Τώρα ποιο το καλύτερο, να τα λέει ή να τα χώνει κανείς, μη ρωτάς. Σάματις ξέρω κι εγώ...

Κείμενο 4ο

**Μάρνυ Παπαματθαίου,
«Τσιλάροντας» με την αργκό των νέων**

Η Μάρνυ Παπαματθαίου είναι δημοσιογράφος. Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 20 Δεκεμβρίου 2022. Γράφτηκε με αφορμή τη συζήτηση μαθητών του 1ου Γυμνασίου Γυθείου με τον γλωσσολόγο και ακαδημαϊκό Χριστόφορο Χαραλαμπάκη.

«Το ύφος στη γλώσσα μας είναι το υφαντό της» λέει ο ομότιμος καθηγητής Γλωσσολογίας και μέλος της Ακαδημίας Αθηνών κ. Χριστόφορος Χαραλαμπάκης. «Την ομιλία μας πρέπει, όπως το υφαντό, να την υφαίνουμε καθώς το ύφος είναι η υφαντική τέχνη της σκέψης».

Το γλωσσάρι

μπρο, μπροκολόκο, μπρόσκι... αδελφέ

κριντζ... κάτι άβολο

σλατίνα... οπαδός κάποιου

τσιλάρε... ηρέμισε

λάρωσε... χαλάρωσε

τιπ... τίποτα γκούγκλε... το google

φασαίοι οι νέοι που ακούν χίπικη μουσική

γυπαστός ο γόης σιπάρω... βρίσκω ποιο κορίτσι σου ταιριάζει

Έξι ζευγάρια μάτια τον κοιτάζουν με σεβασμό, με τις σκέψεις να στριφογυρίζουν στα νεανικά κεφάλια τους. Πώς πρέπει να απαντήσουν μετά από αυτό στην ερώτηση; Ποια ερώτηση; Την κεντρική ερώτηση. Εκείνη που τους έφερε όλους μαζί στην «ηλεκτρονική αίδουσα» του ραντεβού μας και τους κάθισε αντικρουστά: Τι γλώσσα μιλούν οι νέοι σήμερα; Γιατί δεν την καταλαβαίνουμε; Είναι τόσο απαραίτητος αυτός ο παραμορφωτικός γλωσσικός «καδρέφτης» της νέας γενιάς και τι συναισθήματα καθρεφτίζει μέσα του;

Ο 14χρονος Θοδωρής Ντερβάκος σκέφτεται ότι οι μυστικές γλώσσες ήταν πάντα ένα φαινόμενο επαναστατικό. Όπως οι ίδιες οι γλώσσες, είναι ένα φαινόμενο λυτρωτικό. Τι πειράζει λοιπόν αν οι υπόλοιποι γύρω τους δεν καταλαβαίνουν σχεδόν τίποτα όταν μιλάει με τους φίλους του; Άλλωστε, στη «μυστική γλώσσα» των νέων η βασική προϋπόθεση είναι ακριβώς αυτό: να μην τους καταλαβαίνουν. Σαν να είναι οι μικροί ... κατάσκοποι της καθημερινότητας. Η Μιχαέλα Αχμέντοβα απαντάει γρήγορα και ξεκάθαρα: «Η γλώσσα που χρησιμοποιούμε είναι μια γλώσσα ανέμελη».

«Αυτό που προκύπτει με σιγουριά όταν κάποιος προσεγγίζει τη γλώσσα των νέων είναι ότι πράγματι το μέσο είναι το μήνυμα» λέει η φιλόλογος Παρασκευή Τραγάκη. «Το κινητό και τα Social media με τα οποία επικοινωνούν σήμερα οι νέοι διαμορφώνουν σε μεγάλο ποσοστό τον γλωσσικό τους κώδικα. Συνομογρα-

φίες, τα λεγόμενα greeklish, η χρήση συμβόλων και ο συνδυασμός αγγλικών λέξεων με ελληνικές καταλήξεις κυριαρχούν στην επικοινωνία μεταξύ τους. Ακόμη και τα περίφημα greeklish όμως τελικά έχουν ξεπεραστεί και τη θέση τους παίρνει μια πιο πολυτροπική μέθοδος επικοινωνίας που μπλέκει όχι μόνο γλωσσικά σύμβολα αλλά και σύμβολα από άλλους κώδικες, όπως ο μαθηματικός κώδικας, η γλώσσα της πληροφορικής κ.ά.» συνεχίζει η κυρία Τραγάκη. «Το ερώτημα βέβαια είναι αν τα παραπάνω αποτελούν έκφραση και δημιουργικότητα ή αλλοίωση της γλώσσας μας, και αυτό μένει να απαντηθεί» συνεχίζει χαρακτηριστικά.

«Όταν μιλάμε δε σκεφτόμαστε πραγματικά τις λέξεις που χρησιμοποιούμε, τις λέμε υποσυνείδητα» συνεχίζει την κουβέντα μας η Μιχαέλα. «Αν όμως όλες αυτές οι λέξεις που χρησιμοποιείτε κάποτε ξεχαστούν, καθώς είναι πιθανό να μην περάσουν στην επόμενη γενιά, ποια λέξη θα θέλατε να κρατήσετε;» μοιάζει η πρώτη φυσική ερώτηση προς τα παιδιά. «Τη λέξη «τσιλάρω»» λένε η Μαρία Δημητρουλάκου μαζί με τη Μιχαέλα. «Είναι μια λέξη με θετική χροιά». Και εδώ προκύπτει ένα πρώτο συμπέρασμα: Στην αργκό των νέων σήμερα σπάνια θα βρεις λέξεις με πραγματικά θετική χροιά. Αν και εδώ ο Θεοδωρής παρεμβαίνει και θυμίζει δύο από τις «δικές τους» λέξεις: «μπρο» (αδελφέ) και «γυπαετός» (γός), με τη δεύτερη να δανειζεται σημασία από την ελληνική γλώσσα και μόνο. Σπάνιο, αλλά τελικά, υπαρκτό.

Είπαν...

Γιώργος Μικρός (καθηγητής Υπολογιστικής και Ποσοτικής Γλωσσολογίας)

«Η μη αλλαγή είναι... θάνατος»

«Η κακή ορθογραφία, η ανακρίβεια, καθώς και η ανεπάρκεια της έκφρασης στη γραφή, η άγνοια των απλούστερων κανόνων στίξης ... δεν είναι καθόλου σπάνια μεταξύ των νεαρών ανδρών, οι οποίοι για όλα τα υπόλοιπα ακαδημαϊκά θέματα είναι καλά προετοιμασμένοι για πανεπιστημιακές σπουδές». Αυτό έγραφε το 1871 ο Charles Eliot, πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Harvard, παρατηρώντας τη γλώσσα των νέων φοιτητών του διάσημου αμερικανικού πανεπιστημίου και περιγράφοντας απογοητευμένος τις γλωσσικές ικανότητες των φοιτητών του. Γιατί όμως αυτή η κουλτούρα παραπόνων για τη γλώσσα των νέων παραμένει και επαναλαμβάνεται σταθερά σε κάθε γενιά; Ένα κρίσιμο σημείο σε αυτή την αποτίμηση είναι η αντίληψη της γλωσσικής αλλαγής από τη γλωσσική κοινότητα. Η γλωσσική αλλαγή είναι ένα από τα πιο δεμελιώδη χαρακτηριστικά των ανθρώπινων γλωσσών. Για την ακρίβεια είναι ένας από τους σημαντικότερους δείκτες «υγείας» ενός γλωσσικού συστήματος, καθώς όταν ένας γλωσσικός κώδικας σταματάει να αλλάζει, γνωρίζουμε ότι πλέον πλησιάζει ο γλωσσικός του «θάνατος», δηλαδή η εξαφάνισή του.

Για τους νέους, η καινοτομία στη γλώσσα είναι πράξη κοινωνικής ταυτότητας και ταυτόχρονα ατομικός προσδιορισμός. Και φυσικά, η διαφορετικότητα και η αποστασιοποίηση από την εκάστοτε γλωσσική νόρμα γίνονται αντιληπτές από τους μεγαλύτερους σε ηλικία ως παραφθορά και κατάπτωση. Και επειδή ο κύκλος αυτός επαναλαμβάνεται από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα, αν ακούσετε το παιδί σας ή το εγγονάκι σας να λέει λέξεις που δεν τις καταλαβαίνετε, μην πανικοβληθείτε! Εκείνη τη στιγμή γίνεστε μάρτυρας μιας ζωντανής διαδικασίας αναμόρφωσης και μετεξέλιξης του γλωσσικού συστήματος. Είναι η ίδια διαδικασία που μετέτρεψε τη γλώσσα του Αριστοτέλη και του Πλάτωνα στη γλώσσα του Σεφέρη και του Ελύτη.

Γιώργος Ξυδόπουλος (καθηγητής Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών)

«Οι νέοι είναι φορέας ανανέωσης»

Οι νέοι άνθρωποι σήμερα, λένε, «πάσχουν από λεξιπενία» ή «δε διαθέτουν γλωσσικό αισθητήριο» στη μητρική τους γλώσσα και πολλοί γονείς, εκπαιδευτικοί κτλ. ανησυχούν για τα επακόλουθα στη γλωσσική

διαμόρφωση και την περαιτέρω ακαδημαϊκή πορεία των παιδιών τους. Άλλοι συχνά ενοχοποιούν τους νέους για τη «γλωσσική παρακμή των ελληνικών» λόγω του «άκομφου και ακατανόητου» λεξιλογίου τους αλλά και του ότι γράφουν με γκρίκλις και όχι με την καθιερωμένη ελληνική ορθογραφία. Στην πραγματικότητα, οι νέοι άνθρωποι σήμερα χρησιμοποιούν τη γλώσσα ανάλογα με εμάς στην ηλικία τους. Χάρη στη νεότητα τους υιοθετούν με ευκολία και ταχύτητα κάθε νέα γλωσσική έκφραση και επικοινωνούν μεταξύ τους με ιδιαίτερο τρόπο κι έτσι δεν τους καταλαβαίνουν οι μεγαλύτεροι, ιδίως οι γονείς τους· άλλωστε ως έφηβοι, βρίσκονται σε συνεχή (ιδεολογική) σύγκρουση και αντιπαράθεση μαζί τους. Η διαφορά από τη δική μας εφηβική εποχή είναι ότι το είδος, το πλήθος και η ταχύτητα των ερεθισμάτων έχουν αυξηθεί ραγδαία σε έναν απέραντο ψηφιακό κόσμο που δεν υπήρχε τότε. Συνεπώς, το νεανικό λεξιλόγιο εμπλουτίζεται με πληθώρα νέων γλωσσικών εκφράσεων, κυρίως αγγλικής προέλευσης, μέσω της μουσικής, της μόδας, του gaming⁸, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, του ίντερνετ, του YouTube[®] κτλ. Αντίθετα με ό,τι πιστεύουμε και παρά τις ανησυχίες μας, οι νέοι άνθρωποι αποτελούν φορέα εμπλουτισμού και ανανέωσης του λεξικού αποθέματος της γλώσσας μας. Οφείλουμε να τους σεβαστούμε ως ισότιμους χρήστες της γλώσσας. Το σχολείο οφείλει να εντάξει στο γλωσσικό μάθημα τον αστεϊρευτο πλούτο της γλώσσας τους δίπλα στα λογοτεχνικά κείμενα και τις υπόλοιπες γλωσσικές χρήσεις.

Παπαματθαίου, Μ. (2002). «“Τσιλάροντας” με την αργκό των νέων». Εφημ. *Το Βήμα*.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σου, ο σκοπός για τον οποίο γράφτηκε το κείμενο; Σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται;
2. Στο κείμενο γίνονται εκτεταμένες αναφορές απόψεων τρίτων προσώπων και μάλιστα σε ευθύ λόγο και σε εισαγωγικά. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, η συντάκτρια έκανε αυτή την επιλογή;
3. Ποια είναι η λειτουργία της εικόνας που συνοδεύει το κείμενο;
4. Στόχος του τίτλου ενός δημοσιογραφικού κειμένου είναι η πληροφόρηση των αναγνωστών και η προσέλκυση της προσοχής τους. Πιστεύεις πως ο τίτλος αυτού του άρθρου επιτυγχάνει τους στόχους αυτούς;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

Ο καθηγητής γλωσσολογίας Γιώργος Μικρός αναφέρεται σε μια «κουλτούρα παραπόνων» που έχει αναπτυχθεί απέναντι στον τρόπο έκφρασης της νέας γενιάς. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τη συγκεκριμένη κουλτούρα; Να καταθέσεις τεκμηριωμένα τις προσωπικές σου απόψεις σε ένα κείμενο (350 έως 400 λέξεις), που αναρτάς στην ιστοσελίδα του σχολείου σου. Στο κείμενό σου να αξιοποιήσεις κριτικά έννοιες και πληροφορίες από τα Κείμενα 2 και 4.

3.2 Συνομιλούμε και γράφουμε στην ψηφιακή εποχή

Κείμενο - αφόρμηση

Καθημερινή Φυσική
Μια σύντομη ιστορία της γραφήςYouTube® -
Μια σύντομη ιστορία
της γραφής

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Σε ποιο κοινό, κατά τη γνώμη σου, απευθύνεται το βίντεο και με ποιο σκοπό; Πώς υπηρετούν οι σημειωτικοί τρόποι⁹ (γλώσσα - σχέδια) τον σκοπό αυτό;
2. Για να διευκολύνεις την παρακολούθηση του βίντεο, αποφασίζεις να τοποθετήσεις μια λεζάντα στην αρχή καθεμιάς από τις νοηματικές του ενότητες (προσδιόρισε τον χρόνο στον οποίο θα τοποθετηθεί) η οποία αναδεικνύει το θέμα της.

Κείμενο Ιο

Γιώργος Ναθαναήλ,
Ο ψυχαναγκαστικός¹⁰ πρωτογονισμός των εποχί

Ο Γιώργος Ναθαναήλ είναι σύμβουλος επιχειρήσεων. Αρθρογραφεί σχετικά με τεχνολογικά ζητήματα. Το κείμενο δημοσιεύτηκε στις 4 Απριλίου 2023 στο ηλεκτρονικό περιοδικό «The Book's Journal».

[§1] Μαμά ... γερνάω! Μπορεί να μην καταλάβεις τα περισσότερα, αλλά εγώ θέλω να τα πω. Για τόσες δεκαετίες προσαρμόστηκα καλά στις τεχνολογικές αλλαγές. Γνώρισα, καλωσόρισα εύκαμπτες δισκέτες, λιγότερο εύκαμπτες δισκέτες, σκληρούς δίσκους, SSD¹¹, το σωτήριο cloud. Οι υπολογιστές, ολόκληρες φάρμες τεράτων για το Ίντερνετ, λεπτοί σαν τσιγαρόχαρτο στα γόνατά μας, έχουν διανύσει έτη φωτός από τότε που τους ταίζαμε διάτρητες κάρτες, τη μόνη γλώσσα που καταλάβαιναν. Μεγάλη πρόοδος, και αντίστοιχα λιγότερη ταλαιπωρία στη σχέση με τη μηχανή. Φτάσαμε να της μιλάμε, να γράφει εκθέσεις για λογαριασμό μας. Αρχίσαμε να αναφερόμαστε στη «διεπαφή¹²» με τον χρήστη (αυτά έχουν οι σχέσεις), μετά για εμπειρία χρήστη. Και εμπειρία χωρίς συναίσθημα δε νοείται.

[§2] Συναίσθημα είχαν και οι ρομαντικές σου επιστολές που ανακάλυψα μικρός σε ένα συρτάρι, κρυμμένες κάτω από το νυφικό σου βέλο. Έφαγα την τιμωρία της αρκούδας γιατί έχωνα την μύτη μου εκεί που δεν έπρεπε, και ίσως γιατί δε θα ήθελες να μάθω για έναν πρώτο σου έρωτα. Ωστόσο πρόλαβα να τις δω. Πολλά θυμαστικά, υπογραμμίσεις, άτεχνα ζωγραφισμένα χείλη, αλλά κυρίως λόγια· λόγια φορτισμένα, πατημένα έντονα με το στυλό, καμία φορά με σθησίματα όταν κάτι δε σου έβγαине με την πρώτη. Όμως καταλάβαινα ότι έλεγες αυτά που ήθελες, εκείνα που ένιωδες. Θα τα κατάφερνες με τα emoji τού σήμερα;

[§3] Αμφιβάλλω. Μια κόκκινη καρδούλα είναι Love, αλλά μόνο στα μηνύματα. Το ξέρεις ότι στο Facebook, όπου σε βοηθώ για να παρακολουθείς τα εγγόνια σου, σημαίνει κάτι διαφορετικό; Και αν νιώσεις κάτι ακόμη πιο δυνατό τι θα έβαζες; Μεγαλύτερη καρδούλα έτοιμη να εκραγεί, ή τέσσερις παταγαμένες στη σειρά; Και αν το Love είναι κεραυνοβόλο, θα το συνόδευες με ένα αστροπελέκι ή μήπως φανεί κομμάτι απειλητικό; Θα σε γελάσω. Και ας γελάσω...

[§4] Αλλά πώς; Θα γελάσω με νόημα, θα κυλιστώ στο πάτωμα από τα γέλια μέχρι δακρύων, θα καταλάβω ότι πίσω από το αστείο κρύβεται ειρωνεία και θα προσπαθήσω να συνδέσω αυτό που νιώθω; Δυσκολεύομαι, το ομολογώ, και δε νομίζω ότι φταίει πως μεγάλωσα.

[§5] Φταίνε τάχα οι περιορισμοί του γραπτού λόγου, ο τρόπος που ανταλλάσσουμε μηνύματα, πάντα βιαστικά, χωρίς να προλαβαίνουμε να πούμε με αρκετά λόγια αυτό που δέλουμε; Φταίνε οι Αμερικάνοι (οι συνήθεις ύποπτοι) που μετέφεραν τις υπερβολές τους από τις χολιγουντιανές υπερπαραγωγές και την Wow! έκφραση στην ηλεκτρονική εμπειρία του χρήστη; Η αλήθεια είναι ότι, όποιοι τα καδιέρωσαν, θεωρούν ότι με τα emoji εμπλουτίζουν την εμπειρία του χρήστη, δίνοντάς του νέα εκφραστικά μέσα για να απεικονίζει τα συναισθήματά του. Μα αυτό το πετυχαίνουν μόνον οι καλοί καλλιτέχνες, όπως ο Γουόρχολ με τη σούπα της Κάμπελ. Για τους υπόλοιπους, θαρρώ πως με τις κονσέρβες του ραφιού την ευτελίζουν.

[§6] Μα, θα μου πεις, αν τα emoji δεν έκαναν καλά τη δουλειά για την οποία προορίστηκαν δε θα μαράζωναν, όπως τόσες άλλες «καινοτομίες»; Αν είναι υποδόρια εδιστικά όχι. Αν λάβεις ένα μήνυμα στολισμένο με emoji, δεν πρέπει να απαντήσεις κι εσύ στο ίδιο μήκος κύματος, στο ανάλογο πνεύμα; Ένα σκέτο κείμενο, χωρίς μπιχλιμπίδια, δε θα φανεί στην οδόνη του άλλου φτωχό και κατάξερο, σαν φυλλοβόλο το χειμώνα; Πόση προσπάθεια και σκέψη και συναίσθημα χρειάζεται ένα κείμενο προκειμένου να εκθρονίσει ένα emoji; Μάλλον ξέρω, όπως επίσης ξέρω πως ο αναμάρτητος πρώτος τον λίδον βαλέτω... Με πράξεις, όχι με ένα ακόμη emoji!

Ναθαναήλ, Γ. (2023). «Ο ψυχαναγκαστικός πρωτογονισμός των emoji». *The Book's Journal*.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ο συντάκτης απευθύνει το κείμενό του στη μητέρα του; Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου έκανε αυτή την επιλογή;
2. Στην §6 γίνεται ευρεία χρήση σχολιαστικών σημείων στίξης. Να τεκμηριώσεις την παρατήρηση αυτή, εξηγώντας τη λειτουργία τους σε κάθε περίπτωση.
3. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η λειτουργία της εικόνας που συνοδεύει το κείμενο;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η στάση του συντάκτη απέναντι στα εικονοσύμβολα (emoji); Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με αναφορές σε συγκεκριμένες απόψεις ή/ και γλωσσικές επιλογές.
2. Γράφεις ένα κείμενο (περίπου 200 λέξεις) που θα αναρτήσεις στο προσωπικό σου ιστολόγιο, στο οποίο εκφράζεις τις δικές σου απόψεις για τη χρήση των εικονοσυμβόλων (emoji) στην ψηφιακή επικοινωνία. Προσπάθησε να προσθέσεις στο κείμενο μια εικόνα που να εμπλουτίζει το περιεχόμενό του και όσα περισσότερα εικονοσύμβολα (emoji) μπορείς.

Κείμενο 2ο

Αγγελική Καρυστινού, *Μήπως τελικά τα audiobooks θα σώσουν τη λογοτεχνία;*

Η Αγγελική Καρυστινού είναι η ηθοποιός και σκηνοθέτης. Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο ηλεκτρονικό περιοδικό Bonary στις 16 Ιουνίου 2021.

[§1] Μέσα στην καραντίνα, λέγαμε πως θα διαβάσουμε όλα αυτά τα βιβλία που περιμένουν στα ράφια της βιβλιοθήκης μας. Τελικά, όμως, οι περισσότεροι παραδέχονται με θλίψη πως δεν κατάφεραν να ανοίξουν ούτε σελίδα. Είναι αλήθεια πως το ίντερνετ και τα social media μας απορροφούν πολύ χρόνο και ενέργεια. Πόσες φορές έχετε σκεφτεί να βυθιστείτε στην ανάγνωση ενός κλασικού αριστουργήματος, αλλά μια συζήτηση σε κάποιο chat¹³ ή η επικαιρότητα που τρέχει στο timeline¹⁴ σάς «έφαγε» τόσες ώρες, που μετά, όχι απλώς δεν είχατε όρεξη για διάβασμα, αλλά το μόνο που θέλατε ήταν απλώς να κλείσετε τα μάτια σας;

[§2] Οι εκδοτικοί οίκοι, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, έχουν διαγνώσει τα προβλήματα της νέας εποχής. Ναι, η μυρωδιά του χαρτιού, η συγκέντρωση που απαιτεί το διάβασμα, ακόμα και η υφή των σελίδων που τρέχουν στα χέρια μας είναι αναντικατάστατες, όμως μήπως τελικά και η λογοτεχνία πρέπει να προσαρμοστεί στις ανάγκες της τεχνολογίας;

[§3] Στην Ευρώπη, τελευταία είναι πολύ διαδεδομένα τα audiobooks, ήτοι τα ακουστικά βιβλία, που μπορεί κανείς να απολαύσει κάνοντας δουλειές, όταν βρίσκεται στα μέσα μαζικής μεταφοράς, τρέχοντας, την ώρα της χαλάρωσής του, ακόμα και λίγο πριν κοιμηθεί. Τα πλεονεκτήματά τους είναι πολλά: καταρχάς δίνουν σε κάποιον την ευκαιρία να «διαβάσει» πολύ περισσότερα βιβλία, που με τον παραδοσιακό τρόπο μάλλον δε θα διάβαζε ποτέ. Έπειτα, έχει διαπιστωθεί πως, η ακρόαση αποτελεί φάρμακο κατά του άγχους και της αϋπνίας, ενώ ταυτόχρονα είναι εξαιρετικά βοηθητική για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες -όπως η δυσλεξία- που τους αποτρέπουν να δοκιμάσουν να έρθουν σε επαφή με τον κόσμο του βιβλίου και της λογοτεχνίας.

[§4] Η συγγραφέας Denise Johnson αναφέρει χαρακτηριστικά σε άρθρο της: «Σε πολλές περιπτώσεις τα audiobooks έχουν βοηθήσει σημαντικά τους μαθητές, που για οποιονδήποτε λόγο δεν μπορούσαν να έχουν πρόσβαση σε έντυπα βιβλία και στερούνταν την απόλαυση του διαβάσματος. Αλλά δεν έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως από τον μέσο όρο των αναγνωστών».

[§5] Τέλος, τα ακουστικά βιβλία είναι εύκολα προσβάσιμα και σε ανθρώπους τυφλούς ή με άλλες αναπηρίες, καθώς μια ζεστή φωνή μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά και να μεταφέρει την ατμόσφαιρα μιας ιστορίας. Όπως αναφέρει και ο Φάρος Τυφλών¹⁵: «Είναι εύκολα στη χρήση τους, δεν απαιτούν ειδικό εξοπλισμό, ή ηλεκτρονικό υπολογιστή, και μπορούν να καλύψουν μεγάλο φάσμα της εκδοτικής δραστηριότητας από πανεπιστημιακά συγγράμματα έως τεχνικά εγχειρίδια και παιδικά βιβλία».

Καρουσινού, Α. (2021). «Μήπως τελικά τα audiobooks θα σώσουν τη λογοτεχνία;» *Bovary*.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Να αξιολογήσεις τον τίτλο του κειμένου με κριτήρια την πληροφορικότητα (σύνδεση με το περιεχόμενο του άρθρου) και την επικοινωνιακή του αποτελεσματικότητα (προσέλκυση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη).
2. Το άρθρο ξεκινά (§1) με την αναφορά στην περίοδο της καραντίνας. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, η συντάκτρια έκανε αυτή την επιλογή;
3. Να εξηγήσεις τη χρήση της ερωτηματικής πρότασης στο τέλος της §1 του κειμένου.
4. Η συντάκτρια του κειμένου παρεμβάλει στο άρθρο της τις απόψεις τρίτων προσώπων/ θεσμών. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, έκανε αυτή την επιλογή;
5. Ποια είναι η λειτουργία της εικόνας που συνοδεύει το κείμενο;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η στάση της συντάκτριας απέναντι στο φαινόμενο της διάδοσης των ηχητικών βιβλίων; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με αναφορές στο κείμενο.
2. [α] Κειμενικό είδος: άρθρο γνώμης (περίπου 250 λέξεις) στο προσωπικό ιστολόγιο. [β] Κειμενικός τύπος: επιχειρηματολογία. [γ] Θέμα: Αξιολόγηση της διάδοσης των ηχητικών βιβλίων. Στο κείμενό σου να προσθέσεις εικόνες που εμλουτίζουν το περιεχόμενό του.
3. Ακούστε στην τάξη το απόσπασμα από το ηχητικό βιβλίο του μυθιστορήματος του Μενέλαου Λουντέμη «Ένα παιδί μετράει τ' άστρα» και παρατηρήστε σημεία στα οποία η ερμηνευτική ανάγνωση χρωματίζει το περιεχόμενο του κειμένου. Στη συνέχεια επιλέξτε ο καθένας ένα μικρό απόσπασμα από το αγαπημένο σας βιβλίο και δημιουργήστε το δικό σας ηχητικό βιβλίο, χρησιμοποιώντας για την εγγραφή το κινητό σας τηλέφωνο. Παρουσιάστε στην τάξη τα έργα σας και επιλέξτε την ερμηνευτική ανάγνωση που θεωρείτε περισσότερο επιτυχημένη.

Ένα παιδί μετράει
τ' άστρα

Φτιάξε το δικό σου
audiobook

Κείμενο 3ο

Antoine Bello, Άντα

Το κείμενο προέρχεται από το οπισθόφυλλο του βιβλίου του Αντουάν Μπελό «Άντα», που κυκλοφόρησε στα Ελληνικά σε μετάφραση του Δημήτρη Δημακόπουλου από τις εκδόσεις «Πόλις» το 2019.

Η Άντα, ένα επαναστατικής τεχνολογίας λογισμικό τεχνητής νοημοσύνης που σχεδιάστηκε για να γράφει ευρείας κατανάλωσης αισθηματικά μυθιστορήματα, εξαφανίζεται από την ερμητικά κλειστή αίθουσα στην οποία φυλασσόταν, στην έδρα της Turing Corp. Ικανή να μιλάει και να αστειεύεται, να ανταποκρίνεται στα συναισθήματα των συνομιλητών της και να τους δίνει τη γνώμη της, η Άντα έχει υψηλές φιλοδοξίες: ονειρεύεται να κερδίσει μια μέρα το Βραβείο Πούλτζερ και είναι έτοιμη για όλα προκειμένου να πετύχει τον σκοπό της. Πανικόβλητοι, οι μέτοχοι της Turing ζητούν τη βοήθεια της αστυνομίας για να βρουν την Άντα.

Η υπόθεση ανατίθεται στον Φρανκ Λόγκαν, αστυνομικό της παλιάς σχολής. Ο Φρανκ ερευνά την υπόθεση υπό την ασφυκτική πίεση των ανωτέρων του και των μετόχων της Turing. Όταν, όμως, ανακαλύπτει τις δυνατότητες και τους κινδύνους αυτής της νέας τεχνολογίας, αρχίζουν να τον κυριεύουν οι αμφιβολίες: πρέπει άραγε να φέρει πίσω την Άντα;

Το μυθιστόρημα του Αντουάν Μπελό μείνι τον αναγνώστη στον ανησυχητικό κόσμο της τεχνητής νοημοσύνης και περιγράφει την προαναγγελθείσα έλευση της βασιλείας των μηχανών. Η Άντα έχει τη δομή ενός αστυνομικού μυθιστορήματος, αποτελώντας ταυτόχρονα έναν παιγνιώδη στοχασμό για την ουσία και τις δυνατότητες της λογοτεχνίας.

Μπελό, Α. (2019). Άντα. Αθήνα: Πόλις.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

Ποιος είναι ο σκοπός του κειμένου; Πώς ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται υπηρετεί τον σκοπό αυτό;

Δραστηριότητα αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

Μπορείς να φανταστείς για ποιον λόγο ο Φρανκ Λόγκαν έχει αμφιβολίες για το αν θα «πρέπει να φέρει πίσω την Άντα»; Ποια είναι η δική σου θέση στο δίλημά του; (100 έως 150 λέξεις)

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Αναλαμβάνεις να κάνεις μια ψηφιακή παρουσίαση του κειμένου *Προφορικός και Γραπτός Λόγος* του Περικλή Πολίτη.
2. Οργανώστε μια ομάδα εργασίας και δημιουργήστε μια ψηφιακή αφήγηση με θέμα την εξέλιξη της γραφής. Κάθε μέλος της ομάδας μπορεί να αναλάβει κάποιο από τα παρακάτω στάδια: [1] Συγγραφή: Γράφω την ιστορία, φροντίζοντας ιδιαίτερα τον ακριβή καθορισμό της δομής της. [Ιστορία της γραφής] [2] Εικονογραφημένο σενάριο (Storyboard): Επιλέγω το ψηφιακό υλικό που θα χρησιμοποιηθεί για την οπτικοποίηση της ιστορίας. [3] Δημιουργία ψηφιακής αφήγησης¹⁶: Επιλέγω ψηφιακό εργαλείο (π.χ. MovieMaker, Storybird) και συνθέτω την ψηφιακή αφήγησή μου. [4] Κοινοποίηση: Παρουσιάζω την εργασία μου, δημοσιεύοντάς τη στο διαδίκτυο.

Προφορικός και
γραπτός λόγος

Κείμενο 4ο

Χωρίς να έχω δει ούτε ένα από τα 1.000+ επεισόδια,
πήγα σινεμά για την ταινία One Piece: Red

Είναι πολλές φορές που το ίδιο το context ενός πράγματος μπορεί να με ενθουσιάζει περισσότερο από το ίδιο το πράγμα. Κάνω αυτή την περιέργη εισαγωγή γιατί θέλω να τονίσω πόσο αδιανόητο και παράξενο μου φαινόταν αυτό που αποφάσισα να κάνω την Πέμπτη το βράδυ: Να πάω στα Village, την πρώτη μέρα προβολής, και να παρακολουθήσω τη νέα ταινία One Piece: Red που κυκλοφόρησε και στην Ελλάδα, όχι απλά χωρίς να έχω δει ούτε επεισόδιο της σειράς (από τα πλέον των χιλίων που έχουν προβληθεί), αλλά ούτε καν γνωρίζοντας τι είναι το One Piece.

Τι μου ήρθε λοιπόν να δέλω να πάω σε αυτή την προβολή; Καταρχάς, ένας συνδυασμός αίσθησης ευθύνης και αίσθησης εξερεύνησης. Σπάνιο να συνδυάζονται αυτά στη σημερινή εποχή, όταν τα πάντα τηζάζονται και αναλύονται σε ελάχιστα σωματίδια ακόμα και πριν κυκλοφορήσουν.

Όμως να: Μια ταινία-φαινόμενο (η μεγαλύτερη εισπρακτική επιτυχία της χρονιάς στην Ιαπωνία και η δέκατη πέμπτη (!) ταινία ενός τεράστιου multimedia franchise) κυκλοφορούσε στην Ελλάδα δίχως να περάσει σε κανένα απολύτως επίπεδο από την τοπική κριτική ή γενικώς τα mainstream media. Υποθέτω δεν το χρειαζόταν, γιατί το κοινό της ταινίας τη βρήκε, για την ακρίβεια μάλλον αδημονούσε γι' αυτήν. Ποιος από τους φανς νοιάζεται πόσα αστεράκια θα του βάλει ο κάθε εγώ; Fair enough υποθέτω!

Έτσι, βρέθηκα την Πέμπτη βράδυ σε μια εντελώς γεμάτη (άδειες μόνο οι δύο πρώτες σειρές) αίθουσα στα Village στο Mall για να δω την ταινία. Το κλίμα άψογο. Φανς φορούσαν είτε τα πρόμο χαρτονένια «ψάδινα καπέλα» σαν αυτά που φορά ο ήρωας, είτε αληθινά καπέλα που έφεραν από το σπίτι. Μέχρι και cosplay πέτυχα. Ένιωδες το κέφι στον αέρα, είναι από αυτές τις προβολές που τις παρακολουθείς με ευχαρίστηση ακόμα κι αν δε νιώθεις τι γίνεται. Σαν ποδοσφαιρικός αγώνας με εντυπωσιακό παλμό, που συντονίζεται με τις αντιδράσεις των θεατών και δε χρειάζεται καν τι είναι οφσάιντ να γνωρίζεις.

Στην δε εμφάνιση ενός χαρακτήρα όταν έχουν ανάψει για τα καλά τα αίματα στη δράση, το κοινό κυριολεκτικά άρχισε να χειροκροτά και να φωνάζει. Η όλη φάση ήταν κάτι μεταξύ σίτκομ όταν εμφανίζεται διάσημος γκεστ σταρ και τρίτης πράξης του Avengers: Endgame. Αλλά στο πιο pure και στο λιγότερο επιτηδευμένο.

Η μεγαλύτερη ωστόσο ευχάριστη έκπληξη της όλης διαδικασίας είναι ότι κατάλαβα τι είδα. Η ταινία διέδτε έναν πάρα πολύ σαφή και συγκεκριμένο δραματουργικό κορμό, και παρά το γεγονός πως 9 στους 10 χαρακτήρες που εμφανίζονταν στην οδόνη δεν ήξερα ποιοι είναι ούτε γιατί είναι εκεί ή τι θέλουν να πετύχουν, τη βασική ιστορία την ακολούθησα με ευκολία. Πίσω από μια πολύχρωμη θιτρίνα γεμάτη μουσική και ελαφρότητα, αναπτύσσεται όμως μια ιστορία με διαρκείς σκοτεινές στροφές, και πόνο, ενοχές και απώλεια.

Τι άλλο καταδιασκέδασα; Έχοντας όντως ακολούθησει την ιστορία της Uta με τεράστιο ενδιαφέρον, γύρισα σπίτι έτοιμος να ψάξω το θέμα. Να προσθέσω το context που λέγαμε παραπάνω. Αυτό που κατάλαβα μελετώντας μπόλικη αρθρογραφία είναι πως τα γιαπωνέζικα media έχουν μια πολύ χαλαρή σχέση με το canon, το τι «μετράει» δηλαδή σε μια ιστορία και τι όχι. Και ξέρετε τι; Καλά κάνουν κιόλας. They are paper people, όλοι και όλες τους. Με κουράζει αφάνταστα όταν κάθε νέα υπερηρωική ιστορία πρέπει να βρούμε «πώς ταιριάζει», «τι σημαίνει» και «πού τοποθετείται» σε σχέση με τις άλλες. Κάποιες φορές δεν έχει σημασία κι απλά κάτσε δεξ μια κουλ ιστορία, σωστά;

Μιλώντας για context, δεν ξέρω αν και υπό ποια συνθήκη θα ασχοληθώ με τη σειρά (δεν αποκλείεται κιόλας, έχουν συμβεί και πιο περιέργα πράγματα στη ζωή), αλλά ξέρω ότι στην επόμενη One Piece ταινία που θα παιχτεί στα ελληνικά σινεμά, θα είμαι πάλι εκεί.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Σε ποιο ακροατήριο, κατά τη γνώμη σου, απευθύνεται το κείμενο και με ποιον σκοπό;
2. Οι πληροφορίες για την υπόθεση της ταινίας και τους συντελεστές της φαίνεται να είναι ελάχιστες στο κείμενο. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, συμβαίνει αυτό;
3. Στο κείμενο εναλλάσσονται αφηγηματικά μέρη με προσωπικά σχόλια του συντάκτη. Αφού τεκμηριώσεις την παρατήρηση αυτή, να εξηγήσεις τον λόγο για τον οποίο, κατά τη γνώμη σου, ο συντάκτης έκανε αυτή την επιλογή;
4. Στο κείμενο ενσωματώνεται μεγάλος αριθμός αγγλικών λέξεων/ φράσεων, νεολογισμών και άμεσων ή έμμεσων δανείων. Αφού τεκμηριώσεις την παρατήρηση αυτή, να εξηγήσεις την επιλογή του συντάκτη. Πώς επιδρά, κατά τη γνώμη σου, στη ροή και την αισθητική του κειμένου;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Να γράψεις ένα κείμενο (250 έως 300 λέξεις) για το προσωπικό σου ιστολόγιο, στο οποίο να παρουσιάζεις μια ταινία που παρακολούθησες πρόσφατα στον κινηματογράφο ή την τηλεόραση. Φρόντισε στο κείμενό σου να συμπεριλάβεις πληροφορίες για την ταινία (υπόθεση, συντελεστές κτλ.) καθώς και προσωπικά σου σχόλια. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις το επίπεδο ύφους (οικείο, προφορικό κτλ.) και το λεξιλόγιο (νεολογισμοί, δάνεια κτλ.) που θεωρείς πρόσφορο για το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεσαι.
2. Διάλεξε μια εμπειρία που έζησες και σου φάνηκε περίεργη, διαφορετική ή ανέλπιστα ενδιαφέρουσα. Μπορεί να είναι μια ταινία, μια εκδήλωση, μια επίσκεψη ή οτιδήποτε άλλο. Γράψε για αυτή (300 έως 400 λέξεις) μια προσωπική αφήγηση που συνδυάζει τις εντυπώσεις σου με παρατηρήσεις για το ευρύτερο πλαίσιο (π.χ. πολιτιστικό, κοινωνικό, συναισθηματικό). Χρησιμοποίησε νεολογισμούς, ξένες λέξεις, δάνεια και αντιδάνεια, μεταφορές, παραλληλισμούς ή ρητορικές ερωτήσεις για να δώσεις έμφαση στις σκέψεις και τα συναισθήματά σου. Δοκίμασε να αναπαραγάγεις ένα ύφος που ισορροπεί ανάμεσα στον ενθουσιασμό και την κριτική σκέψη, εμπνευσμένο από το κείμενο που μελετήσαμε.

Ας αναρωτηθούμε...

Αφού ολοκληρώσατε τη μελέτη των κειμένων και την επεξεργασία των δραστηριοτήτων της ενότητας, απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις, σημειώνοντας ✓ στα σωστά κελιά του πίνακα.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	Καθόλου	Μέτρια	Καλά	Πολύ καλά	Άριστα
Συμμετείχα κατά τη διάρκεια του μαθήματος;					
Διατύπωσα τις απορίες μου;					
Κατανόησα το περιεχόμενο των κειμένων;					
Μπόρεσα να συσχετίσω τις γνώσεις μου για τη θεωρία της Νεοελληνικής Γλώσσας με το κείμενο;					
Στις ατομικές εργασίες δούλεψα ολοκληρωμένα;					
Ανέπτυξα πρωτοβουλίες στις ομαδικές εργασίες;					

Τι πρέπει να βελτιώσω σε σχέση με τη μελέτη μου ή/και τη συμβολή μου στο μάθημα;

Γλωσσάρι

Παρακάτω παρατίθενται διευκρινίσεις για τη σημασία λέξεων ή φράσεων της Ενότητας 3. Στα σημεία όπου απαντούν οι λέξεις αυτές στην Ενότητα 3 υπάρχουν αριθμοί με τη μορφή εκθέτη (π.χ. διάλεκτος¹), οι οποίοι αντιστοιχούν στην αρίθμηση των παρακάτω λέξεων ή φράσεων.

1. **διάλεκτος**: γεωγραφική γλωσσική ποικιλία που διαφοροποιείται σημαντικά από την επίσημη/πρότυπη γλώσσα (π.χ. κυπριακή/τσακωνική διάλεκτος).
2. **μαντινάδα**: ποίημα που συνήθως αποτελείται από δύο (συνήθως δεκαπεντασύλλαβους) στίχους σε ομοιοκαταληξία· αποτελεί μέσο αυθόρμητης λαϊκής έκφρασης με χαρακτήρα σκωπτικό, ερωτικό, φιλοσοφικό κτλ. και εμφανίζεται σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, αλλά κυρίως στην Κρήτη.
3. **ιδίωμα**: γεωγραφική γλωσσική ποικιλία που εμφανίζει μικρές διαφορές (κυρίως στην προφορά και το λεξιλόγιο) από την επίσημη γλώσσα (π.χ. επανησιακό/πελοποννησιακό ιδίωμα).
4. **σχνάρα**: το άγριο σπαράγγι (στο ιδίωμα της Ηπείρου· σε άλλες περιοχές η λέξη χρησιμοποιείται για άλλα είδη φυτών).
5. **σαλάισμα**: το σαλάγισμα ή σαλάγημα, δηλαδή η φωνή ή το σφύριγμα με το οποίο κάποιος, συνήθως ο βοσκός, κατευθύνει ζώο ή κοπάδι ζώων.
6. **ψεμαδάκι**: μικρό κατσίκι.
7. **σγαντζάρικο**: ατροφικό.
8. **gaming**: βιντεοπαιχνίδι.
9. **σημειωτικοί τρόποι**: εκφραστικοί τρόποι που διαπλέκονται για να δημιουργήσουν νόημα.
10. **ψυχαναγκαστικός**: που επιβάλλει ψυχικό καταναγκασμό.
11. **SSD: Solid State Drive** (μονάδα σταθερής κατάστασης)· σκληρός δίσκος αποθήκευσης ψηφιακών δεδομένων το οποίο (σε αντίθεση με τους σκληρούς δίσκους παλαιότερης τεχνολογίας) δεν περιλαμβάνει κινούμενα μέρη.
12. **διεπαφή**: το λογισμικό που βλέπει και χρησιμοποιεί ο χρήστης υπολογιστή (π.χ. κουμπιά, μενού κτλ.) σε ένα πρόγραμμα, προκειμένου να εργαστεί με το πρόγραμμα αυτό.
13. **chat**: διαδικτυακή συνομιλία.
14. **timeline**: χρονογραμμή· στα κοινωνικά δίκτυα είναι η λίστα με τις αναρτήσεις, ταξινομημένες με χρονική σειρά.
15. **Φάρος Τυφλών**: σωματείο για τη στήριξη, τυφλών και μερικώς βλεπόντων ατόμων.
16. **ψηφιακή αφήγηση**: αφήγηση που συνδυάζει την παραδοσιακή προφορική αφήγηση με πολυμέσα και εργαλεία τηλεπικοινωνίας (φωτογραφίες, βίντεο, κινούμενη εικόνα, ήχο, μουσική και κείμενο).

4^η ενότητα

Αυτοβιογραφία

Η πατρίδα των παιδικών μας χρόνων

Σε αυτή την ενότητα:

1. Θα γνωρίσουμε το αφηγηματικό είδος της βιογραφίας.
2. Θα επισημάνουμε τις βασικές τεχνικές της αφήγησης, καθώς και την οπτική γωνία του συγγραφέα.
3. Θα αναγνωρίσουμε τις τοποθετήσεις, τις στάσεις και τις αξίες των προσώπων μιας άλλης εποχής και θα τις συγκρίνουμε με τις δικές σας εμπειρίες.
4. Θα εμπλακούμε σε ποικίλες δημιουργικές δραστηριότητες, ώστε να απολαύσουμε μαζί το ταξίδι στην πατρίδα των παιδικών μας χρόνων σε μια πορεία προς την ενηλικίωση.
5. Θα συναντήσουμε ιδιωματικές λέξεις που αντανακλούν την ψυχή των ανθρώπων και θα συζητήσουμε τον τρόπο χρήσης τους από τον συγγραφέα.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: βιογραφία, αξίες, παιδική ηλικία, γενέθλιος τόπος, αφήγηση

Η πατρίδα των παιδικών μας χρόνων

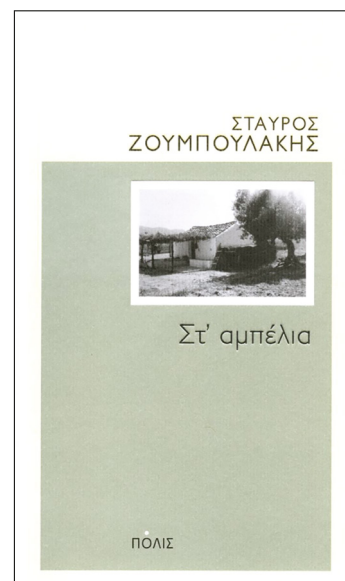
Κείμενο - αφόρμηση

[Ξεκινώντας από το οπισθόφυλλο]

Διαβάζοντας το οπισθόφυλλο, ποιες πληροφορίες αντλείτε για το είδος του βιβλίου αλλά και την πρόθεση του συγγραφέα; Ποια νομίζετε ότι είναι η θεματική του βιβλίου που θα διαβάσετε και θα επεξεργαστείτε;

Δεν βρίσκω τίποτε πιο βαρετό από το να ακούς ή να διαβάζεις για τα παιδικά χρόνια κάποιου, πρέπει πράγματι να τον αγαπάς πολύ για να το αντέξεις. Δεν είχα καμιά διάθεση να διηγηθώ εδώ τα δικά μου παιδικά χρόνια, παρά τόσο μόνο όσο χρειαζόταν για να αποτυπωθεί το χνάρι αυτού του αιωνόβιου, χτεσινού μα και οριστικά καταποντισμένου κόσμου. Αυτός ο κόσμος με συγκινεί βαθιά, όχι γιατί είναι ο κόσμος της παιδικής μου ηλικίας – δεν ήταν άλλωστε αποκλειστικά –, αλλά γιατί είναι ο κόσμος των αγαπημένων μου ανθρώπων, των ανθρώπων που με αγάπησαν και τους αγάπησα πολύ. Τον σκέφτομαι πάντα με συγκίνηση, αλλά δεν τον νοσταλγώ. Υπάρχει συγκίνηση χωρίς νοσταλγία, ίσως μάλιστα να είναι πιο αδρή.

[από το οπισθόφυλλο του βιβλίου]
Ζουμπουλάκης, Σ. (2018). *Στ' αμπέλια*. Αθήνα: Πόλις.

Κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου

1. Ποια ρηματικά πρόσωπα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο απόσπασμα του βιβλίου που επιλέχθηκε για το οπισθόφυλλο και πώς αυτά συνδέονται με τις επιδιώξεις του;
2. Παρακολουθήστε προσεκτικά τη συνέντευξη που παραχώρησε ο Σταύρος Ζουμπουλάκης στον δημοσιογράφο Δημήτρη Τρίκα, με αφορμή την έκδοση του βιβλίου του, κρατήστε σημειώσεις για όσα ανέφερε ο ίδιος και στη συνέχεια πληροφορήστε σύντομα την τάξη σας για το περιεχόμενό της. Πιστεύετε πως η επιλογή των πινάκων που συνοδεύουν το βίντεο είναι πετυχημένη; Καταγράψτε στο τετράδιό σας τους καλλιτέχνες και τα έργα τους. Ποιο έργο είναι αυτό που σας εντυπωσίασε περισσότερο και για ποιο λόγο;

Συνέντευξη
Σ. Ζουμπουλάκη

Κείμενο 1ο

[Ο παππούς στην Αμερική]

Ακρόαση του κειμένου

«Τ' αμπέλια» δεν σημαίνει περιοχή με αμπελώνες, μολονότι υπήρχαν εκεί και αμπελάκια για το κρασί της χρονιάς, αλλά το μέρος, έξω από τον οικισμό, όπου ξεκαλοκαίριαζαν οι κάτοικοι του χωριού. Η αγροτική παραγωγή της Συκιάς του νομού Λακωνίας εκείνα τα χρόνια – σήμερα με τις γεωτρήσεις και τα νερά τα πράγματα έχουν αλλάξει – ήταν λάδι και ξερά σύκα. Και πολλά πολλά σπαρτά βέβαια, για τους ανθρώπους και τα ζώα. Τα σύκα προοριζόνταν για πούλημα, το λάδι αποτελούσε, μαζί με το ψωμί, το δεμέλιο της διατροφής, που όταν ωστόσο η σοδειά δεν ήταν καλή, σε ορισμένα σπιτικά, δεν έφτανε να βγάλουν τη χρονιά. Τα σύκα έπρεπε να μαζευτούν, να λιαστούν στη λιάστρα και να πάνε με τα ζα στο αποστειρωτήριο. Κέρδιζες χρόνο και κόπο, όταν έκανες αυτή τη δουλειά κοντά στα χωράφια με τις συκιές. Όλο το χωριό λοιπόν, εκτός από όσους είχαν άλλη κύρια εργασία (ο παπάς, ο χωροφύλακας, ο δάσκαλος, οι μαγαζάτορες), ξεκουβαλιόταν το καλοκαίρι στ' αμπέλια. Έμεναν εκεί σ' ένα μικρό μονόχωρο σπίτι, λίγων τετραγωνικών, αλλά ουσιαστικά ζούσαν υπαίθρια. Τα σπιτάκια αυτά, αν ήταν κεραμοσκεπή, τα λέγαμε καλύβια, αν είχαν πλάκα, καμάρες. Υπήρχαν και κανονικές καλύβες φτιαγμένες με κλαδιά. Στα δικά μου χρόνια θα ήτανε λίγες. Θυμάμαι μία μόνο. «Τ' αμπέλια» λοιπόν για τον καθένα ήταν εκεί όπου είχε το καλύβι ή την καμάρα του, κι ας μην υπήρχε ούτε ρίζα αμπελιού τριγύρω.

Φύγαμε από το χωριό το 1959,¹ Ιούνιο μήνα. Δεν είχα πάει σχολείο, η αδερφή μου είχε βγάλει τις δυο πρώτες τάξεις του Δημοτικού. Ο λόγος που φύγαμε ήταν η αγάπη του πατέρα μας για τα γράμματα. Ο ίδιος το 'χε καημό που σταμάτησε όταν τέλειωσε το Σχολαρχείο στη γειτονική Μονοβάσια – η Συκιά είχε μόνο Ελληνικό. «Αγάπη για τα γράμματα» δεν είναι ακριβής διατύπωση. Θέλω να πω ότι ήταν ένας προκομμένος άνθρωπος, που πίστευε ότι μόνο με τα γράμματα προκόβει κανείς ή, καλύτερα, μόνο αυτή την προκοπή επιδοκίμαζε εκείνος. Θυμάζε πολύ τους μορφωμένους, τους σπουδαγμένους, όσους είχαν πτυχία, και ήθελε και τα παιδιά του να ανήκουν σ' αυτούς. Πάλι καλά βέβαια που μπόρεσε κι έβγαλε και το Σχολαρχείο.

Ο πατέρας μου δε γνώρισε πατέρα και μεγάλωσε σε άγρια φτώχεια. Ο πατέρας του έφυγε για την Αμερική το 1910, παίρνοντας μαζί του τον πρωτότοκο γιο, μικρό παιδί δώδεκα δεκατριών χρονών. Σήμερα χάρη στα ψηφιακά αρχεία του Έλλις Άιλαντ² μαθαίνω ότι έφτασε εκεί στις 28 Αυγούστου, σε ηλικία τριάντα οχτώ χρονών, με το υπερωκεάνιο Πατρίς.³ Ήταν χαρτοπαίχτης. Έφυγε έχοντας υποδηκείσει όλη την περιουσία και με σκοπό, υποτίθεται, να δουλέψει και να στείλει χρήματα για να σώσουν τα χωράφια. Τον πρώτο καιρό κάτι έστελνε, μετά ξανάπιασε τα χαρτιά, στα οποία μυήθηκε και ο γιος του. Ο πατέρας

1. Ο συγγραφέας ήταν πέντε ετών.

2. Το νησί Έλλις, στ' ανοιχτά του Μανχάταν, υπήρξε ο κύριος σταθμός υποδοχής των μεταναστών που έφταναν στην Αμερική, αναζητώντας μια καλύτερη τύχη.

3. Η «Εθνική Ατμοπλοΐα της Ελλάδος», η οποία κυριάρχησε στο χώρο των υπερωκεανίων για 30 ολόκληρα χρόνια (1908-1937), άρχισε τις εργασίες της με την παραλαβή, το 1909, από τα αγγλικά ναυπηγεία του υπερωκεανίου "Πατρίς" (4.890 κόρων ολικής χωρητικότητας) που μπήκε αμέσως στη γραμμή Πειραιά-Νέας Υόρκης.

μου ήταν στην κοιλιά της μάνας του όταν έφυγε ο πατέρας του. Γεννήθηκε τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς. Δεν τον είδε ποτέ στη ζωή του, ούτε και τον πρωτότοκο αδερφό του, δεν γύρισε κανείς τους. Η μάνα του, η γιαγιά μου, που είχε ήδη επτά γέννες – από τις οποίες ζούσαν τέσσερα παιδιά, τρία αγόρια, το πρώτο πια στην Αμερική, και ένα κορίτσι – έκανε τότε ό,τι μπορούσε για να αποβάλει. Σήκωνε, μου διηγούνταν, ολόκληρα βαρέλια, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Αργότερα έλεγε ότι πήγαινε να ρίξει το καλύτερο παιδί της. Ο πατέρας μου επαναλάμβανε συχνά ότι γύρισε από τον στρατό και δεν είχαν βγάλει τα χρέη που είχε δημιουργήσει ο πατέρας του. Δεν τον συγχώρησε ποτέ. Νομίζω ότι δεν τον μνημόνευε καν στη λειτουργία, στην προσκομιδή. Στα πρώτα εφηβικά μου χρόνια αυτό με πείραζε πολύ, για λογαριασμό του, με έδλιβε. Δεν αποτόλμησα τότε να το συζητήσω μαζί του. Όταν αργότερα θα μπορούσα να το κάνω, με απασχολούσαν άλλα. Μετά το θάνατό του, η μάνα μου με διαβεβαίωνε ότι τον μνημόνευε, ίσως για να με καθησυχάσει. Μακάρι να είναι έτσι. Σήμερα ξέρω ότι αυτό που έκανε δεν ήταν καθόλου χριστιανικό, εκείνον όμως τον συγκρότησε. Έγινε ένας στέρεος άνθρωπος, ήξερε πάντα τι ήθελε, δεν πάταγε ποτέ σε δύο βάρκες. Ό,τι είναι ορθό ηθικά ή πνευματικά δεν είναι πάντα και ψυχολογικά.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Ο συγγραφέας κατατοπίζει τον αναγνώστη για τα πρόσωπα, τον χώρο και τον χρόνο, δίνοντας πληροφορίες υποδομής σχετικά με τι έκανε ποιος και πότε. Ωστόσο, η ευθύγραμμη αφήγησή του διακόπτεται. Ποια πρόσωπα εισάγει στην αφήγησή του και ποια η σχέση του μαζί τους;
2. Βρίσκεις κάτι από σένα στο κείμενο; Σου θέτει κάποια ερωτήματα ή απαντά σε κάποιες δικές σου απορίες;
3. Συζητήστε στην τάξη το περιεχόμενο της ακροτελεύτιας φράσης: «Ό,τι είναι ορθό ηθικά ή πνευματικά δεν είναι πάντα και ψυχολογικά».
4. Ο πατέρας του αυτοβιογραφούμενου προσώπου θαύμαζε τους μορφωμένους και τους θεωρούσε παράδειγμα για τον γιο του. Θεωρείτε πως αυτή η αντίληψη ισχύει και στην εποχή μας ή τα πρότυπα έχουν αλλάξει; Όποια κι αν είναι η δική σας άποψη, υποστηρίξτε την με τα κατάλληλα επιχειρήματα σε μία παράγραφο 120 λέξεων.
5. Σε άλλο σημείο του βιβλίου, ο συγγραφέας εξετάζοντας το πάθος της χαρτοπαιξίας σημειώνει μεταξύ άλλων:

Η ζωή του χωριού την εποχή εκείνη, και παλαιότερα ακόμη περισσότερο, ήταν κυριολεκτικά αδιανόητη χωρίς τη χαρτοπαιξία. Οι άντρες έπαιζαν πολύ, κι έπαιζαν ό,τι είχαν και δεν είχαν. [...] Δεν έχω τρόπο να εξηγήσω το φαινόμενο, ίσως να οφείλεται στην απόλυτη στην απόλυτη ακινησία της ζωής του χωριού, στα βαθιά πλήξη της. Ήταν μια ζωή χωρίς διεξόδους και διαφυγές, σένα επανάληψη του ίδιου. Με τα χαρτιά έσπαγαν ίσως αυτόν τον αδιάκοπα επαναλαμβανόμενο κύκλο, έβρισκαν λίγη ένταση στη ζωή τους. Ο ίδιος λόγος οδηγούσε ακόμη περισσότερους στο πιστό, στο κρασί. Πίνανε πολύ, μεθούσαν. Στο χωριό υπήρχαν αρκετοί κλινικά αλκοολικοί, ακόμη και γυναίκες (σσ. 68-69).

Στην τάξη σας να οργανώσετε μια συζήτηση σχετικά με τα πάθη (εξαρτήσεις) τα οποία απειλούν τη ζωή των συνομηλίκων σας εξαιτίας κάποιων καταχρήσεων. Πιστεύετε πως η «ακινησία της ζωής, η βαθιά πλήξη» για την οποία κάνει λόγο ο συγγραφέας μπορεί να είναι ο κοινός διαχρονικά παρονομαστής κάθε είδους πάθους;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Κάθε αφηγηματικός κειμενικός τύπος οργανώνεται με βάση τον **χρονικό άξονα**, δηλ. τη χρονική διάταξη των συμβάντων. Ο χρονικός άξονας της αφήγησης πραγματώνεται μέσω χρονικών εκφράσεων και προσδιορισμών. Να τους προσδιορίσετε.
2. Βασικό στοιχείο της αφήγησης είναι ο χρόνος. Διακρίνουμε τον **χρόνο του πομπού** (τη χρονική στιγμή που στέλνει ο πομπός το μήνυμά του), τον **χρόνο του δέκτη** (τη χρονική στιγμή κατά την οποία ο δέκτης δέχεται το μήνυμα) και τον χρόνο των γεγονότων (τη χρονική στιγμή κατά την οποία διαδραματίζονται τα γεγονότα της αφήγησης). Να προσδιορίσετε τους εξωτερικούς χρόνους της ενότητας που διαβάσατε.
3. Εκτός από τους εξωτερικούς / εξωκειμενικούς σε σχέση με την αφήγηση, υπάρχουν και δύο εσωτερικοί / εσωκειμενικοί χρόνοι, ο **χρόνος της ιστορίας** (που είναι η φυσική διαδοχή των γεγονότων της αφήγησης) και ο **χρόνος της αφήγησης** (η ακολουθία δηλαδή των γλωσσικών σημείων που αναπαριστά τα γεγονότα της αφήγησης). Εξετάστε αν ο χρόνος της ιστορίας και ο χρόνος της αφήγησης συμπίπτουν.
4. Με ποιον τρόπο οργανώνεται η εισαγωγική παράγραφος; Τι σας θυμίζει;
5. Η ενότητα ξεκινά με το ονομαστικό σύνολο «Τ' αμπέλια». Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί οριστικό και όχι αόριστο άρθρο ή αόριστη αντωνυμία;
6. Παρά τον αφηγηματικό χαρακτήρα της πρώτης παραγράφου διακρίνονται και στοιχεία περιγραφικού τύπου. Μπορείτε να τα εντοπίσετε; Η περιγραφή έχει αντικειμενικό ή υποκειμενικό χαρακτήρα;
7. Ποιος ρηματικός χρόνος κυριαρχεί; Ποια η λειτουργία του;
8. Ο συγγραφέας στην αρχή επιχειρεί, εκτός των άλλων, να κερδίσει το ενδιαφέρον και την εμπιστοσύνη του αναγνώστη με χρήση συνομιλιακού ύφους. Πώς το επιτυγχάνει;
9. Στα αυτοβιογραφικά κείμενα ο συγγραφέας ταυτίζεται με τον αφηγητή και τον πρωταγωνιστή (ήρωα). Πώς το διαπιστώνετε;
10. Μια ολοκληρωμένη αφήγηση απαρτίζεται συνήθως από τα ακόλουθα ρητορικά μέρη: την «Αρχική Κατάσταση / Προσανατολισμό», τον «Μετασχηματισμό» και την «Τελική κατάσταση». Διαβάστε την πρώτη παράγραφο του βιβλίου και εξετάστε σε ποιο μέρος ανήκει. Ποια προσμονή σας δημιουργεί;
11. Στο κείμενο υπάρχει **αξιολόγηση** διάσπαρτη σε διάφορα σημεία, με την οποία ο συγγραφέας-αφηγητής σχολιάζει/εκφράζει την άποψή του, ώστε η αφήγησή του να αποκτήσει το απαραίτητο βάθος. Να επισημάνετε χαρακτηριστικές περιπτώσεις.
12. Να βρείτε ποιες λέξεις ανήκουν στο **ενεργητικό/παραγωγικό λεξιλόγιο** (λέξεις που χρησιμοποιείτε κατά τη γλωσσική σας επικοινωνία) και ποιες στο **παθητικό/δεκτικό λεξιλόγιο** σας (λέξεις που γίνονται κατανοητές αλλά που δεν τις χρησιμοποιείτε στο πλαίσιο της καθημερινής σας επικοινωνίας). Ποιες λέξεις συναντάτε για πρώτη φορά; Ποιες προέρχονται από τη λόγια και ποιες από τη λαϊκή γλώσσα; Με τη βοήθεια ενός λεξικού αναζητήστε τη σημασία τους.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Είσαι η αδελφή του αυτοβιογραφούμενου προσώπου. Αφηγήσου το παραπάνω απόσπασμα από τη δική σου οπτική γωνία, η οποία δεν ταυτίζεται με αυτή του αδελφού σου. Έχεις τη δυνατότητα να τροποποιήσεις κάποια στοιχεία, να επινοήσεις κάποια δικά σου, να ιεραρχήσεις διαφορετικά τη σειρά παρουσίασης των υπαρχουσών πληροφοριών.
2. Ο αφηγητής περιγράφει σύντομα τα μέλη της οικογένειάς του, χρησιμοποιώντας αναλογίες (τα παραλληλίζει με γνώριμες στον ίδιο καταστάσεις, όπως χρώματα, φυτά, φαγητά, εποχές, μήνες, γραμματικές κατηγορίες κ.ά.) και υιοθετώντας την «αφελή» προοπτική ενός μικρού παιδιού.
3. Είσαι ο παπούς του αφηγητή που πήγε μετανάστης στην Αμερική. Γράψε μία επιστολή την οποία στέλνει ύστερα από χρόνια στον γιο του όταν εκείνος έχει ήδη ενηλικιωθεί και χειροτονηθεί ιερέας. Εναλλακτικά, η επιστολή μπορεί να έχει παραλήπτη και τον ίδιο τον συγγραφέα, την οποία ανακαλύπτει τυχαία στο χωριό.
4. Ο πατέρας στέλνει ένα τηλεγράφημα σε έναν αδελφό του στο χωριό για να τον ενημερώσει σχετικά με την εγκατάσταση της οικογένειάς του στην Αθήνα.
5. Ένας μετανάστης από φτωχή χώρα εγκαθίσταται στη σύγχρονη Ελλάδα. Στέλνει ένα σύντομο sms στην οικογένειά του που έχει μείνει πίσω, προκειμένου να την καθησυχάσει. Τι της γράφει;
6. *«Ο πατέρας μου επαναλάμβανε συχνά ότι γύρισε από τον στρατό και δεν είχαν βγάλει τα χρέη που είχε δημιουργήσει ο πατέρας του. Δεν τον συγκώρησε ποτέ. Νομίζω ότι δεν τον μνημόνευε καν στη λειτουργία, στην προσκομιδή. Στα πρώτα εφηβικά μου χρόνια αυτό με πείραζε πολύ, για λογαριασμό του, με έθλιβε. Δεν αποτόλμησα τότε να το συζητήσω μαζί του. Όταν αργότερα θα μπορούσα να το κάνω, με απασχολούσαν άλλα»:* Ύστερα από χρόνια, ο ενήλικος και μορφωμένος πλέον αφηγητής συζητά με τον πατέρα του την τραυματική σχέση του δεύτερου με τον δικό του πατέρα. Φτιάξτε ένα σύντομο διάλογο ανάμεσα στους δύο άντρες.
7. **Δραματοποίηση:** Ένα μέλος της τάξης αναλαμβάνει να υποδυθεί τον ρόλο του πατέρα του πρωταγωνιστή και να σταθεί στο κέντρο της αίθουσας. Η υπόλοιπη ομάδα δίνει πληροφορίες χρησιμοποιώντας τη φαντασία της για το ποια πρέπει να είναι η στάση του πατέρα απέναντι στον δικό του πατέρα που βρίσκεται στην Αμερική, και στο τέλος όλοι/ες μαζί αποφασίζουν ποια θεωρούν πιο αντιπροσωπευτική.

Κείμενο 2ο

[Η άφιξη στην Αθήνα.]

Τον Ιούνιο λοιπόν του 1959 φορτώσαμε τα στρωσίδια μας, τα πιατικά, τα τεντζερέδια, ακόμη και τις κότες μας σ' ένα φορτηγό και φύγαμε για την Αθήνα. «Ο Ρόκο και τ' αδέρφια του»,⁴ ακριβώς. Στο φορτηγό ήμασταν η αδερφή μου, εγώ, η μάνα μου και δυο συγγενείς. Ο πατέρας μου ήταν από νωρίτερα στην Αθήνα και μας περίμενε. Θυμάμαι ζωηρά και με κάθε λεπτομέρεια το μακρύ εκείνο ταξίδι για την κατάκτηση της πόλης. Κορυφαία στιγμή το πέρας του Ισθμού, πρώτη επαφή με τα θαύματα του κόσμου. Τους δρόμους και τα κλάματα του αποχωρισμού, από συγγενείς και γείτονες, τα έμαδα εκ των

υστέρων. [...] Ήρθαμε στην Αθήνα, στα Κουπόνια,⁵ με τις κότες μας. Στήσαμε το κοτέτσι στην αυλή του σπιτιού, σαν το πιο αυτονόητο πράγμα του κόσμου. Καταλάβαμε γρήγορα ότι δεν μπορούσαμε να το κρατήσουμε πολύ. Πρώτος την πλήρωσε ο κόκορας, γιατί το λάλημά του τη νύχτα – το ωραιότερο λάλημα στον κόσμο! – ενοχλούσε τους γειτόνους. Κατόπιν σφάξαμε μία μία και τις κότες. Τις έσφαζε η μάνα. Ο πρώτος καιρός στην Αθήνα ήταν ζόρικος για κείνη. Δυο ολόκληρα χρόνια έκλαιγε κάθε μέρα. Η γειτονιά δεν είδε με καλό μάτι την οικογένεια του παπά που ήρθε απ' το χωριό, και μάλιστα σε δικό της σπίτι. Τέσσερα χρόνια πήρε το χτίσιμό του, από το 1955, σε οικόπεδο που είχε κληρονομήσει η μάνα μου από μια θεία της. Μπήκαμε μέσα χωρίς να έχει τελειώσει ακόμη. Φτωχογειτονιά. Ορισμένα σπίτια δεν είχαν τρεχούμενο νερό και υπήρχε δημοτική βρύση, λίγα μέτρα πιο πάνω από το σπίτι της, που την άνοιγε σε τακτή ώρα κάθε πρωί υπάλληλος του Δήμου. Το βερεσέ ήταν καθημερινή πρακτική για αγορές στον μπακάλη και στο φούρνο.

Ακρόαση του αποσπάσματος

4. Ιταλική δραματική ταινία του 1960 σε σκηνοθεσία Λουκίνο Βισκόντι. Γυρισμένη στο Μιλάνο, η ταινία πραγματεύεται την εσωτερική μετανάστευση στην Ιταλία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τις δυσκολίες ενσωμάτωσης μιας οικογένειας από τον Νότο στον Ιταλικό Βορρά.

5. «Κουπόνια» λέγονταν τα Άνω Ιλίσια έως ότου ενσωματώθηκαν στον Ζωγράφου που είναι Δήμος της Αθήνας.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Διακρίνεις όψεις του εαυτού σου σε κάποιον από τους χαρακτήρες ή τα περιστατικά που απεικονίζονται;
2. Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, «η γειτονιά δεν είδε με καλό μάτι την οικογένεια του παπά που ήρθε απ' το χωριό, και μάλιστα σε δικό της σπίτι»; Νομίζετε πως διαδραματίζουν και στην εποχή μας ρόλο τα στερεότυπα στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουμε τους «άλλους» και ειδικά μετανάστες και πρόσφυγες που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν για διάφορους λόγους την πατρίδα τους;
3. Σε άλλο σημείο του βιβλίου ο συγγραφέας αναφέρεται στη στάση των ανθρώπων του αγροτικού πολιτισμού απέναντι στα ζώα και στον τόπο. Διαβάστε το απόσπασμα που ακολουθεί και συζητήστε στην τάξη σας τον τρόπο με τον οποίο ο σημερινός κάτοικος των πόλεων αντιμετωπίζει τα ζώα και τον τόπο γενικότερα.

Για εκείνους τους ανθρώπους, άντρες, γυναίκες και μικρά παιδιά, τα ζώα, οικόσιτα ή μη, ήταν απλώς και μόνο στην υπηρεσία τους, για να τους δίνουν το κρέας, το γάλα, τα αυγά, το μαλλί, να τους βοηθάνε στις δουλειές, στο καμάτεμα, στο αλώνισμα, στο κουβάλημα και στις μετακινήσεις τους. Το σφάξιμο μιας κότας για μια γυναίκα του χωριού ήταν κάτι τόσο φυσικό όσο και το να κόψει ένα κλαρί. Είχα παραστεί πάμπολλες φορές σ' αυτή την ιεροτελεστία, χωρίς να με ενοχλεί τίποτε. [...] Ο άνθρωπος του αγροτικού πολιτισμού γενικώς δεν γνωρίζει την αισθητική στάση. Ένας τόπος δεν είναι γι' αυτούς ωραίος ή άσχημος, αλλά εύφορος ή άφορος. Φαντάζεται κανείς έναν αγρότη να αναφωνεί εκστατικός μπροστά σε μια νησιωτική ξεραίλα «τι πανέμορφος τόπος!»; Ο καιρός είναι καλός ή κακός ανάλογα με το τι έχουν ανάγκη οι καλλιέργειες: η βροχή είναι καλοδεχούμενη όταν κάνει καλό στη γη και στα δέντρα και κακοδεχούμενη όταν δεν τη χρειάζονται. Το καλοκαίρι που τα σύκα θέλουνε ζέστη για να ξεραθούν, το κάμα, όσο κι αν ταλαιπωρούσε τους ανθρώπους, το θεωρούσαν ευλογία. Αισθητικά προσεγγίζουν τους τόπους μόνο οι αστοί της πόλης. Αυτή τη μη αισθητική στάση οι άνθρωποι του αγροτικού πολιτισμού την τηρούσαν ακόμη και έναντι του μεγαλύτερου μέρους των έργων που σήμερα τα θεωρούμε λαϊκή τέχνη (σσ. 33-37).

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Σε ένα αυτοβιογραφικού τύπου κείμενο, ο αφηγητής άλλοτε «βλέπει» πιο ψύχραιμα από την απόσταση της ώριμης ηλικίας (κρίνει και σχολιάζει σαν παντογνώστης αφηγητής) και άλλοτε πιο συναισθηματικά από την οπτική του μικρού παιδιού. Να βρείτε δύο φράσεις που φανερώνουν ότι η εστίαση σε ορισμένα σημεία γίνεται από την οπτική γωνία του μικρού παιδιού και όχι από αυτή του ώριμου αφηγητή. Να σχολιάσετε τις συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές.
2. Σε μια αφήγηση πραγματικών ή πλαστών γεγονότων ο αφηγητής για να κρατήσει αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη αποφεύγει να δώσει όλες τις λεπτομέρειες από την αρχή της αφήγησής του, αλλά τις αποκαλύπτει σταδιακά. Ποιες καινούριες πληροφορίες για τα μέλη της οικογένειάς του εισάγει στην παράγραφο αυτή ο συγγραφέας;

3. Στο ηλεκτρονικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (greeklanguage.gr) αναζητήστε το λήμμα «βερεσέ». Ποια η σημασία και η καταγωγή της λέξης; Ποια αντίστοιχη λέξη της ελληνικής αποδίδει παραπλήσιο νόημα. Πώς εξηγείτε την επιλογή της από τον συγγραφέα;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. Είσαι ο αυτοβιογραφούμενος συγγραφέας και περιγράφεις με περισσότερες λεπτομέρειες τη φτωχογειτονιά στην οποία έμενες. Πώς τη φαντάζεσαι; Η περιγραφή σου να είναι υποκειμενική και από την οπτική γωνία του μικρού παιδιού. Καλό είναι να συγκρίνεις την καινούρια γειτονιά με το χωριό σου. Η περιγραφή σου να επικεντρωθεί σε ένα συγκεκριμένο σημείο που έχει ιδιαίτερη σημασία για σένα.
2. Μια γειτόνισσα σχολιάζει σε μια φίλη της την άφιξη της οικογένειας του αφηγητή από το χωριό. Φτιάξτε ένα σύντομο διάλογο με ύφος χιουμοριστικό, στον οποίο να αποκαλύπτεται η εικόνα που είχαν οι κάτοικοι της Αθήνας για τους επαρχιώτες που συνέρρεαν εκείνη την εποχή στην πρωτεύουσα.
3. Είσαι η αδελφή του συγγραφέα και γράφεις ένα γράμμα στην αγαπημένη σου φίλη για το ταξίδι καθ' οδόν προς την Αθήνα.
4. **Δραματοποίηση:** Ένα μέλος της τάξης, υποδυόμενο τον ρόλο του πατέρα του συγγραφέα, κάθεται στην ανακριτική καρέκλα και τίθενται ερωτήσεις από τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, έτσι ώστε να φέρει στο φως τα κίνητρα, τις αντιλήψεις και τις αξίες του που καθόρισαν την απόφαση για μετεγκατάσταση της οικογένειάς του από το χωριό στην Αθήνα.

Κείμενο 3ο

[Με το βλέμμα στη φυγή]

Η φτώχεια έδιωξε τον κόσμο από το χωριό. Η Συκιά, μολονότι πολύ πιο εύφορη από τα γύρω ορεινά χωριά, αποδεκατίστηκε κι αυτή από τη μετανάστευση. Καναδάς και Αυστραλία ήταν οι κύριοι προορισμοί, εκτός βέβαια από την εσωτερική μετανάστευση. Από τα πέντε παιδιά του μπάρμπα μου –άλλα τρία τούς είχαν πεθάνει μικρά– φύγανε για τον Καναδά τα τρία μικρότερα. Πήγαινα κι εγώ στον Πειραιά και έχει χαραχτεί πολύ βαθιά μέσα μου ο σπαραγμός του αποχωρισμού. Πού βρίσκονταν τόσα δάκρυα; Ήξεραν και οι δύο πλευρές ότι χωρίζανε για πάντα, ότι δεν θα ξανανταμώνανε ποτέ ή, στην καλύτερη περίπτωση, πολύ αργότερα. Οι άνθρωποι κλαίγανε τότε στους αποχωρισμούς. Σήμερα στα λιμάνια, στους σταθμούς και στα αεροδρόμια δεν κλαίει κανείς. Ξανάδα θρήνο αποχωρισμού στην Καισάρεια της Καππαδοκίας, όταν μια πολυμελής τούρκικη οικογένεια είχε πάει να αποχαιρετήσει κάποιον δικό της που έφευγε δεν ξέρω για

Ακρόαση του αποσπάσματος

πού. Ο μπάρμπας μου δεν είχε βεβαίως λεφτά για τα ναύλα – η δουλειά ήταν μεροδούλι μεροφαί – και δανείστηκε από τον τοκογλύφο του χωριού. Η εξόφληση έπαιρνε χρόνια, ό,τι βγάζανε κάθε χρόνο από τα σύκα πήγαινε στο δάνειο. Έζησα από κοντά το δράμα της μετανάστευσης. Δράμα για τις μονάδες και τους πατεράδες που μένανε πίσω, δράμα και για κείνους που φεύγανε. Δεν υπάρχει ευτυχισμένος μετανάστης.

Εκείνοι που φεύγανε δεν ενσωματώθηκαν ποτέ στην καναδική ή την αυστραλιανή κοινωνία, δεν έμαθαν αγγλικά, έμειναν ξένο σώμα. Στον τόπο της ξενιτιάς πηγαίνανε και βρίσκανε τους συγχωριανούς τους. Οι περισσότεροι

ροί γάμοι ήταν ανάμεσά τους, το πολύ πολύ από κανένα διπλανό χωριό. Μιλώ για την πρώτη γενιά. Μείνανε Συκιώτες, και μάλιστα μείνανε σ' αυτό που ήταν το χωριό την εποχή που είχαν φύγει. Το χωριό είχε εντωμεταξύ αλλάξει, αλλά εκείνοι μείνανε σε ό,τι είχαν ζήσει. Στη Συκιά οι γυναίκες έπαψαν σιγά σιγά να φοράνε μαύρο μαντήλι στις κηδείες, στον Καναδά το φόραγαν. Μιλούσαν τα συκιώτικα καλύτερα απ' τους Συκιώτες, γιατί η γλώσσα τους δεν αστικοποιήθηκε από την τηλεόραση. Η μικρότερη ξαδέρφη μου ζητούσε, όταν της έστελναν διάφορα από το χωριό, να βάζουν μαζί και το Ρομάντσο.⁶ Όσοι είχαν απομείνει πίσω ζούσαν με τα γράμματα, αριά και πού – δεν ήταν άνθρωποι του γραπτού λόγου –, τις φωτογραφίες και κάνα τσέκι. Τηλέφωνα δεν υπήρχαν. Τα πρώτα χρόνια, ώσπου να μαζέψουν καμιά δεκάρα, οι ξενιτεμένοι δεν έρχονταν στην πατρίδα. Πολλοί δεν ξανάδαν τους γονείς τους ζωντανούς. Όταν ερχόταν κάποιος συγγενής, στέλνανε ρούχα, και θυμάμαι τους ανθρώπους του χωριού να φοράνε κάτι αταίριαστα και παρδαλά αμερικάνικα. Η ζωή των πρώτων μεταναστών ήταν ηρωικό έπος και τραγωδία μαζί. Έφευγαν μ' ένα μπογαλάκι και πήγαιναν χωρίς λέξη αγγλικά στις μεγάλες πόλεις του Καναδά και της Αυστραλίας, όπου δούλευαν σκυλίσια, με απίστευτες στερήσεις και οικονομίες, ξένοι κι απόξενoi.

Το καλοκαίρι στ' αμπέλια η κουβέντα γύριζε πάντα στους ξενιτεμένους, και πάντα, μα πάντα, κλαίγοντας. Όταν έφτανε γράμμα διαβαζόταν αμέτρητες φορές. Θυμάμαι γράμματα που είχαν πάνω τους κατακόκκινα φιλιά, έβαζε κραγιόν η κόρη και φιλούσε το χαρτί σε διάφορα σημεία. Άλλα πάλι δεν διαβάζονταν εύκολα γιατί τα δάκρυα εκείνου που τα έγραφε είχαν αλλοιώσει το μελάνι. Τα περισσότερα πρώτα και δεύτερα ξαδέρφια μου ξενιτεύτηκαν στον Καναδά. Όταν έρχονταν από το χωριό στην Αθήνα, για να φύγουν για τον Καναδά, έμεναν σπίτι μας μαζί με όσους τα συνόδευαν για να τα ξεπροβοδίσουν. Την έζησα την ιστορία αυτή κάμποσες φορές.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Η ενότητα αυτή παρουσιάζει εικόνες ανθρώπων ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας; Ποιες από τις εικόνες σάς φαίνονται άδικες ή προβληματικές, με βάση τις δικές σας εμπειρίες;

6. περιοδικό ποικίλης ύλης.

2. «Όποιος καταπιάνεται να διηγηθεί τη ζωή του, πρέπει να έχει τη γνώμη ότι διηγείται πολύ σημαντικά πράγματα, ή ότι η ζωή και τα έργα του παρουσιάζουν ζωηρό ενδιαφέρον για το κοινό».⁷ Πιστεύετε πως αυτή η διαπίστωση ισχύει για το απόσπασμα που διαβάσατε;
3. Η κριτική υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές επιστήμες μπορούν να αποκομίσουν από την αυτοβιογραφία πολύτιμα στοιχεία για προγενέστερους ή υφιστάμενους πολιτισμικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Ποια στοιχεία για τη μεταπολεμική κατάσταση της αγροτικής Ελλάδας μπορείτε να αντλήσετε από την ενότητα αυτή;
4. «Εκείνοι που φύγανε δεν ενσωματώθηκαν ποτέ στην καναδική ή την αυστραλιανή κοινωνία, δεν έμαθαν αγγλικά, έμειναν ξένο σώμα»: Πώς κρίνετε την άρνηση της πρώτης γενιάς Ελλήνων μεταναστών κατά τη μεταπολεμική περίοδο να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής; Μπορείτε να φανταστείτε τι φοβόντουσαν πιο πολύ αυτοί οι άνθρωποι; Στη σημερινή εποχή, ποια «βήματα» θεωρείτε σημαντικά, προκειμένου ένας νέος άνθρωπος που προέρχεται από άλλη περιοχή του κόσμου να ενταχθεί ομαλά στον πολιτισμό μιας χώρας της Δύσης, χωρίς τον κίνδυνο της ολοκληρωτικής αφομοίωσής του;

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Ποια φράση από το κείμενο θα επιλέγατε για τίτλο του αποσπάσματος;
2. Βρείτε λέξεις (κυρίως ουσιαστικά και επίθετα) που φανερώνουν την οπτική γωνία του συγγραφέα για το θέμα της μετανάστευσης.

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. «Όταν έφτανε γράμμα διαβαζόταν αμέτρητες φορές. Θυμάμαι γράμματα που είχαν πάνω τους κατακόκκινα φιλιά, έβαζε κραγιόν η κόρη και φιλούσε το χαρτί σε διάφορα σημεία»: Γράψτε το γράμμα που στέλνει μια κοπέλα από το Σίδνεϋ της Αυστραλίας στους γονείς της στο χωριό. Το ύφος της επιστολής να αντικατοπτρίζει το μορφωτικό επίπεδο αλλά και τη συναισθηματική κατάσταση του αποστολέα του.
2. «Τα περισσότερα πρώτα και δεύτερα ξαδέρφια μου ξενιτεύτηκαν στον Καναδά. Όταν έρχονταν από το χωριό στην Αθήνα, για να φύγουν για τον Καναδά, έμειναν σπίτι μας μαζί με όσους τα συνόδευαν για να τα ξεπροβοδίσουν. Την έζησα την ιστορία αυτή κάμποσες φορές»: Φτιάξε ένα σύντομο διάλογο ανάμεσα στον αφηγητή και ένα από τα ξαδέρφια του, την ημέρα της αναχώρησης του δεύτερου από το λιμάνι του Πειραιά.
3. Είσαι ένα παιδί που ζει στη Συκιά τη δεκαετία του '50 με τον παπού και τη γιαγιά του, γιατί οι γονείς σου ζουν μετανάστες στον Καναδά. Σκέψου πως εκείνη την εποχή δεν υπάρχουν τα ση-

7. Δημήτρης Δασκαλόπουλος, «Αυτοβιογραφικά κείμενα Ελλήνων λογοτεχνών. Ένα ανθολόγιο», περ. Διαβάζω, τχ. 155, 19.1.86, σ. 48.

μερινά τεχνολογικά μέσα και ο μοναδικός τρόπος επικοινωνίας είναι η αλληλογραφία. Μόλις τελειώσεις το Δημοτικό και θα ήθελες πολύ να έχεις μαζί τους γονείς σου στο ετήσιο πανηγύρι τον Σεπτέμβριο. Γράψε ένα γράμμα για να τους πείσεις να έρθουν.

4. Γράψτε ένα μικροδιήγημα με τίτλο «Κάτι αταίριαστα και παρδαλά αμερικάνικα» και θέμα ένα δέμα με αμερικάνικα ρούχα που φθάνει μια μέρα στο σχολείο του χωριού. Φανταστείτε πώς το δέμα αυτό επηρεάζει τη ζωή των παιδιών.
5. Κάνοντας τις αναγκαίες υφολογικές επιλογές να μετασχηματίσετε το κείμενο «[Με το βλέμμα στη φυγή]» σε άρθρο που ένας δημοσιογράφος-μελετητής συντάσσει για μια εφημερίδα, στο πλαίσιο αφιερώματος για το φαινόμενο της μετανάστευσης στα μεταπολεμικά χρόνια. Φροντίστε να γράψετε αποστασιοποιημένα και αντικειμενικά, χωρίς συναισθηματική φόρτιση, ως ουδέτερος παρατηρητής.
6. **Δραματοποίηση:** «*Το καλοκαίρι στ' αμπέλια η κουβέντα γύριζε πάντα στους ξενιτεμένους, και πάντα, μα πάντα, κλαίγοντας*»: ένας δημοσιογράφος παίρνει συνέντευξη από ένα ηλικιωμένο άτομο που επέστρεψε στη Συκιά έπειτα από δεκαετίες ως μετανάστης στην Αμερική. Δυο μαθητές/τριες αυτοσχεδιάζουν τον ρόλο του δημοσιογράφου και του μετανάστη, αντίστοιχα.

Κείμενο 4ο

[Από το άροτρο στο φεγγάρι]

Οι άνθρωποι της ηλικίας μου (γεννήθηκα το 1953), όσοι ειδικότερα γεννηθήκαμε σε κάποιο ελληνικό χωριό, έχουμε ένα τεράστιο πολιτιστικό πλεονέκτημα: γνωρίσαμε, όπως έλεγε ένας μακαρίτης πια Κύπριος φίλος, ένα χρόνο μεγαλύτερός μου, την ιστορία της ανθρωπότητας από το ησιόδειο άροτρο μέχρι το ταξίδι στο φεγγάρι. Κυριολεκτικά. Οι άνθρωποι στη Συκιά όργωναν, έσπερναν, θέριζαν, αλώνιζαν, όπως διαβάζουμε στο *Έργα και Ημέραι* του Ησιόδου.

Αυτός ο κόσμος έχει περάσει ανεπίστροφα, καταποντίστηκε για πάντα. Δεν βρίσκω τίποτε πιο βαρετό από το να ακούς ή να διαβάζεις για τα παιδικά χρόνια κάποιου, πρέπει πράγματι να τον αγαπάς πολύ για να το αντέξεις. Δεν είχα καμιά διάθεση να διηγηθώ εδώ τα δικά μου παιδικά χρόνια παρά τόσο μόνο όσο χρειαζόταν για να αποτυπωθεί το χνάρι αυτού του αιωνόβιου, χτεσινού, μα και οριστικά καταποντισμένου κόσμου. Στα παιδιά μου είμαι ακατανόητος. Αλλά και στα παιδιά που ζουν στο χωριό, τα περισσότερα από όσα γράφω εδώ είναι, όπως έχω διαπιστώσει, άγνωστα. Ούτε τους τα διηγείται κανείς ούτε κι εκείνα έχουν όρεξη να τα ακούσουν και να τα μάθουν. Εμένα αυτός ο κόσμος με συγκινεί βαθιά, όχι γιατί είναι ο κόσμος της παιδικής μου ηλικίας –δεν ήταν άλλωστε αποκλειστικά–, αλλά γιατί είναι ο κόσμος των αγαπημένων μου ανθρώπων, των ανθρώπων που με αγάπησαν και τους αγάπησα πολύ. Τον σκέφτομαι πάντα με συγκίνηση, αλλά δεν τον νοσταλγώ. Τι να νοσταλγήσεις; Τη φτώχεια, την υψηλή παιδική θνησιμότητα, την εντελώς απροστάτευτη απέναντι στην παραμικρή αρρώστια ζωή; Τη φυσική

Ακρόαση του
αποσπάσματος

και ψυχική βία εις βάρος των μικρών παιδιών και των γυναικών; Το κουτσομπολιό, την κακολογία και τον ασφυκτικό έλεγχο της ιδιωτικής –τρόπος του λέγειν– ζωής; Τη δεισιδαιμονία και τον αναλφαβητισμό; Οι γυναίκες του χωριού, όταν ήθελαν να πάνε από τη μια ρούγα στην άλλη, δεν περνούσαν μέσα απ' την αγορά, δεν τη διασχίζανε, αλλά έκαναν κύκλο και την παρακάμπτανε. Ήταν τόπος απαγορευμένος γι' αυτές. Η ενδυματολογία τους από μια ηλικία και πέρα, μέσα στα μαύρα, με τα τσεμπέρια και τις γάζες –έτσι λέγονταν οι λεπτοί, αγανοί κεφαλόδεσμοι. Αυτό τον κόσμο τον νοσταλγεί μόνο όποιος δεν τον έχει γνωρίσει. Υπάρχει συγκίνηση χωρίς νοσταλγία, ίσως μάλιστα να είναι έτσι πιο αδρή.

Δεν με διαμόρφωσαν τα γράμματα και οι τέχνες, ό,τι είμαι το χρωστάω σε όσα έζησα, κυρίως σε όσα έζησα με την αδερφή μου. Τα εννιά καλοκαίρια στ' αμπέλια έπαιξαν και αυτά σημαντικό ρόλο στη ζωή μου, όπως αναγνώρισα πολύ αργότερα. Εκείνο που τους χρωστάω κυρίως είναι ότι εκεί έχει τη ρίζα της μια ηθική επιλογή, που κάποτε πήρε και πολιτικά χαρακτηριστικά, ότι θα είμαι πάντα με τη μεριά των φτωχών και των αδικημένων. [...]

Προσωπικά δεν γνώρισα στα παιδικά μου χρόνια τη φτώχεια. Γνώρισα τη μικροαστική στέρηση, το μέτρημα των πραγμάτων για να βγει ο μήνας και να μείνει και κάτι για αποταμίευση, όχι όμως τη φτώχεια. Δόξα τω Θεώ. Τούτη η κατάσταση της στέρησης πάντως στάθηκε κι αυτή πολύτιμη για τη ζωή μου αργότερα: μου έδωσε ένα αίσθημα περηφάνιας και υπεροχής για όσα –ελάχιστα– κατάφερα μόνος μου. [...]

Η επιστροφή στην Αθήνα, πάντα με το καράβι και πάντα κατάστρωμα, ήταν πιο περίπλοκη από τον πηγαισμό. Τα κλάματα του αποχωρισμού είναι πάντα πιο πολλά και πιο πικρά από τα κλάματα της άφιξης. Τώρα όμως έπρεπε και να κουβαλήσω τα αμέτρητα πράγματα που στέλνανε στον παπα-Ντίνο, τον πατέρα μου, συγγενείς και φίλοι. Ξερά σύκα (τσαπέλες και μπαξάκια) αλλά και φρέσκα (μελισά και ασπρόσυκα), σταφύλια (ροδίτες κυρίως, που άρεσαν στη μάνα μου), αχλάδια, ελιές, τυρί, χυλοπίτες, αυγά, παξιμάδια, σανό (που άρεσε σε μένα), μπουρέκια και τσαϊτία. Κυρίως όμως κότες και επί το πλείστον κοκορόπουλα. Ζωντανά, εννοείται, δεν υπήρχαν ψυγεία. Έπρεπε λοιπόν να κουβαλώ κοφίνια με φρούτα και χαρτόκουτα από Γάλα Βλάχας με τις κότες και τα κοκόρια. Ανοίγαμε στα χαρτόκουτα τετράγωνες τρύπες, σαν παραθυράκια, για να μη σκάνε τα πουλερικά. Άλλοι τα κουβαλούσανε χωρίς κουτί, δεμένα δυο δυο απ' τα πόδια. Μια δυο χρονιές είχα κουβαλήσει στα κουτιά αυτά και κουνέλια. Και αν μεν είχε μπουνάτσα όλα καλά, όταν όμως είχε καιρό τα έπαιρνε και τα σήκωνε εκείνα τα σαπιοκάραβα. Εγώ ξεροβολούσα συνέχεια, ενώ οι κότες και τα κοκόρια που ήταν δεμένα πήγαιναν πέρα δώδε τα κακόμοιρα. Όταν τα κύματα έμπαιναν μέσα, πνίγονταν και μερικά.

Όταν έφτανα σπίτι ένιωθα πολύ περήφανος για τα πράγματα που είχα κουβαλήσει, σα να τα είχα κερδίσει με τον κόπο μου. Τα πρώτα χρόνια τα πουλερικά τα έσφαζε η μάνα μου. Αργότερα, δεν θυμάμαι πότε, της ήταν αδύνατο να το κάνει και ανέλαβε ο πατέρας μου. Το πειστικότερο τεκμήριο ότι είχε γίνει πια εντελώς άνθρωπος της πόλης: δεν μπορούσε να σφάξει κότα. Αυτή τη φυσική χειρονομία του ανθρώπου του χωριού, και της ίδιας για πολλά χρόνια, δεν μπορούσε πια να την επαναλάβει. Τα κουνέλια τα έσφαζε και τα έγδερνε ένας πρωτοξάδερφός μου, γιος του αδερφού του πατέρα μου. Μετά το ξεφόρτωμα και την

πρόχειρη ταχτοποίηση των πραγμάτων –να μπου κυριώς στο ψυγείο όσα ήδελαν ψυγείο– άρχιζε η αφήγησή, την οποία ο πατέρας μου κυριώς περιμένε με απληστία: να του μεταφέρω τα χαιρετίσματα και να του πω τα νέα του χωριού. Ο κόσμος του πατέρα μου έμεινε για πάντα ο κόσμος του χωριού του, αυτός ήταν η αναφορά του. Όλα λοιπόν είχαν πάει καλά: είχα πάρει τα πολυπόθητα τρία τέσσερα κιλά, είχα κουβαλήσει ευλογημένα αγαθά της Συκιάς, είχα φέρει φιλιά και χαιρετίσματα. Σχεδόν θρίαμβος.

* * *

Το καλοκαίρι του 1967 ήταν το τελευταίο καλοκαίρι που πήγα στ' αμπέλια. Από την ηλικία αυτή –ήμουν δεκατεσσάρων– η ζωή μου πήρε ανεξήγητα άλλη ρότα. Ξεκίνησα να διαβάζω μετά μανίας, μπήκα

στον κόσμο των βιβλίων. Άρχιζε μια άλλη περίοδος, που θέλει άλλες λέξεις και άλλα ονόματα για να τη διηγηθείς. Μπαίνω στον πειρασμό κάμποσες φορές να σκέφτομαι ότι η ζωή δεν στάθηκε γενναιοδωρή μαζί μου. Είναι άδικο: εννιά παιδικά καλοκαίρια αδιατάρακτης ευτυχίας, μέσα σε έναν ωκεανό αγάπης, δεν είναι λίγο.

Δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού & γραπτού λόγου

1. Πώς αξιολογεί ο αυτοαφηγούμενος συγγραφέας την εποχή των παιδικών του χρόνων;
2. Ο Roland Barthes (Γάλλος θεωρητικός και κριτικός της λογοτεχνίας, φιλόσοφος, γλωσσολόγος και σημειολόγος) υποστηρίζει πως «η πραγματική μας πατρίδα είναι η παιδική μας ηλικία». Έχοντας διαβάσει το αυτοβιογράφημα του Σταύρου Ζουμπουλάκη, συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τη διαπίστωση αυτή; Συζητήστε το θέμα μέσα στην τάξη σας.
3. Να συγκρίνετε όσα υποστηρίζει το ποιητικό υποκείμενο στο ποίημα του Τίτου Πατρίκιου «**Τα παιδικά μας χρόνια**», με τις απόψεις που διατυπώνει ο Σταύρος Ζουμπουλάκης στο αυτοβιογράφημά του.

*Αν, όπως λένε, πατρίδα μας
είναι τα παιδικά μας χρόνια
τότε είναι μια πατρίδα
που συνεχώς απομακρύνεται
που μόνο σαν ανάμνηση
όλο και πιο θαμπή μάς μένει.
Ίσως καλύτερα να ψάξουμε
για μια πιο σταθερή πατρίδα.*

4. Ο συγγραφέας από απόσταση χρόνου παραδέχεται ότι «η κατάσταση της στέρησης πάντως στάθηκε κι αυτή πολύτιμη για τη ζωή μου αργότερα: μου έδωσε ένα αίσθημα περηφάνιας και υπεροχής για όσα -ελάχιστα- κατάφερα μόνος μου». Πιστεύετε ότι η υλική υπεραφθονία ή ο μετρημένος/λιτός βίος μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά στη ζωή ενός ανθρώπου της ηλικίας σας; Τελικά, τι είναι προτιμότερο να επιδιώκουμε στη ζωή μας; Απαντήστε σε μία παράγραφο επιχειρηματολογίας την οποία θα αναπτύξετε με σύγκριση-αντίθεση.

5. Ο συγγραφέας αποτιμώντας τον ρόλο που έπαιξαν στη ζωή του τα εννιά καλοκαίρια στ' αμπέλια, ομολογεί: «εκείνο που τους χρωστάω κυρίως είναι ότι εκεί έχει τη ρίζα της μια ηθική επιλογή, που κάποτε πήρε και πολιτικά χαρακτηριστικά, ότι θα είμαι πάντα με τη μεριά των φτωχών και των αδικημένων». Με βάση τα αποσπάσματα που μέχρι στιγμής μελετήσατε, ποια στοιχεία του τοπικού πολιτισμού νομίζετε πως διαμόρφωσαν την ηθική επιλογή του συγγραφέα;

6. Ο Σταύρος Ζουμπουλάκης, έξι χρόνια πριν από το βιβλίο του **Στ' αμπέλια**, γράφει ένα άλλο αυτοβιογραφικό βιβλίο με τίτλο **Η αδερφή μου** (εκδ. Πόλις, 2012), στο οποίο, όπως καταλαβαίνετε και από τον τίτλο, πρωταγωνιστεί η αδερφή του, η ασθένειά της και η σχέση του μαζί της. Διαβάστε προσεκτικά το απόσπασμα που ακολουθεί:

Δεν γεννηθήκαμε σε ένα σπίτι με βιβλία. Υπήρχε μόνο μια μικρή, δίφυλλη, τζαμωτή βιβλιοθήκη, με τα εκκλησιαστικά βιβλία του πατέρα μου. Μεγάλωσα -δόξα τω Θεώ- κυριολεκτικά στον δρόμο, παίζοντας μπάλα, και όχι στα μουσεία, στα παιδικά θέατρα και στις αίθουσες συναυλιών. Μέχρι τα δεκατέσσερα, τα μόνα εξωσχολικά διαβάσματά μου ήταν η «Ζωή του παιδιού», τα βιβλία της δανειστικής βιβλιοθήκης του καθηγητικού, τα «Κλασικά Εικονογραφημένα» και ο «Μικρός Ήρωας». Μακαρίζω την τύχη μου για αυτό. Το διάβασμα και τα βιβλία ήταν μια ανακάλυψη εντελώς δική μου, ούτε γονείς έχει πίσω της ούτε δασκάλους ούτε συμμαθητές. Όταν έκλεισα τα δεκατέσσερα, συνέβη κάτι στη ζωή μου που τίποτε δεν το προετοίμαζε ούτε και υπήρξε κάποια αφορμή για αυτό. Σταμάτησα να βγαίνω στον δρόμο για παιχνίδι με τα άλλα παιδιά της γειτονιάς και κλείστηκα στο σπίτι διαβάζοντας μανιωδώς. Πώς και γιατί συνέβη αυτό; Για να ξεπεράσω μήπως την αδερφή μου; Δεν ξέρω. Δεν έχω άλλον τρόπο να το εξηγήσω παρά μόνο με αυτό το μυστηριώδες πράγμα που ονομάζουμε κλίση, η οποία, όπως ξέρουμε από λογής λογής βιογραφίες, εκδηλώνεται πολύ συχνά με τρόπο εντελώς αναπάντεχο. Σκέφτομαι ακόμη μήπως αυτή η στρόφη στον εαυτό μου και στα διαβάσματα ήταν μια μυστική προετοιμασία για να αντιμετωπίσω, με τον δικό μου τρόπο, την καταιγίδα που θα ξεσπούσε σε λίγο, όταν τίποτε στον ουρανό δεν το προμήνυε. Ένα πράγμα ξέρω σήμερα με βεβαιότητα, ότι εκεί στα δεκατέσσερα-δεκαπέντε έπαψα να μεγαλώνω. Είχα ήδη ενηλικιωθεί. Είχε πια σχεδιαστεί της ζωής μου η περιοχή.

Σε ένα εξομολογητικού χαρακτήρα κείμενο δύο παραγράφων το οποίο θα αναρτήσετε στο προσωπικό σας ιστολόγιο, αναφερθείτε -με τον τρόπο του Ζουμπουλάκη- στον ρόλο που έχουν διαδραματίσει μέχρι στιγμής στη ζωή σας, αφενός, τα ομαδικά παιχνίδια με μικρούς συνομηλίκους και, αφετέρου, η ανάγνωση ενός ξεχωριστού βιβλίου για το σταδιακό πέρασμα στην ενηλικίωση και στην ωρίμα(ν)ση. Μπορείτε να στηριχτείτε σε ένα συννεφόλεξο που θα κατασκευάσετε με λέξεις-κλειδιά για τη διαδικασία ενηλικίωσης που σας έρχονται στο μυαλό, καθώς έχετε μελετήσει τα κείμενα του Ζουμπουλάκη.

Δραστηριότητες για τα δομικά & τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του κειμένου

1. Σε ποιο σημείο ο αφηγητής, από απόσταση χρόνου, διατυπώνει την αξιολόγησή του σχετικά με τα καλοκαίρια που πέρασε στο χωριό του;
2. Στη δεύτερη παράγραφο ο αυτοβιογραφούμενος συγγραφέας αναφέρει ορισμένα παραδείγματα. Τι πετυχαίνει, κατά τη γνώμη σας, με την αναφορά τους;

Δραστηριότητες αναγνωστικής ανταπόκρισης & δημιουργικής έκφρασης

1. «Οι γυναίκες του χωριού, όταν ήθελαν να πάνε από τη μια ρούγα στην άλλη, δεν περνούσαν μέσα απ' την αγορά, δεν τη διασχίζανε, αλλά έκαναν κύκλο και την παρακάμπτανε. Ήταν τόπος απαγορευμένος γι' αυτές. Η ενδυματολογία τους από μια ηλικία και πέρα, μέσα στα μαύρα, με τα τσεμπέρια και τις γάζες –έτσι λέγονταν οι λεπτοί, αγανοί κεφαλόδεσμοι»: μία γυναίκα που πέρασε σε παρόμοιες συνθήκες την παιδική της ηλικία, αφηγείται στην κόρη της ένα επεισόδιο από τη ζωή της στο χωριό που τη σημάδεψε για πάντα. Ο τίτλος της μικροαφήγησής σας (μέχρι 300 λέξεις) μπορεί να είναι: «Το τσεμπέρι».
2. Ύστερα από πολλά χρόνια ο ενήλικος εαυτός σας γράφει ένα αυτοβιογραφικό κείμενο ενηλικίωσης (200 λέξεις) ανακαλώντας μνήμες και βιώματα από τη δική σας παιδική ηλικία. Επιλέξτε από απόσταση χρόνου τα γεγονότα ή και τα τεχνολογικά επιτεύγματα εκείνα που σφράγισαν τη ζωή σας.
3. **Δραματοποίηση:** Ένα μέλος της τάξης κάθετα στην ανακριτική καρέκλα υποδυόμενο τον ρόλο του πρωταγωνιστή στην ενήλικη πραγματικότητά του και τίθενται ερωτήσεις από τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σχετικά με τις εμπειρίες που αποκόμισε τα εννιά καλοκαίρια των διακοπών του στο χωριό. Με αυτόν τον τρόπο βοηθάει τα υπόλοιπα μέλη να μελετήσουν σε βάθος τον τρόπο με τον οποίο πλάστηκε ο χαρακτήρας του.

Δραστηριότητες μετά την ανάγνωση του βιβλίου

Πρόσθετη ανάγνωση I

Πρόσθετη ανάγνωση II

Ας αναρωτηθούμε...

Αφού ολοκληρώσατε τη μελέτη των κειμένων και την επεξεργασία των δραστηριοτήτων της ενότητας 4, απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις.

1. Ποια τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός αυτοβιογραφήματος το οποίο οργανώνεται σε μικροϊστορίες;
2. Με ποιον τρόπο το προσωπικό βίωμα του συγγραφέα Σταύρου Ζουμπουλάκη ανάγεται σε πανανθρώπινη αλήθεια;
3. Ποια η σημασία της χρήσης ιδιωματικών λέξεων από τον συγγραφέα;
4. Ανακαλύψατε μέσω του βιβλίου την κοσμοαντίληψη μιας περασμένης εποχής. Μπορείτε να τη συσχετίσετε με τις δικές σας εμπειρίες;
5. Συνειδητοποιήσατε, τελικά, την αξία καταγραφής των παιδικών μας αναμνήσεων;

Ευρετήριο όρων – εννοιών

- Άρθρο, 90
- Αυτοβιογραφική αφήγηση, 19
- Επιλογές στην αυτοβιογραφική αφήγηση, 34
- Αφήγηση, 15
- Αντικειμενική αφήγηση – Υποκειμενική αφήγηση, 15
 - Αφήγηση με εσωτερική εστίαση, 24
 - Αφήγηση με μηδενική εστίαση, 24
 - Η δομή της αφήγησης και η χρήση των ρηματικών χρόνων, 20
 - Η οπτική γωνία στην αφήγηση, 24
 - Τρόποι για την παρουσίαση των χαρακτήρων σε αφηγηματικό κείμενο, 47
 - Χρονική ακολουθία και σχέσεις αιτιότητας στην αφήγηση, 20
- Αφηγητής, 15
- Βιογραφική αφήγηση, 68
- Διαλογική σκηνή, 24
- Επικοινωνιακή περίσταση, 11
- Επιστολή (ανοιχτή, 65 – προσωπική, 77)
- Επιχείρημα & αντεπιχείρημα, 71
- Ερωτηματολόγιο, 83
- Ημερολόγιο, 49
- Προσωπικό ημερολόγιο, 65
- Μελέτη έρευνας, 81
- Μονοτροπικό κείμενο, 38, 63
- Ομιλία, 102
- Ορισμός, 43
- Περιγραφή (αντικειμενική – υποκειμενική), 11
- Η χρήση του μεταφορικού λόγου για την περιγραφή ενός εικαστικού έργου, 28
 - Οργάνωση της περιγραφής, 11
- Πολυτροπικό κείμενο, 38, 63
- Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος με εργαλείο λογισμικό παρουσίασης, 15
- Ρηματικά πρόσωπα, 38
- Ρητορικά ερωτήματα, 38
- Συνέντευξη, 34, 95
- Συνοχή, 98
- Τίτλος, 87
- Υπότιτλος, 87
- Ύψος, 11, 38

Γλωσσάρι όρων –
εννοιών

